

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**TÜRKİYE'Yİ 28 ŞUBAT SÜRECİNE
GÖTÜREN GELİŞMELER VE MEDYANIN
28 ŞUBAT SÜRECİNDEKİ ROLÜ**

FERAY İŞLER

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

ARALIK 2014

**TÜRKİYE'Yİ 28 ŞUBAT SÜRECİNE GÖTÜREN GELİŞMELER VE
MEDYANIN 28 ŞUBAT SÜRECİNDEKİ ROLÜ**

Feray İŞLER

**YÜKSEK LİSANS
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ARALIK 2014

Feray İŞLER tarafından hazırlanan “Türkiye’yi 28 Şubat Sürecine Götüren Gelişmeler ve Medyanın 28 Şubat Sürecindeki Rolü” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Hamit Emrah ERİŞ BEYİŞ
Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Kamu Yönetimi, Gazi Üniversitesi

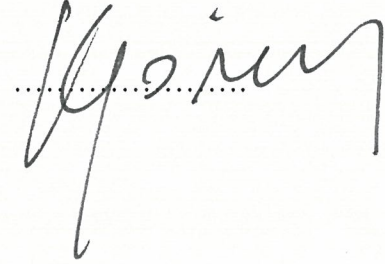
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ
Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Kamu Yönetimi, Gazi Üniversitesi

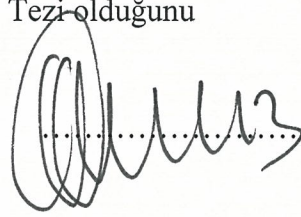
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Bülent BAYAT
Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 26/12/2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Feray İŞLER

26/12/2014

TÜRKİYE'Yİ 28 ŞUBAT SÜRECİNE GÖTÜREN GELİŞMELER VE MEDYANIN 28 ŞUBAT SÜRECİNDEKİ ROLÜ

(Yüksek Lisans)

Feray İŞLER

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Aralık 2014

ÖZET

Türkiye’de parçalanmaya ve bölünmeye karşı alınacak olan tedbirlerin başında darbe geldiği bilinen bir gerçektir. Darbeyi başta ordu olmak üzere siyasi kanatta yer alan bazı kesimlerin desteklediği görülmektedir. 28 Şubat sürecinde bazı sivil bürokratların ve medyanın kışkırtmaları 28 Şubat postmodern darbesinin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Sürece dahil olan sivil toplum kuruluşları, sendikalar, üniversiteler süreci hızlandırmıştır. Darbenin gerekli olduğunu düşünen ve kendilerine “laik cephe” olarak gören bu kesim Atatürk’ün kurduğu laik cumhuriyet yerine şeriatin geleceğini dile getirmekteydiler. İrtica tehdidine karşı darbeye dahil olmak üzere her yolu mubah gören bu laik cephe, Refahiyol hükümetinin iktidardan çekilmesini istemekteydi. Medya patronlarının da sürece dahil olmasıyla Refahiyol hükümetine karşı oluşan bu cephe güçlenmiş ve partiyi yıpratmak için faaliyet göstermeye devam etmiştir. Darbe ile başa geçebileceğini düşünen muhalefet her fırsatta ordunun müdahale etmesini gerekli görmektedir. Bu doğrultuda orduyu desteklemekte ve siyasetin içine çekmektedir. Nitekim darbe sonrası ordunun yönetimden çekilmemesi muhalefetin iktidar olma beklentisini de boşa çıkarmıştır. Darbe sonrası yaşanan süreçte ise, muhalefet- ordu ittifakı amacına ulaşmış ve Refahiyol Hükümetinin Başbakanı Necmettin Erbakan istifa etmek zorunda kalmıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in Hükümeti kurma görevini verdiği Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz Başbakanlığında yeni bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. Ancak hiç beklenmedik bir şekilde Refah Partisi geleneğinden gelen AK Parti, 2002’de iktidar olmuştur. 2012 yılında TBMM’de oluşturulan Meclis Darbeleri Araştırma Komisyonu’nun raporuna göre 28 Şubat soruşturmasını yürüten Ankara Cumhuriyet Başsavcivekilliği, iddianameyi tamamlamış ve darbe ile ilgili sorumlu görülen kişilerin yargılanma süreçleri başlamıştır.

Bilim Kodu : 1116
Anahtar Kelime : Postmodern darbe, 28 Şubat süreci, Türkiye’de yaşanan darbeler
Sayfa Adedi : 210
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

DEVELOPMENTS WHICH LED TURKEY TO THE FEBRUARY 28 PROCESS AND THE ROLE OF MEDIA IN THE FEBRUARY 28 PROCESS

(M. Sc. Thesis)

Feray İŞLER

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

December 2014

ABSTRACT

It was almost a well known custom in the history that the main precaution to prevent national break ups in Turkey was military coups. Unfortunately, not only military but also some political agents supported the coups. During the February 28 process, the provocative attitudes of some civilian bureaucrats and media members prepared the ground for a post-modern coup. By involving in the process, some non-governmental organizations, labor unions and universities even accelerated the process. Some groups identifying themselves as “secular front” were thinking that Sharia (Islamic fundamentalism) would replace the secular system of the Turkish Republic founded by Atatürk, and thus it was necessary for them to perform a military coup in order to save the nation. The secular front argued that every method, even a military coup, could be considered legal to topple the fundamentalist Welfare Party. The front against the Welfare Party became even stronger when the media bosses involved in the process. The opposition parties planning to come into power with the military coups were provoking the military generals. Eventually, however, not succeeding in withdrawal of the military from the government after the coup disappointed the opposition parties. In the post-coup process, the alliance of opposition-army reached to its goal and Prime Minister of Refahiyol Government Necmettin Erbakan had to resign. A new coalition government was formed, Prime-Minister being Mesut Yılmaz -the President of the Motherland Party-, to whom the task of forming the government was assigned by President Süleyman Demirel. However, unexpectedly, The Justice and Development Party, which was developed from the tradition of Welfare Party, came to power in 2002. According to the report of Parliamentary Commission Investigating Coups, established in TGNA in 2012, Deputy Public Prosecutor of Ankara which conducted the investigation of “February 28” has finalized the bill of indictment and the trial process of those held responsible for coup has begun.

Science Code : 1116

Key Words : Post-modern Coup, “28 February” Process, Coups Experienced in Turkey

Pages : 210

Thesis Supervisor : Assoc. Prof. Hamit Emrah BERİŞ

TEŞEKKÜR

Çalışma sırasında bilimsel katkıları ile bana yardımcı olan tez danışmanım Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Hamit Emrah BERİŞ'e en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Keza, bu süreçte yardımlarını esirgemeyen TRT Haber ve Spor Yayınları Dairesi Başkanı Sayın Nasuhi GÜNGÖR'e, verdiği destek sebebi ile Sayın Şems Şeyma AÇIKAY'a, Betül KARTAL'a ve E. Alparslan KONUKMAN'a teşekkür ederim.

Ayrıca, bana maddi ve manevi her türlü desteği veren aileme, en içten teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. TÜRK SİYASİ HAYATI ve ÖNEMLİ GELİŞMELER(1923-1960)	7
2.1. Cumhuriyet Öncesi Siyasi Gelişmeler	7
2.1.1. Osmanlı İmparatorluğunun Sonu ve İttihat ve Terakki Cemiyeti	7
2.2. Cumhuriyet Sonrası Siyasi Gelişmeler	14
2.2.1. Tek Parti Dönemi ve Çok Partili Hayata Geçme Denemeleri.....	14
2.2.1.1. Cumhuriyet Halk Fırkası	15
2.2.1.2. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası	15
2.2.1.3. Serbest Cumhuriyet Fırkası	17
2.2.2. Çok Partili Hayat ve Asker-Siyaset İlişkileri	18
2.2.2.1. Millî Kalkınma Partisi	20
2.2.2.2. Demokrat Parti ve Çok Partili Hayat	20
3. TÜRK SİYASİ HAYATINDAKİ DARBELER	25
3.1. 1960 Darbesi	25
3.1.1. Darbe Öncesi Yaşananlar	26
3.1.1.1. Uşak Olayları	26
3.1.1.2. Kayseri Olayları.....	27
3.1.1.3. Meclis Tahkikat Komisyonu'nun Kurulması	28

	Sayfa
3.1.1.4. Üniversite Olayları.....	30
3.1.1.5. 555 K Gösterileri	33
3.1.1.6. Harbiyelilerin Ayaklanması.....	34
3.1.3. Basının 1960 Darbesindeki Tutumu	35
3.1.2. Darbenin Yaşanması ve Sonuçları.....	38
3.2. 1971 Darbesi	41
3.3. 1980 Darbesi.....	49
3.3.1. Darbe Öncesi Yaşananlar	49
3.3.1.1. Türk Siyasi Hayatındaki Gelişmeler.....	49
3.3.1.2. CHP - MSP Koalisyonu.....	50
3.3.1.3. Kıbrıs Bunalımı	50
3.3.1.4. Cepheleşme.....	51
3.3.1.5. 1977 Genel Seçimleri	52
3.3.2. Darbenin Yaşanması ve Sonuçları.....	53
3.3.2.1. Darbe Hazırlıkları	53
3.1.2. Basının 1980 Darbesindeki Tutumu	56
4. 28 ŞUBAT DÖNEMİ VE MEDYA	59
4.1. 28 Şubat Süreci	59
4.1.1. 1995 Seçimleri ve Refah Partisi'nin Yükselişi.....	60
4.1.2. Refahyol Hükümeti Dönemi Olayları	62
4.1.2.1. Taksime Cami Tartışması	62
4.1.2.2. Adli Yılın Açılışında Yaşananlar.....	64
4.1.2.3. Libya Gezisi Öncesi ve Sonrası Yaşananlar	65
4.1.2.4. Müslim Gündüz Fadime Şahin'in Basılması.....	66
4.1.2.5. İslam Şurası	67
4.1.2.6. Susurluk Kazası –Aydınlık Eylemi ve Hükümetin Tepkileri	68

Sayfa

4.1.2.7. İran Cumhurbaşkanı'nın Türkiye Ziyareti.....	70
4.1.2.8. Başbakanlık'ta Tarikat Liderlerine Verilen Yemek	71
4.1.2.9. Erbakan'ın Korumaları ve Kıyafetleri	72
4.1.2.10. Kudüs Gecesi ve Sincan'da Tankların Yürütülmesi.....	72
4.1.3. 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı ve Alınan Kararlar.....	74
4.1.3.1. Önlem Paketi	88
4.1.3.2. Milli Güvenlik Kurulu Kararlarına Karşı Siyasal ve Toplumsal Tepkiler	91
4.1.4. 31 Mart 1997 Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı ve Brifingler	92
4.1.4.1. Cumhurbaşkanı'na Verilen Brifing ve Batı Çalışma Grubu.....	92
4.1.4.2. Yargıya Verilen Brifing.....	94
4.1.5. Nisan 1997 Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı	95
4.1.5.1. 8 Yıllık Kesintisiz Eğitim Tartışmaları.....	95
4.1.6. Refahyol Hükümetinin Sonu ve Refah Partisi'nin Kapatılması.....	99
4.2. 28 Şubat Sürecinde Medya.....	100
4.2. 28 Şubat 1997 Sürecinin Gazetelere Yansıyan Haberleri	103
4.2.1. Refah Partisi'nin İcraatları ve Kimliğiyle İlgili Haberler.....	104
4.2.2. Rejim Tartışmaları ve Darbe Söylentileri İle İlgili Haberler.....	107
4.2.3. Toplumsal Muhalefetle İlgili Haberler	110
4.2.4. Refahyol - Ordu İlişkileri İle İlgili Haberler	114
4.2.5. Refahyol-Medya İlişkileri İle İlgili Haberler	118
4.2.6. 28 Şubat MGK Toplantısı İle İlgili Haberler	121
5. SONUÇ	127
KAYNAKLAR	129
EKLER.....	133
EK-1. Yargı Mensuplarına Verilen Brifing	134

Sayfa

EK-2. MİT tarafından Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL'e Sunulan Brifing.....	152
EK-3. Genelkurmay Tarafından Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL'e Sunulan Brifing.....	159
EK-4. Gazete Kupürleri	181
ÖZGEÇMİŞ.....	210

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. 1995 Genel Seçimleri Seçmen Sayısı	60
Çizelge 4.2. Görsel olarak seçim sonucunda partilerin dağılımı	61
Çizelge 4.3. 1995 Seçimleri Oy Dağılımı	61

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFİD	Anadolu Federe İslam Devleti
ANAP	Anavatan Partisi
ANASOL-D	Anavatan Partisi, Demokratik Sol Parti, Demokrat Türkiye Partisi
AP	Adalet Partisi
C.	Cilt
CGP	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DM	Danışma Meclisi
DP	Demokrat Parti
DSP	Demokratik Sol Parti
DTP	Demokratik Toplum Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
EOKA	Ethniki Organosis Kypriou Agoniston
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HADEP	Hakların Demokratik Partisi
IGMG	Milli Görüş İslam Toplumu
İBDA-C	İslamî Büyük Doğu Akıncıları Cephesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MASK	Milli Askeri Stratejik Konsept
MBK	Menkul Kıymetler Borsası
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı

Kısaltmalar	Açıklama
MGK	Milli güvenlik kurulu
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MNP	Milli Nizam Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OHAL	Olağanüstü Hal
OTDÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
PKK	Partiya Karkeren Kurdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
RP	Refahyol partisi
s.	Sayfa
S.	Sayı
SCF	Serbest Cumhuriyet Fırkası
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGRT	Türkiye Gazetesi Radyo Televizyonu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
Vd.	ve devamında
YAŞ	Yüksek Askeri Şura
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YTP	Yeni Türkiye Partisinin

1. GİRİŞ

Türk siyasi hayatına bakıldığında darbelerin, muhtıraların ve sıkıyönetimlerin yaşandığı görülmektedir. Yaşanan bu gelişmelerin Türk siyasetini sekteye uğrattığı, ortalama her 10 yılda bir gerçekleştirilen darbelerin ülkenin ilerleyişini yavaşlattığına ilişkin eleştiriler yapılmaktadır.

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve son olarak 28 Şubat 1997 tarihinde “Postmodern Darbe” olarak yaşanan askeri müdahalelerin ülkenin ilerleyişini durdurmasının yanı sıra; askerin siyasette dolayısıyla da milli irade üzerinde söz sahibi olduğuna ilişkin eleştiriler günümüzde halen tartışılmaktadır.

Yaşanan darbeler sonrasında, darbe yapılan her ülkede olduğu gibi partilerin kapatıldığı, insan hakları ve halkın iradesi konusunda kısıtlamaların yaşandığı, demokrasi açısından gerilemelerin olduğu görülebilmektedir. Darbelerin meşrulaştırılması ve halk nezdinde kabul görmesi noktasında kitle iletişim araçları da yönlendirilebilmektedir.

Osmanlı Devleti döneminden Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar uzanan siyasi tarihe bakıldığında, yönetime karşı yapılan müdahalelerin geçmişten beri yaşandığı görülmektedir. Yakın tarihe bakıldığında Cumhuriyet döneminde yaşanan “Şeyh Sait Ayaklanması” askerin yeni kurulan bir devlete ve rejime yönelik ayaklanmalara karşı sert bir tutum gösterdiği görülebilmekte; fakat bundan sonraki süreçlerde de siyasi iradeye yönelik müdahalesi aynı hassasiyetle devam etmektedir.

Örneğin, 27 Mayıs 1960 darbesi siyasi iradeye karşı ilk darbe olması itibarıyla oldukça önem taşımaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M) kapatılmış, ülke yönetimi darbeyi gerçekleştiren askerlerden oluşan Milli Birlik Komitesi tarafından idare edilmiştir. Milli Birlik Komitesi’nin görevlendirdiği hukukçular tarafından yapılan 1961 Anayasası’na istinaden yürürlüğe konulan 211 sayılı İç Hizmet Kanunuyla, orduya “Cumhuriyeti koruma ve kollama görevi” verilmiştir. Askeri vesayeti kuvvetlendiren bu değişikliklerle birlikte siyasi alanda da yapılan değişiklikler sonucu iç ve dış siyaseti yönlendirmek üzere Milli Güvenlik Kurulu (MGK); iktisadi kalkınmayı planlamak üzere Devlet Planlama Teşkilatı; Anayasal çerçeveyi gözetmek için ise Anayasa Mahkemesi

oluşturulmuştur. Yargı bağımsızlığı açısından, Yargıtay ve Danıştay üyelerinin zorunlu olarak emekli edilmesinin yargıdaki içtihat birliğini de sıkıntıya soktuğu görülmektedir.

Her yıl 27 Mayıs Darbesinin yıldönümünde, bu kurumların milli irade üzerinde askeri vesayeti oluşturduğuna ilişkin kamuoyunda sık sık eleştiriler ve tartışmalar günümüzde halen yapılmaktadır.

1970 yılına gelindiğinde bu defa, toplumda yaşanan “sağ-sol çatışmasını” bitireceğini düşünen ordu, 12 Mart Muhtırası ile ülke yönetimine tekrar el koymuştur. Muhtıra sonrasında Anayasada bazı değişiklikler yapılarak, 1961 Anayasası ile kısmen de olsa verilen demokratik hak ve hürriyetlerin büyük bir kısmı geri alınmıştır. Bu dönemde, darbenin gerekli olduğu izleniminin oluşması için yaşanan fraksiyon farklılıklarından kaynaklanan bazı sokak olaylarına göz yumulduğu için ordu eleştirilmektedir.

12 Eylül 1980 darbesi ise, beş orgeneralin bir araya gelerek oluşturduğu Milli Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından gerçekleştirilmiştir. Darbe sonrasında TBMM de dâhil olmak üzere siyasi partilerin hepsi kapatılmış, bir kez daha milli irade sekteye uğramakla birlikte; siyaset, tekrar askeri ve bürokratik vesayetle yüzleşmiştir. Genel olarak işkence, yargısız infaz, ekonomik çöküntü, faili meçhul gibi kavramlarla anılan 12 Eylül Darbesi’ni özetlemek gerekirse; ¹: “...siyasal nedenlerle 650 bin kişi gözaltına alınmış, bunlardan yaklaşık 210 bini hakkında sıkıyönetim mahkemelerinde dava açılmış; 65 bin kişi çeşitli cezalara mahkûm edilmiştir. Açılan davalarda 6353 kişinin idamı istenmiş, verilen idam kararlarının sayısı 500’ü geçmiş, 50 kişi idam edilmiştir. Yüz binlerce insan fişlenmiş, 388 bin kişiye pasaport yasağı konulmuş, sıkıyönetim komutanları tarafından 4891 kamu görevlisinin işine son verilmiştir. 4.509 kamu görevlisi sürgüne gönderilmiş, zorla emekli edilen, emekli olmaya zorlanan ya da istifa etmek zorunda kalan kamu görevlilerinin sayısı 20 bini geçmiştir. Yurt dışına kaçan ya da kaçmak zorunda kalanların sayısı 30 bin, vatandaşlıktan atılanların sayısı 15 bin olmuştur. Hazırlanan bir yasayla Kürtçe konuşmak yasaklanmıştır. Türkiye bu düzenlemeyle bir dili kullanmayı yasa çıkartarak yasaklayan ilk ve tek ülke olma özelliğini kazanmıştır. Gazeteler, dergiler, süreli ya da süresiz tüm yayınların faaliyetlerine son verilmiş, gazeteci ve yazarlar ağır hapis cezalarına mahkûm edilmiştir. On binlerce kitap yakılmış, 937 film yasaklanmış, bütün siyasi partiler, 23.667 dernek, sendika ve benzeri kitle örgütü kapatılmıştır.”

¹ İşkence Dosyası, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Ankara, 1996, s.19.

1982 Anayasası'nın Geçici 1 inci maddesiyle ordunun başında olan ve darbeyi yapan Kenan Evren, 7 yıllığına cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Halen 12 Eylül Darbesi nedeniyle yargılanan Kenan Evren, o dönemde askerin yönetime el koymadan önce sağ ve sol çatışmalara müdahale etmeyerek darbe için gerekli ortamın hazırlanması, darbe şartlarının olgunlaşması açısından bir plan yapıldığı gerekçesiyle kamuoyunda da sık sık eleştirilmektedir.

12 Eylül darbesinden hemen sonra, Milli Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanan Anayasa'da, mevcut sıkıyönetim ve olağanüstü halin kalıcı bir şekilde devam ettirilebilmesi için "Milli Güvenliği tesis etmek", toplumu "Atatürk milliyetçiliği etrafında bütünleştirmek" gibi hedefler sebep olarak gösterilerek, bir "Milli Güvenlik Devleti" inşa edilmiştir.

Türk siyasi tarihinde dördüncü darbe olarak yer alan 28 Şubat 1997 tarihli postmodern darbe ise önceki darbelere göre farklı bir şekilde gelişmiştir. Fiilen bir askeri darbe yaşanmamakla birlikte; iktidarda olan Refah Yol Hükümeti'ne askeri yönetimin sıcak bakmadığı her fırsatta dile getirilmiş, dönemin Başbakanı ve Refah Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın söylemleri, ziyaret ettiği ülke ve liderlerden dolayı ordu yönetiminin rahatsızlık duyduğu; irticai eylem ve faaliyetlerin fazlaştığı, rejim konusunda tehdit olarak algılanan olayların yaşandığı gibi kaygıların askeri kanat tarafından siyasilerle ve medya ile paylaşıldığı görülmektedir.

Böylesi bir dönemde 30 Ocak 1997 tarihinde Ankara'nın Sincan Belediyesi tarafından gerçekleştirilen "Kudüs Gecesi"ne İran'ın Ankara Büyükelçisi Rıza Bagheri'nin katılması, gecede atılan sloganlar ve sergilenen tiyatro oyunu medya tarafından ülkenin bir numaralı gündemi haline gelmiştir. Konuyla ilgili haber yapmak için Sincan Lale Meydanı'na gelen Gazeteci Işın Gürel'in yumruklanması da kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır.

Tüm bu gelişmelerin ardından 4 Şubat 1997 tarihinde Etimesgut Zırhlı Birliklerinden hareket eden tanklar Sincan ilçesinin merkezinden yürütülmüş, postmodern darbenin ilk göstergelerinden biri olan bu tank geçişi, dönemin Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Çevik Bir'in "Demokrasiye balans ayarı yaptık." sözleriyle tarihe geçmiştir.

Asker bu sefer darbeyi, fiili olarak idareye el koyarak yapmamakla birlikte; dönemin medya organları ve yargı desteğini de alarak oluşturulan psikolojik baskıyla birlikte gerçekleştirmiştir.

Bu doğrultuda silahsız kuvvetler ve özellikle basın yoluyla Refah Yol Hükümeti'nin düşürülmesine yönelik çalışmaların olduğu, Genelkurmay'da gazetecilere ve hukukçulara verilen brifinglerin de buna bir delil teşkil ettiği, o dönemin gazete manşetleri, söylemleri ve köşe yazılarına bakıldığında da günümüzde de sık sık dile getirilmekte ve eleştirilmektedir. Yaşanan gelişmelerin ardından 28 Şubat kararları olarak bilinen MGK kararları ve sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler Refah Yol Hükümeti'nin sona ermesine neden olmuştur.

Türkiye'de 27 Mayıs, 12 Eylül, 28 Şubat gibi darbe yıldönümlerinde kamuoyunda bunların darbe değil, hükümetlerin icraatlarından ve rejime yönelik tehditlerden dolayı doğru müdahaleler olduğu veya bu ihtilallerin demokrasiye ve milli iradeye yapılmış bir darbe olduğu tartışılmakla birlikte, 12 Eylül ve 28 Şubat darbelerine ilişkin açılmış davalar ve sanık yargılamaları halen devam etmektedir.

Bu kapsamda hazırlanan çalışmanın birinci bölümünde, Osmanlı Devleti'nin sonlarında meydana gelen siyasi gelişmeler ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile ilk yıllarında yaşanan demokratikleşme hareketlerine ve siyasi hayatımıza yön veren gelişmelere yer verilecektir. Yine aynı bölümde demokrasinin gereği olan çok partili hayata geçiş denemelerinin üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde, Türk siyasi hayatında etkileri hala devam eden 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbeleri ve bu darbelere zemin hazırlayan olaylar ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde ise, 28 Şubat 1997 Postmodern darbesine giden süreçte yaşanan toplumsal, siyasi ve askeri olaylar ele alınarak, bu olay ve gelişmelerin önemi ve toplumsal etkileri gazeteler bağlamında açıklanacaktır. İktidar partisinin faaliyet ve icraatlarının gazetelerde kamuoyuna nasıl ve taraflı bir şekilde aktararak halkta “irtica” algısı oluşmasına neden olan haberlere yer verilecektir.

Çalışma sonuç kısmı ile tamamlanacak ve ekler kısmında ise öne çıkan gazete haberlerine ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarına, yargı mensuplarına, üniversitelere ve cumhurbaşkanına verilen brifinglere yer verilecektir.

2. TÜRK SİYASİ HAYATI ve ÖNEMLİ GELİŞMELER(1923-1960)

2.1. Cumhuriyet Öncesi Siyasi Gelişmeler

Türk siyasi hayatında çok partili düzen II. Abdülhamit'in 1908 yılında II. Meşrutiyeti ilan etmesiyle başlamıştır. II. Meşrutiyet ile başlayan çok partili hayat, cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Siyasi partilerin kurulması her ne kadar - özellikle cumhuriyet döneminde- bazı sorunların yaşanmasına neden olsa da denenmiş ve demokrasinin bir gereği olarak siyasal partilerin varlığı kabul edilmiş; ancak çeşitli gerekçelerle ama özellikle irtica tehdidi gerekçesiyle kurulan siyasal partiler çok kısa süre sonra ya feshedilmek zorunda kalınmış ya da kapatılmıştır. Kurulan I. TBMM'de siyasi bir parti yoktur, ancak farklı görüşteki kişilerce Müdafaa-i Hukuk Grubu, Tesanüt Grubu, İstiklâl Grubu, Bolşevik Grubu vs. meclis grupları oluşturulmuştur. Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu ve Rumeli'de bulunan direniş kuvvetlerinin birleşmesi ile oluşturulan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin 10 Mayıs 1921'de bölünerek Mustafa Kemal ve arkadaşlarının oluşturduğu birinci gruptan Mustafa Kemal'e muhalif olanların oluşturduğu ikinci grubun ayrılmasıyla siyasi partilerin fiilen ortaya çıktığı söylenebilmektedir².

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osmanlı Ahrar Partisi, İttihat ve Terakki Cemiyeti vb. partiler bulunmaktaydı. Her ne kadar Cumhuriyetin ilk dönemleri tek partinin hâkim olduğu bir dönem ise de, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924) ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (1930) kurulması tek parti egemenliğinin sürdürülmesinin arzu edilen bir ilerleme olmadığının bir göstergesi gibidir. İyi niyetlerle kurulan siyasi partiler aşağıda açıklanacak olan gerekçelerle kapatılmıştır. Kapatılan bu iki partiden sonra, DP'nin başa geçtiği süre içinde başka partinin kurulmasına izin verilmemiştir³.

2.1.1. Osmanlı İmparatorluğunun Sonu ve İttihat ve Terakki Cemiyeti

II. Meşrutiyeti oluşmasını sağlayan en büyük etken Abdülhamit rejimine karşı yürütülen muhalefet hareketidir. Bu gaye ile kurulmuş ilk organize örgüt İttihad-ı Osmani'dir. Hükümeti istibadiye'yi teşkil eden heyete karşı Konyalı Hikmet Emin,

² Ahmet Kotil, *Dünyada ve Türkiye'de Siyasal Partiler, Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi*, C.8., 1982, s. 2005.

³ Şükrü Karatepe, *Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993, s.167

Diyarbakırlı Hikmet Sükûtin, Ohrili İbrahim Temo, Arapkirli Abdullah Cevdet, Kafkasyalı Mehmet Reşit isimli beş arkadaş 1890'da birkaç sene sonra "İttihat ve Terakki" ismini alan "İttihad-ı Osmani Cemiyeti"nin temelini attılar⁴. İbrahim Temo onun kurucuları arasında bulunduğu cemiyetin gizlilik esasları Masonluk'taki gizlilik geleneklerine benziyordu. İbrahim Temo Brindizi ve Napoli'de bulunmuş, Farmoson Mason Localarını ziyaret ederek, İtalyan Masonları Teşkilatı Tarihi ve örgütlenme biçimleri ile ilgili geniş bilgi toplamıştır⁵. Bu gizli örgütü örnek alarak Ahmet Rıza Bey Paris'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdu. Ahmet Rıza Bey eğitime öncelik verilmesini, hukuktaki karmaşıklıkların giderilmesine istemiş, askeri elit gücün sivil alanda da öncülük yapmasını savunmuşlardır. Bu çizgi "halka rağmen halk için" fikrinin bir tezahürü görünümündedir. Ahmet Rıza Bey'in İttihat ve Terakki'si ile 1906'da Selanik'te çoğunluğu 3.ordu subaylarının oluşturduğu grup tarafından kurulmuş Osmanlı Hürriyet 1907 yılında "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti" "adı altında birleştiler. Topluluğun başında bulunan Ahmet Rıza pozitivist yapısı gereği cemiyetin adını Nizam ve Terakki olarak değiştirmeye çalışsa da başarılı olmamıştır. Sonraki süreçte faaliyetlerine devam eden topluluk, Fransa'da, kendilerine Jön Türkler ismini vererek yoluna devam etmiştir. Ayrıca, Cemiyetinin kuruluşunda aktif rol oynayan bazı üyelerin mason olduğu ve masonların yardımıyla kurulduğu söylenmektedir, zira herhangi bir yardım söz konusu olmaksızın bu denli etkin ve güçlü bir topluluğun oluşması zor bir durumdur⁶.

Ülke genelinde etkin bir konuma gelen cemiyet sağlam müttefiklerle iletişim ağını kurmuştur. Cemiyetin bu gelişimi yeni bir isimle belgelenmiş ve Terakki ve İttihat adını almıştır. Osmanlı Hürriyet Cemiyet'i kuruluncaya kadar Jön Türkler dışında bünyesinde subay ve bürokratları barındıran örgütlü yapıya sahip bir topluluk uzunca süre kurulamamıştır. Selanik grubunun başında bulunan Mehmet Talat Paris grubu ile temasa geçerek ortak çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Birleşme neticesinde cemiyetin ismi tekrar İttihat ve Terakki Cemiyeti olmuştur⁷. Abdülhamit'in eğitim gören bu kesime sadakati aşılayamamış olması kendisinin sonunu getirmiştir. Öyle ki; bu durum Abdülhamit'in parlamentoyu feshetmesinin hemen

⁴ Cevri, **İnkılap Ne için ve Nasıl Oldu?** Matbaa-i İc̣tihat, İstanbul, 1909, s. 26-27.

⁵ Yuriy Asatovic Petrosyan, **Sovyet Gözüyle Jön Türkler**, çev.: M. Beyhan-A. Hacı Hasanoğlu, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1988, s. 175

⁶ Tevfik Çavdar, **İttihat ve Terakki**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994 s.10

⁷ Zürcher, **a.g.e.**, 140.

ardından kendisini tahttan indirerek yerine kendi çıkarlarını koruyacağına inandıkları V. Murat'ı geçirmeleri ile daha açık hale gelmiştir⁸. İttihat ve Terakki'nin ortaya çıkışını hazırlayan etken ise, 19. yy. ikinci yarısında ortaya çıkan meşrutî yönetim şeklidir. Bundan hareketle meşrutiyet ilan edilmiştir. Bu bağlamda örgütlü hareket etmek gerekliliği İttihat ve Terakki'nin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır⁹.

Meşrutiyeti ilan edebilmek için çalışmalarına başlayan cemiyet, Rumeli'de Binbaşı Enver yönetiminde çıkarılan ayaklanma ile Meşrutiyet yönetimini padişaha kabul ettirmek istemiştir. Çıkarılan Askeri İsyanı bastırmakta yetersiz kalan Osmanlı Hükümeti'nin 1876 yılında I. Meşrutiyeti ilan etmek zorunda kalması ile birlikte Jön Türkler amaçlarının ilk aşamasını tamamlamıştır. Çıkarları doğrultusunda hareket ettiği faaliyet göstermiş oldukları süreçte kendini göstermektedir¹⁰. Jön Türkler, parlamentonun yeniden açılması için mücadele etseler ve otokratik sultana karşı olsalar dahi demokratik bir yapıda değillerdir. Zira onların Fransa'daki müttefikleri ve örnek aldıkları kişiler, istinasız, sağ partinin temsilcileridir. Ayrıca, ittihatçıların üzerinde en büyük etkiye sahip kişi Fransız düşünür Gustavo LeBon'dur. Fransız düşünürün halk hareketlerinin güvensizliğini ele alarak geliştirdiği psikolojik yaklaşımlar İttihatçıların ilgisini çekmiştir¹¹.

İttihat ve Terakki Cemiyeti kontrolü ele aldıktan sonra karşılaştığı ilk sorun 31 Mart ayaklanması ve bu isyanın "Hareket Ordusu" tarafından bastırılmasının ardından yaşanan Halaskâr Zabitan olayıdır. Günümüzde hala tehdit oluşturmaya devam eden ve kullanılan irtica kelimesinin siyaset lügatine girmesine neden olan olay 31 Mart Ayaklanması olurken, Babıâli Baskını ile sonuçlanan Halaskâr Zabitan olayı ise belli aralıklarla meydana gelen askeri darbelerin başlangıcı niteliğindedir.. 1908 yılında meşrutiyetin ilanının akabinde yapılan seçimleri kazanan İttihat ve Terakki Cemiyeti, Devletin yeni karar organı haline gelmiştir. Cemiyet eşitlik, hürriyet, adalet gibi ilkelerini barındıran meşrutiyet rejimi ile Osmanlının içinde bulunduğu zor durumdan kurtulabileceğini iddia etmiştir. Bu devirde yapılan reformlar küçük olmakla beraber yeni bir yolun açılmasına yaramıştır. Aile hukuku ile ilgili davaların Şeriat mahkemelerinden alınarak sivil mahkemelere verilmesi, şer'i mahkemelerinin Adliye Nezareti'ne bağlanması, birden fazla

⁸ Zürcher, **a.g.e.**, 137.

⁹ Çavdar, **a.g.e.**, s.10.

¹⁰ H. Aliyar Demirci, "Osmanlı Meşrutiyet Dönemi (1876 – 1918)", **Yakın Dönem Türk Politik Tarihi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 21- 22.

¹¹ Zürcher, **a.g.e.**, 140.

kadınla evlenmenin sınırlandırılması, yüksekokullara kız öğrenci alınması, Kur'an ve bazı duaların Türkçeye çevrilmesi vb. gibi örnekler laiklik yönünde ilerleme olarak nitelendirilebilir

Lakin ilkeler bağlamında hareket etmeyen cemiyet, ırkçılığın kontrol edilemez bir şekilde yayılmasına sebebiyet vermiştir. Meşrutiyet rejiminin gereği olan ilkelerden uzak bir yönetim sergilenmesi, cemiyetin Devleti yönetmeye çalışması ve muhalefete karşı olumsuz tutumu Devleti kaosa sürüklemiştir. Ayrıca, cemiyetin Devletin önemli kademelerine üyelerini atamaya başlaması, mektepli alaylı ayrımının yapılması ve yönetimdeki başarısızlık cemiyete karşı olumsuz düşüncelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yaşanan tüm bu olumsuzluklar 31 Mart 1909 tarihinde alaylı askerlerin öncülüğünü yaptığı ve toplumdan da destek gören 31 Mart isyanının çıkmasına neden olmuştur. İsyanın bastırılmasıyla daha da güçlenen cemiyet, sonraki süreçte daha sert politikalar izlemiştir. Muhalefeti sindiren cemiyet, 1912 yılında yapılan seçimden de başarıyla çıkmıştır. Ordu içinde de tasfiyelere devam ederek üst kademelere kendi üyelerini getirmeye devam etmiş bu durum bazı ordu mensuplarının rahatsız olmasına sebebiyet vermiştir. Bu noktada, 1912 yılında askerlerden oluşan " Halaskâr-ı Zabitan" grubu siyasete müdahil olduğunu açıklayarak, isteklerini gündeme getirmiştir. Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyetinin nüfuzunu bir nebze olsun kırmıştır ¹². İttihat ve Terakki 31 Mart İsyanı bastırarak daha da güçlenmiştir. Ordu içinde oluşan " Halaskâr Zabitan Grubu" adlı muhalefetin hükümetin istifası ve ordunun siyasetten uzaklaştırılması, adil ve dürüst seçimler yapılması yönündeki talepleri karşısında hükümet 16 Temmuz'da istifa etti. Yeni hükümet Gazi Ahmet Muhtar Paşa tarafından kuruldu. Böylece İttihat ve Terakki'nin ayağı hükümetten kesilmiş oluyordu.

Üç ay sonra ittilatçı Talat ve Enver Beylerin düzenledikleri "Babıali baskını" sonucu Kamil Paşa istifa ettirildi (23 Ocak 1913). Yerine Mahmut Şevket Paşa sadrazam oldu, kurulan yeni kabinede, büyük çoğunluk ittilatçı idi. 11 Haziran'da Paşa'nın bir suikast sonucu ölümü üzerine kurulan Prens Sait Halim Paşa kabinesi ise İttihat ve Terakki'nin kesin iktidarı demek oluyordu. Bu iktidar 1918 sonuna kadar ülkeyi yönetecektir. Halaskâr Zabitan olayı sonrasında yaşana Babıali Baskını ile başlayan darbe geleneği Türkiye Cumhuriyetinin gelişmesini engellemiş ve siyasi istikrarsızlığın önünü

¹² <http://www.dunyabulteni.net/tarihten-olaylar/284174/ordu-icinden-muhalefet-halaskaran-zabitan-kurtarici-subaylar->

açmıştır. Askeri mensupların etkinliğini arttırmıştır. Bundan sonra yaşanan 1960, 1980, 1971 ve 1997 müdahalelerinde gelenek devam ettirilmiş ve gerekçeler sunulmuştur. 1960 darbesinde de ordu hükümeti devirmiş, yönetimi eline almış, yapılan askeri darbeyi ve kendi iktidarını yasal bir dayanak oluşturmak için darbe yanlısı hukukçulara anayasa hazırlatmış ve kurduğu Anayasa Mahkemesi ve aldığı kararlar aracılığıyla, siyasi partilerin üstünde bir vesayet kurumu oluşturmuştur. Benzeri nitelikte sahip olan 1980 ve 1997 darbeleri de hükümetin içinde bulunduğu siyasi iktidarsızlık, ekonomik bulanımdan kaynaklanan sorunlar, laiklik, irtica vs. gibi tehlikeler bahane edilerek yapılmıştır. Özellikle 1980 darbesinde öğrenci olayları gibi kamuoyunu rahatsız eden gelişmeler ve siyasi iktidarın bu olayları bastırmadaki yetersizlikleri gündeme getirilmiş ordu kendini devletin, rejimin teminatı ve milletin asıl sahibi olarak görüp durumdan vazife çıkararak askeri bir müdahalede bulunmuştur. Gerçekleştirilen her darbeden sonra askerler yönetimde etkin olmuşlardır. 1960 yılında Kara Kuvvetleri Komutanı olan Cemal Gürsel'in 1960 darbesinden sonra Cumhurbaşkanı olması ve Genelkurmay Başkanlığı görevinde bulunan Kenan Evren'in 1980 darbesinden sonra 7 yıllığına Cumhurbaşkanı olması bu çıkarımı destekleyen örneklerdir.

Askeri vesayetin başlangıcı sayılan Babiâli Baskını sonrasında Osmanlı siyasal hayatında etkinliğini artıran ve ülkeyi yöneten bir duruma gelen İttihat ve Terakki Osmanlı'da tek parti rejimini kurmuştur. Halaskâr Zabitan Hareketi Bab-ı Ali Baskını, sadrazamın öldürülmesi, hükümeti devirme girişimleri, meclislerin feshi, ordunun aktif politika içine girmesi, Sinop sürgünleri vs. derken İttihatçılar çok partili rejimi fiilen kaldırmışlar, rejim bu partinin egemenliğine dayanan tekçi parlamenterizme dönüşmüştür

İttihat ve Terakki tek parti olarak 1918'e kadar yönetimde söz sahibi olmuştur. Kurulan tek parti dönemi Osmanlı'da 1918'de son bulmuşsa da buna benzer bir durum kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de devam ettiği görülmektedir. CHP'nin kurulan muhalefet partilerini çeşitli nedenlerle kapatması ve otoriter bir şekil alması İttihat ve Terakki'nin benzeri bir yol izlediğini göstermektedir.

II. Meşrutiyetle yapılan reformlar küçük olmakla beraber yeni bir yolun açılmasına yaramıştır. Aile hukuku ile ilgili davaların Şeriat mahkemelerinden alınarak sivil mahkemelere verilmesi, şer'i mahkemelerinin Adliye Nezareti'ne bağlanması, birden fazla kadınla evlenmenin sınırlandırılması, yüksek okullara kız öğrenci alınması, Kur'an ve bazı

duaların Türkçeye çevrilmesi vb. gibi örnekler laiklik yönünde ilerleme olarak nitelendirilebilir.

İttihat ve Terakkicilerin isteği üzerine Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında I. Dünya Savaşı'na katılması sonun başlangıcı olmuştur. Atatürk'ün kurmay olduğu Çanakkale Savaşı'nda başarılı olunsa da bu başarı savaşı kazanmaya yetmemiştir. Rusya'nın savaştan çekilmesi ittifak devletlerini rahatlatmıştır, ancak ekonomik olarak güçlü ABD'nin ittifak devletleri tarafında savaşa dâhil olmasıyla birlikte Osmanlı Devleti'nin müttefikleri tek tek savaştan çekilmeye başlayınca Osmanlı Devleti zor duruma düşmüştür. ABD Başkanı Wilson'un savaş sırasında yayınlamış olduğu ilkeler ve İttifak Devletleri'nin beyanatları müttefikleri gibi Osmanlı'nın da ateşkes antlaşması imzalamasında etki olmuştur. Osmanlı Devleti'ni ittifak devletleri ile Mondros Ateşkes Anlaşması'nı imzalayarak devletin fiilen yok olması ve dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin de kurulma sürecini başlatmıştır.

İttihat ve Terakki yönetimdeki Osmanlı Devleti, içinde bulunduğu ekonomik durum ve siyasi zayıflık sebebiyle Avrupa'nın sömürgeci devletlerine karşı savunmasız durumdaydı. Asker kökenli ittihatçılardan oluşan hükümet çareyi savaşa dâhil olmakta görmüş ve devleti ekonomik yönden karşılayamayacağı bir yükün altına sokmuştur. Bu romantizm, Osmanlı İmparatorluğu'nun işgaliyle sonuçlanmış ve akabinde Atatürk'ün önderliğinde halkın desteği ve özverisi ve bu kadrolara olan inancı ile Kurtuluş Savaşı kazanılarak Misak-ı Milli sınırları içinde kalan yerlerde yeniden milli birlik ve beraberlik oluşturulmuştur. 19. yy'da Anadolu'ya geçiş yapan subayların sayısının hızla arttığı ve direnişin ilk kıvılcımlarının çıkmaya başladığı dönemde harekete liderlik edecek adı lekesiz ve güvenilir birine ihtiyaç duyan İttihat ve Terakki, kurulduğu zamandan beri üyesi olan Mustafa Kemal'e başvurmuştur. Zira Mustafa Kemal'in ordu içindeki saygınlığı ve lekesiz durumu liderliğe müsaittir¹³. İttihat ve Terakki, yönetimde bulunan üyeleri yardımıyla gerekli düzenlemeleri yaparak Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışını sağlamıştır. Dolayısıyla fiilen yönetimden çekilen İttihat ve Terakki, yönetimdeki etkinliğini sürdürmeye devam etmiştir. Kurtuluş hareketini başlatan Mustafa Kemal önderliğinde, milletin hâkimiyetinin ve egemenliğinin meclis yoluyla tecelli edeceği kabulünden yola çıkılarak önce 23 Nisan 1920'de TBMM açılmış ve 29 Ekim 1923'de de "*halkın kendi*

¹³ Zürcher, a.g.e., s.214.

kendini yönetmesi” ilkesine dayanan Cumhuriyet yönetimi kabul edilmiştir. Saltanat ve Halifelik kaldırılmış yeni T.C.’nin demokratik kurallara göre yönetileceği kabul edilmiştir.

Cumhuriyeti kuran kadrolar genellikle asker kökenli olduğu için asker-ordu-millet anlayışımız sonucu ordunun peygamber ocağı kabul edilmesi halkımızın gözünde orduyu kutsallaştırmıştır. Atatürk ve silah arkadaşlarına duyulan hayranlık gibi sebepler ve demokratik kurallara milletimizin henüz yabancı olması gibi sebepler, cumhuriyetin kuruluşundan sonra bürokratik ve askeri elitlerin yönetimde söz sahibi olduğu bir dönemi beraberinde getirmiştir. Ancak, yönetimi elinde bulunduran bu kadrolar kendilerine verilen bu ayrıcalığı rejimin tehlikeye düşeceği, irticanın geri geleceği, demokrasi için halkın yeterince olgun ve bilgili olmadığı, fikri vs. gibi gerekçelerle kendi ellerindeki gücü ve yetkiyi halkla paylaşmamışlardır. Dolayısıyla da özellikle Tek Parti Dönemi’nde askeri ve bürokratik elitlerin yer aldığı çevre olan “merkez” ile halkın yer aldığı “taşra”nın çatışması çok yoğun bir şekilde hissedilmektedir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kurduktan sonra askerin siyasete müdahil olmaması gerektiği fikrinden hareketle, mecliste askeri mensupların yer almaması gerektiğini belirterek, Erkan-ı Harbiye Kanunu’nun çıkarılmasını sağlamış ve böylelikle askeri siyasetten uzak tutmaya çalışmıştır. Erkan-ı Harbiye’nin meclis içinde olması ve kararlarda belirleyici rol oynaması bu Kanunu gerekli kılmıştır. Ayrıca yeni yönetime muhalefet olan ve ülke yapılanmasını zorlaştıran asker kökenli milletvekillerinin oluşu, söz konusu Kanunun diğer bir gerekçesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sayede yönetimdeki din-devlet işlerindeki laikliğe benzer bir uygulama asker - devlet işlerine de adapte edilmiştir. Zürcher’e göre yeni yönetimin ülkeyi yapılandırma sürecinde karşısında güçlü bir muhalefeti istememesi kanunun çıkarılmasındaki temel nedendir¹⁴. Bu bağlamda ordu, ülke savunmasında etkin olurken siyasiler ülke yönetiminden sorumlu olmuştur. Ancak, bu durum fazla uzun sürmemiş, 1960’da ordu yönetime el koymuş ve ilk defa halkın oylarıyla iktidara gelmiş Demokrat Parti’li Adnan Menderes Hükümeti’ni devirmiş ve demokratik kural ve teamülleri çiğneyerek milletin iradesi yok sayılmış ve askeri teamüllerle ülke yönetimine talip olmuştur. Geçmişte olduğu gibi, askeri yönetim, halkı baskı ve şiddet yoluyla sindirmeye çalışmıştır. Akabinde yaşanan, 1971 muhtırası, 1980 darbesi ve 1997 post modern müdahalelerinde de benzer durumlar yaşanmıştır. Ordu, “*halkın menfaati için müdahale ediyoruz*”u gerekçe göstererek darbe yapmış ve demokrasiyi bir dönem askıya

¹⁴ Zürcher, a.g.e.,

almıştır. Adalet Partisi ve Doğru Yol Partisi'nin Genel Başkanlığını yapmış darbe ve muhtıraları yaşamış siyasilerden biri olan Süleyman Demirel'in *"Her darbe züccaciye dükkânına giren fil misali demokratik yaşam adına kazanılan bütün değerleri her on yılda bir yerle bir etmiştir."* ifadesi de bunu destekler görünmektedir. Darbelerin ardından Türk Halkının ekonomik zorluklar ve siyasi baskılarla başa çıkmak zorunda kalmasına neden olduğu da dile getirilen eleştiriler arasındadır.

Cumhuriyetten önce de sonra da meydana gelen askeri darbelerde, aydın kesimin desteğiyle üniversiteler ve öğrenciler tarafından çıkartılan olaylar, basın tarafından manşetlere taşınarak hükümetin ya da siyasi iktidarların bu sorunu çözemeyeceğine ilişkin kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Askere açık davetiye çıkaran çağrılarla darbelerin gerçekleştirilmesi için şartların olgunlaşmasına katkıda bulunulmuştur. Çünkü tepki gösteren ve hükümetin faaliyetlerini tasvip etmeyen kesim, ordunun müdahale etmesi gerektiğini savunarak darbelere meşruluk kazandırmaktadır. İttihat ve Terakki yönetiminden sonra başa geçen askeri mensuplar da geleneği değiştirmemiş, halka askeri yönetimi benimsetmeye çalışmıştır.

2.2. Cumhuriyet Sonrası Siyasi Gelişmeler

2.2.1. Tek Parti Dönemi ve Çok Partili Hayata Geçme Denemeleri

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda demokrasinin tam anlamıyla Türk siyasi hayatında etkin olabilmesi için birden fazla partinin varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Kurulan partiler ya mecliste çıkan anlaşmazlıklardan ya da bizzat Atatürk'ün desteğiyle kurulmuştur. Kurulan muhalefet partileri kurulma amaçları doğrultusunda çalışmadıkları gerekçesiyle kapatılmıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Şeyh Sait İsyanı gerekçe gösterilerek kapatılmıştır. İkinci deneme olan Serbest Cumhuriyet Fırkası ise, gerici kesimin toplanma merkezi olduğunu beyan eden partinin Genel Başkanı Fethi Okyar tarafından fes edilmiştir.

Kurulan muhalefet partileri çeşitli nedenlerle kapatılmıştır. Çünkü, CHP askeri kökenli yöneticilere sahip bir partiydi ve aynı zamanda rejimin yıkılmasından endişe ediyordu. Bu nedenle iktidara alternatif olabilecek siyasi oluşumların da önüne geçmek istiyordu. Bu sayede otoritesini sağlamlaştırarak, yönetimde tek başına söz sahibi olmak

istiyordu. CHP, parti kuruluşundan 1945'e kadar yönetimde kalmış ve muhalefet partilerine tahammül edememiştir. İktidar partisi, kurulan partileri çeşitli gerekçeler öne sürerek kapatma yoluna gitmiştir.

2.2.1.1. Cumhuriyet Halk Fırkası

Kurulduğunda adı, Halk Fırkası olan parti, cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra adını, Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirmiştir. Parti, cumhuriyet ifadesini adına ekleme gerekçesini ise, rejimin isminin istismar edilmemesi olarak açıklamıştır. Parti gayesini ise, egemenliğin halk tarafından kullanılmasını sağlamak, Türkiye'yi modern devletlerin seviyesine çıkarmak ve daha ileri gitmesini sağlamak ve kanunların üstünlüğünün esas alındığı bir devlet düzenini egemen kılmak olarak açıklamıştır. Partinin temel ideolojisinde herkesin eşit olduğu, kimsenin ayrıcalık sahibi olmadığı, egemenliğin tek bir kesimin tekelinde olmadığı, kanun önünde herkes için mutlak bir eşitliğin söz konusu olduğu bir siyasal sistem ve ülke hedefleniyordu ¹⁵.

CHP, otoritesini artırmış ve 1927'de yapılan seçimlere alternatifsiz bir parti olarak katılmıştır. Parti organları direk olarak genel başkan olan Mustafa Kemal'e yetkilerini devretmiştir. Öyle ki M. Kemal milletvekili tayinlerini bile kendisi yapmaktaydı. Parti seçimlere tek başına katılmış ve bu seçimlerle birlikte 1945'e kadar devam eden bir tek partili dönem de başlamıştır. Bu dönemde kurulan muhalefet partilerinin faaliyetleri, CHP'de bazı üyelerce rejime karşı bir hareket olarak değerlendirilmiş ve her kurulan her partinin programı denetlenerek parti kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.

Aşağıda da değinileceği üzere, partilerin kurulması aşamasında TCF'nin CHP'ye karşı takındığı tavrın en önemli gerekçesi, CHP'nin halkın henüz demokrasiye hazır olmadığı ve halkın bu konuda yönlendirilmeye muhtaç olduğu düşüncesini kabul etmesidir.

2.2.1.2. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

TBMM'nin ilk muhalefet partisi konumundaki, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 17 Kasım 1924 tarihinde eski İttihat ve Terakki mensubu oldukları bilinen Kazım

¹⁵ Kotil, **a.g.e.**, s.2008.

Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Cafer Tayyar, Rauf Orbay ve Meclis'te yer alan 28 üye tarafından kurulmuştur. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Partisi'nin ilkeleri arasında, özel sektörü desteklemek (liberalizm) ve dini inançlara saygı ve hoşgörölü bir yaklaşım gibi ilkeler vardır. Parti kurulduktan bir süre sonra Şeyh Sait İsyanı çıkmış ve çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile isyan bastırılmış ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, dini siyasete alet etmek, gericiliği körüklemek ve bu görüşteki kişileri parti bünyesinde toplamak suçlarına istinaden 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır.

1925 Şubat ayında halifeliğin kaldırılmasına tepki gösteren doğudaki bazı illerde halk Şeyh Sait liderliğinde hükümetin kararına karşı gelmiş ve isyan çıkarmıştır. İsyanı bastırmada yetersiz kalan Fethi Okyar Hükümeti 3 Mart 1925'te görevden alınmış yerine sert bir yönetim anlayışı olan İsmet Paşa Hükümeti kurulmuştur. İnönü, dini konularda gereğinden fazla tepkiliydi ve bu sebeple özellikle isyanın başladığı doğu illerinde sıkıyönetim uyguladı. Bu sıkıyönetim uygulaması, bundan sonra da her askeri darbe sonrası uygulamaya konulmaya devam ede gelmiştir.

Milli mücadele döneminde çıkarılan Hıyanet-i Vataniye Kanunu kapsamında "*dini görüntü altında ayaklanma, dinin siyasete alet edilmesi*" hükmüne dayanarak İnönü Hükümeti Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarmıştır. Kanunun uygulanması için Anadolu'nun çeşitli yerlerinde –Ankara ve doğu illerinde- İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur ve mahkemelerin başına meclisten seçilen milletvekilleri getirilmiştir. TBMM'de bulunan milletvekillerinin yargılama hakkını ellerine almaları demokrasinin güçler ayrılığı ilkesine yani yasama-yürütme ve yargı erklerinin ayrı mercilerde olması ilkesine aykırı olduğu gibi bağımsız yargı sürecine olan inancı da yok etmektedir. TBMM, Kurtuluş Savaşı sırasında geçici olarak yasama-yürütme ve yargıyı bir elde tutarak güçler birliği ilkesini benimsemişti. Burada da TBMM yargı yetkisini eline alarak aynı şekilde rejim karşıtı faaliyetlerde bulunan kişileri cezalandırmıştır. Güçler birliği ilkesi, 1960 darbesinin ardından 1924 Anayasası'nın yerine yürürlüğe giren 1961 Anayasası ile yerini güçler ayrılığına bırakmıştır. Her ne kadar soğuk savaş dönemine aykırı derecede halka özgürlük tanıyan bir anayasa yakıştırması yapılsa da, 1961 Anayasası'nın daha demokratik ve çok partili siyasi hayatın ihtiyaçlarına cevap verebilecek niteliklere sahip olduğu da ayrı bir gerçektir.

2.2.1.3. Serbest Cumhuriyet Fırkası

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasını Fetih Okyar'dan isteyen kişi M. Kemal'dir. M. Kemal'in Partinin kurulmasını istemesindeki temel amacı, 1929 yılında Amerika'da meydana gelen ve bütün dünyayı etkileyen "Kara Perşembe" isminin verildiği ekonomik bunalımdır. Muhalif bir partinin kurulması hükümetin yaptığı icraatları denetleyeceğinden halkın şüphelerini giderecekti. Ayrıca partinin rejimi korumak için uyguladığı baskıcı uygulamaların da yarattığı hoşnutsuzluğu da gidereceği düşüncesiyle kurulmuştu. 12 Ağustos 1930 tarihinde, hükümeti denetleyecek olan, Serbest Cumhuriyet Fırkası, M. Kemal'in direktifiyle eski başbakanlardan Fethi Okyar tarafından kurulmuştur. Kurulan parti denetim görevini üstlenmiştir¹⁶.

SCF kısa sürede büyük bir destek toplamıştır. Başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun çoğu yerinde yapılanmaya başlamıştır. Partinin İzmir'de yapmış olduğu mitinge katılan çok sayıda kişi, yapılan şapka inkılâbına şapkaları yere atıp üzerine basarak tepki göstermiştir. İzmir Valisi Kazım Paşa ve iktidarın (CHP) bütün engelleyici faaliyetlerine karşı halk Fethi Okyar'ı karşılamıştır. Bu durum partinin etki derecesini de göstermektedir¹⁷.

Parti 1930 yılında yapılan yerel seçimlere katılmış ve çok sayıda seçmenin oyunu almıştır. Oyların çokluğu CHP cephesini endişelendirmiştir. Genel seçimlerde olası bir sürprizin yaşanmaması için İsmet İnönü harekete geçmiş ve partinin genel seçimlerden önce kapatılmasını sağlamaya çalışmıştır. M. Kemal'e SCF ile ilgili olumsuz değerlendirmelerini ileterek huzursuz olduğunu ve ordu içinde de aynı huzursuzluğun geçerli olduğunu beyan etmiş ve M. Kemal'i partinin kapatılması gerektiği konusunda ikna etmiştir. İsmet İnönü partiyi kapatma konusunda gerekli girişimlerde bulunmuş ve M. Kemal'in de desteğini yitiren SCF Fethi Okyar tarafından 17 Kasım 1930 tarihinde fes edilmiştir.

SCF ile aynı dönemlerde kurulan Ahali Cumhuriyet Fırkası, Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi de hükümetin isteği üzerine kapatılmıştır. CHP tarafından kapatılan partilerin destekçilerinin çıkardığı olaylar karşısında CHP'nin halka tepkisi çok baskıcıdır.

¹⁶ Tevfik Çavdar, "Serbest Fırka" **Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi**, C.8, İstanbul, 1983, s.2052.

¹⁷ Ahmet Ağaoğlu, **Serbest Fırka Hatıraları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s.168-169.

CHP’de asker kökenli yöneticilerin etkin olması ve ülkeyi tek başına yönetiyor olmaları halkı baskı ve şiddetle kontrol altına almaya çalışmalarına neden olmuştur.

“Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan partilerin tek tek kapatılması, Türkiye’ye yeniden diktatörlük mü gelecek?” sorusunu akıllara getirmekteydi. CHP’nin kurucusu Mustafa Kemal bu tek parti olumsuzluğundan kurtulmak ve akıllardaki kuşkuların yersiz olduğunu göstermek ve demokratikleşmek için yeni bir parti kurulmasını desteklemekteydi. Fakat CHP içindeki askeri vesayete sahip üyeler iktidarı bırakma niyetinde değillerdi. Bu nedenle kurulan muhalefet partilerini kontrol altında tutmaya çalışarak, tehlikeli gördükleri partileri kapatmışlardır.

2.2.2. Çok Partili Hayat ve Asker-Siyaset İlişkileri

Uzun yıllardır iktidarda olan CHP sonunda demokratik düzenin gerekliliğini anlamıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün girişimiyle çok partili demokratik düzene geçilmesi için girişimler başlamıştır. İnönü, Türk siyaset hayatında muhalefete ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Kamuoyunun düşüncelerini ve fikirlerini savunan yeni partilerin kurulması sayesinde tabanın sesinin meclise ulaşması sağlanacaktı. Ayrıca muhalefet partisnin var olması hükümetin icraatlarının denetlenmesini sağlayarak demokrasinin gereği yerine getirilecekti.

Bu gelişmeler ve girişimler sonucunda Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuad Köprülü CHP’den ayrılarak 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’yi kurmuşlardır. DP’nin kurulmasıyla Türkiye’de demokratik süreçte başlamıştır. Halk kurulan partiye temkinli yaklaşmıştır. Cumhuriyet döneminde kurulan partilerin kapatıldığı göz önüne alındığında kamuoyunun göstermiş olduğu tepkinin nedeni daha iyi anlaşılmaktadır. Kamuoyu partinin gerçekten muhalefet yapacağına dahi inanmamaktaydı.

Türkiye’nin çok partili hayata geçmesini etkileyen gelişmelerin başında dünyadaki gelişmeler vardır. II. Dünya Savaşı sonunda durumu değerlendiren Türkiye, yakınlaşması gereken tarafın batı dünyası olduğuna kanaat getirmiştir. Ayrıca Batıda iktidardaki tek partili yönetimlerin son bulması ve Türkiye’nin menfaatleri doğrultusunda Birleşmiş Milletlere girmesi için demokratik kurallara uygun bir siyaset hayatının gerekliliği çok partili hayata geçişte etkili olmuştur. Aynı zamanda SSCB’nin Türkiye’den toprak

talebinde bulunması da Türkiye'nin ABD ile yakınlaşmasını gerekli kılmıştır. Tüm bu gelişmelerin yanında Truman Doktrini, çok partili döneme geçişi tetikleyen ve hızlanmasını sağlayan diğer bir gelişme olmuştur¹⁸.

Yaşanan dış gelişmelerin yanında içte görülen askeri ve sivil sorunlar da sürecin yaşanmasında etkili olmuştur. II. Dünya Savaşı sırasında orduya çok sayıda kişinin alınması neticesinde, maaşlar ve ücretlerin düşmesi ve yapılan bazı revizyonlar orduda da sorunların baş göstermesine neden olmuştur. Ordudaki bu sorunlar, ekonomik sıkıntılar, askerlerin de siyasete yönelmesine neden olmuştur. Askerin siyasete girmesiyle, CHP'ye yakın olan gazetelerde yer alan haberlerle askerlerin darbeye hazırlık yaptığı lanse edilerek, halk kışkırılmaya çalışılmış ve bu sayede DP yıpratılmak istenmiştir. Basının yapmış olduğu haberler ordunun siyasete olan ilgisini daha da artırmıştır. Yaşanan bu gelişmeler orduyu ikiye bölerek, ordu içinde gruplaşmaların yaşanmasına sebep olmuştur¹⁹.

Bu dönemde ordunun, rejim üzerindeki etkinliği azalmaya başlamıştır. Ancak savaş yıllarında hükümetin yönetimde başarı sağlayamadığını savunan bazı subaylar yönetime el koymayı düşünüyorlar ve bu doğrultuda çalışmalar yaparak ordu içinde yapılıyorlardı.

Yaşanan savaş yıllarından sonra bir yandan batıda müttefik kazanılmaya çalışılmış, diğer yandan ülkenin savunma stratejisi, ordunun yapısı ve savunma kurumları, ittifaka girilen büyük gücün istekleri doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Ayrıca tüccar ve sanayiciler ile toprak ağalarının parti kurma çalışmaları ve iç ve dışta yaşanan gelişmeler sonucunda çok partili siyasal düzene geçilmiştir. Bu durum cumhuriyetin ilanından sonraki ilk yıllarda görülen sivil-askeri iktidar işbirliğinin sona ermesine ve askeri bürokrasinin yönetimin dışında kalmasına neden olmuştur²⁰. Askerlerin bürokrasi dışında kalması geçmişte pek de rastlanılmayan bir durumdur. Ordu alışık olmadığı bu durum karşısında huzursuz olmuştur. Ordunun siyasetten soyutlanması 1960 askeri müdahalesine kadar sürdü. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonraki süreçte askeri vesayet sürekli olarak etkinliğini devam ettirmiştir.

¹⁸ Kemal H. Karpat, Türk Demokrasi Tarihi 2.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 1996, s.127.

¹⁹ O. Metin Öztürk, **Ordu ve Politika**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993, s.65.

²⁰ Ümit Özdağ, **Ordu-Siyaset İlişkisi**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991, s.168-169.

2.2.2.1. Millî Kalkınma Partisi

Çok partili hayata geçiş döneminde kurulan ilk parti 18 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş, Cevat Rifat Atılhan tarafından kurulan Millî Kalkınma Partisi'dir²¹. Parti, programında, devletçi ekonomiye karşı liberal ekonomiyi benimsemektedir. Ayrıca, tek dereceli seçim yapılmasını, cumhurbaşkanının millet tarafından seçilmesini, sanayide, ticarete serbest rekabet esasını savunuyordu.

Millî Kalkınma Partisi kuruluş amacını, gelenek ve görenekleri göz ardı etmeden, gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurarak, bu gelişmeleri Türkiye'ye entegre etmek olarak açıklamaktadır. MKP yapacağı bu yenilikler sayesinde, halkı layık olduğu konuma ve rahatlığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca parti, emperyalizme hizmet edenleri, kendi çıkarlarını devletin çıkarlarını üstünde tutan kişileri, adı kötü faaliyetlere karışmış kişileri parti bünyesine almamaya karar vermiştir.

Programında ayrıca *“dört senede bir yenilenen tek dereceli seçim, nisbi temsil sistemi, Cumhurbaşkanının beş yılda bir halk tarafından seçilmesi ve üst üste iki kez aynı kişinin cumhurbaşkanı olamaması, 40 kişilik bir ayan meclisinin kurulması, bürokrasinin hantallıktan arındırılıp, engellerin kaldırılması, sanayi ve ticarete rekabetçi yapının benimsenmesi, paranın kıymetlendirmesi yoluyla bolluk ve ucuzluk temini, devletçiliği reddedip, şahsi teşebbüse yer verilmesi, madenlerin verimli hale getirilmesi, vergi sisteminin yeniden gözden geçirilmesi, işçi haklarının teminat altına alınması, sağlıklı nüfusa sahip olma, işsizlikle mücadele, servetleri milletin ortak malı kabul etme, karaborsa ile mücadele yöntemleri ve ağır sanayiye önem verilmesi, isteğe bağlı askerlik”*²² gibi hususlara yer vermiştir.

2.2.2.2. Demokrat Parti ve Çok Partili Hayat

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte İtalya, Almanya ve Japonya'nın mağlup olması ile birlikte totaliter rejimler sona ermiştir. Savaş sonunda totaliter rejimlerin son bulması, demokratikleşme ve ekonomide liberalleşme politikalarının yükselişini

²¹ Hürriyet, 18 Temmuz 1945

²² Zakir Avşar, Elif Emre Kaya, “Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi”, C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, C:13, S. 2, 2012, s. 120.

sağlamıştır. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin, Boğazlar ve Doğu Anadolu'yla alakalı isteklerinin tehlikeli boyutlara ulaşması da liberal politikaların popüleritesini artırmıştır.

Türkiye meydana gelen bu gelişmeler karşısında menfaatlerini korumak için batıyla ilişkilerini güçlendirme yoluna gitmiştir. Dolayısıyla, ilişkileri güçlendirmenin tek yolu da demokrasilerin vazgeçilmezi olan siyasi partilerin seçimler aracılığıyla birbiriyle rekabet ettiği çok partili siyasal hayata geçmektir.

CHP, kurulacak olan partinin SCF benzeri, kontrol altında tutabileceği, muhalefette etkin olmayacak, iktidarda gözü olmayan bir parti olmasını istemekteydi.

Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından verilen demokratikleşme paket önerisinin CHP meclis grubunca kabul edilmemesi DP'nin kurulması sürecini başlatmıştır. Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan parti kurma kararı almış ve 7 Ocak 1946 tarihinde DP'yi kurmuşlardır²³.

DP'de yönetimde eski CHP milletvekilleri olduğu için CHP ile benzerlik göstermekteydi. CHP'nin uygulamalarını kendi lehine kullanan parti kısa sürede yükselmişti. II. Dünya Savaşında iktidarın uygulamaları halkı alternatif aramaya yöneltmişti. Özellikle CHP'nin ekonomi tedbirleri halkı iyice huzursuz etmişti. CHP 1940 tarihli Milli Koruma Kanunu -iktidara fiyat ve arzı belirleme, halkı zorunlu çalıştırma yetkisi veriyordu-, 1942 Varlık Vergisi ve Milli Mücadele için konulmuş ve 1925'te kaldırılmış olan Ayniyat Vergisi'nin 1943'te tarım ürünlerine yeniden getirilmesi, CHP'nin düşüşünü DP'nin yükselişini sağlamıştır²⁴.

DP, 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılacak olan genel seçimlerinin gerekli düzenlemeler yapılmadan gerçekleşmesi durumunda seçimleri boykot ederek katılmayacağını belirtmiştir. Fakat bu kararından vazgeçerek seçimlere katılmıştır. Açık oy gizli sayım yapıldığı için şaibeli olarak adlandırılan bu seçimde CHP 390, DP 65 ve bağımsızlar da 7 milletvekili çıkararak meclisteki sandalyeleri paylaşmışlardır²⁵.

²³ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecindeki Türkiye (1945–1980)**, (Çev. Feti Naci), Hil Yayınları, İstanbul, 1994, s.212-334.

²⁴ Ahmad, **a.g.e.**, s.16.

²⁵ Cumhuriyet, 25 Nisan 1947

CHP, bu yasama döneminde sert uygulamalarını yumuşatarak ılıman bir politikaya yönelmişti. Bu doğrultuda CHP'li bürokratlar tarafından, gizli oy-açık sayım gibi değişikliklerle demokratikleşme hareketleri yapıldı. Yönetimdeki sert politika uygulayan kişiler tasfiye edildi. CHP, tüm bunları geçmiş yıllardaki baskıcı kimliğinin izlerini silmek için yapmıştır. Bu sayede siyasi hayatta yeniden yükselişe geçeceğini düşünmektedir²⁶.

Türk siyasi hayatında önemli bir yeri olan Mayıs 1950 seçimleri öncesinde ordunun durumu iktidar değişikliğinin yaşanma vaktini geldiğini söyler niteliktedir. CHP aydın kesimin, ekonomik desteğini kaybetmiş bir şekilde genel seçimlere girmiştir. Bu durumda seçimlerin sonucunu kabul etmekten başka bir çaresi kalmamıştır²⁷. Bu gelişmelerin yanında 1949'da kabul edilen bir kanunla Genelkurmay Başkanlığı'nın statüsü tamamen değiştirilerek, Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu değişikliğin yapılmasındaki temel amaç ise, batı ülkelerinde olduğu gibi orduyu hükümetin kontrolü altına almaktır. Fakat bu sadece formaliteden ibaret kalmıştır²⁸.

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda, DP 408, CHP 69 sandalye ile meclise girmiştir²⁹. Meclise birinci parti olarak girmeyi başaran DP iktidara gelmiş, Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes Başbakan olmuştur.

Seçimlerden sonra DP'nin iktidarı ele alması CHP cephesinde şok etkisi yaratmıştır. Çünkü, CHP son yıllarda uyguladığı ılımlı politikaya güvenerek halkın tekrar CHP'nin iktidar olmasını isteyeceğini düşünerek seçimlere güvenle girmiştir. Halkın desteğine inandığından yetkilerini kısıtlamaya gitmeyen parti, parti-devlet bütünleşmesinden doğan yetkilerini sonuna kadar kullanmıştır. CHP'nin sahip olduğu geniş yetkileri iktidar olarak eline alan DP buna rağmen temkinli davranmakta ve güvende olmadığını hissetmekteydi. DP, ordunun CHP'ye yakın olduğunun farkındaydı ve bu sebeple de darbe olacağından endişelenmekteydi. Darbe söylentilerinin artmasıyla birlikte DP iktidarı, ordudan üst düzey yöneticilerin - Genelkurmay Başkanı, kuvvet komutanları 15 general ve 150 albay- emekliye ayrılmasını sağladı. DP'nin orduyu kontrol altına alması

²⁶ Ahmad, **a.g.e.**,s. 17.

²⁷ Özdağ, **a.g.e.**,s.169.

²⁸ Öztürk, **a.g.e.**,s.65-66.

²⁹ Ahmad, **a.g.e.**,s.66.

ile kamuoyunda, partinin orduyu hiçe saydığı hatta aşağıladığı iddia edilmiştir. Ayrıca parti üyelerinin orduya karşı cephe aldığı söylentileri yayılmaya başlamıştır³⁰.

DP iktidarının ilk yıllarında yaşanan gelişmeler parti lehine olmuştur. Örneğin tarım ürünlerindeki canlanma ekonomik olarak halkı rahatlattığından DP'ye olan güven artmıştır. Sonraki yıllarda ise gerçekleştirdiği bazı uygulamalar halkı huzursuz etmiştir. Buna rağmen 2 Mayıs 1954 seçimlerinde DP 503, CHP sadece 31 sandalye ile meclise girmişti. DP yönetiminin eskisine nazaran sertleşmesi ve ekonomideki kötüye gidiş ve enflasyonun artması partiyi yıpratmıştı. Parti başta üniversite öğrencileri ve kentli seçmenlerin olmak üzere oylarını kaybetmeye başlamıştı. Kırsal kesimin desteği ise devam etmekteydi.

Bu şartlar altında yapılan 27 Ekim 1957 seçimlerinde DP 424, CHP 178 sandalye kazandı. Eski gücünü kaybetmesine rağmen yine de çoğunluk DP'yi desteklemekteydi³¹. Genel seçimden anlaşılmaktadır ki; DP eski etkinliğini kaybetmeye başlamıştı.

İki seçimde de beklediğini alamayan CHP iktidara gelebilmek için meşru olmayan yollara başvurmaya başlamıştır. DP'nin halk tabanını politikanın içine çekmesi, Tahkikat Komisyonu kurması orduyu rahatsız etmekteydi. Basına sansür uygulaması kamuoyunu kışkırtırken, darbe söylentilerine karşı ordu içinde soruşturma yapması orduyu rahatsız etmiştir.

Bu şartlar düşünüldüğünde DP'nin sonunun da yaklaştığı öngörülebiliyordu. DP yönetimine karşı gösteriler başlamıştır. İlk gösteriler üniversite öğrencileri tarafından başlatılmış, CHP gençlik kolalarının da kışkırtmalarıyla olaylar İstanbul ve Ankara'da şiddetlenmiştir. Olayların dozu artınca hükümet bu bölgelerde sıkıyönetim ilan etme kararı almıştır. Yaşanan olayların başlamasıyla DP'nin de sonu gelmiştir. 27 Mayıs 1960 tarihinde ordu tarafından yapılan askeri darbe sonucunda hükümet düşürülmüş, ordu yönetime el koymuştur.

³⁰ Öztürk, **a.g.e.**,s. 66-67.

³¹ Ahmad, **a.g.e.**,s.171

3. TÜRK SİYASİ HAYATINDAKİ DARBELER

3.1. 1960 Darbesi

Ordu da görev alan astsubay ve subaylar tarafından yapılan 27 Mayıs 1960 darbesi, Türk siyasi hayatında, 20 yıl sürecek olan askeri vesayetin siyasi yönetime hâkim olduğu bir ortam hazırlamıştır. Darbeden sonra hazırlanan 1961 anayasasının askeri kanadın istekleri doğrultusunda hazırlanması bu duruma neden olmuştur³².

27 Mayıs darbesi askeri darbe olması hasebiyle Milli iradenin yok sayılarak yapılan diğer bütün askeri müdahalelerin önünü açmıştır. Bu darbe ile halkın oylarıyla iktidara gelen siyasi iktidarın elinden yönetim alınmış ve cumhuriyetin gereği olan demokrasi yok sayılmıştır.

27 Mayıs Hareketi, daha çok küçük rütbeli görevliler tarafından gerçekleştirilmiş, üst rütbeler yok sayılmıştır. Ordu içinde komuta zincirinin bozulduğu ve asayişsizliğin olduğu görülmektedir. Böyle bir durumda 27 Mayıs 1960 darbesini bütün orduya mal etmek mümkün değildir³³. Fakat askeri mensupların darbeyi yönetmiş olmaları ve darbede etkin rol oynamaları ordu kökenli bir darbe olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

27 Mayıs Müdahalesi, 1971 ve 1980 müdahalelerine nazaran daha özgürlükçü bir anayasa ile sonuçlandığından farklı bir niteliğe sahiptir. 1961 Anayasası kapsamında, üniversitelere, işçi sınıfına, basına tanınan haklar artırılmış ve demokratik haklar geliştirilmiştir³⁴.

Aşağıda da değinileceği üzere darbe hazırlıkları aydınlar, akademisyenler, öğrenciler yani halkın aydın kesimleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Harekâtı başlatan olayların merkezinde aydın kesim yer almaktadır.

³² Toktamış Ateş, **68'li Olmak**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1995, s. 30.

³³ Ateş, **a.g.e.**, s. 33.

³⁴ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, C.3, Remzi Kitapevi, Ankara, 2000, s.35.

3.1.1. Darbe Öncesi Yaşananlar

27 Mayıs öncesi yaşanan bazı olaylar askeri darbeye zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda 1960 darbesine giden süreç incelendiğinde muhalefet ve aydın kesim faktörü daha net fark edilecektir. Bu çıkarımdan hareketle, darbeye zemin hazırlayan belli başlı bazı olaylar aşağıda incelenecektir.

3.1.1.1. Uşak Olayları

CHP'liler, DP aleyhine düzenledikleri propagandaya “Büyük Taarruz” adını vermişlerdir. CHP'liler Büyük Taarruz adını verdikleri propaganda kapsamında yurt çapında geziler düzenleyerek iktidar partisi aleyhine yapacakları miting ve gösteriler ile iktidarı yıpratmak istemektedirler. İsmet İnönü, “Büyük Taarruz”un İnönü Savaşlarının yapıldığı yerden başlamasını istemiştir. Çünkü bu şekilde halkın daha çok ilgisini çekeceğini düşünmüştür. Bu doğrultuda CHP 29 Nisan 1959'da 46 Milletvekili, parti üyeleri ve basını mensuplarıyla beraber ilk olarak Uşak'a hareket etmiştir. CHP'nin Uşak'a gitmesi olayların da orada başlamasına neden olmuştur. Ankara'da başlayan olaylar Uşak'ta DP'li ve CHP'lilerin arasındaki şiddet olaylarının yaşanmasıyla devam etmiştir³⁵.

30 Nisanda Uşak'tan ayrılmak üzere yola çıkan CHP kafilesinin önü DP'liler tarafından kesilmiş ve çıkan olaylar sırasında çok sayıda kişi yaralanmıştır. İnönü, kalabalık DP'li grubu yararak tren istasyonuna varmıştır. İsmet İnönü daha sonra da Manisa'da hükümeti hedef alan sert açıklamalarda bulunmuştur. Manisa'nın ardından İzmir'e geçmeyi ve Manisa'da yaptığı konuşmanın benzerini İzmir'de yapmayı planlayan İnönü, İzmir'de siyasi propaganda yapma yasağı ile karşılaşmıştır. İzmir valisi; CHP kafilesinin İzmir'e gelmeden önce İçişleri Bakanlığı'ndan izin aldığı halde İnönü'nün İzmir'de konuşma yapmasını engellemiştir³⁶. CHP kafilesi İstanbul'a geldikten sonra Topkapı civarından geçerken, bir grup DP'li İnönü'nün arabasına tacizde bulunmuştur. Bu tacizciler, orada tesadüfen bulunan bir binbaşı tarafından dağıtılmıştır³⁷.

³⁵ Cem Eroğul, **Anatüzüğe Giriş (Anayasa Hukukuna Giriş)** 8 baskı, , İmaj Yayınevi, Ankara, 2005, s. 231.

³⁶ Eroğul, **a.g.e.**, s. 232.

³⁷ Mehmet Ali Birand, Bülent Çaplı, Can Dündar, **Bir Demokrasinin Doğuşu**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 110.

Siyasette yaşanan srtme sokaklara kadar tamı ve bu durum tehlikeli boyutlara ulaşmaya balamıtır. Görünen o ki; bu siyasi mücadele meclis içinde kalmayarak, parti yandalarının da içinde bulunduğu şiddete dayalı bir yapıya dönüşmektedir.

3.1.1.2. Kayseri Olayları

CHP'nin olaylı gezilerinden biri de Kayseri'ye düzenlediği ziyaretidir. Çünkü Kayseri gezisinden yaklaşık bir ay önce Yeilhisar ilçesinin, CHP İlçe Başkanı ile DP'li Belediye Başkanı arasında meydana gelen silah çekme olayı ortamı germitir. Yaşanan olayın aslını öğrenmek isteyen CHP, Kayseri'ye gitmek istemiştir. Olayların daha fazla byceği endişesiyle Kayseri valisinin gezinin iptal edilmesi talebine rağmen CHP kente gitmitir³⁸.

İnönü ve partililerin bulunduğu tren Himmet Dede İstasyonu'na geldiğinde, Kayseri vali yardımcısı, il jandarma komutanı, kafiye geri dönmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. İnönü bu talebe olumsuz yanıt vererek yoluna devam etmek istemiştir. Bu sırada subayların İnönü'ye göstermiş oldukları saygı dikkat çekmiştir. Subaylar İnönü'n elini pmlerdir. Askerlerin İnönü'ye gösterdikleri saygının da etkisiyle Kayseri'ye giriş izni verilmiştir.

Kayseri gezisi esnasında yaşanan olaylar sırasında, Türk Silahlı Kuvvetleri siyasi olarak kendi tarafını göstermiştir. TSK'nin CHP tarafında olması, hem Cumhurbaşkanı Bayar'ı hem de hükümeti tedirgin etmitir³⁹. Ordunun desteğini arkasında hisseden CHP, sahip olduğu gücü kullanmaktan ekinmemi ve Her fırsatta ordunun yönetime müdahalesinin gerekliliğini vurgulamıştır.

Menderes, Cumhurbaşkanı Bayar'a yaşanan olaylarla alakalı olarak 28 Mart 1960 tarihinde bir mektup yazmıştır. Yazdığı mektupta; Kayseri de dâhil olmak üzere yaşanan bütün olayların CHP tarafından organize edildiğini belirterek, CHP'lilerin darbe yandaı olduğunu dile getirmektedir⁴⁰.

³⁸ Tefvik avdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, 2. baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s.80.

³⁹ Sabiha Bozbağı, **İhtilaller ve Darbeler Tarihi**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1974, s. 692-693.

⁴⁰ mit zdağ, **Ordu Siyaset İlişkisi**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991, s.139.

Kayseri’de yaşanan olaylar ile ordu safını belli etmiştir. Askeri görevliler verilen emirlere itaat etmeyerek İnönü’yü desteklediklerini göstermişlerdir. İnönü’nün konutuna ziyarete gelen bazı askeri mensupların olması ve Kayseri’de gösterilen saygı, DP’lilerin CHP’nin askeriye ile ortaklaşa darbe yapacağını düşünmelerine neden olmuştur. Bu durum, meşru yollarla iktidara gelemeyen CHP’nin demokratik olmayan yollarla yönetimi ele almaya çalışacağını düşündürmektedir. Bu nedenle DP, CHP’yi silahlı faaliyetler yürütmek ve askeriyeyle darbe yapması için kışkırtmakla suçlamaktaydı. DP’liler düşüncelerinde yanılmamış, fazla bir zaman geçmeden CHP ile ordu işbirliğinde askeri darbe gerçekleştirmiştir.

3.1.1.3. Meclis Tahkikat Komisyonu’nun Kurulması

DP’li Denizli Milletvekili Baha Akşit ve Bursa Milletvekili Mazlum Kayalar tarafından DP meclis grubuna verilen önerenin kabul edilmesi sonucu 12-15 Nisan 1960’da “Tahkikat Komisyonu” kurulması kararı alınmıştır. DP’nin amacı kaybettiği otoritesini güçlendirmek, yönetimdeki etkinliğini arttırmak ve partiye karşı meclis içindeki ve dışındaki unsurları etkisiz hale getirmek için çözüm bulmaktır. Bu yüzden Tahkikat Komisyonu’nun kurulması kararlaştırılmıştır.

Sunulan önergede; partinin demokratik yollarla ve halk iradesi ile iki seçimidir iktidara geldiği ve halkın, tek partili dönem olarak adlandırılan dönemde yaşanan baskıyı yaşamamak için DP’yi seçtiğini vurgulamakta ve CHP’nin meşru yollarla iktidara gelemeyeceğine kanaat getirmesi ile birlikte gayrimeşru yollarla ülkeyi yönetme istediğinin altı çizilmektedir. İktidarın bütün uyarılarına rağmen CHP’nin hedefini gerçekleştirmek için sürdürdüğü yıkıcı faaliyetler bazı medya kuruluşları tarafından da destek görmektedir. Ayrıca bu medya kuruluşları aracılığıyla TSK, iktidar aleyhine kışkırtılmaktadır⁴¹.

Önergeden de anlaşıldığı üzere komisyonun kurulma amacı; hükümete karşı oluşan muhalefeti dağıtarak, DP karşıtı seslerin yok edilmesini ve hükümet karşıtı kurumların denetim altına alınmasını sağlamaktır.

⁴¹ Özdağ, **a.g.e.**, s. 144-148.

Kurulan komisyonun engellere takılmaması için çıkarılan kanun çerçevesinde Tahkikat Komisyonu üyelerine; cumhuriyet savcısı'na, sorgu hâkimine, sulh hâkimine ve askeri hâkimlere verilen bütün yetkilerin verilmesi kararlaştırılmıştır. Komisyonu'nun kararları kesindir. Kararlara karşı itiraz edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacaktır. Komisyonun çalışmalarını eleştiren her türlü yayın engellenecek, yasaklara uymayan kişilere cezai işlem uygulanacak, komisyona karşı yapılan yıkıcı faaliyetler yasaklanacak ve komisyonun çalışmaları gizli tutularak komisyon üyeleri faaliyetlerinden dolayı sorgulanamayacaklardır⁴². DP, bu kanunla komisyona işlerlik kazandırmak istemektedir. Fakat bu geniş yetkilerin kamuoyunda tepkilere neden olacağı öngörülememiştir.

Göreve başlayan Meclis Tahkikat Komisyonu, kendisine tanınan yetkilere dayanarak, siyasi partilerin, yeni örgüt kurmalarını, siyasi faaliyete girişmelerini ve basının, Tahkikat Komisyonu'nun faaliyetleri ile ilgili bütün olumsuz yayınlarını yasaklamıştır. İsmet İnönü'nün TBMM'de yaptığı ve DP'nin uyguladığı baskıcı faaliyetlerine devam etmesi ve insan haklarını göz ardı etmesinin darbe ortamını hazırlamakta olduğunu belirttiği konuşmasına sansür uygulanmıştır⁴³.

İnönü, Komisyonun çalışmalarını kolaylaştıran kanuna yönelik yaptığı meclis konuşmasında, çıkarılan kanunun anayasaya aykırı olduğunu, iktidarın orduya, polise, memura, üniversiteye bariz baskı uyguladığını, bu baskıya da çıkarılan kanunla yasal dayanak oluşturulduğunu belirtmektedir⁴⁴.

İnönü, yapmış olduğu bu konuşmanın ardından meclisten uzaklaştırma cezası almıştır. Bu cezayı bütün parti organlarına bildirmiştir. Bu durum meclis içindeki muhalefetin sokaklara taşınmasına neden olmuş ve 27 Mayıs darbesine giden süreci de başlatmıştır⁴⁵.

Şiddet olaylarının artması ve üniversitelere kadar sıçraması, CHP'nin işini kolaylaştırmaktadır. Zira olaylar, üniversitelerle sınırlı kalmamıştır. CHP'ye göre sokaklara kadar taşan olaylar karşısında iktidarın şiddete başvurması, ordunun

⁴² Eroğul, **a.g.e.**, s. 243.

⁴³ Eroğul, **a.g.e.**, s. 234.

⁴⁴ Özdağ, **a.g.e.**, s. 152.

⁴⁵ Eroğul, **a.g.e.**, s. 245.

müdahalesinin gerekliliğini ortaya kayacaktı. Nitekim süreç, CHP'nin lehine gelişme göstermekteydi.

3.1.1.4. Üniversite Olayları

Tahkikat Komisyonu'nun kurulması ülkede huzursuzlukların başlamasına neden olmuştur. Yaşanan şiddet olaylarının ilk başladığı yer sokaklar olmuş, akabinde ise üniversitelere sıçramıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde görevli olan Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Prof Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ve Doç. Dr. İsmet Giritli gibi Öğretim Görevlilerinin verdikleri derslerde öğrencilere iktidar karşıtı görüşlerini açıklamaları, öğrencileri cesaretlendirmiş ve olayların ilk başladığı yer İstanbul Üniversitesi olmuştur⁴⁶. Üniversitelerde başlayan olayların şiddetini artıranlar ise CHP genel merkezinden emir alan gençlik kolları üyeleridir. İktidarın siyasetinden hoşnut olmayan DP muhalifi öğrenciler; *‘kahrolsun diktatörler, hürriyet isteriz’* gibi sloganlarla gösteriler düzenlemişlerdir⁴⁷.

Üniversitelilerin sokağa dökülmesi üzerine hükümet, İstanbul'da sıkıyönetim ilan etmiş, çıkan olaylar baskı ve şiddetle bastırılmaya çalışılmıştır. Polisin orantısız güç kullanması üzerine bir kişi hayatını kaybetmiş ve bu durum olayların daha da şiddetlenmesine neden olmuştur. Hükümet ordudan yardım almışsa da, olay yerine gelen askerlerin çoğunluğu *“Türk Ordusu çok yaşa!”* sloganları eşliğinde göstericilerin tarafına geçmiştir. Gözaltına alınan öğrencilerden çoğunun Davutpaşa Kışlası'na götürülürken serbest bırakılması, ordunun siyasi olarak safını açıkça belli etmiştir. İktidar partisi, bu hareket ile ordunun desteğini tamamen yitirdiğini anlamıştır. 28 Nisan yaşanan Üniversite Olayları, tarihe *“Kanlı Perşembe”* olarak geçmiştir⁴⁸.

İstanbul'da yaşanan olaylar Ankara'ya da sıçramıştır. Olayların daha da yayılmasını engellemek isteyen hükümet basına sansür uygulamış ve İstanbul'da yaşanan olayların yayını yasaklanmıştır. Uygulanan sansür olumsuz bir durum yaratmıştır. Çünkü Fısıltı

⁴⁶ Birand vd., **a.g.e.**, s. 115; Özdağ, **a.g.e.**, s. 135.

⁴⁷ Mehmet Ali Birand, **12 Eylül Saat 04:00**, Karaca Yayınları, İstanbul, 1984, s. 117.

⁴⁸ Birand., **a.g.e.**, s. 116-117.

gazetesi yaşanan olayları yaşanandan daha da abartarak yaymış bu durumda halkı kışkırtmıştır⁴⁹.

2 Mayıs 1960 tarihinde İstanbul'da NATO toplantısının yapılacak olması sebebiyle hükümetin İstanbul'daki olayları sonlandırması gerekiyordu. Adnan Menderes yaşanan olayları yatıştırmak için radyodan yaptığı konuşmada olayların sorumlusunun CHP olduğunu, CHP'nin halkı kışkırtmaya çalıştığını belirtmektedir. Ayrıca DP'nin olayların ciddiyetini tam olarak anlamadığı, olayların yatıştırılması için gerekli önlemleri almadığından da anlaşılmaktadır⁵⁰.

Üniversitelerde eylemlerin her geçen gün şiddetini arttırmaya başladığı bir dönemde, Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel tarafından, Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes'e, ülkede yaşanan kargaşa ortamının yatıştırılmasına dair önerilerinin bulunduğu bir mektup yollamıştır. Mektubun metni⁵¹;

“Aziz Vekilim,

Dün geceki münakaşalarımızın ışığı altında zatiâlinize, memleketin huzur ve istikrarı için alınması lazım gelen tedbir ve kararlar hakkında görüşlerimi bildirmeyi, milli, vatani bir vazife bilirim. Sayın başvekilin açıklamalarını dinledim ve okudum. Bunlarda, benim düşündüklerimin kabulüne müsait bir zemin, henüz mevcut olmadığı, aşikâr olarak belliyse de, gene de düşüncelerimin sizlere iblağının zaruretine inanıyorum.

Muhterem Vekilim,

Şu hakikati kabul etmek lazımdır ki, Kayseri Hadiseleri'yle başlayıp, son karar ve feci olaylara kadar varan sahneler, vatandaş ruhunda derin tesirler ve hükümete karşı telafisi kabil olmayan hoşnutsuzluklar yaratmıştır.

Sayın vekilim,

Bu ahval küçümsenecek, cebir ve şiddetle değiştirilecek şeylerden değildir. Memleket, hükümet ve partinizin düştüğü bu müşkül vaziyeti kurtarmak için, sükûnetli, fakat ciddi ve zecri tedbirler almak lazımdır. Bu tedbirler şunlar olmalıdır:

⁴⁹ Bozbağ, a.g.e.,s. 695.

⁵⁰ Özdağ, a.g.e., s. 160.

⁵¹ Aydemir, a.g.e., s. 391-393.

1. *Cumhurbaşkanı istifa etmelidir. Çünkü bütün fenalıkların bu zattan geldiği hakkında umumi bir kanaat vardır.*
2. *Kabinede iyi kabul edilmeyen ve suihalleri bütün memlekete yayılmış bulunan zevat, çıkarılmalıdır ve yeni kabine mutlaka, dürüst, makul, zorcu değil, adalet ve şefkat hissi taşıyan zevattan kurulmalıdır.*
3. *İstanbul, Ankara valileri ve emniyet müdürleri süratle değiştirilmelidir.*
4. *Ankara örfi idare kumandanı derhal değiştirilmelidir.*
5. *Son çıkarılan ve Tahkikat Komisyonları ihdas eden kanun kaldırılmalıdır.*
6. *Mevkuf gazeteciler, bir Af Kanunuyla, kısa zamanda tahliye edilmelidir.*
7. *Son hadisede tevkif edilen talebeler serbest bırakılmalı, ilim müesseseleri, yeniden faaliyete geçirilmelidir.*
8. *Şimdiye kadar çıkarılan bütün antidemokratik kanunlar, tedricen kaldırılmalıdır.*
9. *Vatandaşın hürriyet ve eşit muamele hakkına, mutlak surette riayet edilmelidir.*
10. *Din simsarlığından vazgeçilmelidir.*
11. *Suiistimaller oluyor mu bilmiyorum. Fakat olduğu hakkında umumi bir kanaat mevcuttur. Bu, milletin hükümete karşı itimatsızlığına sebep olmaktadır. Bu gibi kötülüklerin şiddetle bertaraf edilmeleri lazımdır.*
12. *Müstesna zamanlar ve günler haricinde hükümet büyüklerinin memleket gezilerinde, suni büyük vatandaş topluluklarıyla karşılaşmaları usulü terk edilmelidir.*

Muhterem Vekilim,

Bu yazdıklarım, asla bir parti ve politika mülahaza ve tesiriyle yazılmamıştır. Memleketin durumunun bu tedbirlerin alınmasını zaruri kıldığına inandığım için arz edilmiştir. Sizlerin vatanperverlik ve vicdanlarınıza hitap ediyorum. İyi düşününüz iyi hareketler yapınız. Memlekette çok şeyler yapacağınız muhakkaktır. Fakat bu, asla kâfi değildir. Bu yapılan işleri, müstemleke idareleri de yapar, yapıyor ve yapmıştır. Asıl mühim olan, toplumun ruhunda, yaşama şevk ve azminin geliştirilmesi, hak ve hürriyet aşkının kökleştirilmesi ve vatandaş idrakinin, yüksek ve necip hislerle donatılmasıdır.

Olaylar, bu yolda olmadığınızı göstermektedir. Talebelerin, hürriyet duygusuyla yaptıkları masumane tezahürata karşı, kıtalar sevk edilmesi ve onların desteğiyle, emniyet

kuvvetlerinin, ilim yuvalarının içine kadar girerek talebeleri, profesörleriyle beraber coplarla ve kurşunlarla tedip etmesi, dünyada görülmemiş feci bir şeydir. O hengâmede kız talebelerin yürekler parçalayan çığlıklarının, analar, babalar ve halk ruhunda onulmaz yaralar açacağını ve açtığını anlamamak, memleketin huzuru bakımından büyük bir hata ve hazin bir gaflet olduğuna kaniyim. Bizim gençlerimizde hak, adalet ve hürriyet duygularının gelişmesinden ve kemalinden memnun olmamız lazım gelmez mi? İstikbali, hissiz, duygusuz, müstemleke ruhlu, yalnız maddeci bedbaht insanlara mı bırakmak istiyorsunuz?

Sayın Vekilim,

Maruzatım muhakkak ki, çok mühim ve hatta çok cüretkaranedir. Fakat memleket için, milletin selameti için, hükümet ve hatta partinizin kurtarılması için, dikkate alınması lazımdır, hatta çok lazımdır. Saygılarımla.” Şeklinde.

Mektuptan anlaşılmaktadır ki; Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel’in mektubu yollamasındaki amaç, hükümete karşı yapılacak olan bir darbeden endişe duymasıdır. Darbenin yapılmaması için hükümete bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca Gürsel’in mektubundan darbenin yapılacağından habersiz olduğu da anlaşılmakta ve iktidara bağlılığını da bildirir niteliktedir.

Ethem Menderes, Mektup eline ulaşır ulaşmaz durumu hemen Adnan Menderes’e bildirir. Menderes bu durum üzerine istifa kararı alsa da istifası Celal Bayar tarafından reddedilir, böylece darbenin yaşanmasını engelleyecek olan şans da yok olmuştur⁵². Tavsiye niteliğindeki mektubu gönderen Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel ileride darbecilerin lideri olacaktır.

3.1.1.5. 555 K Gösterileri

27 Mayıs Darbesinin en organize olaylarından birisi de 555 K gösterisidir. 555 K, göstericilerin kullandıkları “Beşinci ayın beşinci günü saat beşte Kızılay’da eylem yapacağız” anlamına gelen bir şifredir. Kullanılan şifre hızla yayılmış ve büyük bir kalabalığın Kızılay’da toplanması sağlanmıştır. Adnan Menderes de, eylemcileri sakinleştirmek ve dağıtmak için Kızılay’a gitmiştir. Fakat Menderes’in orda oluşu

⁵² Aydemir, **a.g.e.**, s. 393.

eylemlerin daha da büyümesine neden olmuştur. Eylemcilerin arasında kalan Menderes ancak bir araca bindirilerek kurtarılabildiği⁵³.

555 K gösterisi içinden çıkılmaz bir hal alınca, Başbakanlıkta Bayar liderliğinde kriz toplantısı yapılmış, toplantıda Bayar, İçişleri Bakanı Namık Gedik'e, *“Megafonla dağılmalarını söyleyin, eğer karara uymazlarsa ateş edin.”* demiştir. Yaşanan olayların büyümesi ve kargaşa ortamının baş göstermesi üzerine, Cumhurbaşkanı Celal Bayar yönetimi eline almış, başbakanın yetkisini azaltmıştır⁵⁴.

Ankara'nın kargaşasından bunalan, 19 Mayıs'ta İzmir gezisine çıkan Menderes istifa etmeyi düşünmektedir. Fakat İzmir de büyük bir kalabalığın kendisini karşılaması ve yaptığı konuşmaya katılımın çok olması bu düşünceden vazgeçmesine neden olmuştur. Menderes buradaki destekçilerine kanarak darbenin olmayacağını düşünmüştür. Fakat darbenin orduyla bağlantılı olacağını ise hesaba katmamıştır⁵⁵.

3.1.1.6. Harbiyelilerin Ayaklanması

Adnan Menderes, Hindistan başbakanı Nehru'nun 21 Mayıs 1960'ta Türkiye ziyareti sebebiyle 20 Mayıs'ta başkente geri dönmüştür. Menderes Ankara'ya geldiğinde Harbiyeli öğrencilerin, İstiklal Marşı ve Harbiye Marşı eşliğinde Zafer Anıtı'na kadar yürüyüş yapmaları Menderes'i tedirgin etmiştir⁵⁶. Bu durum darbenin yaklaştığının da habercisidir.

Sürekli yeni hadiselerin yaşanmasıyla birlikte başkenti ve İstanbul'u saran bu olumsuz havanın dağıtılması için çareler arayan DP genel kurulunun, kabinenin yenilenmesi teklifi ise, muhalefete karşı güçsüz bir izlenim yaratacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

⁵³ Aydemir, **a.g.e.**, s. 695.

⁵⁴ Birand vd., **a.g.e.**, s. 121.

⁵⁵ Birand vd., **a.g.e.**, s. 122.

⁵⁶ Birand vd., **a.g.e.**, s. 123.

25 Mayıs 1960 yılında 90 milletvekilinin verdiği; Tahkikat Komisyonu'nun kaldırılması, erken seçime gidilmesi ve ordu içerisinde meydana gelen kaynamalara karşı önlem alınması için verdikleri önerge de Menderes tarafından reddedilmiştir.⁵⁷

Menderes'in sunulan çözüm önerilerine olumlu yaklaşmamasının sebebi ise, geziler sırasında halkın gösterdiği desteğe güvenerek darbe yapılmayacağına kanaat getirmiş olmasıdır. Ayrıca, başta Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun olmak üzere bazı üst düzey komutanların, kendi safında olduğunu belirtmeleri de ayrı bir etken olmuştur⁵⁸.

Menderes, üst düzey komutanların, bağlılıklarını bildirmeleriyle destek topladığı düşüncesine kapılarak faaliyetlerine devam etmiştir. Nitekim ordu içindeki gizli yapılanmadan haberdar olmayan komutanlar, ordu içindeki emir komuta zincirinin kırıldığının da farkında olamamışlardır.

3.1.3. Basının 1960 Darbesindeki Tutumu

II. Dünya Savaşı'nın bölge ülkeleri ve dolaylı da olsa Türkiye üzerindeki etkilerinden kurtulmaya çalışırken; CHP Demokrat Parti iktidarına yönelik ağır eleştiri ve muhalefetini sürdürmektedir.

Aydın ve öğrencilerin desteğini alan CHP, iktidara yönelik eleştirilerinde medyanın da gücünü tespit ederek bu konuda gazeteleri de bir propaganda aracı olarak kullanmayı tercih etmiştir.

Darbe öncesinde de sonrasında da DP karşıtı yayın politikası izleyen Cumhuriyet gazetesinin tavrında bir değişiklik olmamıştır. İktidara karşı tepkilerini haberlerinde, köşe yazarlarında sık sık dile getirmekteydi. Cumhuriyet Gazetesi tepkisini çoğu zaman direk iktidarı hedef alarak ve bazen de dolaylı imalarla aksettirmeye çalışmaktaydılar. Öyle ki; Cumhuriyet Gazetesi'nin yapmış olduğu bazı haber başlıkları incelendiğinde izlediği politika daha net ortaya çıkacaktır.

⁵⁷ Eroğul, **a.g.e.**,s.249.

⁵⁸ Birand vd.,**a.g.e.**, s. 125.

Gazete, 1 Şubat 1960 tarihli sayısında, camide Kemalizm'i hedef alan vaaz sırasında bir kişinin tepki göstermesi üzerine dayak yemesine yer vermiştir. Haberde dayak yiyen kişinin suçlandığı ve gözaltına alındığı yazılmıştır. Gazete bu haberi manşetine taşıyarak, irticanın artık devletin güvenlik güçleri tarafından da desteklendiğine vurgu yapmak istemiştir. Dolaylı da olsa asıl problemin devletin başındaki kişilerde olduğu belirtilmektedir.

2 Şubat 1960 sayısında, gazete yöneticisine yapılan saldırıyı, güvenlik güçlerinin ihmali olarak lanse etmekte ve bu yargısını ertesi günkü sayısında da dile getirmektedir. 3 Şubattaki manşetine yabancı uyruklu bir kişinin Türklüğe hakaretini öne sürerek, iktidarın buna göz yumduğunu vurgulamaktadır.

Gazete 10 Şubat 1960'da "BİR BU EKSİKTİ" manşetiyle okuyucularının karşısına çıkmıştır. Haberde, İktidarın basın toplantılarının izne tabii olmasına yönelik tasarısına karşı sert tepkide bulunan gazete, aynı günkü sayısında yine güvenlik güçlerinin faaliyetlerini eleştirmektedir. Cumhuriyet Gazetesi, 10 Şubattaki manşetiyle DP'nin icraatlarından duyduğu huzursuzluğunu açıkça dile getirmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi, darbe öncesindeki yayınlarında DP'nin basına karşı tutumunu sürekli olarak manşetlerine taşımakta ve Türkiye'de görülen basın davalarına sayfalarında geniş yer ayırmaktadır. Ayrıca gazete, Şubat ayı sayılarında sıklıkla erken seçime gidilmesi gerektiğine vurgu yapmış ve okurlarına fikrini benimsetmeye yönelik haberlere daha fazla yer vermiştir. Cumhuriyetin ilkelerini benimseyen bir gazetenin iktidarın baskıcı ve şiddet içeren yönetimine karşı tavır alması bu noktada kabul edilebilecek bir nedendir. Gazetenin asıl hedefi iktidardaki parti değil, parti içindeki gerici zihniyettir. Çünkü gazete, Burası İstanbul mu? Sokak röportajında İstanbul sokaklarındaki çarşafli kadınların varlığına işaret ederek laikliğin yıkılacağından duyduğu endişeyi dile getirmektedir. Buna benzer haberlerine mart ayında da devam eden gazete, 14 Mart 1960 tarihli sayısında, manşetine gericilerin hafta sonu tatilini pazardan cumaya aldığını taşımıştır. Ayrıca sokaklarda oruç tutmama yüzünden çıkan tartışmaları ve kavgaları da sayısında yer vermiştir.

Nisan ayında da eleştirilerini sürdüren gazete, DP'nin halka uyguladığı baskının arttığını ve bunun engellenmesi gerektiğini belirtmektedir. Partinin muhalefete karşı sert

tutumunun aslında destekçilerine karşı olduğunu beyan eden gazete, 3 Nisan 1960 tarihli sayısında “İnönü’nün Kayseri’ye Girişi Hadiseli Oldu” manşetine yere vermiştir. İktidarın muhalefete karşı sert yaptırımını dile getirmiştir. Bunun yanında, bir kamu görevlisinin CHP lideri İnönü’yü övmesi üzerine istifaya zorlanmasını manşetine taşımış iktidarın halka uyguladığı baskıyı gözler önüne sermeye çalışmıştır.

Şubat, Mart ve Nisan ayı boyunca Cumhuriyet Gazetesi gericilik, güvenlik güçlerinin uygulamaları ve iktidarın baskıcı politikası üzerine haberler yapmıştır. Bu haberler ile iktidarın ülkeyi yönetmedeki yetersizliği ve laik cumhuriyetin yıkılacağı kamuoyuna lanse edilmektedir. Dönemin birçok gazetesi gibi cumhuriyet gazetesi de farkında ya da farkında olmadan muhalefetin çıkarları doğrultusunda çalışmıştır.

Gazete 27 Mayıs 1960 tarihli sayısının manşetine “KAHRAMAN TÜRK ORDUSU BÜTÜN MEMLEKETTE DÜN GECE SABAHA KARŞI İDAREYİ ELE ALDI.” Haberini sayfalarına taşımıştır. Gazete, darbe sonrasında DP’yi suçlayan ve eleştiren politikasına devam etmiştir. Gazete 31 Mayıs 1960’da “Bir Kürdistan Hükümeti tesisi için DP Grubu içinde çalışanlar varmış.” Manşetiyle çıkarımımızı da desteklemektedir. Gazete diğer bütün gazeteler gibi darbe karşıtı herhangi bir yayın yap(a)mamıştır.

Milliyet Gazetesi Cumhuriyetten farklı bir yol izlemiştir. Gazetenin kurucusu olan Ali Naci gazetecilik yıllarında iktidara yakın olmayı tercih etmiştir. Tek Parti Dönemi yöneticilerini destekleyen Ali Naci, Türk siyasi hayatındaki değişimin gerekliliğine inanarak, DP’yi destekleyen davranışlarda bulunmuştur. Öyle ki uzun yıllar desteklediği ve saygı duyduğu İsmet İnönü’yü eleştiren yazılar dahi yazmıştır.

Milliyet gazetesi DP’nin ilk kurulduğu ve başa geçtiği ilk yıllarda partiyi desteklemiş, bu durum 1954 yılının akabinde değişmiş, eleştiren, yeren bir politika izlemeye başlamıştır. 1955 yılında yazı işleri müdürlüğüne Abdi İpekçi’nin getirilmesi milliyetin çizgisinde değişikliklere yol açmıştır. Gazete, DP’yi destekleyen, CHP karşıtı tavrından uzaklaşarak, iktidarın alternatifsiz oluşunu eleştirmeye başlamıştır.

Söz konusu gazete, ekonomik çıkarlarını ve varlığını tehlikeye atmayan haberleri yazmaya başlamıştır. Bu doğrultuda en fazla tirajı sağlayacak içeriğe yönelmiştir. Gazete, varlığını tehlikeye atmamak adına hükümet yanlısı bir politika izlemiş, kendini yalanlamak

pahasına her türlü haberi de yapmaktan çekinmemiştir. Milliyet, darbeye giden süreçte hükümeti eleştiren keskin yayınlarda bulunmamıştır ama darbe sonrasında hükümeti en yoğun eleştiri bombardımanına tutan gazetedir. Darbe öncesinde gençlerin yapmış olduğu gösterileri komünist olarak değerlendiren gazete, darbe sonrasında bu gösterileri göklere çıkarmıştır. Bu yaklaşımla milliyet 1960 darbesinin destekleyen bir yapıya bürünecek, aynı yaklaşımını 1980, 1971, 1997 darbelerinde de devam ettirecektir.

Milliyet, haber içeriklerinde iktidar karşıtı bir tavır takınmazken köşe yazarları da aynı çizgiyi sürdürmekteydiler. Yalnız, Milliyet yazarı Çetin Altan, köşe yazılarında DP'yi hedef almakta ve tepkisini sıklıkla dile getirmektedir. Farklı konulara değindiği yazılarında dahi iktidara gönderme yapmaktan geri durmamıştır. Milliyetin diğer köşe yazarları, iktidarı eleştirmekten uzak durmuş, 27 Mayıs sonrası tavırlarını değiştirmişlerdir.

Türk siyasi hayatını biçimlendiren darbelerin meydana gelmesine neden olan en önemli faktör şüphesiz ki basındır. Basın kamuoyunu bilgilendirmekte ve bilgilendirme sürecinde kamuoyunu kendi ideolojisi doğrultusunda yönlendirmektedir. Bu yönlendirme gücünü kullanan basın 1960 darbesinin oluşmasına zemin hazırlamış ve akabinde meydana gelecek olan 1980 ve 1997 darbelerinde de bu gücünü ve etkisini kullanmaktan çekinmemiştir.

Bu bağlamda 1960 darbesine giden süreçte yaşanan siyasi ve sivil olaylar gazetelerin ideolojik süzgecinden geçerek halka aktarılmıştır. Bu durum basının süreçte olumsuz bir rol oynamasına neden olmuştur. Olaylar farklı gazetelerde değerini katlayarak lanse edilmiş ve kamuoyu olayı gereğinden fazla ciddiye almıştır.

Bilgiye ulaşmada yeterli olanakların olmadığı bir dönemde kamuoyunun basına itibar etmesi kaçınılmaz olmuştur. Basın da, bu durumu kendi benimsediği politikayı okurlarına dayatmak için kullanmıştır. Ve sonuçta başarılı olduğu, darbenin meydana gelmesinden de anlaşılmaktadır.

3.1.2. Darbenin Yaşanması ve Sonuçları

Darbenin yapıldığı gece 26 Mayıs 1960 günü Ankara'da Genel Kurmay Başkanı Rüştü Erdelhun, silah arkadaşlarına yaptığı konuşmasında, TSK'nin DP Hükümeti'ne

bağlılığını bildirmiştir⁵⁹. Bu konuşmadan birkaç saat sonra darbecilerin son toplantılarını da gerçekleştirerek sabaha karşı harekâta başlayacaklarından habersizdir. Darbecilerin İlk durakları merkez komutanlığı olmuştur. Burayı kolaylıkla ele geçiren darbeciler herhangi bir direnişle karşılaşmamışlardır. İkinci durakları ise ordu evi olmuştur. Amaç buradaki subayları teslim almaktır. Darbeciler burada direnişle karşılaşmış ve Ankara güne silah sesleri ile uyanmıştır⁶⁰.

Darbecilerin sonraki hedefi ise, direniş gösterebilecek olan birlikleri etkisiz hale getirmek olmuştur. Aşamama aşama devam eden harekât sonucu askerler DP'lileri, Harp Akademisi binasına götürmüşlerdir. Celal Bayar darbecilere kısa süre direnebildikten sonra teslim olmak zorunda kalmıştır. Darbe sırasında Eskişehir'de bulunan Adnan Menderes ise, darbeyi haber aldığı zaman hemen Konya'ya gitmeye çalışmış fakat yolda askeri birlikler tarafından yakalanmıştır⁶¹.

Menderes Eskişehir'de erken seçime gidileceğini, huzursuzluk yaratan Tahkikat Komisyonu'nun kaldırılacağını söylemişse de, bu vaatlerini gerçekleştiremeden 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile hükümet düşürülmüştür⁶².

Darbenin ardından bu olayın ülkeye duyurulması gerekmektedir. Bu görevi Kurmay Albay Alparslan Türkeş üstlenmiştir. Türkeş radyoları ele geçirerek halka darbenin başarıyla sonuçlandığını açıklamak üzere darbe sabahı⁶³;

“Burası Türkiye Radyoları Yayın Postası; Türk Silahlı Kuvvetleri Türk Vatandaşlarını radyolarının başına davet eder. Sevgili vatandaşlar: Türk Silahlı Kuvvetleri el ele vererek memleketin idaresini almıştır. Bu hareket Silahlı Kuvvetlerimizin müşterek işbirliği sayesinde, kânsız başarılmıştır. Sevgili vatandaşlarımızın sükûn içinde bulunmaları, resmi sıfatı ve vazifeleri ne olursa olsun, hiç kimsenin sokağa çıkmamasını rica ederiz.” şeklindeki konuşmayı yapmıştır.

Tümgeneral Cemal Madanoğlu, 27 Mayıs 1960 Hükümet Darbesi'nin gerçek lideri ve ordu içinde kurulan gizli örgütlere işlerlik kazandıran kişidir. Cemal Madanoğlu, darbe

⁵⁹ Birand vd., **a.g.e.**, s. 127.

⁶⁰ Birand vd., **a.g.e.**, s. 127.

⁶¹ Birand vd., **a.g.e.**, s. 136.

⁶² Eroğlu, **a.g.e.**, s. 250.

⁶³ Aydemir, **a.g.e.**, s. 456.

başarıyla gerçekleştirildikten sonra, gelişmeleri Anadolu'daki askeri birliklere bildirmiştir⁶⁴.

Ordudaki emir komuta zincirinin işlerliğini devam ettirmek adına Cemal Madanoğlu, darbecilerin başına Orgeneral Cemal Gürsel'i getirmek istemiştir. Darbeyi gerçekleştiren askerlerin rütbesinin subay olması ve kendi rütbesinin Tümgeneral olması böyle bir zorunluluğu doğurmuştur. Darbeden habersiz olan Cemal Gürsel İzmir'den Ankara'ya getirilerek darbecilerin başına geçirilmiş ve liderlik sorunu da çözüme kavuşturulmuştur⁶⁵.

Liderlik sorunundan daha büyük sorunların yaşanması fazla sürmemiştir. Darbeden hemen sonra yönetimden çekileceğine dair anlaşma yapan ordu, bu anlaşmayı tanımayacak ve daha uzun yıllar yönetimde kalmaya çalışacaktır.

Darbe yapılarak ordunun başa geçmesi halk cephesinde büyük bir sevinç yaratmıştır. Zira darbe taraftarı olan muhalefet tabanı, muhalefet partileri, ordunun büyük kesimi, muhalif gazeteler ve üniversiteler darbeye sıcak bakmaktaydılar. Bu durum orduya desteği de arttırmıştır. Zaten bu kesimler darbeye yönelik gizli de olsa faaliyetler yürütmekteydiler⁶⁶.

Kısa sürede ve kolaylıkla gerçekleştirilen darbe sonrasında, yeni sorunlar başlamıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, istifa isteklerine olumsuz cevap vermiş ‘‘*Seçimle geldim, ancak seçimle giderim*’’ sözleriyle kabul etmemiştir. Bayar'ın bu tepkisi üzerine yapılan harekâtı yasallaştırmak için yeni bir anayasanın hazırlanmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda İstanbul Üniversitesi'nden, Prof. Dr. Sıddık Sami Onar, Prof. Dr. Naci Şensoy, Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı, Prof. Dr. Ragıp Sarıca, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya ve Doç. Dr. İsmet Giritli'den oluşan kurula geçici bir anayasa hazırlattırılmıştır. Kurulun Başkanlığı'na ise Sıddık Sami Onar getirilmiştir⁶⁷.

⁶⁴ Özdağ, **a.g.e.**, s. 198.

⁶⁵ Özdağ, **a.g.e.**, s. 234.

⁶⁶ Birand vd., **a.g.e.**, s. 159.

⁶⁷ Çavdar, **a.g.e.**, s. 95.

Kurulun hazırlamış olduğu anayasa, 27 Mayıs 1960 Devrimi'nden sonra toplanan Kurucu Meclis tarafından 27 Mayıs 1961 tarihinde kabul edilmiş, Devlet Başkanı sıfatını taşıyan Milli Birlik Komitesi Başkanı Devlet Başkanı sıfatını kullanarak anayasayı yayımlamıştır. Anayasa 9 Temmuz 1961'de referanduma sunulmuş kabul edilen anayasanın bir kısmı kabul edildikten sonra geriye kalan kısmı ise, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin seçildiği tarih olan 15 Ekim 1961'de yürürlüğe girmiştir⁶⁸. Yürürlüğe giren yeni anayasa, "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası" başlığını almıştır.

Kurulun hazırladığı 1961 Anayasası; 6 kısım, 157 asıl ve 22 geçici maddeden oluşmaktadır. Gerçi Anayasa "*asıl madde*" tabirini kullanmamış, sadece *geçici madde* tabirini kullanmıştır.

Anayasanın kısımlarının isimlerini belirtecek olursak; *birinci kısım*: Genel esaslar, *ikinci kısım*: Temel Haklar ve Ödevler, *üçüncü kısım*: Cumhuriyetin Temel Kuruluşu, *dördüncü kısım*: Çeşitli hükümler, *beşinci kısım*: Geçici hükümler, *altıncı kısım*: Son hükümler, başlığını taşımaktadır⁶⁹.

3.2. 1971 Darbesi

12 Mart Muhtırası öncesi Türkiye'de birçok gelişme meydana gelmiştir. 1971 Muhtırasının itici güçleri on yıl öncesinin sosyo-ekonomik ve siyasal gelişmeleridir. Bu nedenle bu muhtıra büyük bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Esasen 1971 yılında halk ve yöneticiler olağanüstü gelişmelerin yaşanacağını bilincinde idiler. Bu bakımdan 12 Mart Muhtırası, Türkiye için büyük bir sürpriz olmamıştır. Zira 27 Mayıs darbesi, 12 Mart Muhtırasının habercisi gibidir. Ayrıca 12 Mart Muhtırası'nın yayınlanmasında dünyada meydana gelen gelişmeler de etkin bir rol oynamıştır.

"Bir bakıma iç ve dış dinamik faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan bir yeni durumla karşı karşıya olunduğu söylenebilir. Muhtıranın birinci maddesinde mevcut durumun tespiti beyanında belirtilmiş olan "*anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar...*" yetmişlerin başındaki Türkiye'nin durumunu özetlemektedir. Altı çizilen "*anarşi ve kardeş kavgasına uygun zemin, altmışlı yıllarda yaşanan toplumsal değişimin, hızlı sanayileşmenin, kentleşmenin, burjuvazi ve aydın sınıflar içerisindeki*

⁶⁸ Özkan Tikveş, **Teorik ve Pratik Anayasa Hukuku**, Acargil Matbaası, İzmir, 1982, s.133.

⁶⁹ Tikveş, **a.g.e.**, s.136.

farklılaşmanın ortaya çıktığı bir ortamın ürünü olmuştur. Bu zemini resmetmeden 12 Mart'ı anlamak ve buraya nasıl gelindiğini değerlendirebilmek imkânsız görülmektedir⁷⁰.

1960'lı yıllarda yaşanan pek çok gelişme ve sorun 1971 Muhtırası'na etki etmiştir. Bu olayların en başında kurumsallaşma problemi gelmektedir. “27 Mayıs Darbesi” 1924 Anayasası ile kurulan Birinci Cumhuriyet'in kurumsal yapısının yerine 1961 Anayasası ile yeni bir kurumsal yapı getirmiştir. Tek parti refleksleri ve cumhuriyetin kuruluş dönemindeki kaygıları üzerine yükselen 1924 Anayasası yürürlükten kaldırılarak yerine nispeten liberal açılımlara dayalı, özgürlükçü ve çağdaş gelişmeleri dikkate alan bir anayasa yürürlüğe sokulmuştur. 1961 Anayasası Türkiye Cumhuriyeti'ni gelişmeler ışığında yeniden örgütleyerek “insan haklarına (...) dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti” olarak tanımlamıştır⁷¹.” Söz konusu ilkeler etrafında şekillenen devlet kurumsal yapısının diğerlerine göre değişiklik arz etmesi gayet doğaldı. Fakat 1961 Anayasası'nın kurumsallaşması büyük problem olmuştur.

Yeni anayasanın yapım aşamasında hatalar yapılması nedeniyle, temel nitelikleri ve özgürlükçü yapısı gölgede kalmış ve daha çok kurumsallaşma problemi üzerinde durulmuştur. Bunun neticesinde siyasi bunalımlar yaşanmıştır⁷². 12 Mart'ı tetikleyen bir diğer neden ise, 1960'lı yıllarda yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmelerin siyasi hayat üzerinde kurduğu baskıdır. Zira 1960'lı seneler hem Türkiye hem de dünya açısından mühim yönelimlerin yaşandığı bir dönemdir.

1960'lı yıllarda, dünyada Soğuk Savaş etkisi devam etmekle beraber aynı zamanda bir yumuşama dönemine de girilmiş, taraflar arasında silahsızlanma söylemleri büyük yankı bulmuştur. Bu durum SSCB'yle uzun bir sınırı olan Türkiye'nin Batı Bloğu'nu koruma çabaları nedeniyle Türkiye'yi de etkileyen unsurlardan birisi olmuştur. İlaveten 1960'lı yıllarda Kıbrıs sorununun gündeme gelmesi ve Batı Bloğunun bu sorun karşısında Türkiye'den desteğini çekmesi, ABD başkanı Johnson'un Sovyet tehdidi meydana gelmesi durumunda NATO'nun Türkiye'ye destek olmayacağını belirtmesi, hem Batıya

⁷⁰ Davut Dursun, **Siyaset Bilimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2002, s.382-383

⁷¹ Serkan, Kumlu, **Atatürk Dönemi Sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nde Meydana Gelen Darbeler**, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2009, s. 54

⁷² Dursun, **a.g.e.**, s.491.

olan güveni sarsmış, hem de o güne kadar uygulanan dış siyasetin sorgulanmaya başlanmasını sağlamıştır⁷³.

Yaşanan tüm bu gelişmelerin neticesinde Türkiye SSCB ile ilişkilerini kuvvetlendirme yoluna giderken Batı Bloğu ile olan münasebetlerini de sekteye uğratmamıştır. Ayrıca Üçüncü Dünya ülkeleri ile yakın ilişkiler kurmuş çok yönlü dış politika prensibini benimsemiştir. Bu değişimler ise iç politikada çeşitli etkiler yaratmıştır. Kamuoyu ABD ve Batı Bloğuna karşı cephe alırken, SSCB ve Üçüncü Dünya ülkeleri ile gelişen ilişkilerin destekçisi olmuştur.

“1961-1971 yılları arasındaki dönem “vesayet demokrasisinin başarısızlığının kanıtlandığı bir dönem olmuştur⁷⁴.” Bu dönemin başlarında askeri iktidarın, sivil iktidara dönüşmesi hazmedilememiş, birçok darbe girişiminde bulunulmuştur. Bu dönemde baskının artması, koalisyon hükümetinin iç ve dış politikada yeterince etkin olmasını engellemiştir. “Bütün darbeler sonrasında olduğu gibi 27 Mayıs sonrasında da darbecilerin inisiyatifleriyle oluşturulan ve kendi fiili konumlarını resmileştirerek güçlendiren bir iktidar organizasyonunun tanzimi ciddi sıkıntıların uç vermesine yol açmıştır⁷⁵.” Darbe yanlıları demokratik bir düzen kurulmasının yanında iken, iktidardan kuvvet yoluyla uzaklaştırdıkları DP yandaşlarının iktidara gelmelerini istememekteydi.

Seçim sonucunda darbeciler amaçlarına ulaşamamıştır. Darbeciler ve ordu, idam cezaları ile gözlerini korkuttuklarına inandıkları Demokrat Parti yanlılarının DP yanlısı partilere oy vermeyecekleri kanısındaydı. Lakin Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisinin (YTP) seçimlerde başarı göstermesi, demokratik düzene geçme çabalarını sekteye uğratmıştır. “450 üyeli yeni parlamentoya AP 158, YTP de 65 üye gönderirken CHP 173, DP yanlılarına daha yakın duran Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ise 54 üye sokmuştur. Bu durumda darbecilerin istedikleri CHP’nin tek başına hükümet kurabilmesi mümkün değildi. Yeni anayasanın getirdiği Cumhuriyet Senatosu’nda durum daha da kesindi. Senatoya AP 71 senatör gönderirken CHP sadece 36 senatörle temsil edilmiştir. Buna karşılık CKMP 16 senatörlük YTP de 27 senatörlük kazanmıştır⁷⁶.” Kamuoyunun

⁷³ Kumlu, *a.g.e.*, s. 54.

⁷⁴ Kumlu, *a.g.e.*, s. 54.

⁷⁵ Ahmad Feroz, **Demokrasi Sürecindeki Türkiye (1945–1980)** (Çev. Feti Naci), Hil Yayınları, İstanbul, 1994, s.212-334.

⁷⁶ Kumlu, *a.g.e.*, s. 55.

yönelimlerini sergileyen bu sonuçlar meclis ve senatoda darbecilerin isteklerini yansıtmamakta idi.

Seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından İstanbul’da toplanan Silahlı Kuvvetler Birliği mensupları, aralarında bir anlaşma imzalamış ve inisiyatifi ellerine alma yönündeki eğilimleri demokrasiye geçişi zora sokmuştur. “Aralarında Türkiye’nin en büyük ordusu olan Birinci Ordu Kumandanı Cemal Tural’ın da bulunduğu 10 general ve 28 albay tarafından imzalanan “21 Ekim Protokolü” Devrimi milletin gerçek sahiplerine emanet etmek için mücadelede bulunma, bütün siyasi partileri yasaklama, seçim sonuçlarını iptal etme ve MBK’yı lağvetme tehdidinde bulunurken demokrasiye geçişi imkânsız hale getirmekteydi⁷⁷.” Söz konusu tehdidi algılayan partiler Cemal Gürsel başkanlığında Çankaya Köşkü’nde toplanmışlardır. Toplantı neticesinde imzalanan Çankaya Protokolü ile ordu tatmin edilerek demokrasiyi temin etme kararı alınmıştır. İmzalanan protokol ile Yassıada’da tutuklu bulunan Demokrat Partililer için genel af kararı, MBK tarafınca zorla emekli edilen ordu mensuplarını tekrar göreve alma, Cemal Gürsel’i cumhurbaşkanı seçme ve İnönü’nün başbakanlığını kabul etme gibi sözler verilmiştir. Bu yolla olası bir darbe girişiminin önüne geçilmiş ve ordunun istekleri yerine getirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, protokolde söz verildiği üzere, Gürsel’i cumhurbaşkanı seçmiş, İnönü başkanlığındaki CHP ile AP’nin bulunduğu bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. “Darbe tehlikesi atlatılmış ve ordunun baskısı sonucu iki karşı partinin katılımıyla sivil yönetim kurulmuştu, ama bu ordunun siyaset üzerinden elini çektiği anlamına gelmiyordu⁷⁸.” Yeni kurulan hükümetin hem halkın hem de ordunun beklentilerine cevap vermemesi üzerine, 22-23 Şubat 1962 gecesı hükümete karşı ayaklanma çıkmıştır. “Harp Okulu Komutanı Talat Aydemir, 27 Mayıs Darbesi’ne Güney Kore’de olduğu için katılamamıştı⁷⁹.” İdarenin sivil hükümete erken devredilmesini istemeyen Aydemir, seçimden memnun kalmamış ve ordu müdahalesini istemiştir. Aydemir’e bağlı Harp Okulu öğrencileri ve Ankara Garnizonu’ndaki zırhlı birlikler isyan çıkarmış ve bu isyan ordu-hükümet birliği ile bastırılmıştır. İsyanın önlenmesi ise İnönü’nün itibarını kuvvetlendirmiştir.

⁷⁷ Kumlu, **a.g.e.**, s. 56.

⁷⁸ Ahmad, **a.g.e.**, s.214.

⁷⁹ Kumlu, **a.g.e.**, s. 56.

Darbe yanlılarının affedilmelerine karşın, Aydemir ve yandaşları, 21, 22 Mayıs 1963'te yeni bir darbe girişiminde bulunmuşlardır. Bu girişim de ordu-hükümet işbirliği ile engellenmiş ve suçlu kişiler tutuklanmıştır⁸⁰. Bu darbe girişimleri engellenmiş olsa da mevcut hükümetten memnun olmayan taraflar kendini belli etmiştir.

1960'lı yıllarda gerçekleşen üç genel seçimin sonuçları orduyu ve alt düzey subayları memnun etmemiştir. AP'nin başa geçmemesi için 1965 seçimi evvelinde Milli Bakiye Sistemi devreye sokulmuş, fakat Adalet Partisi % 52.9 oyla 240 temsilci ile tek başına iktidar olmuştur. 1969 seçiminde de tek başına iktidar olan AP bu seçimde % 46.63'lük bir oranla seçimlerden başarıyla çıkmıştır. "27 Mayıs Darbesi'nin kendisine karşı yapıldığı ve siyaset sahnesinden tasfiye edildiğine inanılan DP çizgisindeki partinin seçimlerde bu derece büyük başarı göstermesi orduyu haliyle memnun etmemiştir⁸¹."

Siyasi partilerin tümü, demokrasiye geçme safhasında 27 Mayıs'ın eleştiriye açık olmaması, Demokrat Partililerin affının gerçekleştirilmemesi yönünde tavır takınmışlardır. Fakat kamuoyunun sürekli olarak DP'lilerin affını istemesi bu konunun gündemde kalmasına neden olmuştur. Bu çağrılar sonuçsuz kalmamış, 1963 Kasım'ında kısmi bir af çıkarılmıştır. Bu affın üzerine orduda huzursuzluk meydana gelmiştir⁸².

1960'lı yıllarda ekonomik anlamda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. "Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi'nde (1963-1967) ortalama yüzde 6,6 büyüme başarısını gösteren ekonomi, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi'nde (1968-1972) ortalama yüzde 7.1 büyümüştür⁸³."

Yaklaşık olarak %7'lik bir büyüme gösteren ekonomi, sosyal ve siyasal hayatı da önemli ölçüde etkilemiştir. Ekonominin büyümesi üzerine köyden kente göçlerde artma meydana gelmiştir. "1960 yılında toplam nüfusun yüzde 31.92'si kentlerde yaşarken bu oran on yıl sonra yani 1970 yılında yüzde 38.45'e yükselmiştir. On yıllık dönemde kentli

⁸⁰ Cem Eroğul, "Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-1971", **Geçiş Sürecindeki Türkiye**, (Derleyen: İrvin Cemil Schick-E Ahmet Tonak), Belge Yayınları Bilim Dizisi, İstanbul, 1987, s.142.

⁸¹ Ahmad, **a.g.e.**, s.212-228.

⁸² Kumlu, **a.g.t.**, s. 57

⁸³ Kumlu, **a.g.t.**, s. 57

nüfustaki toplam yüzde 7'ye varan bu artışın çok yüksek bir artış olduğu belirtilmelidir⁸⁴.” Öte yandan GSMH'DA da gözle görülür bir artış meydana gelmiştir.

“Ekonomik kalkınma sürecinin somut bir göstergesi olarak tarım sektörünün katkısı azalırken sanayi ve hizmetlerde artış görülmektedir⁸⁵.” Türkiye ekonomisi bu yıllarda planlı ekonomi modelini benimsemesine karşın, istenilen başarıyı elde edememiştir. Yöncülerin ülkenin gelişmesinde önemli rol oynama görevini ordu ve parlamento dışındaki mercilere devretmeleri, halk iradesini kısıtlamakta ve demokrasiye ket vurmakta idi. Bu nedenle 1961-1971 yılları arasındaki gelişmeler 12 Mart sürecinde önemli rol oynamıştır.

“Talat Aydemir'in darbe girişimleri, AP İktidarı'na karşı giderek artan muhalefet hareketleri, 9 Martçılar olayı bu çerçevede değerlendirilebilir⁸⁶.” 1969'da Adalet Partisi'nin tek başına iktidara gelmesi nedeniyle sokaklarda protesto hareketleri baş göstermiştir. Öncelikle ODTÜ ve daha sonra pek çok üniversitede etkin olan solcular, silahlı mücadele ile devrim yapmayı amaçlamışlardır. AP iktidarı ile anarşi, öğrenci olayları ve işçi hareketleri, ülkeyi kargaşaya sürüklemeye çalışmıştır. “Nitekim bu dönemde Türkiye'de öğrenci olayları sıkça görülmüş bu çerçevede ABD Altıncı Filosu'nun İstanbul'u ziyaretlerinde denizcilerin dövülerek denize atılması, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde olayların meydana gelmesi, ABD Büyükelçisi'nin arabasının Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde yakılması, İstanbul Taksim'de “Kanlı Pazar” olarak tarihe geçen olayların meydana gelmesi gibi gelişmeler öğrenci olaylarının basit bir özentiden ibaret olmadığını ve belli siyasal talepleri temsil eden kişisel hareketler olduğunu kısa zamanda kanıtlamıştır⁸⁷.”

1970'li yıllarda gitgide etkisini artıran anarşik olaylar, MGK'nın gündemini meşgul etmekteydi. MGK toplantılarında askeri kanatta M. Batur'un ön planda olduğu bilinmektedir. 1970 Nisan'ında toplantıdan önce aralarında istişare yapan 4 komutanın konuşmaları önem arz etmektedir. Batur: olayların ana sebebi olarak, ekonomik ve sosyal faktörleri gösteriyor ve çözüm için “Komuta Konseyi” olarak durumu Cumhurbaşkanı'na açıklamak, Cumhurbaşkanı başkanlığında 3 büyük partinin üst düzey yöneticileri ile bir

⁸⁴ TOBB, **İktisadi Rapor 1978**, 1978, s.10.

⁸⁵ DİE, **Türkiye İstatistik Yıllığı 1996**, 1997.

⁸⁶ Davut Dursun, “Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler”, **12 Mart Darbesi**, Şehir Yayınları, İstanbul, 2003, s.66-67.

⁸⁷ Dursun, **a.g.e.**, s.68.

toplantı yapıp, onları asgari müştereklerde birleştirecek gerekli icraat ve reformları önererek bu sağlanamazsa, maalesef son çare olarak, komuta düzeni içinde meseleye el koymak, bunun için de ciddi, ilmi ve mantıki bir planlama yapmak gerekir⁸⁸” şeklinde konuşmuştur.

1971 yılının başında ise Silahlı Kuvvetler bünyesinde müdahale yöntemleri tartışılmakta, yeni metotlar istişare edilmekte idi. Cumhurbaşkanı darbe girişimi için bilgilendirilmekte idi; fakat halk bu darbeye hazır mıydı? Bunun ölçülmesi için kamuoyunda sürekli olarak bir nabız yoklaması yapılmakta idi. Esasen ordu ve sivil kanat arasında müdahale noktasında kolektif bir çalışma da mevcuttu. Hatta 1970 Ocak ayı sonlarına doğru darbe ile yönetimi ele geçirmeyi planlayan asker-sivil ortaklığı şeklindeki bir projenin Batur’a sunulduğu bilinmektedir. “Genel D. Avcıoğlu’nun görüşlerini yansıtan ve bir devrim öngören proje dosyasını inceleyen Batur, bazı noktalarına katılmakla birlikte bazı noktalara katılmadığını ve bunları kendilerine bildirdiğini söylemektedir⁸⁹.”

Sivil kesimden Doğan Avcıoğlu’yla 27 Mayısçı Emekli General Cemal Madanoğlu’nun başında olduğu bir cuntanın 9 Mart 1971’de bir darbe ile iktidara el koyması tasarlanmıştır. “Cuntacılar Devrim Anayasası ve Devrim Partisi Tüzüğü, Devrim Konseyi ve Bakanlar Kurulu listesi hazırladı. Amaç sol bir rejimi Türkiye’de egemen kılmaktı. Plana göre Orgeneral Faruk Gürler Devlet Başkanı, Muhsin Batur Başbakan, Tümgeneral Celil Gürkan Başbakan Yardımcısı, Bahri Savcı Adalet Bakanı, Osman Olcay Dışişleri Bakanı, Nusret Fişek Sağlık Bakanı, Altan Öymen Basın Yayın Bakanı, hatta Uğur Mumcu da Gençlik Bakanı olacaktı. Ancak sol cuntanın varlığı ordunun genel eğilimini yansıtan ana gövdeden yetki alamadı⁹⁰.” 1971 Mart’ında cunta çatlamaya başladı, 9 Martta sol bir darbe hesaplanmışken Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur’un saf değiştirmesi ile birlikte 9 Mart darbesi engellenmiştir. 12 Martta ise hükümete bir muhtıra verilmiştir⁹¹. Olası bir askeri müdahalenin yürütülmesi için Silahlı Kuvvetler, eski asker olan kişiler ve bazı basın mensupları çeşitli faaliyetler yürütmekteydiler⁹². 12 Mart döneminde iki ismin liderliği

⁸⁸ Kumlu, **a.g.t.**, s. 65.

⁸⁹ Dursun, **a.g.e.**, s.66-67.

⁹⁰ Birand vd, **a.g.e.**, s.220.

⁹¹ Birand vd, **a.g.e.**, s.221.

⁹² Birand vd, **a.g.e.**, s.225.

tartışılmaktaydı; Batur ve Gürler. Bu konuda Genelkurmay Başkanı Tağmaç'ın da bilgisi bulunmaktaydı.

Ülkede gün geçtikçe artan gerilimin Silahlı Kuvvetler'de de hissedilmesi, toplantıların daha sık yapılmasına neden olmuştur. Genelkurmay Başkanı Tağmaç, ülkenin büyük karargâhlarında birtakım toplantılar yapmakta ve subayları uyarmakta idi. Beraberinde kuvvet komutanları olduğu halde ülkeyi dolaşarak büyük karargâhlarda çeşitli toplantılar düzenliyor ve subayları uyarma ihtiyacı duyuyordu. 3 Mart 1971'de Ankara'da yapılan toplantı ise oldukça önemlidir. Silahlı Kuvvetler' de tedirginlik baş göstermiş, erken bir müdahale girişimiyle emir-komuta zincirini delip geçebilecek bir düzeye ulaşmıştır. Olası bir müdahale girişiminden ziyade bu müdahalenin niteliği konusunda endişeler yaşanmakta idi. "Silahlı Kuvvetler' de cuntacı girişimler nedeniyle yaşanmış olan tecrübelerin acı hatıraları ordunun emir-komuta içerisinde hareket etmesi konusunda hassasiyet göstermesine sebep olmuştur⁹³."

Ankara Gölbaşı'nda bulunan Amerikan üssünden dört askerin kaçırılması olayını Türk Halk Kurtuluş Ordusu adlı örgütün üstlenmesi ve silahlı savaşı başlattığını duyurması TSK'nin yapması gereken harekâtını zorunlu hale getirmiştir. Bu gelişmeler devam ederken, M. Batur'un karargâhında karacı ve havacı komutanların katılımıyla, 9 Mart günü mesai bitiminden sonra yapılan toplantı, 12 Mart harekâtına giden yolla döşenen en önemli taşlardan biri olmuştur. Toplantıya katılan karacı komutanların hazırlıklar hakkında rapor vermesi ve şartların uygun olduğunu belirterek harekâtın başlaması doğrultusunda fikir beyan etmeleri, Gürler'in kararsız tutumu ve kararı ertesi günü yapılacak olan Genişletilmiş Komuta Konseyi toplantısı sonrasına kadar düşünmek istemesi ve toplantıyı kapatması müdahalenin sekteye uğramasına neden olmuştur. Kararın alınamaması harekâtın biçimini, baş aktörlerini de değiştirmiştir bir bakıma⁹⁴.

10 Mayıs'ta yapılan Genelkurmay'da gerçekleştirilen Genişletilmiş Komuta Konseyi toplantısına Ankara'da bulunan generallerin yanında müdahale taraftarı olan ordu mensuplarının da geldiği görülmüştür. Yapılan toplantıda, harekât sonrası TSK'nin alacağı tedbirler konuşulmuş ve toplantıya katılan generallerin düşünceleri dinlenmiştir. Toplantıya katılan generaller müdahaleye yönelik: *"ikaz, hükümetin değiştirilmesi,*

⁹³ Birand vd, **a.g.e.**, s.213.

⁹⁴ Birand vd, **a.g.e.**,s.21.

anayasa ve seçim kanunu değişikliği, reformların yapılması ve müdahale edilmesi” gibi çeşitli müdahale şekilleri önermişlerdir⁹⁵.

Kara, hava ve deniz kuvvetlerinden generallerin katıldıkları toplantıda, müdahale edilmesi taraftarı kişilerin çoğunlukta olması dikkat çekicidir. 11 Mart günü bir araya gelen Batur, Gürler ve Tağmaç, generallerin isteklerini ve yaşanan gelişmeleri değerlendirdikten sonra, hükümete uyarı mektubu yazmışlardır. Mektup ertesi gün son şeklini almıştır. Sonunda ortaya çıkan metin imzaya açılmış ve başından beri müdahaleye karşı direnen Tağmaç, bir süre kararsız kaldıktan sonra mektubu imzalamıştır. TRT’nin 13 haber bültenine yetiştirilen üç maddelik “Muhtıra” Türkiye’de bir dönemi sona erdirirken yeni bir olağanüstü dönemi başlatmıştır.

3.3. 1980 Darbesi

12 Eylül 1980 Darbesi, Ordunun içindeki üst rütbeli görevliler tarafından koordineli olarak emir-komuta zinciri içinde gerçekleştirilen bir askeri müdahale olarak Türk siyasi hayatında yerini almıştır. 12 Eylül askeri darbesi, sadece yöneten kişileri değiştirmiştir. Rejime yönelik herhangi bir girişim değildir⁹⁶.

12 Eylül 1980 Darbesi’ne giden süreci daha iyi kavrayabilmek için Türkiye’nin 12 Mart muhtırasından sonraki 7 (1973-1980) yıllık dönemde yaşananların bilinmesi gerekmektedir.

3.3.1. Darbe Öncesi Yaşananlar

3.3.1.1. Türk Siyasi Hayatındaki Gelişmeler

70’li yıllar olarak adlandırılan bu dönemde iki genel seçim (1973-1977) yapılmış ve yedi hükümet kurulmuştur. Kurulan hükümetlerin çokluğu, bu dönemdeki vahim durumu en iyi şekilde yansıtmaktadır. Yapılan seçimlerin hiçbirinde tek bir parti hükümet kurmaya

⁹⁵ Birand vd, **a.g.e.**,s.226.

⁹⁶ Mahir Kaynak, **Darbeli Demokrasi, ‘Olaylar ve Çözümler’**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006, s. 10.

yetecek çoğunluğa ulaşamadığından hükümet kurmada krizler yaşanmıştır. Bundan dolayı koalisyon hükümetleri kurulmuş, kurulan hükümetler ise uzun soluklu olamamıştır⁹⁷.

70'lı yıllarda en dikkat çeken gelişme ise, sol partilerin güçlenmesiyle beraber, sağ partilerin bölünerek güç kaybetmesi olmuştur. 1973 genel seçimlerinde CHP oyların % 33,3'ünü alarak Türkiye'nin en büyük partisi konumuna yükselmiştir⁹⁸.

3.3.1.2. CHP - MSP Koalisyonu

1973 yılında yapılan genel seçimler sonucunda sağ oylar partiler arasında dağıldığı için oyların büyük çoğunluğuna tek başına CHP sahip olmuş; buna rağmen tek başına hükümet kuracak düzeyde oya sahip olamamıştır. Bu durum siyasette ki istikrarsızlığı da beraberinde getirmiştir.

Uzun bir sürenin ardından hükümet krizi son bulmuş, 25 Ocak 1974 tarihinde, Ecevit'in başkanlığında CHP – MSP Koalisyonu kurulmuştur. Yine de CHP – MSP Hükümeti uzun soluklu olmamış; 18 Eylül 1974 tarihinde sona ermiştir. CHP – MSP Koalisyonunun ilan etmiş olduğu genel af, askeri kesimin büyük bir kısmının günümüzde dahi dile getirdiği ve affedilmesi imkânsız bir hata olarak nitelendirilmektedir.

Ordu mensupların; “ *Bizim güçlükle içeri soktuğumuz anarşistleri serbest bıraktılar. Bu kabul edilemez.*” ifadelerini kullandıkları bu affın, ileriki yıllarda ortaya çıkan anarşist faaliyetlerinin temelini oluşturduğu belirtilmektedir. Askere göre anarşist faaliyetler bu aftan kaynaklanmaktadır⁹⁹.

3.3.1.3. Kıbrıs Bunalımı

Yunanistan ile yaşanan Ege'deki kıta sahanlığı problemi gerilimi artırmaya başlamıştı. Aynı zamanda, 1974'te Kıbrıs'ta meydana gelen -Yunanistan'ın desteğiyle- EOKA'cılarının Darbesi, Türkiye'nin Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin haklarının korunması hususları Türkiye'nin siyasi gündemini oluşturmuştur.

⁹⁷ Davut Dursun, “Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler”, **27 Mayıs Darbesi**, Şehir Yayınları, İstanbul, 2001, s. 17-18.

⁹⁸ Dursun, **a.g.e.**, s. 19.

⁹⁹ Birand, **a.g.e.**, s. 43-44.

Yaşanan bu gelişmelerin yanında Ecevit Hükümeti'nin 12 Mart 1971'de ekilmesi yasaklanan haşhaşa yeniden ekim izni vermesinden dolayı, ABD Türkiye'ye 1975'ten beri yaptığı askeri yardımı kesmiş ve ambargo uygulamaya başlamıştır. Bu durum ülkede ABD karşıtı bir tepki oluşmasına neden olmuştur¹⁰⁰.

Kıbrıs sorunun çözmek isteyen Ecevit, 20–22 Temmuz 1974 ve 14–16 Ağustos 1974 tarihlerinde Kıbrıs'a kuzeyden büyük bir askeri harekât düzenlemiştir. Yapılan harekâtlar sonucunda Kıbrıs fiilen ikiye bölünmüştür. Kıbrıs'ın kuzeyi Türklere, güneyi ise Rumlara bırakılmıştır.

3.3.1.4. Cepheleşme

Kıbrıs'ta yaşanan başarının ardından CHP, bu durumu lehine çevirmeyi düşünmüş, koalisyonu bozarak meclisi erken seçime götürmek için çalışmalarına başlamıştır. Yani denilebilir ki, Türkiye'de cepheleşme 1974 yılında baş göstermiştir. CHP'nin erken seçime gitmek istemesindeki amacı, oyların büyük çoğunluğunu alarak hükümeti tek başına kurmaktır.¹⁰¹

CHP'nin bu isteğine karşı çıkan sağ partiler ise olası bir seçimde zaten bölünen sağ parti oylarının CHP'ye gideceğini düşünmekteydi. Bundan dolayı Demirel erken seçime gidilmesini engellemek için milliyetçi cepheyi kurmaya başlamıştır. Başarılı da olmuştur. Kurulan Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti (AP – MSP – MHP – CGP), izlediği politika çerçevesinde, milliyetçiliği tekeline almış, karşısında kalan herkesi komünist–solcu diye ayırmaya başlamıştır. Bölünmüş koalisyon hükümetine birde ekonomik sorunlar, doğudaki terör olayları da eklenince içinden çıkılmaz bir hal almaya başlamıştır¹⁰².

Türkiye'ye Kıbrıs Barış Harekâtı sebebiyle uygulanan ambargo, petrol krizinin yarattığı ekonomideki etkisi, yükselen enflasyon ve üretim düzeyinin düşmesi buna bağlı olarak dış ticaretteki açık v.b. sorunlar da hükümetin zor günler yaşamasına neden olmuştur.

¹⁰⁰ Hikmet Özdemir, “Yakınçağ Türkiye Tarihi”, **Siyasal Tarih (1960–1980)**, C.1, İstanbul, 2007, s.271-272.

¹⁰¹ Birand, **a.g.e.**, s. 44.

¹⁰² Birand, **a.g.e.**, s. 44-45.

Tüm bu gelişmeler erken seçimi zorunlu kılmıştır. Çünkü seçimle tek bir partinin iktidar olacağı beklentisi yüksekti. Fakat seçim propagandaları ülkedeki gerginliğin artmasına neden olmuş, bunun üstüne bir de seçime bir ay kala meydana gelen olaylarda 1 Mayıs günü İstanbul'da Taksim meydanında 33 vatandaşın hayatını kaybetmesi huzursuzluğu arttırmıştır¹⁰³.

3.3.1.5. 1977 Genel Seçimleri

Birinci Milliyetçi Cephe, 5 Haziran 1977'de yapılan genel seçimlerle sona ermiştir. Yapılan genel seçimler beklentilere cevap verememiştir. Seçim sonucunda yine partiler tek başına hükümet kurmaya yetecek olan çoğunluğu sağlayamamıştır. Hükümet kurmayı ilk deneyen CHP olmuştur. Fakat meclisten güvenoyu almayan parti düşürülmüş yerine ikinci Milliyetçi Cephe (AP – MSP – MHP), Temmuz 1977'de hükümeti kurmuş ve güvenoyu almıştır. Kurulan bu hükümette koalisyon hükümetidir. Hükümeti kuran İkinci Milliyetçi Cephe'nin karşılaştığı ilk problem orduda yapılması gereken atamalardır.

II. Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde, bankaların hükümete kredi vermeyi kesmesi sonucunda, Ankara, borçlarını ödeyemez duruma gelmişti. Ankara sadece günlük giderleri karşılayabiliyordu¹⁰⁴.

AP'de çözümler başlamıştı. 17 Aralık günü 12 AP milletvekili istifa etmiş ve CHP'nin kuracağı hükümeti destekleyeceklerini belirtmişlerdi. Fazla dayanamayan II. Milliyetçi Cephe Ocak 1978'de sona ermiş, yerine 3 Ocak 1978'de üçüncü Ecevit Hükümeti kurulmuştu. Kurulan yeni hükümet, başa geçmesiyle beraber çözülmesi gereken sorunlara formüller üretmeye çalışmaktaydı. En önemli sorun ise halkın can ve mal güvenliğinin sağlanmasıydı¹⁰⁵.

¹⁰³ Dursun, **a.g.e.**, s.39.

¹⁰⁴ Birand, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁰⁵ Özdemir, **a.g.e.**, s. 271.

3.3.2. Darbenin Yaşanması ve Sonuçları

3.3.2.1. Darbe Hazırlıkları

Türkiye’de yaşanan 80 darbesinin en büyük nedeni siyasette yaşanan kargaşadır. Ülke yönetiminde söz sahibi olan ordu, hükümetin işleyişindeki tıkanıklığı, cumhurbaşkanının seçilemeyişi, parti liderlerinin arasındaki çekişmelerin sokaklara taşmasını darbenin gerekçeleri olarak göstermişlerdir¹⁰⁶.

78’e kadar ordunun darbe yapacağına dair herhangi bir görüş yoktur. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren’in 1979 yılında Güneydoğu’da artan terör ve anarşi olayları sebebiyle halk ve bölgedeki birliklerden aldığı mektuplarda, bu kişilerin mevcut hükümetin artan bu faaliyetleri durduramayacağına ve gereken önlemin alınmasına yönelik talepleri dile getirilmiştir. Bu taleplere karşılık Evren, olası bir harekâtın yapılmayacağını, şartlar olgunlaşmadan yapılacak olan bir müdahalenin ülkeye zarar vereceğini belirtmektedir¹⁰⁷.

78 yılının sonlarına doğru Kahramanmaraş’ta meydana gelen terörün kitleleştiğini ve toplum yapısındaki Alevilik – Sünnilik ayrımının hangi boyutlara ulaşabileceğini kanıtlayan olaydan sonra on üç ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Sıkıyönetimin ilan edildiği illerde yönetim sivil makamlardan askeri makamlara geçmiştir. Bu durumu değerlendiren askeri yöneticiler, ülkede yaşanan olayların demokratik yollarla çözülmeyeceğine kanaat getirmişlerdir.

Temmuz 1979’da Kenan Evren’in, komutanlara hitaben yaptığı konuşmasında¹⁰⁸ :

“Zannedirim 12 Mart dönemini daha kötü bir durumda yaşıyoruz. Gördüğünüz gibi bugüne kadar hükümet önemli gördüğümüz tedbirlere el atmadı. Kanunlarda hiçbir değişikliğe gitmiyor, gitmek de istemiyor. Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin kurulmasına evvelce karşı çıktığı için buna inandığı halde el atmıyor.

¹⁰⁶ Hayati Tek, **Darbeler ve Türk Basını**, Divit Basımevi, İstanbul, 2006, s.169.

¹⁰⁷ Kenan Evren, **Zorlu Yıllarım 1**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1994, s. 66.

¹⁰⁸ Evren, **a.g.e.**, s. 72.

Her gün ben subaylardan çeşitli mektuplar alıyorum. Hatta ordu içerisinde gizli örgütlerin bile kurulmuş olabileceğinden şüpheleniyorum. Eğer bu durum böyle devam ederse yeniden bir 27 Mayıs olmasından korkarım. Milli Güvenlik Kurulu'nda ben de, siz de söylenmesi gereken her şeyi açıkça ve çekinmeden söylüyoruz ama hükümet bir şey yapmıyor, müdahale kaçınılmaz olabilir.”

Evren 79 Eylül'ünün başlarında, Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Haydar Saltık'a gerekli müdahalenin yapılması doğrultusunda hazırlık yapması emrini vermiştir. Verilen emir doğrultusunda Orgeneral Saltık'ın başkanlığını yaptığı iki kurmay subaydan oluşan çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışmalarına 11 Eylül 1979 tarihinde çalışmaya başlayan bu çalışma gurubu araştırma sonuçlarını ve raporları komutanlarına yönlendirmiştir. Dolayısıyla darbeye yönelik çalışmalar bu çalışma gurubu tarafından yerine getirilmiştir¹⁰⁹.

27 Aralık 1979 tarihinde TSK'nin tavsiye niteliğindeki uyarı mektubu kuvvet komutanlarının imzasıyla, Evren tarafından Cumhurbaşkanı Korutürk'e verilmiştir. Verilen mektupta, Türkiye'de yaşanan olaylara ve sorunlara değinilmiş, oluşan kargaşada herkesin payı olduğu vurgulanmıştır.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün 1980'nin Nisan ayında görevinin sona ermesi ve yerine yeni bir Cumhurbaşkanının seçilememesi, zaten darbe hazırlığı yapan ordunun gerekçelerini daha da çoğaltmıştır.

Darbeye ilişkin Bayrak Hareketi ismi verilen emir, 4 Haziran 1980 tarihinde Kenan Evren tarafından verilerek, harekâtın tarihi 11 Temmuz 1980 olarak kararlaştırılmıştır¹¹⁰. Emir, 3 Temmuz da ordu ve kolordu komutanlıklarıyla sıkıyönetim komutanlıklarına yollanmaya başlamıştır. Fakat, aynı tarihte MSP'nin AP'ye güvenoyu vermesi ve oylamada 214'e karşılık 227 oyla hükümetin güven yenilemesi, ikinci defa güvenoyu almış bir hükümete karşı yapılacak olan olası bir hareketin kamuoyuna açıklanması güç olacağından hareket tarihi, darbenin değerlendirildiği 26 Ağustos'taki toplantıda 12 Eylül 1980 olarak kararlaştırılmıştır.

¹⁰⁹ Dursun, **a.g.e.**, s. 76.

¹¹⁰ Birand, **a.g.e.**, s. 200.

Yapılan hazırlıklar devam ederken, Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'in MSP'nin verdiği gensoruyla bakanlıktan düşürülmesi ve Konya'da MSP tarafından organize edilen "Kudüs'ü Kurtarma Mitingi" ve bu mitingde yaşanan olaylar ordunun darbeyi meşrulaştırmasında yeni gerekçeler doğurmuştur. Ordu mitingde göstericilerin sarf ettikleri sloganlar, hazırladıkları pankartlar ve özellikle İstiklal marşı sırasında bazı kişilerin saygısız tavırları kamuoyunda sert tepkilere neden olmuştur¹¹¹.

Ordu hazırlıklarını tamamlayıp darbeyi meşru nedenlere bağladıktan sonra 12 Eylül 1980 saat 04.00'da TRT radyolarında okunan Milli Güvenlik Konseyi'nin bildirisi ile Türkiye de dâhil olmak üzere bütün dünya darbenin olduğundan haberdar edilmiştir. Ordu okunan bildiride darbenin gerekçesini¹¹²;

"Girişilen harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yenide tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır." şeklinde ifade etmektedir.

Ayrıca okunan bildiride;

Meclis'in ve hükümetin fes edildiği, milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırıldığı, yurt genelinde sıkıyönetimin ilan edildiği, bu doğrultuda yurt dışına çıkışların yasaklandığı ve kişilerin can ve mal güvenliği adına 05.00'den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulduğu bildirilmiştir.¹¹³

TSK'nin yayımladığı bu bildiriyle, 1961 Anayasası ile kurulan İkinci Cumhuriyet Rejimi son bulmuş, Türk siyasi hayatında yeni bir dönem başlamıştır.

Yapılan askeri darbenin ardından yeni bir anayasa hazırlama süreci başlamıştır. Anayasayı hazırlayacak olan Kurucu Meclis, Milli Güvenlik Konseyi (MGK) ve Danışma Meclisi (DM) olarak iki kanatlıydı. Fakat iki organ arasında eşitlik söz konusu değildi. Danışma Meclisi, valiler tarafından önerilen kişilerden MGK'nın seçeceği 120 kişi ve MGK'nın dolaysız yoldan yani doğrudan seçeceği 40 kişi olmak üzere toplamda 160

¹¹¹ Dursun, a.g.e.,s. 76-77.

¹¹² Dursun, a.g.e.,s. 93.

¹¹³ Birand, a.g.e.,s. 289.

kişiden oluşmaktaydı. Seçilmesinde MGK'nın etkisi ile olsa da bu organ sadece danışma kurulu niteliğindeydi. Kararları sadece tavsiye niteliği taşımaktaydı. Son karar mercii ise MGK idi. Kurula üye olabilmenin bir şartı da herhangi bir parti ile ilişkisinin bulunmamasıydı.¹¹⁴.

MGK çıkarttığı yasa ile danışma kurulu toplanmadan önce bütün siyasi partileri fes etmiştir. Danışma meclisi içinden oluşturulan 15 üyeli Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan anayasa, 17 Temmuz 1982 günü Danışma Meclisi Başkanlık Divanı'na verilmiştir. Anayasa geçici maddeler dâhil olmadan 200 maddeden oluşmaktaydı. Anayasa, 23 Ekim 1982 günü, 120 üyenin kabul, 7'sinin ret, 12'sinin çekimser oyu ile kabul edilerek MGK'ya gönderilmiştir¹¹⁵.

Hazırlanan anayasa taslağı ile MGK bünyesinde kurulan komisyon tarafından hazırlanan taslağı birleştirilerek ve üzerinde oynamalar yapılarak Ekim 1982'de son şeklini almış, 7 Kasım 1982'da referanduma sunulmuştur. Referandumda halk, % 91.37 “evet” oyu ile 1982 anayasasını kabul etmiştir. Halk anayasayı kabul etmekle, MGK Başkanı ve Devlet Başkanı Kenan Evren'i Türkiye'nin 7. Cumhurbaşkanı olarak da seçmiştir¹¹⁶. Kabul edilen anayasayla yürütme organı güçlendirilmiş, otoritenin ağırlığı arttırılmıştır. 82 anayasası 62 Anayasasına göre daha sert bir anayasa özelliğine sahiptir.

3.1.2. Basının 1980 Darbesindeki Tutumu

Cumhuriyet Gazetesi, 1960 darbesinde göstermiş olduğu iktidar karşıtı politikayı 1980 öncesinde de sağ karşıtı bir yayın politikası izlemeye devam etmiştir.

Gazete, anarşinin etkisi altındaki bu dönemde olayları kendi bakış açısına göre ve politikasına sadık kalarak okuyucularına sunmuştur. Sağ kesimin faaliyetlerini ‘faşist’ olarak değerlendirirken; Kemalist sol kesimin faaliyetlerine örgüt yakıştırmasını yapmıştır. Kendi görüşünün aksini savunan yayınlar için ise, ‘komünist’ tabirini kullanmıştır. Gazete, haber içeriğinde örgütlerin isimlerini kullanarak Kemalist sol örgütlerin propagandasını da yapmıştır. CHP'ye sempati duyan gazete, haber ve köşe yazılarında bu sempatiyi belli

¹¹⁴ Bülent Tanör , “Yakınçağ Türkiye Tarihi”, 12 Eylül Rejimi (1980 – 1983), C.2,İstanbul, 2007, s.42

¹¹⁵ Dursun, a.g.e.,s. 114

¹¹⁶ Dursun, a.g.e.,s. 115

etmekteydi. Darbe öncesinde terör olaylarına sıklıkla yer vermiş ayrıca, siyaseti de gündeminden düşürmemiştir.

Cumhuriyet Gazetesi, darbe sonrasında darbeyi destekleyen yayınlar yap(a)mamıştır. Destek verdiği haber içeriklerinde ise belli kurumların ve kesimlerin dileklerini dile getirir şekilde aks ettirmiştir. Orduyu övecek içerikleri ise verme gereği duymamıştır. Gazete, 1960 darbesinde olduğu gibi darbeye sevinen bir görüntü çizmemiştir. Bu olumsuzluğun en büyük nedeni ise, iktidara CHP'nin geleceğini düşünen fikrin gerçekleşmemiş olmasıdır.

Gazetenin 12 Eylül sürecinde yapmış olduğu bazı haber başlıkları incelendiğinde;

2 Haziran sayısındaki haberinde *"Çorum'da ki "faşist" grupların sol görüşlülere ait bazı işyerlerini tahrip ettikleri"* ve *"Kayseri'de sol görüşlü işçinin faşistlerce öldürüldüğü"* ifadelerine yer vererek, sol kesimi desteklediğini açıkça belli etmiştir. Ayrıca haberlerinde, olaya karışan kişilerin siyasi görüşlerini yansıtmaması, gazetenin siyasi görüşler çerçevesinde haber yaptığını da göstermesi açısından önem taşımaktadır.

"FAŞİSTLER KİTLESEL SALDIRIYA GEÇTİ" manşetini 5 Temmuz sayısında kullanan gazete, aynı sayısında *"Çorum Kanlı Olaylara Sahne Oldu"* , *"Devletsiz illere doğru"* adlı yazılarında ise hükümeti eleştirmişti. Gazete, bu haberler ile hem sağ kesime hem de sol kesime mesaj yollamakta, devletin varlığının tehlikede olduğunu aksettirmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi, yaşanan olayları, sol tarafa yontarak tarafını belli etmekteydi. Yaşanan olaylarda hem sağ hem de sol görüşlü kişiler zarar görse de, solu ilgilendiren kısımları daha büyük puntolarla vermekte, diğer kişileri sadece içerikte sunmaktaydı. Aynı tavrı siyasi haberlere karşı da gösteren gazete, muhalefetin eylemlerini manşetlerine taşıırken, iktidarın açıklamalarına ayrıntıda yer vermektedir.

Gazetenin bu politikası, okuyucularını iktidara karşı cephe almaya yönlendirmektedir. Anarşi olaylarının şiddetini arttıran yayınları ile şiddet olaylarının yaşanmasına neden olmuştur. Böylece, Cumhuriyet Gazetesi de 12 Eylül'e giden süreçteki yerini almıştır.

Milliyet Gazetesi, 12 Eylül sürecinde de 27 Mayıs'tan farklı bir politika izlememiştir. Gazete, darbe öncesinde olaylara uç noktalardan bakmamış, yaşanan olaylara olabildiğince mesafeli yaklaşmıştır. 12 Eylül'ün gündemini en çok meşgul eden anarşi ve terör olaylarına yansız bakmayı yeğlemiştir. Öyle ki; yaşanan olaylarda hayatını kaybeden kişiler için sağ görüşlü sol görüşlü tabirini kullanmayı tercih etmiştir. Terör olaylarında ise, sağ terör, sol terör ifadelerini kullanmayı uygun görmüştür. Gazete, 12 Eylül'de yapılan müdahaleye darbe sonrasında destek vermiştir.

Gazetenin haberleri yansız politikada verilse de, bu durum yazarları için geçerli değildir. Köşe yazarları, yazılarında sağ görüşü hedef seçmiş sola yakın bir çizgi tutturmuşlardır. Yapılan müdahaleye destek veren gazetenin sol görüşlü yazarları, müdahaleye destek vermekten kaçınmışlardır.

Gazetenin haber içeriğinde;

19 Haziran'da "Nevşehir'deki cenazede CHP'lilere ateş açıldı, 4 parlamenter yaralandı", 16 Temmuz günü "İstanbul CHP Milletvekili Köksaloğlu öldürüldü", 20 Temmuz'da "Nihat Erim Öldürüldü", 23 Temmuz'da "Bitsin Artık" 1 Ağustos'ta "Anarşi bugün 25 can aldı", 25 Temmuz'da "Anarşi dün de 13 can aldı" haberlerine yer vermişti.

Gazetenin darbe öncesindeki haziran, temmuz dönemlerinde sağ veya sol görüşlü ifadelerine vermediği, sadece anarşi ve terör olaylarında ölen kişileri sayfalarına taşıdığı görülmektedir. Bu durum gazetenin yaşanan olaylarda, kendine bir saf edinmediğini de göstermektedir. Lakin gazete her önceki sayısında yaptığı haberin açıklaması sonraki sayısında açıklama gereği duymuştu.

Darbe öncesindeki mesafeli duruşunu değiştiren gazete, geleneğini bozmayarak darbe sonrasında, darbecilere destek vermekten çekinmemiştir. Yurt dışındaki darbeye yönelik haberleri sayfasına taşıyan gazete, içindeki kurum ve kuruluşlarında olumlu düşüncelerini okuyucularına aksettirmiştir.

4. 28 ŞUBAT DÖNEMİ VE MEDYA

4.1. 28 Şubat Süreci

Refahiyol Hükümeti'nin 1995 yılında yapılan seçimlerden başarıyla çıkması 54. Hükümetin kurulma görevinin de kendisine verilmesini sağlamıştı. Lakin yeterli çoğunluğu yakalayamayan RP, uzun uğraşlar sonunda DYP lideri Tansu Çiller'i de ikna ederek, 28 Haziran 1996 yılında koalisyon hükümetini kurmuştur.

Koalisyona sıcak bakmayan muhalefet partileri hükümete yönelik muhalif söylemlerini arttırmış, askeri ve laik kesimin elinde olan siyasal yaşamda, koalisyon hükümetin kurulmasıyla yeni bir darbenin oluşma süreci de başlamıştır. Ülkede belli aralıklarla sekteye uğrayan siyasal yaşamın, geçmişte olduğu gibi yine medya aracılığıyla baskı altına alınmaya çalışıldığı görülmektedir. 28 Şubat postmodern darbesi klasik darbe anlayışının biçim değiştirmiş hali ile yapılırsa da sonuç olarak, ülkeyi geriye götürmüş ve siyasal hayatı sekteye uğratmıştır. Basın organları yaptıkları haberler ile hükümetin icraatlarını laiklik karşıtı bir gözle kamuoyuna duyurmuştur.

Dönemin önde gelen Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri, fazla vakit kaybetmeden kurulan koalisyonun üzerine gitmiş, 54. Hükümeti laiklik karşıtı, irtica yandaşı şeriatçı olarak okurlarına lanse etmiştir. Gazeteler hükümetin ortağı Çiller'i yaptığı haberlerle yıpratarak koalisyondan çekilmesini sağlamaya çalışırken, Erbakan'ı da istifa etmeye zorlamıştır. Sayfalarına hemen hemen her gün irtica tehdidine yermiş ve orduyu göreve çağırmıştır.

Darbeyi meşrulaştırmak için hükümetin yapmış olduğu icraatları abartarak servis eden gazeteler, amacına ulaşmış ve 28 Şubat 1997 tarihinde "irtica ve buna karşı alınacak tedbirler" gündemiyle toplanan Millî Güvenlik Kurulu'nun almış olduğu kararlar çerçevesinde 54.Hükümet'in parçalanma süreci başlamıştır.

28 Şubat sürecinde RP hükümetine yönelik yapılan haberler incelendiğinde, basının hükümete yönelik ağır eleştiri ve muhalefetini içeren haber dilinin kullanıldığı görülecek; bu bağlamda, RP'nin başa gelme süreci ve başta kaldığı dönemde yapılan icraatları incelemek basının 28 Şubattaki etkisinin anlaşılmasını sağlayacaktır.

4.1.1. 1995 Seçimleri ve Refah Partisi'nin Yükselişi

CHP lideri Baykal ve SHP lideri Karayalçın, Hikmet Çetin'in Genel Başkan olması konusunda anlaşdılar. Bu uzlaşa fazla sürmedi ve 10 Eylül'de Baykal tekrar Genel Başkan oldu. Baykal bir “varlık” göstermek istiyordu. Bu yüzden Çiller ile karma hükümetin devamı konusunda anlaşamadılar. Bu sonuçla Çiller istifa etmişse de neticede CHP ile tekrar koalisyona razı oldu. Baykal'ın koşullarından birisi de erken seçimdi. Böylece 24 Aralık 1995'te genel seçimler yapılmıştır.¹¹⁷ Necmettin Erbakan genel başkanlığında 24 Aralık 1995'te yapılan genel seçimlere katılan Refah Partisi, seçimlerden galip çıkmıştı. İslami kesime yakın olan ve siyasetini de bu çizgide sürdüren Refah Partisi, ilk kez bu kadar büyük bir başarı kazanmıştı. Necmettin Erbakan'ın “ Milli Görüş” olarak tasvir ettiği ve kapatılan Milli Nizam Partisi (MNP) ile Milli Selamet Partisi'nin (MSP) devamı niteliğindeki Refah Partisine hükümeti kurma yetkisi dönemin cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından verilmiştir.

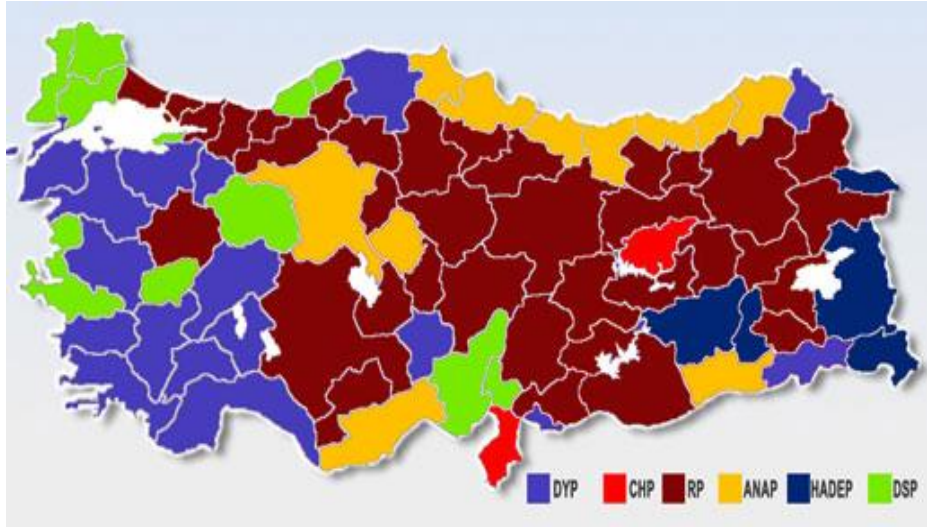
Seçim sonuçlarını analiz edecek olursak:

Çizelge 4.1. 1995 Genel Seçimleri Seçmen Sayısı

Toplam Sandık	138.608
Toplam Seçmen	34.155.981
Toplam Kullanılan Oy	29.101.469
Toplam Geçerli Oy	28.126.993
Gümrük K. Seçmen Sayısı	87.677
Gümrük K. Kullanılan Oy	87.677
Gümrük K. Geçerli Oy	86.601
Katılım Oranı	% 85,20
Milletvekili Sayısı	550

¹¹⁷ Sina Akşin, “Siyasal Tarih”, **Türkiye Tarihi**, C. 5, Cem Yayınevi, İstanbul, 2008, s.168.

Çizelge 4.2. Görsel olarak seçim sonucunda partilerin dağılımı (www.secimsonucu.com, son erişim: 01.07.2011)

Çizelge 4.3. 1995 Seçimleri Oy Dağılımı

Partiler	Oy sayısı	Oy oranı	Milletvekili sayısı
RP	6.012.450	21.4	158
ANAP	5.527.288	19.7	132
DYP	5.396.009	19.2	135
DSP	4.118.025	14.6	76
CHP	3.011.076	10.7	49
MHP	2.301.343	8.2	-
HADEP	1.171.623	4.2	-

Refah Partisi'nin yükseliş göstermesinin nedeni, 80'lerden sonraki dönemlerden bu yana Türkiye şartlarında hızla gelişen liberalizm ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan gelir adaletsizliği, toplumsal yozlaşma gösterilmektedir. Bu bağlamda merkez sol partilerin gücü azalırken, dürüst davranışları ve güven veren politikası, Refah Partisi'nin güç kazanmasını sağlamıştır¹¹⁸.

¹¹⁸ Nilüfer Göle, **Melez Desenler: İslam ve Modernlik Üzerine**, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 62.

4.1.2. Refahyol Hükümeti Dönemi Olayları

4.1.2.1. Taksime Cami Tartışması

Refah Partisinin iktidarda olduğu dönemden itibaren yaptığı çalışmalar arasında en fazla “Taksim’e Cami Projesi” gündeme oturmuş ve tartışmaların odağı haline gelmiştir. Bu tartışmalar Şubat sürecine de intikal etmiştir. Cumhuriyet gazetesi köşe yazarı Cüneyt Arcayürek bu durumu 2 Şubat’taki köşesinde, Diyanet İşleri Başkanı tarafından açıklanan, ülkede 6 saatte bir cami yapıldığı sözüne vurgu yapmıştır. "Gözümüz doymuyor galiba" şeklinde yorum yapan Arcayürek, Türkiye’de onca sorun varken, bunların üzerine gidip çözümler bulunması gerekirken, Taksim’den sonra Çankaya’ya da cami yapılması tartışmalarının bu kadar gündemi meşgul etmesini eleştirmiştir¹¹⁹.

Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı Oral Çalışlar ise, dönemin başbakanı Erbakan ve arkadaşlarının ülkeyi kaosa sürükleyecek faaliyetlerde bulunduklarını, Taksim’e cami yapılması örneğini dile getirerek; ‘*RP, Türkiye’ye bir sistemi dayatmaya kalkıyor. Eline geçirdiği belediyelerde geri bir düzeni yaymak istediği belli oldu... Taksim’e cami bahane, RP, Türkiye’yi sonu belirsiz bir cami-kışla denklemine sürüklüyor. Bundan kendileri de çok zarar görür, bizden söylemesi*’ eleştirisinde bulunmuştur¹²⁰.

Yine Cumhuriyet gazetesinin 7 şubat tarihli manşetinde, “ *Taksim’e cami rant kazanma projesi*” başlığı dikkati çekmektedir. ÖDP (Özgürlük ve Dayanışma Partisi)’nin yaptığı açıklamalarında, Taksim’de 195 cami ve mescit bulunduğunu ve bunların bakımsızlıktan dolayı kullanılmaz halde olduklarını dile getirmiştir¹²¹. Gazetenin yaptığı bu haberiyle, RP’nin Taksim’deki bu çalışmalarını olumsuz eleştirdiğini ve bu faaliyetlerinin dini kullanarak siyasi rant elde etmeye çalıştıkları izlenimini kamuoyuna lanse etmeye çalışmıştır.

Taksim’e cami tartışması, Hürriyet Gazetesi’nde de eleştiri konusu olmuştur. 3 Şubat’ta gazetenin başlıkları arasında güne damgasını vuran; "*Hoca’ya göre Taksim’e cami istemeyen fosil*" başlıklı haberinde, Başbakan’ın cami ve türban tartışmalarını basın

¹¹⁹ Cumhuriyet, 2 Şubat 1997.

¹²⁰ Cumhuriyet, 2 Şubat 1997.

¹²¹ Cumhuriyet, 7 Şubat 1997.

gevezeliği olarak nitelediği ve cami yapmanın hükümetin anayasal görevi olduğu yorumuna dikkat çekilmiştir¹²².

Hürriyet gazetesi, Erbakan'a yapılan "Hoca" lakabı ile aradaki ideolojik bağlantının altını çizmiştir. Gazete, Başbakan'ın cami yapım çalışmalarını hukuki platforma taşımasındaki zıtlıkları aşikâr ederek kamuoyunu ikaz etme yoluna gitmiştir.

Dönemin köşe yazarlarından Ertuğrul Özkök, ülkede 80 binden fazla cami olduğunu bu camilerin çoğunun laik cumhuriyet döneminde inşa edildiğine dikkat çekmek istemiştir. Bu yazısıyla Taksim tartışmalarını anlamsız bulduğunu belirterek, " *Kimse, bu laik cumhuriyetin din düşmanı olduğunu, cami yapılmasına karşı olduğunu söyleyemez. Bugün Türk ordusunun kışlalarında isteyen herkes, dini vecibesini serbestçe yerine getirebiliyor. Kimse bu ordunun dine karşı olduğunu iddia edemez*" açıklamasında bulunmuştur¹²³. O dönemde Hürriyet ve Cumhuriyet Gazeteleri birçok yazılarıyla Refah Partisi'nin dini kullandığını, siyasete alet ettiğini belirterek eleştirirken Zaman Gazetesi, yapılan şeylerin dine karşı bir saygısızlık olduğunu ve abartıldığını belirtmiştir. Türban ve cami sorunlarını olumlu karşılayarak, hükümeti savunma yönlü haberler yapmıştır.

Buna örnek olarak 1 Şubat'ta yazılan, "RP: Cami ve türban sorun değil" başlığı gösterilebilir. Haberde çok önemli bir yazı dikkati çekmektedir. Bu yazıda RP Grup Başkanvekili Oğuzhan Asiltürk, "Türkiye'nin birçok problemi varken, bazı insanların, cami ve türban konusunu sorun gibi göstermeye çalıştıkları" görüşü üzerinde durulmuştur¹²⁴. gazetenin yapmış olduğu haber şekli, Asiltürk'ün düşüncelerini destekler niteliktedir.

2 Şubat tarihli haber de ilginçtir. "Camiye DSP Desteği" başlığı dikkati çekmektedir. Haberde, DSP İstanbul İl Başkanı Mehmet Yüceer tarafından söylenen hiçbir zaman cami yapılmasına karşı olmadıkları konuşması yer almıştır. Ve yine konuşmasında "Tünel'den Taksim Meydanına kadar 14 tane sinagog-kilise, 4 tane de cami varsa, cami gereklidir. Bu yüzden yapılınsın." ifadelerine yer vermiştir.

¹²² Hürriyet, 3 Şubat 1997.

¹²³ Hürriyet, 7 Şubat 1997.

¹²⁴ Zaman, 1 Şubat 1997.

Zaman Gazetesi bu şekilde tamamen kendi görüşlerinin zıttı olan sol nitelikli birinin görüşlerini destekler şekilde haber olarak yayınlaması arkasından siyasi bir rant sağlamaya çalıştığı kanısına varılabilir. Bu şekilde daha fazla kesimin onlara inanıp fikirlerine katılımı artırma çabası içinde olduğu ve fikirlerini pekiştirmeye çalıştığı şeklinde değerlendirilebilir¹²⁵.

Zaman Gazetesi köşe yazarı Ahmet Selim ise, "*Taksim'e cami yapılmasının mesele olacak bir tarafı nasıl ve niçin var olsun? Aklım almıyor...*" şeklinde yorum yapan yazısında kamuoyunun din ve vicdanını yoklamaya çalışmış ve şöyle devam etmiştir: "*İstanbul'un asli yapısında, meydan şeklindeki bütün yoğunlaşma yerlerinde (veya çok yakınında) bir cami vardır... Tahayyül edip yürüyorum, camiler bir bir hatırıma geliyor... Küçük büyük meydanlar (nispi yoğunlaşmalar) hep böyledir. Şehrin tarihi ana yapısı ve karakteri budur. Ama Taksim Beyoğlu ve o taraflardaki yeni semtler bunun dışındadır... Yukarıdan bakınca, cami silueti göze çarpmaz. Yani, her bakımdan ihtiyaç vardır. Estetik, şehircilik, asli karakter, bütünlük; her bakımdan. (Dini ihtiyacı ise, "cuma namazı" anlatılmaya kafidir)"*¹²⁶

Dönemin önemli köşe yazarlarından Fehmi Kuru da Zaman Gazetesi'nde yazdığı köşe yazısıyla Taksim tartışmalarına farklı bir eleştiri ile yaklaşmıştır. RP Hükümeti'ni eleştirerek sürece demokratik şekilde yaklaşılması gerektiğini herkesten önce RP Hükümeti'nin bu şekilde hareket etmesi gerektiğini vurgulayarak yorumunu şöyle aksettirmiştir: "*...RP, yandaşlarının ötesine uzanıp herkese özgürlük peşinde koşarak, esas bu konuda farklı olmalı. Taksim'e cami, özellikle o muhitte cuma cemaatini alacak büyüklükte bir namazgâh olmadığı için arzu ediliyor; ancak cuma namazının şartlarından birinin 'özgürlük' olduğunu neden unutuyor. Taksim Camii'ni gerçekten arzulayanlar?"*¹²⁷ Ancak Fehmi Kuru'nun eleştirilerinde de Refah Partisi'ni tasvip edici, övücü yaklaşımı dikkatlerden kaçmamaktadır.

4.1.2.2. Adli Yılın Açılışında Yaşananlar

Askeri kanatla arası açılan ve ilişkilerinin de kopma noktasına gelen Refahyol Hükümeti yasama yılının açılışında yargı kanadından sert tepki görmüştür. Yapılan açılış

¹²⁵ Zaman, 2 Şubat 1997.

¹²⁶ Zaman, 3 Şubat 1997.

¹²⁷ Zaman, 8 Şubat 1997.

törenin ardından yargı cephesinin set tepkisi, hükümete karşı oluşan tepkinin kurumsallaşması olarak görülmektedir. Bu durum Refahyol Hükümeti için önemli bir dönemeç oluşturmıştır. Öyle ki, açılış töreni sırasında Yargıtay Başkanı Müfit Utku, *"Türkiye'ye şeriatı getirmeye kimsenin gücünün yetmeyeceği"* ifadelerini kullanarak bu tepkiyi açıkça dile getirmiştir. Türkiye Barolar Birliği Başkanı Eralp Özgen ise tepkisini Utku'dan daha sert bir dille gündeme getirmiştir. Özgen, *"Ülkemiz trafik kazalarını mevlit okutarak ve kurban keserek önlemek isteyen, yağmurun çaresini duada bulan, bütçe açığını karşılamak için Allah'ın nimetlerini kaynak gösteren ve dini politikaya alet eden bir zihniyetle idare edilmektedir."* sözleriyle hükümeti açıkça hedef almıştır¹²⁸.

Refahyol hükümetine yönelik tepkiler yargı cephesinin yanında sivil makamlar tarafından da dile getirilmeye başlanmıştı. Öyle ki, YÖK ve üniversiteler de Refahyol'a yönelik olumsuz fikirlerini açıkça ifade etmeye başlamış ve her fırsatta açıklamalarıyla RP'yi köşeye sıkıştırmaya çalışmışlardır.

Devlet konuk evinde adli yılın açılışı nedeniyle verilen resepsiyona komutanların katılması ordunun da yargı mensuplarının safında olduğunu göstermektedir. Bu gelişmelere karşılık tepkisini resepsiyona katılmayarak gösteren RP'li vekiller, Yargıtay'ı ve barolar birliğini hedef alan *"laik yobazlar"* ve *"Akli olmayanın dini de olmaz"* şeklinde açıklamalar yapmışlardır¹²⁹.

4.1.2.3. Libya Gezisi Öncesi ve Sonrası Yaşananlar

Başbakan Necmettin Erbakan, Müslüman ülkelere yaptığı gezilerine Ekim 1996 itibariyle Mısır, Libya ve Nijerya'yı kapsayacak şekilde devam etmiştir. Başbakan Libya'ya gazeteci ve iş adamlarından oluşan yaklaşık 150 kişilik bir grupta gitmişti. Fatih Çekirge, gezinin asıl yapılma nedenini, iş adamlarının Libya'dan alacağı olan 160 milyon doları almak için Erbakan'ın ikna edilerek geziye çıkarılması olarak dile getirmiştir. Bunun tepki çekmemesi için de sadece bir Libya gezisi olarak değil, Mısır ve Nijerya'yı da kapsayacak şekilde organize edilmiştir. Görüşme sırasında Kaddafi'nin Türkiye'nin iç ve dış politikasına yönelik ağır sözler sarf etmesi ortamın gerilmesine neden olmuştur. Erbakan'ın Kaddafi ile yaptığı görüşme, basında *"skandal"* olarak değerlendirilmiştir.

¹²⁸ Hakan Akpınar, **28 Şubat Postmodern Darbenin Öyküsü**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2001, s.92.

¹²⁹ Erkan Yüksel, **Medyanın Gündem Belirleme Gücü**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2001, s. 190.

Hürriyet Gazetesi haberinde, “*Küstah Libyalının sözlerini başını tavana çevirerek dinleyen Erbakan, hiç tepki göstermedi*” yorumu yapılmış; Milliyet Gazetesinde ise “*Libya faciası*” manşeti atılmıştır. Zaman Gazetesi Başyazarı Fehmi Kuru “*REFAHYOL Hükümeti en büyük darbeyi çölün ortasında kurulu bir çadırda, gözlerini sağa sola kaçırarak konuşan diplomasi kurallarını tanımayan Kaddafi’den aldı*” yorumunu yapmıştır¹³⁰.

Gezi sırasında yaşananların yanı sıra sonrasında yaşananlar da büyük yankı uyandırmıştır. Dönemin Devlet Bakanı Abdullah Gül, TBMM’de yapmış olduğu konuşmada “*yanlış, hatalı, tasvip etmeyeceğimiz bir konuşma yaptığını*” dile getirerek medyada aksedilenin aksine Kaddafi’ye gereken cevabın gezi sırasında verildiğini belirtmiştir. Basından ve tabandan gelen tepkiler neticesinde Erbakan’ın bilgisi dâhilinde olmadan Çiller, Erbakan’a haber vermeksizin, Trablusgarp Büyükelçisini geçici olarak Ankara’ya çağırmıştır¹³¹.

4.1.2.4. Müslim Gündüz Fadime Şahin’in Basılması

Aczimendiler 1986 yılında kurulduğunda çoğu kişinin bu gruptan haberi olmamıştır. Medyanın işin için girmesiyle bu grup, 1992 yılıyla beraber gündemde yer almaya başlamıştır. Basın organlarında Aczimendi üyelerinin ve liderlerinin kıyafetleri söylemleri ve düşünceleri derinlemesine incelenmeye başlamıştır.

Medyanın da etkisiyle kamuoyuna tanıtılan ve gündeme gelen Aczimendilerin destekçileri de artmaya başlamıştır. 28 Aralık 1996 tarihinde liderleri Müslim Gündüz’ün televizyonlarda ve gazetelerde görüntülerinin yer almasıyla tarikatın içeriği çözülmeye başlamıştır. Aczimendiler, devleti açıkça tehdit eden söylemleriyle dikkatleri üzerine çekmiş, hali hazırdaki rejimin İslami duruşla alakası olmadığını mecbur kalmaları durumunda her yola başvurabileceklerini beyan etmişlerdir.

Aczimendi lideri Müslim Gündüz, 12 Haziran 1996 akşamı HBB televizyonunda yapmış olduğu, “*Kemalizm bir dindir. Allah’ı Mustafa Kemal, peygamberi İsmet İnönü’dür. Demokrasi dinsizliktir. Laiklik de öyledir. Geleceğiz Türkiye’yi alacağız. Hiç Merak etmeyin.*” Ve 5 Ekim 1996 tarihinde Milliyet’e “*Laik ve demokratik rejimin*

¹³⁰ Hürriyet, 7 Ekim 1996.

¹³¹ Akpınar, **a.g.e.**, s.103.

sonunda yıkılacağını ve şeriatın getirileceğini, ordunun günü geldiğinde bunu durdurmaya gücünün yetmeyeceğini, çok kan aksa da bir aşamadan sonra İran'da olduğu gibi istenilen sonucun elde edileceğini” açıklamıştır. Atatürk’e karşı duydukları düşmanlığı ve mevcut rejimden rahatsızlıklarını da açıkça ifade etmişlerdir.

Gündüz’e göre, şeriatın uygulanabilmesi için; “*Kalple isteme, dille söyleme ve elle düzeltme*” olmak üzere üç aşamanın uygulanması gerekmektedir. İlk iki aşamanın uygulandığını sıranın ise elle düzeltme aşamasına gelindiğini Milliyet’e açıklamıştır.

Gündüz’ün, tutuklanması için yapılan baskına televizyon kanalları ve basın muhabirlerinin katılması tutuklanmayı başka boyutlara taşımıştır. Gündüz basıldığı sırada Fadime Gündüz isimli bir kadınla uygunsuz şekilde yakalanmış ve bu durum kamuoyuna, Aczimendi lideri Müslim Gündüz’ün gayrimeşru bir ilişkisi olduğu şeklinde servis edilmiştir. Şeriatı savunan bir liderin gayrimeşru ilişkisi gündemi uzunca süre meşgul etmiştir.

Olaydan sonra, NTV’ canlı yayınına katılan, Müslim Gündüz, Fadime Şahin ile ilişkisi hakkındaki sorulara sinirlenerek, *"Fadime Şahin'le dini nikâhlyydık. Laik sistemin benim dini nikâhımı sorgulamaya ne hakkı var? Nüfus cüzdanına, bakar 18 yaşını geçmiş mi? Geçmiş. Alır ağzının payını oturur. Laikler nasıl bizi insan görmüyorsa biz de onları insan görmüyoruz.... Bir adam hem Müslüman hem laik olamaz"* cevabını vermiştir. Kendisine yöneltilen *"Laiklik nedir?"* sorusuna *"Devletin bütün dinlere eşit mesafede olması değil mi? Bunun adı gâvurluktur. Ben rejime karşıyım, Kemalist rejimin sonu gelmiştir. Rejim bizi yere vurdu. Ama biz de rejimi yıktık"* şeklinde cevap vermiştir.

Yaşanan bu olay medyayı uzunca bir süre meşgul etmiştir. Medya, Gündüz’ün demeçlerini Refah Partisi’nin demeçleri ile bütünleştirmiş, Aczimendileri Refah Partisi ile ilişkilendirmiştir.

4.1.2.5. İslam Şurası

Ülke içinde çalkantı devam ederken ve basının da etkisiyle ordunun darbe yapacağı söylentisi yayıldığı sıralarda Kocatepe Camii’nde bir grup asalı, kara cüppeli, sakallı Aczimendiler, Atatürk’ü ve laik Cumhuriyeti hedef alan gösteri düzenlemişlerdir. Güvenlik

güçleri tarafından müdahale edilen grup gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınma sırasında ve emniyet binasında kameralara karşı yapılan hareketler ve sözlü ifadeler basının olayın üstüne gitmesine neden olmuş ve gündeme “*şeriat geliyor*” söylemlerinin yayılmasına neden olmuştur¹³².

Gelişen bu olaylarla ilişkilendirilen Erbakan'ın laiklik karşıtı icraatlar yaptığı düşüncesi yayılmıştı. Muhalefet partisi DYP'nin içinden, RP karşıtı seslerin oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca Başbakan Erbakan'ın İkinci İslam Şurası'nda söylediği sözler ise, basında kendine yer bulmuş ve uzunca bir süre bu konu tartışılmıştır. Erbakan'ın sözleri şöyledir: *"Aspirinin içinde asit salisilik var. Doğrudan verilirse insanın midesini deler. Çocuk aspirinden acı diye kaçır. Ona çikolata içinde vermemiz lazım. İslam dini, Kuran, sünnet, hadis ve tefsire dayanır. Sadece, tefsir ve hadis öğrenmekle görev yapılmaz. Gerçekler bugün insanlara nasıl tatbik edilecek. İslam'ı insanlara doğrudan verirseniz bundan yararlanamıyor. İnsanlar çocuk gibi kaçıyorlar. Bunları çikolata içinde ikram etmek lazım"*¹³³.

İslam şurasında hükümetin ortağı konumundaki Çiller'in Şûra'ya başörtüsü ile katılması ve Erbakan ile birlikte besmele çekerek başlaması muhalefet ve kamuoyundan tepki almasına neden olmuştur. Yine Şûra'da Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olan Çiller'in kullandığı ve Said-i Nursi'ye ait olduğu söylenen, *"Siyaset dinin hizmetindedir"* şeklindeki sözü laik taraftarları tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Ortağının bu hareketleri Erbakan'ı memnun ederken, Çiller'i laik kesimin tepki odağı haline getirmiştir. Çiller'in bu hareketleri ilerleyen zamanlarda da devam etmiş, TBMM Genel Kurulu'nda tespih çekmiş, açılışlarda Kur'an okutmuştur¹³⁴.

4.1.2.6. Susurluk Kazası –Aydınlık Eylemi ve Hükümetin Tepkileri

Susurluk'ta meydana gelen kaza Türkiye'nin gündemine oturmuştur. Çünkü 3 Kasım 1996 tarihinde Susurluk'ta kaza yapan otomobilin içinde, 12 Eylül darbesi öncesinde, 7 öğrencinin faili olan Abdullah Çatlı ile sevgilisi Gonca Us, Polis Müdürü Hüseyin Kocadağ ve Bucak aşireti reisi aynı zamanda DYP Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak bulunmaktaydı. Otomobilin bagajı ise silahlarla doluydu. Tesadüfen ortaya çıkan bu

¹³² Akpınar, **a.g.e.**, s.120.

¹³³ Akpınar, **a.g.e.**, s.121.

¹³⁴ Akpınar, **a.g.e.**, s.125.

karmaşık ilişki Türkiye'nin içinde bulunan derin devlet kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştı¹³⁵. Darbe söylentilerinin açıkça lanse edildiği ve bu durum sonucunda baskı altında bulunan kamuoyunun, şimdide karmaşık derin devlet ilişkilerini çözmek için uğraşması içinden çıkılmaz bir durum yaratmıştır. Türkiye'nin içinde bulunduğu bu sancılı günlerde bu olayın da yaşanması, muhalefeti, sivil toplum örgütlerini, aydınları, sanatçıları hemen hemen her kesimden kişileri harekete geçirmiştir.

Tüm bu olaylar yaşanırken DYP Lideri Çiller, Libya gezisi sırasında sorun yaşadığı İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın istifasını istemiştir. Aynı zamanda Susurluk olayında da adı geçen İçişleri Bakanı, Çiller'in kendisinden istifasını isteyemeyeceği, ancak kendisinin istifaya karar verebileceğini belirterek, istifaya zorlanmasının nedenini Libya gezisine bağlamıştır. Çiller kazadan yaralı kurtulan milletvekili Bucak'ı ziyaret etmiş, Bucak'ın "*teröre karşı kahramanca mücadele ettiğini*" belirterek tartışma yaratmıştır. Çiller, TBMM Grup toplantısında "*Devlet için kurşun atan da kurşun yiyen de bizim için şerefli*dir." şeklindeki yorumuyla Çatlı'yı savunmuştur¹³⁶.

Sonrasındaki gelişmelerde ise, Çiller'in Meral Akşener'i İçişleri Bakanlığı'na getirmesi ise, medyanın Çiller'e karşı tepkisinin büyümesine neden olmuştur. Bu tepkinin asıl sebebi ise, güvenlik güçlerinin bağlı olduğu bir kurumun başına medya patronunu tehdit eden ve hakkında dava açılan bir kişinin getirilmesi, makamını menfaatleri doğrultusunda kullanacağı endişesinin hâkim olmasıdır¹³⁷. Bunun yanında mecliste Susurluk kazasının araştırılması için kurulan komisyonun başına kazada ölen Abdullah Çatlı'nın hemşerisi olan RP Nevşehir Milletvekili Mehmet Elkatmış getirilmiştir¹³⁸. Bu durum da tepkilerin yüksek sesle dile getirilmesine zemin hazırlamıştır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu bu karmaşık durumun yanında, bir de Gölcük'te yapılan bir tatbikat vesilesiyle bir araya gelen ordu mensuplarının, hükümeti uyarma kararı alması iktidarı zor bir dönemin beklediğinin habercisi olmuştur. Ocak ayında yapılan MGK toplantısının gündemini irtica konusu oluşturmuştur. Daha önce yapılan Ağustos MGK toplantısında da olduğu gibi Oramiral Erkaya, irtica tehlikesinin büyüdüğünü ve bu tehlikenin PKK tehdidinden de daha vahim bir duruma doğru sürüklendiğini belirterek:

¹³⁵ Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s. 273.

¹³⁶ Akpınar, **a.g.e.**, s.128.

¹³⁷ Akpınar, **a.g.e.**, s.129.

¹³⁸ Yavuz Donat, **Öncesi ve Sonrasıyla 28 Şubat**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.166.

*"Bir partinin temsilcileri açıkça şeriat devletini savunmaktadırlar. Bunun bugün yönetimde olan bir partinin temsilcileri tarafından yapılmasını laik Cumhuriyet açısından fevkalade tehlikeli buluyorum... Eğer ülkeyi yönetenler irticayı bir tehlike olarak görmezlerse... Başbakan, bakanlar, milletvekilleri, belediye başkanları sabah akşam dini siyasete alet eder ve şeriat devletini tartışırlarsa... Laik Cumhuriyet, temellerinden sarsılmaya başlar."*¹³⁹ Şeklindeki sözleriyle irticanın MGK toplantısının gündemini oluşturmasını istemiştir. Oramiral Erkaya'yı diğer askeri mensuplar da destekleyince dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel irtica konusunun gündeme alınmasına karar vermiştir.

Yaşanan Susurluk Skandalı, Çillerin faaliyetleri, irtica tehlikesinin varlığına dair medyada yazılanlar sivil toplum örgütlerini harekete geçirmiştir. Sivil toplum örgütleri bu doğrultuda *"Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık eylemi"* adını verdikleri, Şubat ayının ilk gününden başlayarak, her gece saat 21.00'da ışıkların bir dakika söndürülmesi yoluyla düzenledikleri eylemle tepkilerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Yapılan eylem başta, Susurluk kazasında ortaya çıkan derin devlet kavramına karşı olayı yani "devlet-siyaset-mafya" üçgenine karşı temiz toplum olarak ifade edilirken, zamanla medyanın etkisiyle amacından saparak, Refahyol iktidarının laiklik karşıtı, şeriat yanlısı tutumlarına karşı bir siyasi bir nitelik kazanmıştır¹⁴⁰.

4.1.2.7. İran Cumhurbaşkanı'nın Türkiye Ziyareti

Asker ve hükümeti karşı karşıya getiren diğer bir gelişme ise hükümetin aralık ayında İran ile savunma sanayi ve işbirliği anlaşması imzalayacağı haberinin yayılması olmuştur. RP'nin dış siyasetine karşı temkinli yaklaşan Dışişleri Bakanlığı da hükümetin uyguladığı baskıdan rahatsızdır. Anlaşma gereğince İran'ın Türkiye ile işbirliği içinde savaş helikopteri yapmasını dahi kapsayan içeriği, askeri cepheyi rahatsız etmekte, hükümet ise bu rahatsızlığı göz ardı etmektedir. İran Cumhurbaşkanı Haşimi Rafsancani, anlaşmayı pekiştirmek adına, Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmek istemektedir. Hükümetin izlediği bu dış politika önceki yıllarda olduğu gibi yine müttefiki olan ABD'nin ve ordunun tepkisine neden olmuştur. Ordu PKK'ya destek veren bir ülke ile anlaşma yapılmaması gerektiğini her defasında hükümete farklı yollarla iletmeye çalışmıştır.

¹³⁹Yüksel, a.g.e., s.57.

¹⁴⁰Yüksel, a.g.e., s.58.

Erbakan Hükümeti'ne uygulanan baskı sonuç vermemiş ve Rafsancani, 19 Aralık günü Türkiye'ye gelmiştir. Rafsancani'nin onuruna verilen Çankaya Köşkü'ndeki yemeğe Rafsancani'nin isteği doğrultusunda kadınların alınmaması kamuoyunda ve muhalefet cephesinde geniş yankı uyandırmıştır. Bu gelişme ziyaretin en çok tartışılan konularından biri olmuştur¹⁴¹.

Ziyaretin sonunda İran Cumhurbaşkanı Rafsancani'nin, düzenlediği basın toplantısında, İranlı bir gazetecinin *"Ankara sokaklarında İslam'a bir dönüş gözledik. Türkiye'de İslam'ın geleceğini nasıl görüyorsunuz?"* şeklindeki sorusuna;

Rafsancani; *"Doğrudur. Bizce de Türkiye'de İslam'a geri dönüş hareketi başlamıştır. Bu, Türkiye'de ciddi bir meseledir ve başlamıştır... Türkiye'nin güneyinde İslami hareketi çok ciddi ve güçlü gördüm... Son seçim de bunun en iyi örneğidir..."* yanıtını vermesi ortamın iyice gerilmesine neden olmuştur¹⁴².

4.1.2.8. Başbakanlık'ta Tarikat Liderlerine Verilen Yemek

11 Ocak 1997 tarihinde Başbakan Necmettin Erbakan, Başbakanlık Resmi Konutu'nda düzenlemiş olduğu davette Diyanet Temsilcileri, Diyanet İşleri Eski Başkanları, İlahiyat Fakültelerinin dekan ve öğretim üyeleri, müftü, vaiz ve din adamları ile iftar yemeğinde buluşmuştur. Davetlilerin arasında çok sayıda din adamının ve kanaat önderinin bulunması tepki çekmiştir. İftar yemeğine gelen kişilerin, cüppeli sarıklı ve sakallı oluşları şüphe uyandırırken, görüntüleri günlerce gündemi meşgul etmiştir. Düzenlenen iftar yemeği basında, daha çok tarikat toplantısı şeklinde lanse edilerek *"irtica kalkışması"* olarak değerlendirilmiştir. Hürriyet Gazetesi yazarı Sedat Ergin, bu olayın *"bardağı taşıran son damla"* olduğunu ifade etmiştir¹⁴³.

Yaşanan bu olayın akabinde bazı milletvekilleri, Başbakan Necmettin Erbakan'ın Başbakanlık Konutu'nda verdiği iftar yemeğiyle ilişkili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştur.

¹⁴¹ Akpınar, **a.g.e.**, s.151-152.

¹⁴² Akpınar, **a.g.e.**, s.155.

¹⁴³ Erkan Yüksel, **Medya Güvenlik Kurulu**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2004, s.56.

4.1.2.9. Erbakan'ın Korumaları ve Kıyafetleri

Başbakan Erbakan'ın Kayseri gezisine çıkması ve gezi sırasında programında yer alan bir açılışta, korumalarının bereli, üniformalı gençlerden oluşması kamuoyundan sert tepkiler almasına neden olmuştur. Bu durumu fırsat bilen Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş, açılış sırasında Başbakan Erbakan'ı koruyan korumaların güvenlik güçleri yerine geçirilmesinin uygun olmadığını belirttiği yazısını, RP Genel Merkezi'ne göndererek, Kayseri İl Örgütü'nün 30 gün içinde feshedilmesini istemiştir.

Yazıda, Siyasi Partiler Yasası'nın 94. maddesi gereğince, partilerin özel üniformalı gruplar oluşturarak, güvenlik kuvvetlerinin görevini üstlenmesinin yasaya aykırı olduğu belirtilmiştir. Kayseri İl Örgütü'nün feshedilmemesi halinde parti kapatma hükümlerinin de uygulanacağını ifade ettiği yazıda, Yargıtay'ın RP'yi açıkça parti kapatma ile tehdit ettiği görülmektedir¹⁴⁴.

4.1.2.10. Kudüs Gecesi ve Sincan'da Tankların Yürütülmesi

31 Ocak 1997'te Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız ile dönemin İran Büyükelçisi Muhammed Rıza Bagheri'nin de katıldığı etkinlikte, Filistin'in uğradığı haksızlık ve şiddeti konu alan tiyatro oyunu sergilenmiştir. RP'li belediye başkanının yapmış olduğu konuşmanın içeriğinde Filistin'in uğradığı şiddetin yer alması gazetelerde farklı anlamlandırılmış ve "Türkiye İran mı oluyor?" seslerinin yükselmesine neden olmuştur. Geceyi organize edenin Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız olduğu iddia edilirken, bilinen aksine gecenin Kudüs Platformu ile ortaklaşa yapıldığı öğrenilmiştir. Etkinliğe katılan İran Büyükelçisi Muhammed Rıza Bagheri'nin yaptığı konuşmada, ABD ve İsrail'i düşman ilan ettiği, şeriat çağrısı yaptığı öne sürülmektedir. Basında Kudüs gecesi etkinliği, *"Bu ne rezalet"* manşetiyle birlikte *"İran'ın Ankara Büyükelçisi, Sincan Belediyesinin Kudüs gecesinde şeriat çağrısı yaptı"*¹⁴⁵ başlıklarıyla kendine yer bulmuştur.

Bu konuşmaya karşılık olarak CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, *"Dışişleri Bakanı'nı göreve çağırıyorum. Derhal tepkisini dile getirmeli ve Türkiye'nin olması"*

¹⁴⁴ Akpınar, a.g.e., 166.

¹⁴⁵ Sabah, 2 Şubat, 1997.

gereken tavrını ortaya koymalıdır" ifadelerini kullanarak İran'ın kendi iç meselelerine karışmasının doğru olmadığını belirterek tepki göstermiştir¹⁴⁶.

Muhalefetten ve kamuoyundan gelen tepkiler üzerine, İran'ın Türkiye Büyükelçisi Muhammed Rıza Bagheri, Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak uyarıda bulunulmuştur. Yapılan görüşmenin ardından Dışişleri Bakanlığı tarafından, *"Büyükelçinin söz konusu gecede yaptığı konuşmanın, içişlerimize müdahale niteliği taşıyan unsurlar ve Türkiye'nin dostu bazı ülkelere karşı uygun olmayan eleştiriler içerdiği, bu beyanlarının tarafımızdan protesto edildiği belirtilmiştir"* şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Bu uyarıyı yeterli bulmayan Genelkurmay Başkanlığı, Büyükelçi Muhammed Rıza Bagheri'nin sınır dışı edilmemesine tepki göstermiştir. Yaşanan bu olaylardan sonra Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) tarafından Sincan'da düzenlenen Kudüs gecesine dair 3 Şubat 1997 tarihinde inceleme başlatılmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM)'nin kararından sonra dönemin İçişleri Bakanı Meral Akşener davanın geleceği açısından Yıldız'ı açığa almıştır. Fakat açığa alınmasını yeterli görmeyen DGM, Yıldız'ın gözaltına alınmasını kararlaştırmıştır.

Görülen dava sonucunda, Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'a, yaptığı konuşmanın bedeli olarak 17.5 yıl hapis cezası verilmiştir. Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız, etkinliğin daha öncede yapıldığını belirterek, 1997 yılında yapılan etkinliğin Kültür Müdürlüğü'nce yapıldığını¹⁴⁷;

"Büyükelçiyle birlikte salona girdik, salona girdiğimizde o güne kadar bizim programımıza bu denli basından ilgi olmazdı, basının çok ciddi anlamda ilgisini gördük, bütün televizyonların orada bulunduğunu görünce doğrusu ben o esnada şaşırdım. Görüldüğü gibi dönemin şartları bakımından da birkaç yıldır yapılan bir kültürel etkinliği o günkü şartlarda başka bir atmosfer oluşturmak için kullanılmıştır. ...Kudüs Gecesi yapıldı, iki gün ortada haber yok, ikinci gün Sabah gazetesi bir haber yaptı "Bu ne rezalet diye." Sabahleyin telefon çaldı, açtım Şevket Kazan. "Seni ne kadar sevdiğimi biliyorsun, hangi süreçten geçtiğimizi biliyorsun, nasıl böyle bir hata olur?" dedi. Böyle girdi arkasından da... Yani sesi titriyordu, kızgındı, bu şekilde ifadeler kullandı" ifadeleriyle belirtmektedir.

¹⁴⁶ http://www.haber365.com/Haber/28_Subat_Surecinde_Yasananlar/, erişim : 08.07.2014.

¹⁴⁷ http://www.haber365.com/Haber/28_Subat_Surecinde_Yasananlar/, erişim : 08.07.2014.

Düzenlenen etkinlik 28 Şubat sürecinin en tartışmalı konusu olmuştur. Aynı zamanda NATO tatbikatı dolayısıyla tankların caddelerde boy göstermesi gazetelerde farklı yansıtılarak “ *Tanklar Yürüdü*” şeklindeki haberlerle olaya siyasi bir kimlik kazandırılmıştır. Gazetelerde, Sincan'da düzenlenen Kudüs Gecesi hakkında “*Bu ne rezalet*”¹⁴⁸, Yaşanan olaylarla ilgili Genelkurmay'dan yapılan açıklamalarla alakalı olarak “*Gerekirse Silah Bile Kullanırız*”¹⁴⁹, başlıklarına yer verilmiştir.

Tankların Sincan caddelerinde dolaşmasıyla alakalı olarak ise;

“*Tanklar Sincan'dan geçti*”, “*Tanklar Sincan'da*”¹⁵⁰, “*Tank Sesleri*”¹⁵¹ başlıkları kullanılmıştır. Görsel ve yazılı basında yer alan Sincan caddelerindeki tank görüntüleri ve buna ilişkin haberler darbeye destek verici niteliktedir.

Genelkurmay İkinci Başkanı Çevik Bir'e Sincan'daki tankların nedeni sorulduğunda ise; “ *Sincan da demokrasiye balans ayarı yaptık.*”¹⁵² sözleriyle cevap vermiştir.

Yaşanan bu olaylar ve gövde gösterisinin ardından gazeteler ordunun darbe yapacağı söylentilerini yaymaya başlamıştır. Nitekim Kudüs gecesi ve ardından tankların Sincan'a girmesi, 24 gün sonra ordunun gerçekleştireceği, 28 Şubat Postmodern Darbesi'nin oluşmasına zemin hazırlayan kilit olaylardan biri olmuştur.

4.1.3. 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı ve Alınan Kararlar

Türkiye’de bu denli karışık bir ortamda yapılacak olan 28 Şubat Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı merakla beklenmekteydi. MGK toplantısı başlamadan önce içeriği herkesçe bilinmekteydi. MGK ve ordu mensuplarının isteği ile “bir rejim sorunu diyalogu” şeklini almıştı. Oramiral Güven Erkaya ve destekçisi olan diğer mensuplarının dile getirdiği “irtica” konusu ilk kez Ağustos ve Ocak ayında yapılan MGK toplantısında dile getirilmiş ve tartışılması istenmişti. Fakat, Cumhurbaşkanı Demirel ise tarafların hazırlıksız olduğu gerekçesi ile konunun Şubat ayı MGK’sında görüşülmesini

¹⁴⁸ Sabah, 2 Şubat 1997.

¹⁴⁹ Hürriyet, 12 Haziran 1997.

¹⁵⁰ Sabah, 5 Şubat 1997.

¹⁵¹ Hürriyet, 5 Şubat 1997.

¹⁵² Sabah, 21 Şubat 1997.

kararlaştırmıştı.

şubat öncesinde yaşanan olayların toplantının seyrini değiştireceği tahmin ediliyordu. Toplantının, Erbakan Hükümeti ile askerlerin irtica hakkındaki iddiaları tartışacağı bir arenaya dönüşeceğine kesin gözü ile bakılmaktaydı. Toplantı konusunun irtica olacağı Başbakan Erbakan'a ve hükümet ortağı iller'e, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Orgeneral İlhan Kılıç aracılığıyla aktarılmıştı.¹⁵³

Toplantının gündemini oluşturan konular; daha önce MİT Müşteşarlığı tarafından Eylül 1996 tarihinde özel olarak sunulan “İrticai Faaliyetler” konulu Brifing ile yine Genelkurmay Başkanlığı tarafından 17 Ocak 1997 tarihinde Cumhurbatkanı Demirel'e sunulan brifing ile benzerlik göstermektedir. Bu durum toplantıda tartışılacak konuların önceden Cumhurbatkanı Demirel tarafından bilindiğini de göstermektedir.

Beklenen toplantı medyanın yoğun ilgisi altında, 28 şubat 1997 tarihinde saat 16.30'da ankaya Köşkü'nde başlamıştır.

Toplantının başlangıcında sunulan takdim bölümü ana hatları ile özetlemek gerekirse¹⁵⁴,

“-Türk toplumunda İslamcı, Alevi, Krt, Marksist, Sosyal Demokrat, Muhafazakr, Kemalist gruplaşmanın yaşandığı,

— Bu grupların kendilerine göre bir T.C. tanımı geliştirdikleri, İkinci Cumhuriyet kavramı içinde farklı “laiklik,” “İslamcılık”, “Atatrklk” tariflerinin yapıldığı,

— laiklik karşıtı unsurların “Milli Hâkimiyet” yerine “Hâkimiyet Allahındır”, “Huzur İslam'dadır” sloganlarını kullandıkları, “Oku” diye başlayan Kuran'ı Kerim gelişmeyi teşvik ederken matbaanın “kfir icadı” diye ülkeye sokulmasına direnenlerin toplumumuzun geri kalmasındaki payının hatırlanması gerektiği,

— İslam lkelerinin kendi ülkelerindeki radikal İslami gruplardan rahatsız olmalarına rağmen dış ülkelerdeki İslamcı gruplara destek verdikleri, İRAN'ın İrşad Bakanlığı, S.

¹⁵³ Akpınar, a.g.e., 191.

¹⁵⁴ Cumhurbatkanlığı Arşivi, Dolap No:91704, Fihrist No:22357-297

ARABİSTAN'ın Rabıta Teşkilatı ile LİBYA'nın İslama Çağrı Cemiyetleri'nin bu yönde faaliyet gösterdiği,

— *Sovyet Müslümanlarının uyarılması amacıyla ortaya atılan “Yeşil Kuşak Projesi” ve “İlmli İslam” adı altında sunulan görüşlerle siyasi İslamcılık yapıldığı,*

— *Türkiye'deki irticai grupların Milli Görüşçüler, Radikal İslamcılar ve Tarikatlar olarak sınıflandırılabilceği, halen ülkemizde siyasi temsil kabiliyetine sahip tek İslamcı unsurun Milli Görüşçüler olduğu, Milli Görüşün 27 Mart 1994 seçimlerini müteakip “artık Türkiye’de inkâr edilemeyecek bir güç haline geldikleri” mesajını verdikleri,*

— *Yaklaşık 300 bin sempatizanı olan “Milli Görüş İslam Toplumu (IGMG)” kanalıyla “İslamiyet’e Avrupa’da resmi din statüsü kazandırılmaya” çalışıldığı,*

— *IGMG yöneticilerinden Ali YÜKSEL’in 27.02.1993 tarihinde “Şeyhülislam” ilan edildiği ve Alman makamları nezdinde resmiyet kazandırılmaya çalışıldığı, Milli Görüşçü Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından Milli Görüş hakkında toplantılar yapıldığı,*

— *Türkiye’de 30 kadar radikal grubun faaliyet gösterdiği, en önemli grupların İBDA-C, HİZBULLAH, SELAM ve İSLAMİ HAREKET olduğu, İBDA-C dışındaki üç grubun İRAN tarafından yönlendirildiği ve üst düzey yöneticilerinin İRAN’da eğitildiği yönünde tespitler olduğu,*

— *Sincan’da yaşanan Kudüs Gecesi olayında Mazlum-Der ve Selam Grubunun etkili olduğu,*

— *İRAN Büyükelçiliği ile temasın Selam Grubu lideri Nurettin ŞİRİN aracılığıyla sağlandığı,*

— *Anadolu Federe İslam Devleti (AFİD)”in Almanya, Hollanda ve Fransa’da etkili olduğu,*

— *Nakşibendî, Nurcu ve Süleymancı tarikatların Milli Görüşçüler ve radikal İslamcı unsurlara destek verdikleri,*

— *Son yıllarda yurt dışı açılımına yönelen F.GÜLEN Grubuna ait Zaman Gazetesi’nin ABD dâhil olmak üzere 12 ülkede yayımlandığı, dini içerikli yayınların sayısının arttığı,*

- *İslamcı unsurların öğrencileri İdari Bilimler, Siyasal Bilgiler ve hukuk fakültelerine yönlendirdikleri, kamu kurum ve kuruluşlarında kadrolaşmaya ağırlık verildiği,*
- *Silahlı Kuvvetlere nüfuz edilmesine, Mülki İdarenin ve Emniyet Teşkilatının ele geçirilmesine çalışıldığı, TSK içinde problemli askeri personele yaklaşılarak bu kişilerin tarikatlar bazında ele geçirilmesi için çaba sarf edildiği,*
- *Askeri yerleşim yerlerine yakın okullara tesettürlü öğretmenler atamak suretiyle bu okullara giden asker çocuklarının etkilenmeye çalışıldığı,*
- *YAŞ kararlarıyla TSK'den ayrılan personelin İhlas Holding, TGRT, bazı belediyeler, dinci özel okullar, irticai görüş sahibi şahısların özel işyerlerinde çalıştırıldığı, deneyimli öğretmenlere kendi özel okullarında daha yüksek ücret verilerek Milli eğitim Bakanlığında kadro zafiyeti yaratılmaya çalışıldığı,*
- *Özellikle İBDA-C grubunun toplulukları kışkırtarak “kıyam” provaları yaptığı, yakın bir gelecekte kutuplaşmaya bağlı olarak İslam yaşam tarzına dönük baskıların artması ve çatışma ortamlarının yaratılmasının mümkün görüldüğü,*
- *Başta İran olmak üzere çeşitli ülke ve İslamcı örgütlerin subversif çalışmalarla ülkemizdeki İslamcı potansiyelden yararlanmaya çalışabilecekleri,*
- *Yurt içinde mütedeyyin vatandaşlarımızı devlet karşıtı bir konuma getirerek “laik-İslamcı” kutuplaşmasının yaratılmasının hatalı olacağı, bu nedenle İslamiyet ve şeriatın uhrevi zemine çekilmesi için psiko-sosyal tedbirlerin alınmasının gerekli olduğu,*
- *İRAN ve CEZAYİR örneğindeki gibi zecri tedbirlerin tabanın radikalizme kaymasına neden olabileceği, irticai medyanın muhatap aldığı mütedeyyin kitlenin tehdide karşı bilinçlendirilmesinin mümkün olduğu,*
- *Bu maksatla İslam ülkeleri arasındaki anlayış farklılıkları ve çatışmaların sergilenmesinin gerekli olduğu, alınacak önlemlerde cami cemaatlerine ve öğrenim gençliğine ağırlık verilmesi gerektiği, camilerde imam ve vaazların yeniden düzenlenmesinin ve eğitim müfredatı ve politikalarının gençliğin bilinçlenmesini sağlayacak bir yapıya kavuşturulmasının önem arz ettiği,*

— Söz konusu önlemlerin uygulanmasında toplumda ateist veya Marksist imajı olan kişilerin görev almamasının, ayrıca irticai grupları destekleyen finans kaynaklarının yasal mevzuat işletilerek kesilmesinin faydalı olacağı,

— Önlemler kapsamında eğitim alanında;

— Orta öğretimde verilen din eğitiminin maksadı dışına çıktığından hareketle bu müfredatın elden geçirilmesi,

— Öğretmenlerin yeniden hizmet içi eğitime tabi tutulması,

— İrticai propagandanın etkisini azaltacak temaların eğitim müfredatına alınması,

— Bu bağlamda din-devlet ilişkileri, milli mücadele yıllarında din olgusundan işgal kuvvetlerinin nasıl yararlandığı,

— Cumhuriyetin ilanı ile birlikte laikliğe neden ihtiyaç duyulduğu gibi hususlara tarih ve inkılap tarihi içinde ağırlıklı yer verilmesi,

— İrticai unsurlara ait özel okulların denetlenme esaslarının yeniden belirlenmesi,

— İHL ve diğer meslek liseleri programlarının kesin tanımlamalarla kendi alanlarına çekilmesi,

— İHL'lerinden ortaokul seviyesinin tedricen kaldırılması ve kız öğrenci kontenjanlarının daraltılması,

— Gerçek din adamı ihtiyacı dikkate alınarak bu okulların öğrenci sayısının ve müfredatının gözden geçirilmesi”

— Propaganda başlığı altında;

— İrticai propagandalara karşı; laikliğe Atatürk'ün şahsi kanaatinden dolayı değil sosyal çatışmalara engel olmak için gerek duyulduğu temasının işlenmesi gerektiği vb. temaların kullanılması,

— Diyanet İşleri Başkanlığının yaptırım gücü ve ilmi yeterlilik açısından gözden geçirilmesi, bu kuruluşa siyasi söylemlerin camiden uzak tutulması yönünde irade ve güç kazandırılması

Basın ve Yayın alanında:

- *TV ve radyo imkânlarının kullanımının ve yayınlarının genel bir disiplin içine alınması,*
- *İrticai yayınların hukuki yollarla durdurulması, yurt dışından gelenlerinin giriş kapılarında kontrol edilmesi, gümrük memurlarının bu yayınlar hakkında bilgilendirilmesi,*
- *Laik kesimi temsil ettiği iddiasındaki medya organlarının milli mutabakatı sağlayacak şekilde teşvik edilmesi,*

— Şirket, Vakıf ve Dernekler konusunda:

- *İrticai grup ve kişilere ait olduğu tespit edilen şirketlerin Maliye, Çalışma Sosyal Güvenlik ve Sağlık Bakanlıklarınca titiz bir denetime tabi tutulması,*
- *İçişleri Bakanlığınca çeşitli İslam ülkelerinin bu grup ve kişilere yasadışı mali destek sağlamalarının önlenmesi,*
- *Başta üniversite vakıfları olmak üzere, dernek ve vakıfların titiz şekilde denetlenmesi,*

— Siyasi alanda:

- *Dini ilkelerin siyasi amaçla istismarını engelleme konusunda siyasi partiler arasında uzlaşma sağlanması,*
- *Siyasi platformlarda Laik-Anti laik kutuplaşmasına zemin hazırlanmasından kaçınılması, özellikle parti tabanlarının bunun mahzurları konusunda ikaz edilmesi*

— Kadrolaşma açısından:

- *Kamu kurum ve kuruluşları ile mülki amir atamalarında tahkikat esaslarının gözden geçirilerek yeniden belirlenmesi ve bazı kamu görevlilerine mensubiyeti kesinleşmiş irtica görüşlü kişilerin getirilmemesi,*
- *Başta hâkim ve savcılar olmak üzere üst yöneticilerin güvenlik tahkikatlarının dikkatle yapılması, irticai faaliyetlere hoşgörüyle bakan yargıçların yargılama açısından doğuracağı sakıncaların göz önünde bulundurulması,*
- *Rektör, dekan ve öğretim görevlileri konusunda titizlik gösterilmesi,*

— Yeni açılan ve yeni kurulan üniversiteler için daha titiz davranılması,

- İrticaya destek veren belediyelerin ciddi şekilde denetlenmesi,

— Hukuki alanda:

— Mevcut yasaların etkinlikle uygulanması bağlamında;

1) 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde Cumhuriyetin niteliklerini ve özellikle laik düzeni değiştirmeye yönelik eylemlere karşı yeterli düzeyde çaba sarf edilmediği, bu tür kişilerin yakalanıp yargı mercilerine teslim edilmesi öngörülmektedir. Bu nedenle, söz konusu suçların işlenmesinin öğrenilmesi aşamasından itibaren soruşturmanın bizzat Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılıklarınca yapılması ve yargılamanın en kısa zamanda sonuçlandırılması,

2) İrticai faaliyetlerle ilgili olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 312. Maddesinin ikinci fıkrasında "Halkı, sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis ve para cezasıyla cezalandırılır. Bu tahrik umumun emniyeti için tehlikeli olabilecek bir şekilde yapıldığı takdirde faile verilecek ceza üçte birden, yarıya kadar artırılır." Hükmü mevcuttur. Bu suçların kitle haberleşme araçları veya basın vasıtasıyla işlenmesi halinde ceza bir misli artırılmaktadır. Ancak son zamanlarda buna benzer suçlar açık bir şekilde işlenmesine rağmen suçlular hakkında yasal işlemin istenilen ölçüde yapılmadığı görülmektedir. Bu madde titizlikle uygulanmalıdır.

3) İnkılâp Kanunlarından "Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasına İlişkin Kanun" işler hale getirilerek bu Kanuna muhalefet edenler hakkında gerekli yasal işlemler yapılmalıdır.

4) 25.07.1951 tarih ve 5816 sayılı "Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun"un 1 ve 2. Maddelerine göre Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven, O'nu temsil eden heykel, büst ve abideler ile kabrini tahrip eden veya kirleten kimseler ile bu suçları işlemeye başkalarını teşvik edenlere ağır hapis cezası verilmektedir. Ancak son zamanlarda bu kanuna aykırı eylemde bulunan sanıklar yakalanmamakta ve hak ettikleri cezaya çarptırılmamaktadır. Bu kanun da titizlikle uygulanmalıdır.

5) 2820 sayılı "Siyasi partiler Kanunu'nun üçüncü bölümünde siyasi partilerin;

- a) *Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarmak ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini korumak amacını güden İnkılap Kanunu hükümlerine aykırı amaç güdemeyecekleri ve buna yol açabilecek davranış ve faaliyetlerde bulunamayacakları,*
- b) *Türk Milletinin Kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu Atatürk'ün, şahsiyet ve faaliyetlerini veya hatırasını kötülemek veya küçük düşürmek amacını güdemeyecekleri ve buna yol açabilecek davranış ve faaliyetlerde bulunamayacakları,*
- c) *Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğinin değiştirilmesi ve halifeliğin yeniden kurulması amacını güdemeyecekleri ve bu amaca yönelik faaliyetlerde bulunamayacakları,*
- d) *Devletin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi amaçlar veya siyasi menfaat temin ve tesis etmek maksadıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapamayacakları, istismar edemeyecekleri veya kötüye kullanamayacakları,*
- e) *Herhangi bir şekilde dini tören ve ayin tertiplemeyecekleri veya parti sıfatıyla bu gibi tören ve ayinlere katılmayacakları, ayinleri ve cenaze törenlerini parti gösterisine ve propagandalarına vesile yapamayacakları,*

Hüküm altına alınmıştır.

Siyasi Partiler Kanununda yer alan bu hükümlerin titizlikle takip edilerek, aykırı hareket eden partilerin kapatılması cihetine gidilmelidir.

Yapılması Gereken Yasal Düzenlemeler:

1. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 23'üncü maddesiyle Türk Ceza Kanununun 141, 142 ve 163 üncü maddelerinin yürürlükten kaldırılması büyük boşluk yarattığından bilhassa irticai olayların önlenmesini teminen Terörle Mücadele Kanununun 7 ve 8 inci maddelerinde bununla ilgili yeni fıkralar eklenmeli ve ayrıca terörle mücadele mevzuatımız İngiltere'nin "Terörizmle İlgili Mevzuatı"na paralel bir biçimde değiştirilmelidir.

2. Başta “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu” olmak üzere, suçluların yakalanıp, süratle cezalandırılmasını sağlayacak, modern ülkelerdeki ilgili mevzuat hükümlerinin hukuki sistemimize aktarılmasında yarar görülmektedir.

3. Anayasanın 68 ve 69 uncu maddelerinde yapılan değişikliğe paralel olarak; “Siyasi Partiler Kanunu”nda gerekli değişiklikler yapılarak; siyasi partilerin milletvekilleri, belediye ve il başkanlarının eylemlerinin de; Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olması hallerinde, partinin kapatılması cihetine gidilmesi,

4. (üzeri çizilmiş madde) Türk Ceza Kanununun 125. Maddesi uygulamasında görülen boşluk nedeni ile aynen 146.maddenin ikinci fıkrasında olduğu gibi; suç işlemeye teşvik veya suçu irtikap kararını takviye edenler ile ilgili bir fıkra eklenmesi,

5. 647 sayılı “Cezaların İnfazı Hakkında Kanun” yargı etkinliğinin yitirilmesinde başlı başına bir etkidir. Cezaların caydırıcılığının sağlanabilmesi bakımından 647 sayılı kanunun bütünüyle gözden geçirilmesi,

6. İrticai faaliyet içinde bulunan kuruluşların iç ve dış merkezlerden sağladıkları parasal destek, titizlikle izlenmeli ve bu maksatla “Yardım Toplama Kanunu”nda gerekli değişiklikler yapılması,

7. Pişmanlık yasaları sürekli bir hal almıştır. Ülkemizde 1983 yılından bu tarafa idam cezaları uygulanmamaktadır. Pişmanlık yasaları çıkarılırken konunun ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve buna göre yasal düzenleme getirilmesi,

8. İnkılâp kanunlarından, “Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasına İlişkin Kanun”daki ceza miktarları artırılmalıdır.

Sonuç olarak, irticai unsurların rejime yönelik tehdit oluşturulmasının önüne geçebilecek önlemlerin, mütedeyyin vatandaşlarımızın tepkisine neden olmadan demokratik kural ve temayüller içerisinde gerçekleştirilmesi, bilimsel, dini ve tarihi temellere dayanması, ayrıca sürekliliğin sağlanması da önemli bir husustur.”

Yukarıdaki sunuş incelendiğinde, hükümeti kurmuş olan RP’nin siyasetinin temelini oluşturan milli görüş faaliyetlerinin aslında irticai faaliyet olduğu belirtilmiş ve bu faaliyetler iç tehdit olarak lanse edilmiştir.

RP'li Adalet Bakanı Şevket Kazan, toplantı sırasında sunulan bu çıkarımlar karşısında Başbakan Erbakan'ın çok şaşırdığını ve tepki gösterdiğini belirtmektedir.

MİT Müsteşarı Sönmez Köksal "*Radikal Dinci Örgütlerin Rejime Etkileri*" başlıklı bir rapor sunmuş, Genelkurmay İstihbarat Başkanı Korgeneral Çetin Saner ise, RP'yi, "*İrticai Faaliyetler*" başlıklı bir raporla köşeye sıkıştırmaya çalıştığı gergin MGK toplantısını başlatmışlardır. Ayrıca, toplantıda sunuşlar sırasında fotoğraflar ve videolarla iddialarını desteklemişlerdir. MİT ve Genelkurmay, İslamcı kesimin Atatürk'ün kurduğu laik Türkiye Cumhuriyetine karşı faaliyet gösterdiğini belirtmiştir¹⁵⁵.

Toplantıda söz alan Cumhurbaşkanı Demirel, MİT ve Genelkurmay Başkanlığı'nı desteklemiş ve Türkiye Cumhuriyetinin irtica tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını belirterek, bu durumun kendisini huzursuz ettiğini dile getirmiştir.

Cumhurbaşkanının ardından söz sırası dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Erkaya'ya gelmiş, Erkaya, Necmettin Erbakan'ı hedef alan eleştirilerde bulunmuştu. Türkiye'de yaşanan son olaylardan Erbakan'ı sorumlu tutan Erkaya, Erbakan'dan adeta hesap sormuştur. Erbakan ise bu eleştiriler karşısında sakinliğini korumuştur. Ardından Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Hikmet Köksal, "*Ben de dindar bir aileden geliyorum. Bizim de annelerimizin başında başörtüsü var. Ama biz, dine değil, dinin istismar edilmesine karşıyız*" şeklinde ifadeleri ile ordunun bazı kesimlerce dinsiz olarak lanse edilmesinden rahatsız olduklarını dile getirmiştir. Köksal, açıkça olmasa da RP'lileri kast etmiştir¹⁵⁶.

Askeri cepheden son sözü Genelkurmay Başkanı Karadayı almıştır. "*Laiklik bizim için demokrasi kadar önemlidir*" açıklamasında bulunan Karadayı, "*Din ahlaktır, ahlaksız adamın dini olmaz*" sözlerini sarf etmiştir.

Hükümet cephesinde bu eleştirilere cevap veren ilk kişi Çiller olmuştur. Çiller, Partisinin(DYP) laikliğin güvencesi olarak görülmesini istemiş ve bu doğrultuda mesajlar vermiştir¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Akpınar, **a.g.e.**, s.195.

¹⁵⁶ Akpınar, **a.g.e.**, s.198.

¹⁵⁷ Akpınar **a.g.e.**, s.198.

Ortağı Çiller'in ardından sözü alan Necmettin Erbakan, Türkiye Cumhuriyeti'nin rejimini değiştirmek gibi bir gayelerinin olmadığını, bu durumu kamuoyuna lanse eden basının işgüzarlığı olduğunu belirtmiştir. Sözlerine devam eden Erbakan, hükümetin yaptığı icraatları anlatırken, sözü Oramiral Erkaya tarafından kesilmiş, Erkaya'nın, *"Konumuz icraatın içinden değil, irtica. Biz bu konuya cevap verilmesini istiyoruz."* şeklindeki tepkisi ortamı iyice germiştir. Gerilen ortam Cumhurbaşkanı'nın çabasıyla yumuşamıştır.¹⁵⁸

Kendisine yöneltilen tüm eleştiriler ve suçlamalar karşısında şaşkına dönen Erbakan, suskunluğunu sürdürmüştür. Fakat önlem paketinde sunulan bazı maddelere karşı duyduğu rahatsızlığı da belirtmiştir. Erbakan'ın rahatsızlık duyduğu maddelerin konuları ise;

- Kur'an Kursları'nın kapatılarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması,
- 8 yıllık kesintisiz eğitim uygulanması ve bu madde doğrultusunda İmam Hatip Liseleri'nin kapatılmasına yönelik çalışmalar,
- Gündemde olan 163 üncü maddenin kaldırılması sonucunda ortaya çıkacak olan hukuksal boşlukların kapatılması için çıkarılacak yeni yasa,
- İrticai-dinci akımlarla bağlantısı tespit edilen karışan kişiler hakkında çıkarılacak yeni yasalar,

şeklinde sıralanabilmektedir. Bu maddelerin parti tabanında huzursuzluk yaratacağını düşünen Erbakan, uygulanacak olan kararların MGK toplantısında kabul edilmemesini, sonraki dönemlerde tartışılmasını talep etmiştir¹⁵⁹.

Yapılan görüşmenin ardından askeri cephe, İktidara Laik Cumhuriyetin teminatı için hemen uygulanması gereken 22 maddelik bir önlem paketi sunmuştur.

Erbakan'ın istekleri ve Cumhurbaşkanı'nın arabuluculuğu sayesinde 22 maddelik paket 18 maddeye indirilmiş, pakette yer alan bazı maddeler yumuşatılmıştır. Buna karşılık

¹⁵⁸ Akpınar, **a.g.e.**, s.200

¹⁵⁹ Akpınar, **a.g.e.** 200-203

askeri cephenin talebiyle bildirinin son kısmına, askerin önerdiği önerilerin hükümete bildirileceği maddesi de eklenmiştir.

Toplantının ardından MGK Genel Sekreterliği tarafından resmi açıklama yapılmıştır.

MGK Genel Sekreterliği'nin yaptığı resmi açıklama şöyledir:

"Kurulun toplantısında bölücü terörle mücadelede şimdiye kadar alınan tedbirler ve elde edilen sonuçların genel bir değerlendirmede yapılmış, bu mücadelenin, devletimizin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne gönülden inanmış, bu inancı sonsuza dek sürdürmeye azimli halkımızın, basınımızın, devletin bütün kurum ve kuruluşları ve milli iradenin sembolü olan yüce parlamentonun destekleri ile çok olumlu bir noktaya ulaştığı müşahade edilmiştir. Elde edilen bu sonuçların bundan sonra halkımızın huzuru ve güvenliği ile ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yaşamına olumlu olarak yansımaları için bu konuda alınacak tedbirlerin bir plan dâhilinde süratle yürürlüğe konulması gerektiği hususunda görüş birliğine varılmıştır. Alınacak bu tedbirlerin güvenlik içinde gerçekleştirilebilmesi bakımından OHAL uygulamasının 9 ilde de 30 Mart 1997 tarihinden itibaren 4 ay daha uzatılması uygun bulunmuş ve bu görüşün Bakanlar Kurulu'na bildirilmesine karar verilmiştir.

Toplantıda, Kıbrıs sorunu ve Yunanistan ile ilişkilerle ilgili durum değerlendirmesi yapılmış, bu konuda Türkiye'nin ve KKTC'nin hak ve menfaatlerini korumayı amaçlayan siyasi, ekonomik ve askeri tedbirler uygun bulunarak, Bakanlar Kurulu'na bildirilmesine karar verilmiştir.

Toplantıda, bilhassa Anayasa ve Atatürk milliyetçiliğine bağlı demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olarak belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı çağdışı bir kisve altında zemin oluşturmaya yönelik rejim aleyhtarı faaliyetler de gözden geçirilmiş,

—Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığını, Atatürk İlke ve İnkılâpları doğrultusunda, çağdaş medeniyet yolunda, demokratik sistem içerisinde ilerlemesini teminat altına alan Anayasa ve Cumhuriyet yasalarının uygulanmasından asla taviz verilmemesi gerektiği,

—Anayasa'nın tanımladığı Cumhuriyetin Demokratik, Laik ve Sosyal hukuk devleti

ilkelerinin sağlıklı bir şekilde düzenlenmesine imkân sağlayacak güvenlik, huzur ve toplumsal barışın önem ve öncelik taşıdığı,

—Cumhuriyet ve rejim aleyhtarı yıkıcı ve bölücü grupların laik ve anti laik ayrımı ile demokratik ve sosyal hukuk devletini güçsüzleştirmeye yeltendikleri,

—Türkiye’de laikliğin sadece rejimin değil, aynı zamanda demokrasinin ve toplum huzurunun da teminatı ve bir yaşam tarzı olduğu,

—Devletin yapısal özünü oluşturan sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri anlayışından vazgeçilemeyeceği, yasalarla belirlenmiş kuralların göz ardı edilerek yapılan çağ dışı uygulamaların da hukukun üstünlüğü ilkesi ile bağdaşmayacağı,

—Türkiye’nin 1997 yılı içinde, AB’ye tam üye olacak ülkeler listesine girmeyi öncelikli bir hedef olarak sürdürdüğü böyle bir dönemde resmi ve sivil kurum ve kuruluşların bu sürece katkıda bulunmasının gerekli olduğu, bu sebeple; Demokrasimiz hakkında kuşkulara yol açacak, Türkiye’nin yurt dışındaki imajını ve itibarını zedeleyecek her türlü spekülasyona son vermek gerektiği, Türkiye Cumhuriyetinin laik, demokratik, insan haklarına saygılı, sosyal bir hukuk devleti olduğu yönündeki temel ilkelerini Anayasamızın ve Devletimizin teminatı altında olduğu, rejimin; kendisine ve geleceğine yönelik tartışmaların, içinde bulunduğumuz ortamda Türkiye’ye yarardan çok zarar verdiği,

—Açıklanan bu esaslar aksine davranışların, toplumumuzda huzur ve güveni bozarak yeni gerginliklere ve yaptırımlara neden olacağı değerlendirilmiş, Bu konuda alınacak ve alınması gereken tedbirler uygun bulunarak bu tedbirlerin Bakanlar Kuruluna bildirilmesine karar verilmiştir.¹⁶⁰”

MGK’nın basın bildirisinde 406 sayılı kararın EK-A’sı yer almıştır. 406 sayılı kararın EK-A’sı¹⁶¹ ;

“1. Milli Güvenlik Kurulu, 28 Şubat 1997 günü Sayın Cumhurbaşkanı Başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Milli Savunma

¹⁶⁰ Nilüfer Z. Öztürk, **28 Şubata Giden Yolda Türk Basını**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 95.

¹⁶¹ Öztürk, a.g.t., s. 101.

Bakan, İçişleri Bakanı, Kuvvet Komutanları, Jandarma Genel Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri'nin iştirakleri ile aylık olağan toplantısını yapmıştır.

2. Kurulun bu toplantısında, esasları ve nitelikleri anayasada belirlenmiş, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletimizi ve cumhuriyet rejimimizi yıkmak, onun yerine bir siyasal dini düzen kurmak amacıyla yürütülen yıkıcı faaliyetler ve yapılan beyanlar ile bunların oluşturduğu tehdit ve tehlikeler gözden geçirilerek değerlendirilmiştir.

3. Yapılan bu değerlendirmeler sonucunda;

a. Ülkemizde şeriat hukukuna dayalı bir İslâm Cumhuriyeti kurmayı hedefleyen grupların, Anayasanın tanımladığı demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletimize karşı çok yönlü bir tehdit oluşturduğu,

b. Cumhuriyet ve rejim aleyhtarı aşırı dinci grupların lâik ve anti lâik ayırımı ile demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini güçsüzleştirmeye yeltendikleri,

c. Türkiye'de lâikliğin sadece rejimin değil, aynı zamanda demokrasinin ve toplum huzurunun da teminatı ve bir yaşam tarzı olduğu,

d. Devletin yapısal özünü oluşturan sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri anlayışından vazgeçilemeyeceği, yasalar göz ardı edilerek yapılan çağ dışı uygulamaların takipsiz kalmasının hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmayacağı hususlarında görüş birliğine varılmıştır.

4. Bu görüş ve değerlendirmeler sonucunda;

a. Türkiye'de şeriat hukukuna dayalı bir İslam Cumhuriyeti kurmayı amaçlayan aşırı dinci grupların, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti olan Cumhuriyetimize karşı oluşturdukları çok yönlü tehdidin önlenmesi amacıyla; EK-A'daki tedbirlerin kısa, orta ve uzun vade içerisinde alınmasının Bakanlar Kurulu'na bildirilmesine,

b. 2945 Sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanununun 9ncu maddesine uygun olarak, MGK Genel Sekreterliği tarafından; EK 'te belirtilen tedbirlere ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları ile Bakanlar Kurulu Kararı haline getirilmeyen uygulamaların, sonuçları

hakkında belli süreler içerisinde Başbakan, Cumhurbaşkanı ve MGK'na bilgi verilmesi kararlaştırılmıştır.”

4.1.3.1. Önlem Paketi

Toplanan MGK toplantısında askerlerin hükümete tavsiye adı altında verdikleri önlem paketi, Erbakan'ın ricası ve Cumhurbaşkanı Demirel'in araya girmesi ile 22 maddeden 18 maddeye düşürülerek kabul edilmiştir. Rejim aleyhtarı irticai faaliyetlere karşı alınması gereken önlemler ise şunlardır¹⁶²:

- *“Anayasa'mızda Cumhuriyet'in temel nitelikleri arasında yer alan ve yine Anayasa'nın 4.maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulanmada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.*
- *Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okulların, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Milli Eğitim Bakanlığına devri sağlanmalıdır.*
- *Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle Cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisi neden korunması bakımından:*
 - ✓ *8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurttan uygulamaya konulmalı*
 - ✓ *Temel eğitim almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kur'an Kursları'nın Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.*
- *Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılâplarına sadık, aydın din adamı yetiştirmekle yükümlü milli eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeninde tutulmalıdır.*

¹⁶² Akpınar, a.g.e., s.213-215.

- Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belirli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Bakanlığı'nca incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.
- Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi engellenmelidir.
- İrticai faaliyetleri nedeni ile Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yi dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.
- İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'den irtibatları kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkân verilmemelidir.
- TSK'ye aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.
- Ülkemizi çağdışı bir rejimden ve din istismarının neden olabileceği muhtemel çatışmadan korumak için İran İslam Cumhuriyeti'nin ülkemizdeki rejim aleyhtarı faaliyet, tutum ve davranışlarına mani olunmalı, bu maksatla İran'a karşı komşuluk münasebetlerimizi ve ekonomik ilişkilerimizi bozmayacak, fakat yıkıcı ve zararlı faaliyetlerini önleyecek bir tedbirler paketi hazırlanmalı ve yürürlüğe konulmalıdır.
- Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.
- TC Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli siyasi ve yasal işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademedeki kesin önlemler alınmalıdır.

- *Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağ dışı bir görünüme yöneltecek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.*
- *Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.*
- *Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtarı örgüt ve kuruluşlar tarafından toparlanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.*
- *Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim durumlar dikkate alınarak yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.*
- *Ülke sorunlarının çözümünü "millet kavramı yerine ümmet kavramı" bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.*
- *Büyük kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.”¹⁶³*

Önlem paketinde iç tehlike olarak görülen irtica sorununun çözülmesi hususunda önemli bazı kararlar alındığı görülmektedir. Kararlardan anlaşılmaktadır ki, ordu siyasete karışmakta ve hükümeti hedef almaktadır. Özel korumalara da değinilerek, RP açıkça kapatılmakla tehdit edilmiştir. Bunun yanında ordu kesintisiz eğitimin laik çerçeve içinde uygulanması ve imam hatip liselerinin orta kısımlarının kapatılması gerektiğini de belirtmektedir.

¹⁶³Hikmet Çiçek, *İrticaya Karşı Genelkurmay Belgeleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

4.1.3.2. Milli Güvenlik Kurulu Kararlarına Karşı Siyasal ve Toplumsal Tepkiler

28 Şubat MGK Kararının ardından ülkede siyasi bir karmaşa yaşanmıştır. Öyle ki, Başbakan Necmettin Erbakan toplantıda alınan kararlara sert tepki göstermiş bu tepkisini de, *“Dinle uğraşan çarpılır, her MGK kararı uygulanmaz, MGK kararları emir değildir”* şeklinde dile getirmiştir. Ayrıca Erbakan, MGK Genel Sekreterliğinde : *“MGK’yi oluşturan üyeler, millet ve devlet hizmetinde engin deneyimler kazanmış, ülkenin en yetişmiş kişileridir. Milletin emanet ettiği büyük görev ve sorumlulukları üstlenmişlerdir. Devletin varlığı ve bağımsızlığı, bölünmezliği ve bütünlüğü, milletin huzur ve güvenliği gibi paylaştığımız ortak değerler, anlam ve içerik olarak milli güvenliğimizin yapı taşlarıdır. Bu unsurların sağlamlığını korumayı cumhuriyet hükümetleri her zaman görev bilmişlerdir. MGK Genel Sekreterliği’nde üretilen her türlü belge ve rapor kapsamlı, akılcı, verimli, kaliteli olmuştur. ...Güvenlik mimarisini tasarlamak gibi görevlerini başarıyla yapmıştır. MGK ve MGK Sekreteryası, Atatürk ve Cumhuriyetin bir kurumudur. ...Hükümetimiz görev başına geldiği günden beri MGK’nın gündemine aldığı ve tavsiyelerde bulunduğu stratejik konulara öncelik vermiş, dikkat ve ihtimamla uygulanmasına özen göstermiştir.”*¹⁶⁴ şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Erbakan’ın gösterdiği tepkilere ve açıklamalarına karşılık, Genelkurmay Başkanlığı’nca 8 Mart 1997 tarihli açıklamada Erbakan’a sert cevaplar verilmiştir. Genel Kurmay Başkanlığı’nın gösterdiği bu tepkinin gazetelerce yerini bulduğu belirtilmiştir. Bu çıkarımın nedeni olarak da Başbakan’ın MGK’nın 64’üncü Kuruluş Yıldönümü kutlaması için 31 Mayıs 1997 tarihinde MGK Genel Sekreterliği hizmet binasında düzenlenen törene katılması gösterilmiştir.

Erbakan’ın ortağı Çiller, 28 Mart 1997 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı’na giderek, TSK’ye irtica konusunda teminat vermiştir. Yapılan ziyaret sonrasında Çiller yaptığı basın açıklamasında, *“8 yıllık eğitimle ilgili çalışmalar hassasiyetle sürmektedir. Kimileri MGK Kararlarını imam hatip okullarının, Kuran kurslarının ve camilerin kapatılması gibi yorumlamaktadır. MGK Kararları’nın niteliği böyle değildir. MGK*

¹⁶⁴ Ezgi Gürses, **28 Şubat Demokrasi Ters Şeritte**, Şule Yayınları, 2012, s.113.

Anayasal bir kurumdur. Hükümetimiz de gereğini yapmakta karardır”¹⁶⁵ ifadelerini kullanmıştır.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, CHP ve DSP iktidarı istifa etmeye çağırıştır. CHP lideri Baykal, *“Hükümetin istifa etmemesi halinde ülkede çatışma çıkacağını”* belirtmiş, Ecevit ise, *“Hiçbir devletin ordusu, kendine ve devlete karşı silahlı ayaklanma kışkırtıcılığı karşısında sessiz, tepkisiz kalamaz.”* İfadelerini kullanmıştır.

Siyasetin tepkisi devam ederken, sivil kesimden de tepkiler yükselmeye başlamıştır. DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak, *“Ya asker gelecek, ya irtica. Ne 12 Mart’ta, ne 12 Eylül’de bu kadar açık görünmüyordu. Daha ne duruyorlar bakın haftalardır hemen her gün asker medyada yer alıyor. 12 Eylül öncesinde bu kadar ses vermiyorlardı”*¹⁶⁶ demiştir.

Anadolu’nun bazı yerlerinde MGK kararlarına karşı İmam Hatipliler ve başörtülü kızlar tarafından eylemler düzenlenmeye başlamıştır. Anadolu’nun büyük kısmında MGK kararları olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır. Çünkü halk, hem medyada çıkan haberlerden hem de ordunun Sincan’da yapmış olduğu gövde gösterisinden hareketle darbe yapılacağını endişesi içindedir. RP hükümetinden rahatsız olan muhalefet partileri ise, MGK kararlarını menfaatleri doğrultusunda kullanarak RP’yi düşürmek istemektedir.

4.1.4. 31 Mart 1997 Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı ve Brifingler

31 Mart 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu toplantısının ardından, MGK Genel Sekreterliği tarafından yapılan yazılı açıklamada, başta 8 yıllık kesintisiz eğitim olmak üzere, daha önceden yapılan ve belirlenen önlem paketinin maddelerine değinilmemesi dikkat çekmiştir.

4.1.4.1. Cumhurbaşkanına Verilen Brifing ve Batı Çalışma Grubu

Genelkurmay Başkanlığı Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e ilk defa 11 Ocak’ta irtica tehdidi konulu bir brifing sunmuştur. Sunulan brifingde, Refahyol Hükümeti’nin iktidara gelmesiyle baş gösteren aşırı dinci akımlar, şeriatçı kadrolaşma ve silahlanma ile ilgili konulara değinilmiştir. Bunun yanında brifingde asıl dikkat çeken nokta ise, askeri

¹⁶⁵ Gürses, **a.g.e.**, s.114.

¹⁶⁶ Gürses, **a.g.e.**, s.114.

cephenin irtica tehdidine karşı gerekli gördüğü takdirde silah kullanabileceğini belirtmiş olmasıdır. Sunulan brifingde ayrıca, Batı Çalışma Grubu adında bir araştırma grubunun oluşturulduğu bildirilmiştir¹⁶⁷.

Genelkurmay Başkanlığı tarafından kurulan ve Harekât Başkanlığına bağlı olarak çalışan Batı Çalışma Grubu adlı birim iddialara göre brifingden önce kurulmuştur.

Ortaya atılan bazı görüşler ise;

Batı Çalışma Grubu, aralık ayında yapılan MGK toplantısında irticai faaliyetlerin tartışılmaması üzerine görüşme yapan komutanlar tarafından aralık ayında kurulduğu, hatta bu birimin topladığı bilgiler ve verdiği raporlarla 28 Şubat'ta düzenlenen MGK Toplantısı'na gidildiği belirtilmektedir¹⁶⁸.

Diğer bir görüşe göre ise Batı Çalışma Grubu, 9 Ocak 1997 tarihinde hükümet tarafından çıkarılan "*Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği*" çerçevesinde mevzuat bakımından meşrulaşmıştır. Başbakan Erbakan'ın 31 Ocak 1997 tarihli direktifi ile MGK Genel Sekreteri'ne verdiği yetkiler doğrultusunda, ordu içerisinde "*Batı Çalışma Grubu*" adı ile bir birim oluşturulduğu belirtilmektedir. Oluşturulan grup, faaliyetlerini hükümetin düşürülmesi adına yürütmüştür. Ayrıca grubun yapmış olduğu faaliyetlerin Emniyet tarafından Başbakan Erbakan'a bildirildiği belirtilmektedir¹⁶⁹.

Emekli Korgeneral Nevzat Bölügiray ise, sanılanın aksine BCG'nin 28 Şubat Kararları sonrasında kurulduğunu belirtmektedir. Grubun sonraki dönemlerde, darbe hazırlığı yaptığı, demokrasi ve hukuk dışı hareket ettiği gerekçesi ile eleştirilerin hedefi haline geldiğini belirtmektedir¹⁷⁰.

Brifingde, irticai eylemlerin bölücülükle eşit bir tehlike oluşturmaya başladığı ifade edilerek öncelikle engellenmesi gereken bir tehlike olduğu belirtilmektedir. Genelkurmay Başkanlığı oluşan bu tehlikeye karşı, gerekli olan askeri düzenlemelerin yapılacağını, bunun için de, Milli Askeri Stratejik Konsept'te (MASK) tanımlanan iç tehdit tanımının

¹⁶⁷ Çiçek, **a.g.e.**, s. 20.

¹⁶⁸ Yüksel, **a.g.e.**, s.52.

¹⁶⁹ Yıldız, Abdullah, **28 şubat Belgeler**, Pınar Yayınları, İstanbul, 2000, s.117.

¹⁷⁰ Yüksel, **a.g.e.**, s.53.

revize edilmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁷¹. Genelkurmay Başkanlığı tarafından oluşturulan BÇG, istihbarattan, hukuki ve idari düzenlemelere kadar birçok alanda çalışmalarına başlamıştır. Kurulan bu birim çeşitli il ve ilçelerde sivil ve askeri makamlar ve yöneticilerle toplantılar düzenlemiş, toplantılarda yöneticileri irticai faaliyetlere karşı gerici faaliyetler hakkında bilgilendirerek kendileri ile işbirliği içinde hareket etmelerini istemiştir¹⁷².

Türkiye’de 1930 yılından bu yana cumhuriyet tarihinde görülen Doğu isyanları olarak adlandırılan isyanlar dışında ilk defa irtica terörden de daha tehlikeli görülerek iç tehditte bir numaralı sorun olarak kabul edilmiştir.¹⁷³.

4.1.4.2. Yargıya Verilen Brifing

Genelkurmay Karargâhında “İrticai Faaliyetler” konusunda yüksek yargı mensuplarına çeşitli brifingler verilmiştir. Verilen brifingler, RP tarafından yapılan Sultan Ahmet mitingi görüntüleriyle desteklenmiştir. Yargı mensuplarına verilen brifing incelendiğinde; ordunun yargıyı da kontrol altına almayı düşündüğü ve olası bir durumda ise, kendilerine destek olmasını hedeflediği görülmektedir. Çıkarımı desteklemesi açısından yargı mensuplarına verilen brifingin tam metni ekler kısmında yer almaktadır. Genelkurmay İstihbarat Başkanı Korgeneral Çetin Saner’in yapmış olduğu açılış konuşmasıyla toplantı başlamıştır.

Brifingin içeriği incelendiğinde, generaller, ülkeyi yöneten Refahyol hükümetini ülke için bir tehlike gördüğünü açıkça belirtmektedir. Generallerin yargı mensuplarına vermiş olduğu bu brifingle Anayasayı ihlal etikleri görülmektedir. Çünkü Anayasanın 138. Maddesinde¹⁷⁴, yargı mensuplarına hiçbir makam ve merciinin telkinde ve tavsiye

¹⁷¹ Yüksel, **a.g.e.**, s.55-56.

¹⁷² Çiçek, **a.g.e.**, s. 21.

¹⁷³ Çiçek, **a.g.e.**, s. 20.

¹⁷⁴ Anayasa, 138. Maddesi: Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez. Bkz. T.C. 982 Anayasası, Eğitim akademi yayınları, Konya, 2010., md. 138

bulunamayacağı hükmü yer almaktadır. Bu bağlamda yargı bağımsızlığı ihlal edilmiş olmaktadır.

Ayrıca, düzenlenen brifing sırasında, “*Bizi hükümet boşluğunu doldurmaya mecbur etmeyiniz. Bütün iyi niyetli yetki ve görev sahipleri birleşiniz*” şeklinde ifadeler kullanılmasının 14 Haziran 1997 tarihli gazetelerde yer alması üzerine, DTP lideri CİNDORUK, ertesi gün çıkan gazetelerde gazetelere şu açıklamayı yapmıştır¹⁷⁵:

“*REFAHYOL Hükümetinin yarattığı boşluğu bugün Genelkurmay doldurmaktadır. Genelkurmayın gerekçeleri haklıdır ama görev onun değildir. Çare yaratmak halkın görevidir. Silahla hak alınmaz, silahla hesap sorulmaz. Sevgili ordu, seninle gurur duyuyoruz. Sen iç ve dış tehlikelere karşı güvencemizsin. Ne olur orada kal Başka işe girişme...*”

MGK Genel Sekreterliğinde 30 yıl çalışan Birinci Hukuk Müşaviri Ağaoğlu’nun, söz konusu Brifingi hazırladığı öne sürülen Batı Çalışma Grubu hakkındaki sözleri şu şekildedir: “*BÇG, Genelkurmay’ın kendi bünyesinde kurduğu kurmay subaylardan oluşan özel bir yapının adıdır. Genelkurmay İstihbarat Başkanı olan korgenerale (Çetin Saner) bağlı olan bu yapı, 28 Şubat’a kadarki dönemde önemli brifingler verdi. Raporlar hazırladı. Daha sonra olayı biz (MGK) devraldık; onlar da kendi hiyerarşik düzenleri içinde bu sürece katılmaya devam ettiler; ancak MGK kararlarından sonra olay fiilen bizim denetimimize bırakıldı.*”¹⁷⁶

4.1.5. Nisan 1997 Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı

4.1.5.1. 8 Yıllık Kesintisiz Eğitim Tartışmaları

MGK, İmam Hatip Liseleri’ni siyasi İslam’ın güçlenmesinin temel nedeni olarak gördüğü için; zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılarak İmam Hatip Liseleri’nin orta öğretim kısımlarının kapatılması doğrultusunda tavsiye vermiştir. Bu durum hükümette kriz ortamı yaratmıştır. Çünkü Erbakan hükümetine göre zorunlu eğitimin 8 yıl hatta 10 yıl olarak belirlemesi sorun değildi; ancak onlar bu sistemi kademeli olarak uygulamak istemekteydi. Koalisyon hükümetinin küçük ortağı olan DYP ise bu duruma temkinli yaklaşıyordu.

¹⁷⁵ Sabah, 15 Haziran 1997.

¹⁷⁶ Aksiyon Dergisi, 26 Şubat 2007.

Hükümet kanadı zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması konusunda hemfikir olsa da, asıl uzlaşmaya varılamayan konu; uygulamanın kademeli olarak uygulanıp uygulanmamasıdır. DYP, MGK kararlarının tartışılmadan uygulanmasını istese de, zorunlu eğitim konusunda parti içinde çok farklı görüşler vardı. Bu durum, kararların uygulanmasını zorlaştırmış ve neticesinde hükümet krizi yaşanmıştır. Ancak Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam ve DYP içindeki muhafazakârlar, MGK kararlarının uygulanması ve zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması hususunda yaptıkları çalışmalar neticesinde parti içindeki fikir birliğini sağlayarak bir ara çözüm formülü sunmuşlardır.

MEB, İmam Hatip Liseleri'nin hukuken ortadan kalkacak olsa da fiilen varlıklarını sürdürecekleri bu çözüm önerisinde, zorunlu eğitimin 8 yıl olarak belirlenmesini ve eğitimin son iki yılında, İmam Hatip Liseleri'nde okutulan derslerin seçmeli olarak verilmesini öngörmüştür. Bu sayede İmam Hatip ve Meslek Liseleri'nin sadece hukuken ortadan kaldırılmasına, fiilen ise varlıklarını sürdürmelerine çalışılmıştır. Bu öneri ile MEB, hem MGK kararlarının uygulanmasını isteyen askerleri hem de DYP içindeki muhafazakârları memnun etmeye çalışmıştır. Çiller, İmam Hatip Liseleri'nin orta kısımlarının kapatılması konusunda bir formül bulunmasını istemesine rağmen, imam hatip liselerinin ortadan kaldırılması anlamına gelen girişimlere ise DYP milletvekillerinden de eleştiriler gelmiştir.

DYP milletvekili Abdulkaki Ataç, *"Bu okulların irtica ve ülkedeki birtakım rahatsızlıkların kaynağı şeklinde gösterilmesini doğru bulmuyorum. Birtakım münferit olaylar olması, bu okulların tamamen ortadan kaldırılmasını gerektiremez. Bu ülkede bu devletin bayrağına, varlığına, birliğine karşı çıkan, silah çeken insanlar var. Bu insanların okuduğu okullar ortada. Apo'yu, Deniz Gezmiş'i mezun eden okulları o zaman çoktan kapatmamız lazımdı"*¹⁷⁷ şeklindeki ifadeleri ile İmam Hatip Liseleri'nin kapatılmasını eleştirmektedir.

ANAP cephesinde ise MGK'nın bu kararını onaylamayan ANAP'lı eski Milli Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu; *"Eğitimin 8 yıl kesintisiz olması durumunda din eğitime yer verecek midir, vermeyecek midir? Bunu tartışmak lazım. Bence 8 yıllık kesintisiz eğitim içinde din eğitiminin belli bir yeri olmalıdır. Devlet bu işe müdahil veya müzahir*

¹⁷⁷ Aksiyon , 29 Mart 1997.

*olmazsa bu ihtiyacı gidermek için başka kurumlar devreye girecektir. Çünkü din toplumun temel ihtiyacıdır."*¹⁷⁸ ifadeleri ile bu kararı eleştirmekteydi.

Tepkilere rağmen hazırlanan 6+2 şeklindeki formül 31 Mart 1997 yılında toplanan MGK’nda tartışmaya açılarak MGK ikna edilmeye çalışılmaktaydı. RP tarafı MGK’nın bu kararını hala sorgulasa da, DYP lideri Çiller hala MGK kararlarının aynen uygulanması taraftarıydı. RP ise zorunlu eğitimin kademeli olarak yani 5+3 şeklinde uygulanması gerektiğini belirtiyordu.

Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Erdoğan Teziç ve Necmi Yüzbaşıoğlu’na “Din ve Vicdan Özgürlüğü, Eğitim Öğretim Hakkı Çerçevesinde İmam-Hatip Okullarının Konumu” adlı bir rapor hazırlatmıştır. Rapor cumhurbaşkanlığına 1 Nisan 1997 yılında fakslanmıştır. Raporda İmam Hatiplerin sadece lise düzeyinde açılabilceği, ortaöğretim düzeyinde açılmayacağı belirtilmekte; neden olarak da, öğrencilerin karar verme mekanizmasının yeterli olmadığı belirtilmektedir. Rapor genel hatları ile¹⁷⁹;

“Anayasa din ve vicdan özgürlüğünü güvence altına almıştır. Bu güvence herhangi bir dine inanmak kadar hiçbir dine inanmamayı da kapsamaktadır. Anayasa ayrıca din ve vicdan özgürlüğünün kullanımına sınırlamalar da getirmektedir.

Anayasa, eğitim ve öğretimi düzenleyen ve uyulması gereken temel ilke ve esasları da belirlemiştir. Buna göre “eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Anayasanın öngördüğü eğitim ve öğretim hakkının kullanımını 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu düzenlemiştir. Kanunun 32. Maddesi de bir ortaöğretim kurumu olarak İmam-Hatip Liseleri’ni düzenlemektedir. Buna göre İmam-Hatip Liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur’an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanlar yetiştirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.

¹⁷⁸ Aksiyon , 29 Mart 1997.

¹⁷⁹ .http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/28subat_27nisan_raporu.pdf erişim: 28.06.2014

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun eğitime ilişkin bu vurgusundan, imam-hatip okullarının bir ortaöğretim kurumu olarak sadece lise düzeyinde açılabileceği, ilköğretim kategorisinin ikinci aşaması olan ortaokul düzeyinde imam-hatip okulu açılmasına kanunun cevaz vermediği sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte, ortaokul seviyesinde imam-hatip okulları açılması pedagojik, zihinsel ve bedensel gelişim yanında Anayasal çerçevede ve din ve vicdan özgürlüğü, eğitim ve öğretim hakkı, Tevhidi Tedrisat Kanunu ve laiklik ilkesi yönünden ele alınması gerekmektedir.

Bu çerçevede, din ve inanç seçiminin belli bir olgunluğu gerektirdiği açıktır. Çocukları küçük yaşta, henüz asgari bir bilgi ve kültür birikimi kazanmadan, belli bir din doğrultusunda öğretip eğitmek, onun bilinçsizce belli bir dine ya da inanca şartlanmasına neden olacaktır. Bu da çocuğun din ve vicdan özgürlüğünün özünü teşkil eden, dini ve inancı bilinçli ve özgürce seçmek fırsatından yoksun bırakılması demektir.

Laiklik ilkesi açısından el alınacak olursa, imam-hatip liseleri açılmasının temel koşulu, bu okulların din adamı yetiştiren meslek okulları amacı içinde kalmalarıdır. Dolayısıyla, imam-hatip lisesi mezunları sadece kendi alanlarındaki eğitim kurumlarında eğitim ve öğretim görmelidirler. Aksi bir durum Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na da ters düşmektedir. Bu kanunun amacı medrese eğitimine son vererek, ikili eğitimi ortadan kaldırıp laik eğitime fırsat vermektir. Kuruluş amacı sadece din adamı yetiştirmek olan bu liselerin amacının dışına çıkması, adeta medreseleri yeniden dirilterek ikili öğretime geri dönüş sonucunu doğuracaktır.

Bu değerlendirmeler ışığında, Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre İmam-Hatip Okulları sadece lise düzeyinde açılabilir. Bu durumda İmam-Hatip Liseleri'nin orta kısımları, kanun bazında dayanağı olmayan ve uygulamada oluşturulmuş fiili kurumlardır. Dolayısıyla, Türkiye'de imam-hatip okulları ile ilgili sorun kanunlardan değil, kanunlara ve Anayasaya aykırı uygulama ve idari düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'ın, idari düzenleme ve uygulamaların Atatürk İlke ve İnkılapları ile Laiklik ilkesine aykırı olamayacağına ve devlet organları ile idari makamların, Anayasaya aykırı bu uygulamaları önlemekle yetkili ve yükümlü olduklarına ilişkin pek çok kararları bulunmaktadır.”

Raporda üzerinde durulan en önemli hususlardan biri de; İmam-Hatip Okulları'nın Ortaöğretim kısmının açılmasının laiklik ilkesine aykırı olacağı, dolayısıyla Anayasaya da aykırı olacağı fikri üzerinde durulmaktadır.

Tüm bu tartışmalara, eleştirilere rağmen 26 Nisan 1997'de yapılan MGK'da, Erbakan'ın 8 yıllık kesintisiz eğitimi kabul etmesi sağlanmıştır.

4.1.6. Refahyol Hükümetinin Sonu ve Refah Partisi'nin Kapatılması

Ülkenin içinde bulunduğu kargaşa ortamı hızla yükselirken, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş tarafından 21 Mayıs günü Refahyol hükümetinin zor günler yaşamasına neden olacak bir karar alınmıştır. Türk siyasi tarihinde ilk defa hükümeti kuran iktidar partisine Anayasa Mahkemesi'nde kapatma davası açılmıştır. Bu durum, hükümetin zor günlerle karşılaşacağını göstermektedir. Vural Savaş yapmış olduğu bir açıklamada, Refah Partisi'ne kapatma davası açma nedenini, partinin laiklik ilkesi karşıtı faaliyetler içinde olması olarak beyan etmiştir. Bu çıkarımda bulunmasına kanıt olarak ise, RP'li bazı milletvekillerini basına vermiş oldukları beyanları göstermiştir. Vekillerin, basına vermiş oldukları demeçlerde, Atatürk'e ve Atatürk'ün kurduğu laik Cumhuriyet karşıtı ifadelerin kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır. Erbakan buna karşılık Vural Savaş hakkında, parti tüzel kişiliğine ve şahsına hakaret ettiği gerekçesiyle tazminat davası açmıştır¹⁸⁰.

Refah Partisine açılan kapatma davası hükümetini ortağı olan DYP'de de dengelerin bozulmasına neden olmuş, Partiden istifa eden milletvekillerinin sayısı artmaya başlamış, Partinin meclisteki sandalye sayısı 117'ye düşmüştür¹⁸¹.

Kapatma davasının açılmasından beş gün sonra 26 Mayıs'ta Yüksek Askeri Şûra, irticai faaliyetlerle ilişkisi olduğunu öne sürdüğü, 61'i subay, 100'ü astsubay olmak üzere toplam 161 kişiyi ordudan ihraç etmiştir. Erbakan ihraç kararlarına ilişkin dosyayı imzalamıştır¹⁸².

Bu gelişmeler yaşanırken başbakanlık koltuğuna dair Erbakan ile Çiller arasındaki

¹⁸⁰Yüksel, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁸¹Akpınar, **a.g.e.**, s. 286.

¹⁸²Akpınar, **a.g.e.**, s.290-291.

görüşmeler devam etmekteydi. Erbakan ve Çiller yapılan pazarlıklar sonucunda Siyasi Partiler Yasası'nda değişiklik yapılmasını şart koşan Erbakan'ın bu isteğine Çillerin olumlu cevap vermesinden sonra anlaşma sağlanmış ve başbakanlık koltuğunun yeni sahibinin Çiller olması kararlaştırılmıştı¹⁸³.

İki lider arasında varılan anlaşma doğrultusunda Süleyman Demirel'e, imzalanan "İttifak Zaptı" ile beraber Erbakan istifasını da sunmuştur. Ancak iki liderin anlaşmasının aksine Demirel hükümeti kurma görevini 20 Haziran tarihinde ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a vermiştir. Yılmaz, 30 Haziran günü ANASOL-D hükümeti kurulmuş, 12 Temmuz'da da meclisten güvenoyu istemiş ve güvenoyu almıştır.

RP'nin kapatılması için Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş'ın açtığı dava, 8 aylık görüşmelerin ardından mahkeme kararınca Refah Partisi temelli kapatılmıştır. Mahkeme, ayrıca Partinin tüm mallarının hazineye devredilmesi kararı verirken, Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Adalet Bakanı Şevket Kazan, Ankara Milletvekili Ahmet Tekdal, Rize Milletvekili Şevki Yılmaz ile Ankara Milletvekili Hasan Hüseyin Ceylan ve Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik 'e de 5 yıl siyaset yasağı koymuştur¹⁸⁴.

4.2. 28 Şubat Sürecinde Medya

Basın var olduğu günden bu yana iletişim işlevini bireylere sunmaktadır. Bu sayede medya haber yaparak bireyler arasındaki iletişimi de sağlamaktadır. Haber verme, propaganda yapma, eğitim, eğlence, reklâm yapma biçiminde sayabileceğimiz bu işlevlerini toplumsal iletişimi sağlayarak gerçekleştirmektedir¹⁸⁵.

Gazeteler temel işlevi olan bilgi aktarma görevini yerine getirirken, aynı zamanda değer yargıları, yeni olgular ve kavramlar arasında bağlantı kurulmasını sağlayarak belli fikirler etrafında toplanmalarına da olanak sağlamaktadır. Diğer bir ifade ile basın, bilgi verme işlevi sırasında, kamuoyunu oluşturarak belli bir düşüncede toplumu ikna etme, eğitme, yönlendirme, reklâm yapma gibi işlevleri de yerine getirmektedir. Gazeteler haberlerini topluma, siyaset, ekonomik, sanatsal, bilimsel enformasyonları harmanlayarak

¹⁸³ Akpınar, **a.g.e.**, s.292.

¹⁸⁴ Akpınar, **a.g.e.**, s.296.

¹⁸⁵ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, 3. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, , Ankara 1994, s.36.

sunmaktadır. Bu bağlamda bireyi kendi belirlediği ideoloji etrafında toplayabilmekte ve yönlendirebilmektedir. Böylece toplumsallaşmada önemli bir rol oynamaktadır.

Gazeteler bilgi edindirme işlevini yerine getirirken, bazı düşüncelerin savunuculuğunu yapar ve kişinin fikrini değiştirme mekanizması görevini de üstlenir. Haber verme sırasında, kişileri siyasal ve ekonomik fikirlerini de kendi benimsediği fikir ile paralel bir çizgide yürütmesini sağlamaktadır. Kitle iletişim araçları sadece insanların bilgisini genişleten ve zenginleştiren enformasyonu aktarmakla kalmaz, aynı zamanda durum tanımı yapar ve belirli bir görüşü ortaya koyar. Özetle medya, toplumu yönlendirmektedir.

Gazete ve gazetecinin aslı görevi, doğru ve gerçek olanı bulmak ve bulunacak olanı korumaktır. Gazeteci, gazete patronuna, gazetesinin, radyo, televizyon istasyonunun ideolojisi çerçevesinde değil, gazetecilik mesleğinin etiğinin yüklediği sorumluluk çerçevesinde haber yapmalıdır. Çünkü gazetecilerin fikir işçisi konumunda olmaları önce kendi vicdanı, sonra okuyucu veya dinleyicilerin vicdanından sorumlu olmalarını gerektirmektedir. Gazetecin topladığı haberleri tarafsız ve önyargısız olarak değerlendirmeli ve haber yapmalıdır¹⁸⁶.

Basının temel görevi ise belli kesimlerin propagandasını yapmak değil, okuyucunun kendi vicdanı ile bir görüşe sahip olmasına yardımcı olmaktır. Basın kendi seçtiği içeriği ve temayı okuyucuya dayatmamalıdır. Haber dilini tarafsızca kullanmaya özen göstermelidir¹⁸⁷.

Basın ve gazeteler, temel görev işlevlerini amacı dışında kullanmaktadırlar. Zira Türkiye’de yaşanan askeri darbeleri meşrulaştıran en etkili faktör şüphesiz ki medyadır. Medyanın kullandığı haber dili, ön plana çıkardığı olaylar ve yorumlarında, kamuoyunu bilinçlendirmenin ilerisinde sosyo-psikolojik yönlendirme söz konusudur. Haber kitlesini arkasına alan basın, kendi isteklerini ve görüşlerini kamuoyunun isteği gibi lanse ederek

¹⁸⁶ Tokgöz, a.g.e. , s.57.

¹⁸⁷ Ali Dağlar, **Türkiye’de Asker İktidarı ve Basın**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 1993, s.5

her darbe öncesinde orduyu göreve davet etmiştir. Askeri vesayetin etkisindeki siyasal yaşam sürekli sekteye uğratılmıştır.

Medya gücünü sınımayı ilk olarak 60'lı yıllarda denemiş ve başarılı olmuştur. Bu dönemde iktidar karşıtı politika benimseyen gazeteler darbenin hazırlayıcı konumuna gelmiştir. Hakeza durum, 1980 darbesinde de farklı olmamıştır. İktidarın yapmış olduğu icraatları kendi fikirlerinin süzgecinden geçirerek servis etmişlerdir. Haber başlıkları ve içeriklerinde yaşanan gelişmeleri rejime yönelik tehdit unsuru olarak göstermeleri kamuoyunu kışkırtmıştır. Bundan hareketle halk ve aydınların da –köşe yazarları ve genellikle üniversite öğrencileri- desteğiyle çeşitle eylemler ve protestolar yapılmış, ordunun artık yönetime el koymasını talep etmişlerdir. Ordu halkın isteğini geri çevirmemiş ve siyasetin içine dâhil olmuştur.

28 Şubat post modern darbesinde de durum değişmemiştir. Medya yine darbenin baş aktörü olmuş, olayların fitilini ateşlemiştir.

Türkiye’de 1990’lı yıllarda etkisini gösteren medya kuruluşları Milliyet, Sabah ve Hürriyet gazeteleridir. 1996 yılında Refahyol Hükümeti’nin kurulmasıyla beraber RP karşıtı bir yol izlenmeye başlamışlardı. Bu kuruluşlar Refah Partisi karşıtı yayınlar yaparken, Milli Gazete ve aynı politikayı takip eden Vakit, Cuma gibi dergiler partiyi desteklemekteydi. Ayrıca Cumhuriyet Gazetesi de hükümet karşıtı bir çizgi de yoluna devam etmekteydi.

RP karşıtı gazeteler, milli görüş fikrini irtica yandaşı olarak değerlendirmekte, haber başlıklarında; “Şeriat propagandası, Humeyni uyarısı, Türkiye İran mı olacak?” ifadelerine yer verip, kamuoyunu da irtica tehdidinde inandırarak hükümete karşı cephe almasını sağlamaktaydılar. Bu medya kuruluşlarının yazılarında hükümetin bazı icraatlarının çarpıtılarak aktarılması, RP’nin ideolojisine karşı suç yakıştırmasının yapılmasına zemin hazırlamıştır. Gazeteler, RP’ye karşı suç algısını oluşturmaya çalışırken; RP’nin etnik birliğe ve beraberliğe önem vermesi ve kardeşlik algısını ön plana çıkardığı Milli Görüşü, bölücü ve yıkıcı kesimlerle işbirliği yapma, Kürt-İslamcı işbirliği ile ülke rejimini değiştirmek istediği şeklinde okurlarına sunmuştur. Diğer bir ifade ile Erbakan’ın toplumsal beraberliği temel alan politikası, ülkenin geleceğini tehdit ettiği gerekçesine dayandırılarak, darbe meşrulaştırma yoluna gidilmiştir.

Medya, Refahyol Hükümetinin promosyon yasağına yönelik getirdiği düzenlemeyi, “Cumhuriyet tarihinin en ağır para ve hapis cezalarını” içeren yasa taslağı olarak haberlerine taşımış ve protesto kampanyaları başlatmıştır. Muhalefet partisi CHP de, bu kampanyalara destek vermiş, 24 Kasım’da “haberime dokunma” adlı bir kampanya başlatmıştır. Bu duruma tepki gösteren DYP lideri Çiller, I. Anadolu Basın Kurultayında yaptığı konuşmada, *“bunlar artık birer bağımsız siyasi parti haline gelmişlerdir. Siyaseti yönlendirmek değil, siyaseti etkilemek değil, siyasi parti gibi hareket etmişler, ‘Biz Adnan Menderes’i astık, seni de asarız’ diyorlar”* şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Basın Konseyi tarafından 29 Kasım’da yapılan açıklamada, “REFAH-YOL Hükümeti’nin basın için hazırladığı sansür senaryoları, kamuoyu ve medyanın yoğun tepkisi üzerine uygulamaya sokulmadı” açıklamasını yaparak, bu düzenlemeye tek tepki gösterenin kendi olmadığını kamuoyunun da düzenlemeye karşı çıktığını savunmaktadır. Bu olay medyanın süreçteki etkinliğini ortaya koyması açısından verilebilecek sadece bir örnektir. RP döneminde buna benzer birçok olay yaşanmıştır.

Medyanın olaylara bakış açısının yanında, bazı haber başlıkları ve içeriği analiz edildiğinde 28 Şubat sürecindeki etkinliği daha net anlaşılabacaktır.

4.2. 28 Şubat 1997 Sürecinin Gazetelere Yansıyan Haberleri

28 Şubat süreci demokratik sürecin vazgeçilmez unsuru olan medyanın gücünü ortaya koyması ve değerlendirme yapılması için uygun bir ortam hazırlamıştır. Postmodern darbenin yaşanmasında etkili olan medya, oynadığı rol gereği farklı kesimlerin olumlu ya da olumsuz eleştirilerine maruz kalmıştır. Darbeye olumlu ve olumsuz bakan kesim tarafından çeşitli tanımlar yapılmıştır. *“bir kısım medya”*, *“apoletli medya”*, *“vatansever medya”* ve *“kartel medya”* gibi tanımlar yapıldığı görülmektedir.

28 Şubat sürecince medya her ne kadar halkın sesi olarak hareket etse de ordunun tesiri altında haber yapmıştır. Sonuçta RP’ye karşı cephe alıp postmodern bir darbenin legal bir ayağı olmuştur. Bu bağlamda 28 Şubat sürecine giden yolda Türk basınının arkasındaki güç odaklarının etkisi ile gücüne güç kattığını, iletmek istediği mesajlarını en net biçimde aktararak kamuoyunu yönlendirme imkânı bulduğunu, güçlü ve etkili bir silah olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.1. Refah Partisi'nin İcraatları ve Kimliğiyle İlgili Haberler

28 Şubat MGK toplantısı sonrasında meydana gelen Postmodern darbe Türk siyasi hayatında kendine yer bulmuştur. 28 Şubat sürecinin yaşanmasında şüphesiz basın payı oldukça büyüktür. Çünkü amacı halkın bilgi kaynağını oluşturmak olan medya, bu işlevini yerine getirirken farkında ya da farkında olmadan(!) darbenin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Refah Partisinin iktidara gelmesiyle görülen bazı olaylar ve tabanın etkisiyle, Refahyol Hükümeti medyanın hedefi haline gelmiştir. Refahyol Hükümetinin iktidar olduğu dönemdeki gazetelere yansıyan bazı olayları ele alacak olursak;

Bu olayların ilki taksiminde yapılması planlanan camii tartışmalarıdır. Cumhuriyet gazetesi köşe yazarı Cüneyt Arcayürek, Türkiye’de her altı saatte bir camii yapıldığını dile getirmiş ve ‘*gözümüz doymuyor galiba*’ diyerek Türkiye’nin camii yapımından ziyade toplumsal olaylarına çözüm üretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, Arcayürek, Taksim’in ardından Çankaya’ya da cami yapılmasına yönelik projeye tepki göstermiştir¹⁸⁸.

Aynı zamanda Hürriyet gazetesinde görev yapan dönemin ismi duyulmuş gazetecisi Ertuğrul Özkök de, Türkiye’de bulunan 80 binden fazla caminin yaklaşık olarak 60 bininin Laik Cumhuriyet döneminde yapıldığını vurgulamış ve bu tartışmaların yersiz olduğunu belirtmiştir¹⁸⁹.

Pompalı tüfek tartışmaları;

Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz tarafından ortaya atılan ve RP tabanındaki kişilerin örgütlendiği ve silahlanmaya başladığı yönündeki iddiası gazetelerin gündemine oturmuştur. Cumhuriyet gazetesi 10 Şubat günü “*Yılmaz RP’yi kızdırdı*”¹⁹⁰ başlıklı haberiyle Yılmazın iddiasını duyurmuştur. Bununla yetinmeyen Cumhuriyet 11 Şubat günü “*Refah militan yetiştiriyor*” manşetiyle kamuoyunun karşısına çıkmıştır. Gazete “*DSP lideri Bülent Ecevit’ten uyarı*” başlığıyla verdiği haberde RP yakın kimselerin bu durumu doğruladığı mesajını vermeye çalışmıştır. Yapılan haber üzerine ordu harekete geçmiş ve gündemi oluşturan bir hal almıştır.

¹⁸⁸ Cumhuriyet 2 Şubat 1997.

¹⁸⁹ Hürriyet 7 Şubat 1997.

¹⁹⁰ Cumhuriyet, 10 Şubat 1997.

Hürriyet gazetesi ortamı daha fazla gelecek olan “*kanlı yolu düşünüyorlar*” ifadesine başlığında yer vermiştir¹⁹¹. Aynı gazetenin 11 Şubat tarihli haberinde Yılmaz’ın “*pompalı saldırı silahı*” şeklindeki açıklamalarına yer vermiştir¹⁹².

Hürriyet gazetesi yazarı Oktay Ekşi, köşesinde pompalı tüfek tartışması hakkında; “*sanki bu tüfeklerin namlusundan mermi değil de çiçek çıkıyormuş gibi isteyen istediği kadar pompalı tüfek alıyor, bunu da daha çok Refah Partisi militanları yapıyor*” dedikten sonra Erbakan’ın Çermikte tüm partililere: “*sadece partinin verdiği emri yerine getireceksiniz*” sözünü hatırlatmıştır. Ekşi, Erbakan’ın Çermik’te yaptığı konuşma ile pompalı tüfek tabiri arasında bir bağ olduğunun mesajını vermiştir¹⁹³.

Kolluk Kuvveti tartışmaları;

Erbakan’ın ocak ayında Kayseri ziyareti sırasında kendisini koruyan bereli korumalar Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş harekete geçirmiştir. Savaş, bu duruma tepki göstermiş, bu tepki Cumhuriyet gazetesinde “*Yargıtay: Kapatırım*”¹⁹⁴ başlıklı haberiyle yer bulmuştur.

Aynı haberi Hürriyet gazetesi “*özel korumaları için RP’ye uyarı*” başlığıyla duyurmuştur¹⁹⁵. Gazete 13 Şubat tarihli manşetin de “*tıpatıp aynısı*” ifadelerini kullanarak Refah tabanını Hizbullah militanlarına benzetmeye çalışmıştır. Hürriyet gazetesi “*tehlikeli özentisi*” başlıklı haberinde şu ifadelerle yer vermiştir; “*RP’li gençlerin orta doğuyu kana bulayan terör örgütleri HAMAS ve HİZBULLAH’a özendikleri ortaya çıktı. Kayseri’de Erbakan’ı karşılayan gençlerin üniforma şeklindeki kıyafetleri de HAMAS ve HİZBULLAH militanlarının neredeyse aynısı...*”¹⁹⁶

Refahyol Hükümeti’ni hedef alan haberler medyada geniş yer bulmuştur. Refahyol Hükümeti’nin kurulma aşamasında yaşanan gelişmelere, Erbakan ile Çiller arasındaki anlaşmalar neticesinde varılan sonuçlara ve imzalanan protokollere, hükümetin kurulması aşamasında yaşanan siyasi olaylara ve farklılaşan tutumlara basında geniş yer verilmiştir.

¹⁹¹ Hürriyet, 9 Şubat 1997.

¹⁹² Hürriyet, 11 Şubat 1997.

¹⁹³ Hürriyet, 11 Şubat 1997.

¹⁹⁴ Cumhuriyet, 1 Şubat 1997.

¹⁹⁵ Hürriyet 1 Şubat 1997.

¹⁹⁶ Hürriyet, 13 Şubat 1997.

Refah Partisi ile arası iyi olmayan ve hükümetin kurulduğundan beri uzun ömürlü olmadığını düşünen Cumhuriyet Gazetesi, DYP içerisindeki muhalefet ve yeni hükümet arayışlarına ilişkin düşüncesini haberlerine de yansıtmıştır. Öyle ki, Refahyol Hükümeti'nden çok haberlerinde DYP'ye geniş yer veren gazete *"hükümette çatlak büyüyor"* başlıklı haberinde DYP içinde yer alan muhafazakârların da isyan bayrağı çektiğini duyurmuştur. Gazete, Kudüs Gecesi ile ilgili olarak, DYP'li Devlet Bakanı Namık Kemal Zeybek'in, Sincan'da yaşanan olayın bir felaket olduğunu, Taksim'deki camii konusunda RP'nin gürültü çıkarmaktan başka bir şey yapmadıklarına yönelik görüşünün altını çizmiştir.¹⁹⁷

4 Şubat tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde köşe yazarı Orhan Birgit, Erbakan'ın erken seçim kararı almak için fırsat kolladığını belirtmiş ve yazısının devamında temel problemin Tansu Çiller de olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, DYP'li muhalifleri işaret ederek *"Yıldırım Akbulut gibi Nevzat Ercan gibi, Turan Tayan gibi sağduyulu sesler, rejimin ipinin bu kadar gerilmesi yerine, koalisyonu tutan bağları gevşetmenin daha akılcı olduğunu seslendiren bir tutum içindedir."* İfadeleri ile yazısını tamamlamıştır¹⁹⁸.

Cumhuriyet Gazetesi 6 Şubat günü, *"Sincan hükümeti salladı"*¹⁹⁹ manşetiyle okuyucularının karşısına çıkmış, haberinde Refahyol'u laiklik karşıtı lanse ederek, TBMM'yi Refahyol'a karşı harekete geçirdiğini belirtmiştir. TSK'nin Sincan olayı ile RP'yi tasfiye edeceği yorumunu ise *"RP'siz hükümet aranyor"*,²⁰⁰ şeklindeki haberiyle duyurmuştur. Gazete, haberin devamında hükümetin laiklik ve cumhuriyete karşı faaliyetlerin merkezi olduğu yorumunda bulunarak ordunun işe el atacağını vurgulamıştır.

Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarlarından olan İlhan Selçuk, Çiller'e ve DYP'ye tepkisini şu sözlerle dile getirmiştir. *"Sincan'daki karayobaz, inter star muhabiri Işın Gürel'e saldırınca kıyamet koptu. Karayobaz'ın saldırısında şeriatçının benliğine sinen kadın düşmanlığının dışa vurumu da var; ama Türkiye'de kadını çuvala tıkmayı*

¹⁹⁷ Cumhuriyet, 4 Şubat 1997.

¹⁹⁸ Cumhuriyet, 4 Şubat 1997.

¹⁹⁹ Cumhuriyet, 6 Şubat 1997.

²⁰⁰ Cumhuriyet, 6 Şubat 1997.

*amaçlayan dinci akımın partisi, bir kadına dayanarak iktidarını pekiştiriyor. Kim o kadın? Tansu Hanım. DYP ne yapıyor? DYP solda sıfır*²⁰¹. “

Cumhuriyet Gazetesi yaptığı haberlerde RP’yi hedef seçmiş ve Refahiyol olmadan kurulacak bir hükümet isteğini sık sık dile getirmiştir. Gazete MGK’nın toplantısının yapılacağı 28 Şubat tarihinde, “*Ecevit’ten açık çek*” manşetini atmış ve DSP lideri Ecevit’in “*teknokratlar hükümeti*” önerisine sayfalarında yer vermiştir²⁰².

4.2.2. Rejim Tartışmaları ve Darbe Söylentileri İle İlgili Haberler

Basının, 28 Şubat MGK Toplantısı öncesinden hükümetin laiklik karşıtı faaliyetlerde bulunduğunu sayfalarına taşıması, rejime yönelik tartışmaların hat safhaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye geçmişte olduğu gibi yine bir askeri darbenin olacağından endişe duymakta; medyada yer alan haberlerde irtica ve rejimin tehlikede olduğuna ilişkin söylemler içeren açıklama ve haberlerle dolu olması da darbe ihtimalinin akıllara gelmesini sağlayan nedenler olarak görülebilmektedir.

Kudüs Gecesi ve Sincan’dan tankların yürütülmesi haberleri;

Sincan Belediyesinin düzenlediği Kudüs Gecesi medyada büyük yankı uyandırmıştır. Medyanın, RP’nin rejimin aleyhinde faaliyette bulunduğu iddiasının en açık göstergesi Kudüs Gecesi ile ilgili yaptığı haberlerdir.

Cumhuriyet Gazetesi Kudüs Gecesi’ni “*şeriat provası*” olarak lanse ederken, Hürriyet ise “*İran Provası*” başlığını kullanmıştı. İki gazete de Kudüs gecesine yönelik haberlerinde, Refah Partisi’nin ülkeye şeriat yönetimini getireceğini savunmuş ve bu durumun ülkeyi kaosa sürükleyeceğini vurgulamışlardır.

Cumhuriyet Gazetesi 3 Şubatta, “*Türkiye İran Olmayacak*”²⁰³ manşetini kullanmış, “*RP’li belediye başkanı ile şeriat çağrısı yapan İran Büyükelçisine tepki yağıyor*” başlığıyla halkın geceye tepki gösterdiğini vurgulamıştır. Ayrıca gazete kullandığı “*şeriat*

²⁰¹ Cumhuriyet, 6 Şubat 1997.

²⁰² Cumhuriyet, 28 Şubat 1997.

²⁰³ Cumhuriyet, 3 Şubat 1997.

provasına öfke” alt başlığıyla toplumun düşüncesini dile getirdiğini, haberin devamında ise *“Darbe Söylentileri Kasıtlı”* ifadesini başlık olarak vermiştir.

Aynı dönemde Erbakan’ın, Türkiye’ye ziyarete gelen İran Cumhurbaşkanı Rafsancani’den büyükelçi Bagheri’nin Türkiye’de kalması için ricacı olduğunu belirtmiştir. Cumhuriyet Gazetesi’nin, *“Elçiyi Erbakan Kolladı”* başlıklı haberi, *“Türkiye’de ki şeriatçı yapılanma özlemini dile getiren İran’ın Ankara Büyükelçisinin görev süresinin dolmasına rağmen, Ankara’da Başbakan Erbakan’ın özel ricasıyla tutulduğu belirlendi”*²⁰⁴ şeklinde yorumlamıştır.

“persona non grata” başlıklı yazıda da Cumhuriyet Gazetesi, Refah Partisine yönelik eleştirisini sürdürmüştür. Bu habere göre: *“terörist Hizbullah örgütünün gölgesi altında yapılan Sincan toplantısında Türkiye’ye yönelik şeriat çağrısı yapan sayın büyükelçi’nin, bu olaydan sonra kalmasına olanak yoktur. Bagheri’nin durumuna düşen diplomatlar ‘persona non grata’ ilan edilirler ve hükümetleri tarafından geriye çağrılmak durumunda kalırlar. Atatürk’ün laik cumhuriyetinde bir elçinin şeriatçılık propagandası yapması, Müslüman mahallesinde salyangoz satmak diye de nitelendirilebilir. Sayın Bagheri dön ülkeneye”*²⁰⁵. Toplantıya katılan büyükelçinin *“şeriat çağrısı yapması, Türkiye’yi ayağa kaldırdı”* şeklindeki ifadeleri bu isteğin halkın talebi olduğunu vurgulayarak haberini meşrulaştırmak istemektedir.

Hürriyet’te 4 Şubat günü *“Tahrikler Bitmiyor”*²⁰⁶ manşetli haberinin içeriğinde *“Refah Partisi türban, karayolu ile hac, kurban derileri, taksime cami krizlerini yeni krizler yaratarak daha da tırmandırıyor”* yorumunda yer vermiş ve gazeteci Işın Gürel’e yapılan saldırıyı *“gazeteciye adil düzen yumruğu”* adlı başlığı ile sayfasında yer vermiştir. TSK’nin Kudüs gecesine yönelik tepkisini de gazete sayfasına taşıyan Hürriyet, *“RP’li Sincan Belediyesinin düzenlediği ve şeriat çağrılarının yükseldiği Kudüs Gecesi, Türk Silahlı Kuvvetleri’nde infial yarattı”* yorumunda bulunmuştur. Gazete Işın Gürel’e yapılan saldırıya da değinmiş, yerde yatan fotoğrafını yayınlayarak, yorumunda *“işte nefret*

²⁰⁴ Cumhuriyet, 3 Şubat 1997.

²⁰⁵ Cumhuriyet, 4 Şubat 1997.

²⁰⁶ Hürriyet, 4 Şubat 1997.

uyandıran sahne” başlığını atmış ve gazeteci Işın Gürel’e yapılan saldırının faile için ise, *“Hayvan İçin Yakalama Emri”* ifadesini kullanmıştır²⁰⁷.

Mümtaz Soysal, Refahyol Hükümeti’nin Laik Cumhuriyeti getirdiği noktaya vurgu yaparak, *“bu ortaklığın şöyle ya da böyle şu ya da bu yoldan kalkması artık yalnız devletin temel nitelikleri bakımından değil, Türk halkının temel çıkarları açısından da bir zorunluluk haline gelmiştir”* ifadeleriyle Refahyol’un hükümetten çekilmesi şeklindeki istediğini dile getirmiştir²⁰⁸.

Sonraki dönemlerde ise Sincan caddelerinde tanklar yürütülerek ordu gövde gösterisinde bulunmuş, AA’nın görüntülediği bu olay ertesi gün bütün basında yer almıştır.

Cumhuriyet gazetesi yaptığı haberlerin içeriğinde hükümetin, tankların geçişini bir uyarı olarak algılaması gerektiğini ifade ederek, Cumhurbaşkanı’nın Hükümeti uyarmasını istemiştir.

*“ordudan 4 uyarı”*²⁰⁹, manşetiyle Cumhuriyet Gazetesi, askeriye’nin şeriatçı faaliyetlere müsamaha göstermeyeceğini belirterek şu dört uyarıya dikkat çekmiştir.

- *“Son günlerdeki uygulamalarla hükümet meşru zeminin dışına çıkıyor*
- *Sincan olayı kabul edilemez. Ülkemizin değerleri ayaklar altında*
- *Dur diyecek müesseseler işlevini yerine getirmek zorunda*
- *Tophumdaki hareket olumlu ancak insanlar kurumlardan soğutuluyor.”*

Cumhuriyet Gazetesi aynı günkü sayısında *“Sincan’da tanklı protesto”* başlığıyla verdiği haberin içeriğinde, *“Sincan’daki şeriatçı tutum ve davranışlar üzerine askerler şimdiye kadar görülmemiş bir uyarı mesajı verdi”*²¹⁰ yorumuna yer vermiştir.

Sonraki dönemlerde gazetelerde yer alan haberler de hükümeti yıpratmak amaçındadır. Görülen o ki; gazeteler, yaptıkları haberler ile Demokrasi ve laiklik tartışmalarına ağırlık vererek hükümete zor günler yaşatmak istemektedir.

²⁰⁷ Hürriyet, 5 Şubat 1997.

²⁰⁸ Hürriyet, 4 Şubat 1997

²⁰⁹ Cumhuriyet, 5 Şubat 1997.

²¹⁰ Cumhuriyet, 5 Şubat 1997.

Bu yargıyı destekleyen haber ise, 28 Şubat günü, Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Hürriyet'in sayfasına taşıdığı “*siyasi profil*” adlı bir anket dikkati çekmektedir. Haber başlığında “*Vatandaş En Çok TSK'ya Güveniyor*” başlığını kullanmıştır. Alt başlıkta ise, “*sivil hükümete devam*” üst başlığı kullanılmıştır. Ankette halka “*Refah iktidarının 2000 yılına kadar sürecektir olduğunu ve muhalefet partilerinin hiçbir şey yapmayacaklarını düşünecek olursanız, sivil yönetime herhangi bir müdahale yapılmasını ister misiniz?*” sorusuna verilen cevapların oranı verilerek, vatandaşların ülke yönetiminde etkili ve güvenilir kurum olarak % 90.3 oranla TSK'yi, lider olarak da % 78.6 oranla cumhurbaşkanı Demirel'i gördüğü belirtilmiştir²¹¹.

4.2.3. Toplumsal Muhalefetle İlgili Haberler

Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık eylemi;

Basınında etkisiyle halk tabanında şeriat yönetimine ve laik rejime karşı muhalefet gün geçtikçe büyümekteydi. Bunun üstüne bir de darbe tehlikesi baş gösterince, Türk tarihinde ilk kez görülen tepkilere neden olmuştur. Bilhassa Susurluk Olayı sonrası ortaya çıkan devlet-mafya-siyaset üçgenindeki karmaşık olaylar halkı iyice huzursuz etmeye başlamıştı. Bu doğrultuda toplum, temiz toplum özlemlerini dile getirmek amacıyla “*Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık Eylemi*” eylemini gerçekleştirmiştir. Sonraki dönemlerde bu eylem Refahyol Hükümeti'nin laiklik karşıtı faaliyetlerine karşı siyasi bir nitelik kazanmıştır. Cumhuriyet ve Hürriyet Gazeteleri “*Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık Eylemi*” eylemini başladığı ilk günden beri desteklemiş ve haberlerinde yer vermiştir.

3 Şubat'ta Cumhuriyet, yapılan eylemi ilk sayfada vermiştir. “*Aydınlık İçin Karanlık*”²¹² başlığını kullanarak, temiz siyaset, temiz toplum için yapılan eylemi birçok parti, sendika ve demokratik kitle örgütünün desteklediğini, “*Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık Eylemi*” kampanyasının her akşam saat 21.00'da başlayacağını ve bir ay süreyle devam edeceğini okuyucularına duyurmuştur.

²¹¹ Hürriyet, 28 Şubat 1997

²¹² Cumhuriyet, 3 Şubat 1997

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Mustafa Balbay ise, 23 Şubat'taki yazısında toplum tarafından gerçekleştirilen eylemin sonuçlarını şöyle açıklamıştır; *“iktidar korktu, halka güven geldi, ANAP netleşmek zorunda olduğunu hissetti, partiler toplumun gerisinde kaldıklarını gördü.”*²¹³

Hürriyet Gazetesi yazarı Bekir Coşkun yazısında *“uyanık, tepkili, hakkını arayan, katılımcı, demokrat; uygar bir toplum için, aydınlık için ışıklarınızı söndürün”*²¹⁴ şeklindeki ifadeleri ile halka çağrıda bulunmuştur.

Zaman Gazetesi eylemi *“Karartma Eylemi Bugün Başlıyor”* başlığı ile okurlarına duyurmuştur. Zaman Gazetesi eyleme katılanları diğerleri olarak nitelemekte ve kendine sınır çizdiği haberden anlaşılmaktadır²¹⁵. Köşe yazarlarında aynı durum söz konusudur. Gazetenin köşe yazarlarından olan İsmail Kılıçoğlu, *“karatmayın sakın ha!”* adlı yazısında eylemi desteklemediğini ve geçmişi hatırlatma gereği duyduğu gözlenmiştir. Çünkü geçmişte de benzer eylemlerin sonucunda darbenin kaçınılmazlığının ortaya konduğuna vurgu yapmıştır. Kılıçoğlu, *“... hergün saat 21.00'de ışıklarınızı mutlaka açık tutun. Bu zihniyet bir dakikalık karanlığı, ebedi zulmete dönüşebilir.”*²¹⁶ ifadeleriyle yazısını sonlandırmıştır.

Gazete, dönemin adalet bakanı Kazan'ın “mum söndü oynuyorlar” sözünün üzerinde durmamış Bakanın savunmasını ön plana çıkarmıştır. Başlığında *“sözlerimi çarpıttılar”*²¹⁷ ifadelerine vererek, Kazan'ın ağızından savunma yapmışlardır. Kazan, açıklamasında, alevi yurttaşlarını hedef almadığını belirterek bazı medya kuruluşlarının sözlerini çarpıttığını beyan etmiştir. Kazan, açıklamasına; *“Alevi vatandaşların kalbini kırmak, onları incitmek gibi en ufak bir düşüncemiz olamaz.(...)Hükümeti protesto etmek için, bir süreden beri birtakım kişiler birtakım yerlerde toplanıyorlar, bir araya geliyorlar. Ondan sonra yaktıkları mumu söndürüyorlar. Bu kişilerin Alevilikle ilgisi olduğunu sanmıyorum. Yani olabilir de, olmayabilir de... Bu davranışa bir Alevilik yakıştırması*

²¹³ Cumhuriyet, 23 Şubat 1997.

²¹⁴ Hürriyet, 2 Şubat 1997.

²¹⁵ Zaman, 1 Şubat 1997

²¹⁶ Zaman, 3 Şubat 1997

²¹⁷ Zaman, 13 Şubat 1997

yapmadım. Bunun çocukça bir hareket olduğunu söyledim. Hepsi bundan ibaret "²¹⁸ şeklinde devam ettiğini belirtmektedir.

Zaman Gazetesi, Akşam Gazetesi tarafından organize edilen "Aydınlık Türkiye İçin El Ele Mitingi"ne sayfasında yer verirken mitingle ilgili bildiriye de yayımlamıştır.

Eyleme tepkisini gösterdiği haberde; *"Kendi menfaatlerini ön planda tutan bir küçük grup, pireyi deve yaparak, Türkiye Cumhuriyeti'ni tehlikeyeymiş gibi göstererek, orduyu siyasetin içine çekmeye çalışıyor. Türkiye'mizi sözde aydınlığa götürmek için her akşam karanlığa gömüyor. Türkiye "ışıkları söndürün" telkinlerine rağmen ıslıl ıslıl. Çünkü insanlarımız karamsarlığa kapılmayı değil umut etmeyi arzu ediyor. Laik ve demokratik Türkiye ilelebet yaşayacaktır²¹⁹. "* açıklamasına yer vermiş eylemi desteklemediğini açıkça ifade etmiştir.²²⁰

Gazetenin köşe yazarları da yazılarında eyleme karşı duruşlarını dile getirmektedirler. Köşe yazarlarından Nuh Gönültaş da, "Aydınlık İçin Mum Yakarken Evi de Yakmayın" başlıklı yazısında; *"...Eylem ile verilmek istenen mesaj doğrudan doğruya 'toplumda karanlıktan yana olanlar var, biz aydınlıktan yanayız' gibi kesin bir ayrımı vurguluyor. Hatta eylemin yansıtılış biçimi de, toplumda daha önceden var olan ayrılık noktalarına göre yapılan tasnifleri güçlendiren, kuvvetlendiren, daha koyu biçimde vurgulayan tarzda olursa, tehlikenin boyutu özeli aşır genele bulaşır.²²¹"* yorumunda bulunarak eylem hakkındaki düşüncelerini dile getirmişti.

Gazete "Örgütlerin Hedefi Karartma Eylemi" başlığını attığı haberinde; *"Temiz toplum ve sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık eylemini provoke etmek isteyen yasadışı sol örgütler ile bölücü terör örgütü PKK'nın, cezaevi temsilcileri tarafından dışarıdaki militanlara gönderilen eylem planlarının ele geçirildiği bildirildi.²²² "* açıklamasında bulunmuş eylemin amacından saptığını okurları ile paylaşmıştır.

Haberin devamında, yakalanan terör örgütü bir üyenin üzerinden çıkan eylem planı emirlerini değerlendirmiş ve eylemin cezaevleri de dâhil olmak üzere üniversitelerde de

²¹⁸ Zaman, 13 Şubat 1997

²¹⁹ Zaman, 18 Şubat 1997

²²⁰ Zaman, 19 Şubat 1997

²²¹ Zaman, 20 Şubat 1997

²²² Zaman, 20 Şubat 1997

uygulanması için verilen talimatları kamuoyuna bildirmiştir. Ertesi gün ki manşeti ise; *"Eylemin Tadı Kaçtı"²²³* (Zaman, 21 Şubat 1997:1) şeklinde olmuştur. Haberde *"Sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık eylemini destekleyen bir grubun, Şişli Etfal Hastanesi'ne gelerek hastane şalterini zorla indirmeye çalışmaları bardağı taşıran son damla oldu."* içeriğine yer vermişti. *"Eylemin sokağa taşmasından sonra provokatif çatışma ve yaralama olaylarının yaşanması da tedirginliği artırıyor."* Yorumunda bulunmuş, haberin spotunda *"Aydınlar Endişeli"* başlığı altında *"Aydınlar da eylemin amacından saptığını doğruluyorlar."* ifadelerini kullanarak güvenlik güçlerinin harekete geçtiğini ve bu eylemin amacından saptığını bir an önce son bulması gerektiğini ifade etmiştir.

Gazetenin yapmış olduğu haberlerden de anlaşılabacağı üzere iktidarı destekleyen bir çizgide hareket etmiştir. Gazete yapılan eylemlere katılmamış hükümetin yıpratılmaya çalışıldığının altını çizmiştir.

Şeriata Karşı Kadın Yürüyüşü;

Toplumsal tepkisini dile getirdiği başka bir olay ise kadınların şeriata karşı yürüyüş eylemi olmuştur. Bu eylemi sayfasına taşıyan Cumhuriyet Gazetesi'nin amacı eyleme daha fazla kişinin katılmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda, *"Kadınlar Ankara'ya Eyleme Gidiyor"* başlığı ile verdiği haberde, *"sivil toplum örgütleri, Refahiyol Hükümeti'nin türbanla süren devleti dinselikleştirme politikasına karşı kadınları 15 Şubat'ta Ankara'ya eyleme çağırdı"*²²⁴ ifadelerine yer vererek 15 Şubat'ta yapılması planlanan eyleme katılımı arttırmak için çağrıda bulunmuştur. Gazete, 10 Şubat günü de *"şeriata karşı yürüyüş"* başlığıyla verdiği haberde, yapılacak olan eylemde, Cumhuriyet Devrimi ile kazanılan haklara sahip çıkma çağrısının yapılacağını belirtmektedir²²⁵. *"Büyük buluşma yarın"*²²⁶ ifadelerine yer vererek eylemi hatırlatmıştır.

Hürriyet Gazetesi de tıpkı Cumhuriyet gibi yürüyüşü destekleyen haberlere yer vermiş, yürüyüşün başladığını ise, manşetlerinde *"Kadınlar Ayakta"*²²⁷ başlığıyla

²²³ Zaman, 20 Şubat 1997

²²⁴ Cumhuriyet, 2 Şubat 1997.

²²⁵ Cumhuriyet, 10 Şubat 1997.

²²⁶ Cumhuriyet, 14 Şubat 1997.

²²⁷ Hürriyet, 15 Şubat 1997.

duyuran gazete, ertesi günkü sayısında kadın yürüyüşünü “*Ne Şeriat Ne de Tank Sesi*”²²⁸ olarak yorumlamıştır.

Hürriyet köşe yazarı Mümtaz Soysal kadınların yürüyüşünü, “*Cumhuriyet Kadınları*” adlı yazısında kadınların yaptığı eylemin dikkate alınması gerektiğini “*Kadın yürüyüşü bir bakıma, son yıllarda çürümeye yüz tutmuş olan ve içten içe kemirilmeye başlanan Cumhuriyeti yeniden canlandırmanın, diriltmenin ipuçlarını da vermiş oluyor. Bu ipuçlarıyla birçok şey yapılabilir*”²²⁹ ifadeleriyle dile getirmiştir.

4.2.4. Refahiyol - Ordu İlişkileri İle İlgili Haberler

28 Şubat döneminde gazetelerin üzerinde en çok durduğu konulardan biri de RP-Ordu arasındaki diyaloglardır. İktidar-Ordu arasındaki gelişmeler, siyasal yaşamdaki gelişmeleri yakından alakadar etmekteydi. Basın, RP-Ordu ilişkilerinin sıkı takipçisi olmuş ve hükümeti yıpratma eğilimindeki gazeteler edindikleri her türlü kanıt kullanmaktan çekinmemişlerdir. Siyasi tansiyon her geçen gün daha da yükselmiştir.

Cumhuriyet, 2 Şubat günü Başbakan Erbakan’ın “*Ordu ile Aramızı Bozamazlar*” şeklindeki sözlerini başlık olarak kullanmış, haberin üst başlığında ise, “*Ankara Palas’ta Toplu Namaz*” ifadesini kullanmıştır. Cumhuriyet gazetesi, “*Başbakan Necmettin Erbakan, dün iki emekli subayın daha RP’ye katılmasını: kahraman ordu ile RP’nin arasını açmak isteyenlere bir şamar olacağını, savunurken, verdiği iftar yemeğinde, Atatürk’ü ağırlamasıyla sembolleşen Ankara Palas’ta RP’li il başkanları ile birlikte cemaatle namaz kıldı*” şeklindeki yorumuyla da iki emekli subayın RP’ye katıldığını lanse etmiştir²³⁰.

Cumhuriyet’in 22 Şubat tarihli sayısında, “*Ordu RP Çatlağı ABD’ye Uzandı*” başlığını kullandığı haberinde, “*ABD’nin kulağı TSK’da*” üst başlığı altında; “*ABD’ye çıkarma yapan koalisyon ortakları, RP ve DYP ile ordudan üst düzey generaller, Washington’da dış politikaya ilişkin verdikleri farklı mesajlarla, başka bir ülke platformunda görüş ayrılıklarını vurguladılar. RP’nin yaklaşımlarını ulusal çıkarlar açısından zaman zaman tehlikeli bulan askeri yetkililerin; ‘Bizi, Çevik Bir’in söyledikleri*

²²⁸ Hürriyet, 16 Şubat 1997.

²²⁹ Hürriyet, 9 Şubat 1997.

²³⁰ Cumhuriyet, 2 Şubat 1997.

bağlar' yolunda ifade kullanmaları dikkat çekti"²³¹ ifadelerine yer vermiştir.

Cumhuriyet Gazetesi, ertesi günkü sayısında, *"Çevik Bir'e Destek"*²³² manşetini atmıştır. Çevik Bir'in ABD'de sarf ettiği sözlerinin Türkiye açısından önemine vurgu yaparak, Bir'e siyasi partilerden ve halktan gelen desteği vurgulamıştır. Ayrıca gazete aynı gün ki sayısında; İslam ülkelerinin TSK'ye bakış açılarına yer vermiş; *"İran'dan Tehdit"* manşetini atan gazete, haberde; *"Koalisyonun büyük ortağı RP ile yakınlaşırken PKK terörüne de destek veren İran, terör örgütüne kucak açan Suriye'de, Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'nın İsrail ziyaretine karşı tehditte bulundu. İran Savunma Bakanı Muhammed Furuzande, Karadayı'nın İsrail ziyaretinin, ülkesini Şam ile ittifaka zorlayacağını söyledi"*²³³. " açıklamasında bulunmuştur.

25 Şubat'ta Cumhuriyet, *"Karadayı'nın gezisi, terörü destekleyen İran ve Suriye'ye tavır"* üst başlığı altında *"İsrail'e Güvence"* manşetini kullanmıştır. Haberin içeriğinde ise;

*"Karadayı'nın RP'ye rağmen başlattığı üst düzey gezi, Türkiye'ye karşı terörü destekleyen İran ve Suriye'nin başlattığı diyaloga da yanıt niteliği taşıyor. Genelkurmay Başkanı Karadayı, İsrail'in askeri deneyimlerinin bu ülkenin izni olmadan başka bir ülkeye verilemeyeceğini söyledi. Türkiye ve İsrail'in dışında bölgede demokratik ülke olmadığını belirten Karadayı, iki ülkenin güvenlik sorunlarında benzer yaklaşımlar içinde olduğunu vurguladı"*²³⁴. " açıklamasıyla TSK'nin RP'ye karşı tepkisini çekinmeden ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Hürriyet gazetesinin 2 Şubat'taki haberinde, *"Erbakan'ın Ordu Şovu"* başlığı yer almıştır. Kamuoyunda ordunun RP'nin son icraatlarından rahatsızlık duyduğu polemikleri sürerken, partiye bir katılan bir albayın Erbakan'ın elini öpmesi tartışma konusu olmuştur. Gazete bu konuda, *" ordunun RP'nin son çıkışlarından rahatsızlık duyduğu tartışılırken, Başbakan Erbakan dün partisine katılan bir Albaya elini öptü. Erbakan daha sonra: bu RP ile kahraman ordumuzun arasını açmak isteyenlere en güzel şamardır ."* ifadelerine yer verdi²³⁵.

²³¹ Cumhuriyet, 22 Şubat 1997

²³² Cumhuriyet, 23 Şubat 1997

²³³ Cumhuriyet, 23 Şubat 1997

²³⁴ Cumhuriyet, 25 Şubat 1997

²³⁵ Hürriyet, 2 Şubat 1997.

2 Şubat tarihli Zaman Gazetesi'nde ise aynı haberi, Refah Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Necmettin Erbakan'ın *"ne yaparlarsa yapsınlar Ordu ile Refah Partisi arasındaki sevgiyi zedeleyemezler"* sözlerine yer vermiştir. *"ordunun tavrı yok"* ve *"basın gündem değiştirmek istiyor"* ara başlıklarının kullanıldığı haberinde, *"bazı basın kuruluşlarının ortakları arasındaki uyum ve refah ile ordu arasındaki sevgiyi bozabilmek için çırpındıklarını anlatan Başbakan, basının bu çırpınışının gündemi değiştirmek isteğinden doğduğunu kaydetti. Erbakan partisine katılan iki emekli albayı basın mensuplarına tanıttı"*²³⁶ yorumunda bulunmuştur.

22 Şubat sayısında Hürriyet Ordu-RP sürtüşmelerini sayfalarına taşımıştır. Hürriyet, *"Refah: Laiklik Anayasa'ya Yakışmıyor"* başlıklı haberinin içeriğinde, Çevik Bir'in ABD'de yapmış olduğu açıklamalarda, İran-Türkiye yakınlaşmasına tepkisini dile getirmişti. Çevik Bir, RP'nin İran ile yakınlaşmasını tasvip etmeyen, İran'ı *'terörist devlet'* diye niteleyip, *"Türkiye'ye karşı PKK terörünü besliyor, terörist ülkeler listesinde kalmaya devam etmeli"* açıklamasına karşılık RP'nin bu çıkışa tepki gösterdiğini yazmıştı. Ayrıca RP Grup Başkanvekili Salih Kapusuz'un basın toplantısında, Çevik Bir'in *'önyargılı'* yaklaştığını ifade ederek, tartışmaların temel gerekçesinin *'Anayasada laikliğin tanımının bulunmamasından'* kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca, Kapusuz'un *"Türkiye'nin anayasasına yabancı bir kelime olan laiklik yakışmıyor"*²³⁷ ifadelerini ön plana çıkarmıştır.

Hürriyet Gazetesi yazarlarından Ferai Tınç da, "Washington tavrını koydu: Laik demokratik Türkiye" başlıklı yazısında, Bir'in darbe söylentilerine son noktayı koyduğunu, laikliğin garantileri altında olduğunu belirttiğini ifade ederek *"Türk Silahlı Kuvvetleri anayasal bir kurum olarak, Atatürk'ün yerleştirdiği parlamenter sisteme bağlıdır. Demokrasiye ve onun ayrılmaz parçası olan laikliğe ve Avrupa Birliği'ne girmemiz gerektiğine inanıyoruz"*²³⁸. şeklinde açıklamalarına vurgu yapmıştır. Gazete, sonraki sayısında Bir'in açıklamalarından rahatsızlık duyan RP ile arasındaki gerginliğe de değinmiştir. Bir'in baloda İran konusunda sarf ettiği sözlerden RP'nin rahatsız olduğuna vurgu yapmıştır.²³⁹

Hürriyet'in diğer yazarları da RP'ye karşı tepkilerini dile getirmiştir. Köşe yazarı

²³⁶ Zaman, 2 Şubat 1997.

²³⁷ Hürriyet, 22 Şubat 1997.

²³⁸ Hürriyet, 23 Şubat 1997.

²³⁹ Hürriyet, 25 Şubat 1997

Bekir Coşkun'un 25 Şubat'taki "Ayar" adlı yazısında:

"İş giderek karışıyor... Çevik Bir Paşa'nın, tankların yürümesi ile "demokrasiye balans ayarı" yaptıklarını açıklamasının ardından, Cumhurbaşkanı Demirel de büyük gazeteleri Çankaya'ya çağırarak "fren ayarına" geçiverdi... Bence Demirel'in fren-miren ayarı işe yaramıyor... Cumhurbaşkanı olarak, artık ayar yapmayı bırakıp, tavrını en az sokadaki sade insanlar kadar net ortaya koymalı... Kimden yana?.. Bu insanlar boşuna sokakta değil... Türkiye geceleri boşuna kararmıyor... Silahlı çetelerin ve şeriatçıların arasında sıkışıp kalan koca Cumhuriyet'in başı dertte... Eğer rejimin geleceği, Sincan Caddesi'nde yürüyen sekiz tankın balans ayarına muhtaç hale gelmişse... Bu işin ayarı kaldı mı?... Neyin ayarı?...²⁴⁰" ifadeleriyle artık RP'ye karşı önlem alınması gerektiğini belirtmektedir. Cumhurbaşkanı Demirel'i göreve çağırmakta ve RP'nin iktidardan uzaklaştırılması gerektiğini de üstü kapalı(!) bir şekilde dile getirmektedir.

Zaman Gazetesi, 3 Şubat'ta ise, Erbakan'ın "Asker bizden memnun" sözlerini başlığında kullanmış, *"Başbakan Erbakan, Cumhurbaşkanı Demirel ve ordunun, hükümetin yaptığı atılım ve değişimlerinden memnun olduğunu söyledi."* Şeklindeki içeriğinde Erbakan'ın, *"Demokrasi var. Devlet-millet kaynaşması var. Problem yok."* İfadelerini ön plana çıkarmıştır²⁴¹.

Zaman Gazetesi, 23 Şubat tarihli *"Generallerden ABD'ye uyarı"* başlıklı haberinde, *"toplantılara katılan çok sayıda generallerimiz, Amerikalı meslektaşları, diplomatlar ve silah üreticilerine Türkiye'ye uygulanan gizli ambargo konusunda 'artık yeter' mesajını açık bir dille ilettiler."*²⁴² ifadelerine yer vermiştir. Ertesi gün okurlarının karşısına *"Alkış Krizi Tutmadı"*²⁴³ manşetiyle çıkan Zaman Gazetesi'nde, baloda Çevik Bir ile Abdullah Gül arasında yaşanan krizin aslının olmadığını duyurmuş ve sorun olmadığını lanse etmiştir. Haberini doğrulama için Gül ve Bir'i yalanlayan haberlere de sayfasında yer vermiştir. Gazete, *"Dışişleri'nden Bir'e İran Desteği"*²⁴⁴ başlıklı haberinde, Dışişleri Bakanlığı'nın da Genelkurmayı desteklediğinin altını çizmiştir.

Zaman Gazetesi köşe yazarlarından Tamer Korkmaz ABD'de yaşanan olayları

²⁴⁰Hürriyet, 25 Şubat 1997.

²⁴¹Zaman, 3 Şubat 1997

²⁴²Zaman, 23 Şubat 1997.

²⁴³Zaman, 24 Şubat 1997

²⁴⁴Zaman, 25 Şubat 1997.

köşesinde:

" 'Ordu, Türkiye'de demokrasinin balans ayarını yaptı' benzetmesi doğrusu çok hoşunuza gitti. MGK Genel Sekreteri İlhan Kılıç'm sarf ettiği 'Türkiye'de demokrasinin sigortası, Silahlı Kuvvetler'dir.' sözünü takdirle andınız: Çevik Bir'in 'Muhtıra gibi' dediğiniz meşhur konuşmasını da gururla alkışladınız. Sonra balkondaki mikrofonu çıkıp halkınıza 'Çare demokraside' diye seslendiniz! Biz, Cumhurbaşkanımız Süleyman Bey'in sıkça tekrarladığı gibi, demokrasilerin sigortasının hukuk devleti olduğunu sanırdık. Demokrasiyi hukuk devleti içinde kalarak korumanın marifet olduğunu bilirdik. Fena halde yanılmışız: Bundan sonraki ilk balans uyarı töreninde, sigortanın Silahlı Kuvvetler olduğunu Org. Kılıç'a söyletirme zahmetine katlanmayın. Manşetleriniz ve sütunlarınızın bu konudaki kabiliyeti, parmakla gösterilecek kadar şöhretli, çünkü!²⁴⁵" şeklinde açıklayarak, medya kuruluşlarını da eleştirmiştir.

Zaman, Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'nın İsrail ziyaretini *"Karadayı'dan İsrail'e Güvence"* başlığı altında ele alarak, Karadayı'nın, İsrail'in askeri teknolojisinin, ülkenin izni olmadan, diğer Müslüman ülkelere verilmeyeceğini belirtmesi gazetesinin tepkisine neden olmuştur. Mısır gezisi sırasında, Gül'ün Müslüman ülkelere aktarılması şartıyla kabul edeceklerini belirtmesi ve bu açıklamayla çelişen faaliyetlerin yapılması gazetede eleştirilmiştir.

Gazetelerin RP-Ordu ilişkilerine bakış açıları saflarını belli etmeleri açısından da önemlidir. Hürriyet ve Cumhuriyet Gazeteleri ideolojileri doğrultusunda haber yapmış ve RP'ye karşı cephe almıştır. İktidar ile ordu arasındaki gelişmeleri kamuoyuna kendi kimlik süzgeçlerinden geçirerek aktarmışlardır. Zaman da aynı yaşananların olduğundan daha vahim şekilde aktarıldığını ve amacın hükümeti yıpratmak olduğunu belirtmiştir. Köşe yazarlarının meslektaşlarını eleştiren yazılar yazmaları bu kanıya varmamıza yardımcı olmaktadır.

4.2.5. Refahyol-Medya İlişkileri İle İlgili Haberler

Refah Partisi'nin genel seçimlerde gösterdiği başarı sonrası ve koalisyon hükümetinin kurulma aşamasındaki süreçte, RP ile bazı medya kuruluşları arasında

²⁴⁵Zaman, 25 Şubat 1997.

sorunlar yaşandığı aşikârdır. RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan kendisi ve partisi hakkında olumsuz haberler yapan gazeteler için “*Bir kısım Medya’yı*” göstermiş ve bu bazı medya kuruluşlarının partisini yıpratarak hükümeti düşürmek amacıyla olduğunu söylemiştir. Erbakan ile medya arasındaki bu sürtüşme gazete sayfalarına da taşınmıştır.

Cumhuriyet gazetesi 3 Şubat günü yaptığı haberde, “*Camiye Karşı Çıkanlar Fosil*” başlıklı haberinde Başbakanın, hükümet cephesinde yaşanan bir krizin var olmadığını, bu durumun medyanın yanlış haberlerinden kaynaklandığını belirterek, “*Erbakan’ın dinci gericiliğe karşı yükselen sesin faturasını basına kestiği*”²⁴⁶ yorumunda bulunmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi 5 Şubat günü “Camiye Kuduruyorlar” başlığıyla okuyucularının karşısına çıkmıştır. “*Erbakan Sincan Toplantısını Savundu, Basını Yine Hedef Gösterdi*”²⁴⁷ başlığını kullanan gazete, haberin içeriğinde, Taksim’e yapılacak olan cami tartışmalarını gündeme getirdiğini ve basını hedef gösterdiğini belirtmektedir.

Gazetenin köşe yazarlarından Hikmet Çetinkaya, 6 Şubat’taki yazısında Refah-medya arasındaki gerginliğe değinmiş, yaşanan her olayda medyayı suçlayan iktidarı eleştirmiştir. Çetinkaya yazısında, “*Sincan’daki son olay şeriatçı kesimin ne denli gözünün dönmüş olduğunu gösteriyor... Ülkenin demokratik dinamik güçleri karayobaz çetelerine geçit vermeyecek. Türkiye ortaçağın karanlığına gömülmeyecek. Toplumda başlayan tepki gün gelecek meydanlara sığmayacak*”²⁴⁸ ifadelerine yer vererek, medyayı iktidara karşı savunmuştur. Cüneyt Arcayürek de, Başbakan Erbakan’ın medyaya karşı tutumunu eleştirmiştir. “*Demokratik rejimi soysuzlaştıran, yozlaştıran sadece kimi çağdışı, anti laik, cumhuriyete düşman olaylar ile eylemler değil. Başında yüzsüzlük geliyor*” “*...Medya ile kimi çevreler 'RP ile ordu arasındaki sevgiyi bozmak için ter ter tepiniyorlarmış!'*” Söyleyen kim? *Takkeli Başbakan! Daha ileri adımlar atıyor. Ordu-hükümet ve Çankaya arasında uyumdan söz edebiliyor*”²⁴⁹ şeklinde açıklamalarıyla RP’yi iğneleyen açıklamalarda bulunmuştur.

²⁴⁶ Cumhuriyet, 3 Şubat 1997.

²⁴⁷ Cumhuriyet, 5 Şubat 1997.

²⁴⁸ Cumhuriyet, 6 Şubat 1997.

²⁴⁹ Cumhuriyet, 4 Şubat 1997.

Hürriyet Gazetesi köşe yazarı Seçkin Türesay'ın 3 Şubat günü köşesinde, son dönemlerde hükümetin başarısızlıklarının ve saldırganlığının nedenini medyaya yüklediğini *"Gerçekler Korkutmasın"* adlı yazısında belirterek gazete adına Başbakanı eleştirmiştir²⁵⁰.

Hürriyet Gazetesi medya desteğini vermişti. Gazete, 3 Şubat tarihli sayısında *"Hoca'ya Göre, Taksim'e Cami İstemeyen Fosil"* başlığını attığı haberinin devamında, *"Gazetelerin yazdığı hiçbir şeye inanmayın. Bana geveze basına figüranlık yaptırmayın"*²⁵¹ sözlerine vurgu yaparak Erbakan'a göre cami ve türban tartışmalarını medyanın gevezeliği olarak değerlendirmiştir.

Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın, *"Medyayı Temizleyeceğiz"*²⁵² ifadelerinin yer aldığı haber servis edilmiştir. Ertesi gün Kazan'ın sözlerini değerlendiren Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök:

*"...Bir ülkenin Adalet Bakanı, televizyon kameralarının önüne çıkıp açık açık 'Türkiye'yi karanlık gösteren bu basını temizleyeceğiz' diyor. 'Temizlemek' sözcüğünün argo lügatlerindeki anlamına bakın. 'Öldürmek' anlamına geliyor. Adalet Bakanı, 'Bu basını öldüreceğiz, yok edeceğiz' diyor. Anayasa, istediği kadar 'Basın hürdür, sansür edilemez' desin. Onlar, bırakın susturmayı, öldürmekten söz ediyor. Bu sözleri bir kenara not edin. Bu sözler emirdir. Bu sözler şimdiden bazılarına emir olarak ulaştı bile. Bu sözler daha önceki günden itibaren, sakallı birtakım ilkel adamların yumruğu haline gelip, genç gazeteci kızların yüzünde patlamaya başladı. Bu sözler önümüzdeki günlerden itibaren kanun haline getirmeye çalışılacak. Önceleri susturma, sansür yasaları olarak tasarlanıyordu. Şimdi herhalde öldürme haline getiriliyor. Üstelik bu sözleri bu ülkenin Adalet Bakanı söylüyor. Tabii, bazılarınız çıkıp, bunda şaşılacak ne var diyebilir. Hâkimi, savcıyı susturan bir Bakan, basını niye susturmasın? Niye temizlemesin?..."*²⁵³ Şeklindeki açıklamasıyla Kazan'a tepkisini göstermiştir.

Medya ile Refah Partisi'nin arasındaki sürtüşmeye Zaman Gazetesi de katılmıştır. Zaman Gazetesi, Milliyet ve Hürriyet Gazetelerinin aksine, Erbakan'ın camii tartışması

²⁵⁰ Hürriyet, 3 Şubat 1997.

²⁵¹ Hürriyet, 3 Şubat 1997.

²⁵² Hürriyet, 5 Şubat 1997.

²⁵³ Hürriyet, 6 Şubat 1997.

sırasında basını hedef alan sözlerini görmezden gelmiştir.

Zaman Gazetesi'nin, Refah Partisi Genel Başkanı Erbakan'ın "*Asker Bizden Memnun*"²⁵⁴ şeklindeki sözlerini haber başlığı olarak kullandığı görülmektedir. Bu durumu Ordu ve hükümet arasında bir sorun olmadığı doğrultusunda yansıtmıştır.

Zaman Gazetesi, 3 Şubat tarihli "Yaygara Koparıyorlar" başlığını attığı haberinde, Erbakan'ın camii tartışmalarını medyanın gündem oluşturma çabası olduğunu belirten sözlerine yere vermiştir. Haberin içeriğinde, "*Halkımızın dini ihtiyaçlarına hizmet etmek bizim anayasal görevimizdir. Burada, asıl garipsenecek şey, bazı kimselerin % 99'u Müslüman olan bir ülkede yaygara koparmalarıdır. Allah'tan mübarek Ramazan gününde kendilerine şifa diliyorum*"²⁵⁵. " açıklamalarının altını çizmiştir.

Zaman Gazetesi "*Sincan'dan Seslendiler*"²⁵⁶ başlığını 6 Şubat'taki sayısında kullanmış, basın meslek örgütlerinin Sincan'da saldırıya uğrayan Işın Gürel'e destek vermek ve saldırıyı kınamak için eylem yaptıklarını belirtmiş ve kendini bu eylemin dışında tutan bir dil kullanmıştır.

4.2.6. 28 Şubat MGK Toplantısı İle İlgili Haberler

28 Şubat MGK toplantısından çıkacak olan sonuç herkesçe merak konusu olmuştur. Çünkü rejime yönelik endişelerin zirveye çıktığı ve darbe ihtimalinin gün geçtikçe kuvvetlendiği bir dönemde toplanan MGK toplantısı, büyük önem arz etmiştir. Haber içeriklerini MGK toplantısına göre şekillendiren gazeteler, toplantıyla ilgili farklı yorumlar yapmışlardır.

Toplantının başlamasına günler kala hükümet ve MGK toplantısı ile ilgili kararlar gazete manşetlerinde yerini almaya başlamıştır. 26 Şubatta, "*kritik MGK toplantısı*"²⁵⁷ başlığıyla haberi duyuran Cumhuriyet Gazetesi haberin devamını, "*Erbakan 28 Şubat'ta yapılacak zirvede güvence vermeye çalışacak*" üst başlığının altında, "*kamuoyuna dönük açıklamalarında sert çıkışlar yapan Başbakan Erbakan'ın, MGK toplantısında 'rejime karşı art niyetimiz yok'*" mesajı vereceğini vurguladı. Genelkurmay başkanlığı tarafından

²⁵⁴ Zaman, 3 Şubat 1997.

²⁵⁵ Zaman, 3 Şubat 1997.

²⁵⁶ Zaman, 6 Şubat 1997.

²⁵⁷ Cumhuriyet, 26 Şubat 1997.

toplantıya büyük önem verildiği belirtilirken, 28 Şubat'ta Çankaya Köşkü'nde yapılacak olan toplantının gergin geçeceğini vurgulamıştır.

27 Şubat tarihinde "Böyle Gitmez" manşetini atan Cumhuriyet, *"Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, yasaklara karşın dinci siyaset ısrarı konusunda MGK öncesinde uyardı"*²⁵⁸ başlığıyla haberini özetlemiştir. Gazete aynı gün, *"Yargı Refah Partisi'ni İzlemiyor"* başlıklı haberinde, mecliste iktidarın ikaz edileceğini ve elde edilen bir kaynağa göre ordu, *"Asker, rejimi tıkanmış gibi görmüyor, yargının tıkanmış görüşünü tartışıyor."*²⁵⁹ fikrini ortaya atmıştır.

Gazetenin köşe yazarlarından olan Oral Çalışlar, *"MGK Toplantısı Öncesi"*²⁶⁰ başlıklı yazısında, Türkiye'yi değiştirmeye siyasi İslam'ın gücünün yetemeyeceğini, ülkede din devleti kurulamayacağını belirtmektedir. Köşe yazarı Cüneyt Arcayürek ise: *"...Bugünkü MGK görüşmeleri ve sonrasında gerilimin hangi aşamalara sürükleneceğini kestirmek olanaksızlaşıyor. Kafaya bakınız: Takkeliye göre darbe çağrışımını medya yaratıyor! Yalan dolan üzerine kurulu ekonomik açıklamaları, halk doğruları görmesin diye medya saptırıyor! Bu kafa ve bu kafaya şaibelerden kurtulmak adına teslim olan Şaibe Hanım'la... Demokrasinin tezkere alması zorlaşıyor."*²⁶¹ ifadelerini köşesinde aktararak MGK hakkındaki görüşlerini bildirmiştir.

"MGK'nın Gündemi Rejim" başlığını kullandığı haberin içeriğinde, Çiller'in Demirel'den MGK gündeminde rejim karşıtlığı konusunun çıkarılmasını istediğini ifade etmiştir. Aynı haberde, Demirel'in Erbakan'a yazdığı "rejim tehlikesi" konulu mektup konusuna yer vermiş *"Demirel ve Erbakan mektup konusunu yalanlarken Cumhurbaşkanı'nın Susurluk skandalından sonra Başbakan'a dört mektup gönderdiği belirlendi"*²⁶² iddiasını ortaya atmıştır.

Hürriyet Gazetesi, tarihi 28 Şubat MGK toplantısı öncesinde, kaynak açıklamadan belgeler ve iddialar üzerinden haber yapmıştır. Haber içeriklerinde genelde üst düzey yetkililerin yaptığı uyarı mahiyetindeki sözlere vurgu yapmıştır.

²⁵⁸Cumhuriyet, 27 Şubat 1997.

²⁵⁹Cumhuriyet, 27 Şubat 1997.

²⁶⁰Cumhuriyet, 27 Şubat 1997.

²⁶¹Cumhuriyet, 28 Şubat 1997.

²⁶²Cumhuriyet, 28 Şubat 1997.

Hürriyet 25 Şubat günü “Ankara’da sıcak gün” başlığını kullanmıştır. Hürriyet, Erbakan’ın MİT ve MGK ile görüşüğünü belirterek “Ankara’da kritik temas trafiği yaşandı” şeklinde bir yorumda bulunmuştur. Erbakan’ın MGK genel sekreteri İlhan Kılıç ile toplantı yaparak kendisine 28 Şubat MGK toplantısının gündemi hakkında bilgi verildiği duyulmuştur²⁶³.

Gazete 26 Şubat’ta ise, “Gözler Cumada”²⁶⁴ manşetiyle çıkmıştır. Buna göre: “rejime ve laikliğe yönelik tehditlerin masaya yatırılacağı MGK’nın 28 şubat toplantısı arifesinde Demirel uyardı, Erbakan sertleşti, Çiller ortağının dikkatini çekti.” şeklinde verilen haberde ülkenin içinde bulunduğu sorunun bir özeti yapılarak, ülkedeki gerginlik yorumlanmıştır.

Hürriyetin köşe yazarı Oktay Ekşi ise, “Erbakan Yerini Belli Etsin!” başlığını attığı yazısında yaşanan gelişmelerin tehlikeli bir hal aldığını vurgulamış, “Bir ülkede Silahlı Kuvvetlerin en üst düzeydeki komutanları eğer hemen her gün siyasi konularda görüş açıklama zorunluluğunu hissediyorlarsa, ortada her açıdan son derece ciddi bir durum var demektir... Erbakan artık ikiyüzlülüğü bırakmalıdır: Ya bu anayasal sistemin içindedir yahut dışındadır. Hangisini benimserse ona göre davranmalıdır”²⁶⁵. Yorumunu yapmıştır.

Fatih Altaylı, 26 Şubat’ta köşesinde Erbakan’ı eleştirmiştir. “Erbakan MGK toplantısında askerlere rest çekmeye hazırlanıyormuş” şeklindeki sözlerini kullanan Altaylı, Erbakan’ın arkasındaki destekçilerinin ülkenin %95’ni oluşturuyor sözlerine karşılık “...Erbakan bilmelidir ki bu yüzde 95’in en az yüzde 80’i aynı oranda Erbakan’a da karşıdır. Ve orduyu rahatsız eden Refah’ın tavrı, bu yüzde 80’i de en az ordu kadar rahatsız etmektedir... Erbakan ve gerilimi tırmandıran şürekâsı bilmeli ki, korktukları şamar ordudan değil halktan gelecek...”²⁶⁶ cevabını vermiştir.

Hürriyet 27 Mayıs tarihinde “Şok Mektup”²⁶⁷ manşetini atmıştır. Haberin devamında Demirel’in Erbakan’a yolladığı mektubu değerlendirmiş, mektupta rejim konusundaki endişelerini dile getirdiği belirtilmiştir. Demirel’in, “...Laik demokratik cumhuriyet hedeflerinden saptığınız yolunda yaygın kanılar var. Benim de inancım bu

²⁶³ Hürriyet, 25 Şubat 1997.

²⁶⁴ Hürriyet, 26 Şubat 1997.

²⁶⁵ Hürriyet, 26 Şubat 1997

²⁶⁶ Hürriyet, 26 Şubat 1997

²⁶⁷ Hürriyet, 27 Şubat 1997

doğrultudadır." sözlerinin altını çizen Gazete, Demirel'in mektubun kopyasını da Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'ya yolladığını da belirtmektedir. Gazetenin köşe yazarı Ertuğrul Özkök;

"...Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, geçen Cuma günü Başbakan Erbakan ile yaptığı 2.5 saatlik görüşme boyunca kendisini ciddi biçimde uyarıp, sağduyulu bir çizgiye çekmek istedi. Erbakan önce bundan etkilenmiş bir havadaydı. Ancak daha sonra topyekûn bir taarruza geçti. Demirel'in bu uyarıların mektup haline getirmesi işte bu yüzdendir. Ankara'da bazı kişiler bu mektubu sivil muhtıra olarak değerlendiriyor. Belki ileri değerlendirme ama mektubun ciddi endişe taşıdığı gerçek²⁶⁸" ifadelerini kullandığı yazısında mektubu değerlendirmiştir.

Hürriyet, *"Kritik MGK Bugün"* başlığını attığı haberinin devamında, *"RP ile ordu ve sivil toplum arasındaki yüksek tansiyon, bugünkü MGK toplantısına tarihi bir nitelik kazandırdı. Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları'nın tümü, alışlagelmişin dışında, laiklik üzerine birer konuşma yapacak. İrtica ve pompalı tüfek konusu masaya yatırılacak"*²⁶⁹ duyurusunda bulunmuştur. Sedat Ergin ise, *"RP'yi Başbakan'a Şikâyet Etmek"*²⁷⁰ başlıklı yazısında, Erbakan'ın bu toplantıda işinin zor olduğunu belirtmiştir. Ayrıca toplantıya katılan komutanların hepsinin söz alarak, endişelerini dile getireceğini belirtmiştir.

İyimser havasını koruyan Zaman, Cumhuriyet ve Hürriyet Gazetelerin aksine, toplantının rutin olduğunu ve her şeyin yolunda olduğu mesajını vermeye çalışmıştır.

Zaman 27 Şubat tarihli sayısında *"Şimdi de MGK Gerginliği"* (Zaman, 27 Şubat 1997:1)manşetini kullanmış haberin içeriğinde, *"Yarın yapılacak Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı'nın hükümetin sonunu belirleyeceği şeklindeki tartışmalar ve darbe senaryoları yeni kafa karışıklıklarına sebep oldu. Siyasiler, spekülasyonların adı geçen bütün kurumları yıpratacağına dikkat çekiyorlar."* sözleriyle verdiği haberde, DYP Kilis Milletvekili ve eski Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in "MGK'nın Gündemi Rutin" şeklindeki sözlerine vurgu yapmıştı.

²⁶⁸Hürriyet, 27 Şubat 1997

²⁶⁹Hürriyet, 28 Şubat 1997

²⁷⁰Hürriyet, 28 Şubat 1997

Zaman köşe yazarlarından Hüseyin Gülerce , *"Yarın çok önemli..."* başlığını attığı yazısında: *"Bu hükümetten rahatsız olan birileri Mecliste sayısal çoğunluğu elde edemedikleri için "darbe" tehdidiyle emellerine ulaşmak isteyebilirler. Ama bu hükümetin tedbiri işine gücüne bakıp hizmet vermesidir. Darbe çıkırtkanlarına da bir sözümüz olsun: Altı aydır 'darbe geliyor, darbe geliyor' diyorsunuz. Sonunda bu iş yalancı çoban hikâyesine dönecek. Darbe geldiğinde inandıracak kimse bulamayacaksınız..."*²⁷¹ Sözleriyle basını eleştirmekte ve işlerin yolunda olduğu yorumunu yapmaktadır.

Gazete, 28 Şubat'ta *"Gözler MGK'da"*²⁷² manşetiyle okurlarının karşısına çıkmıştır. Haberin devamında, *"Her gün yeni iddialarla güne başlayan Türkiye'de uzun bir süredir gözlerin çevrildiği MGK toplantısı bugün yapılıyor."* ifadelerine yer vermiştir. *"Siyasi Tansiyon Yükseldi"* alt başlığında *"Cumhurbaşkanı Demirel, mesajlarını medya aracılığı ile duyurmayı sürdürürken 'Başbakan'a uyarı mektubu' haberleri Ankara'da siyasi tansiyonu yükseltti."* Yorumunu yapmıştır. Haberin devamında, *"RP: Laikliğe Karşı Değiliz"* ara başlığı altında, RP Sözcüsü, Süleyman Arif Emre'nin *"Türkiye'de demokratik rejimin sınavdan geçtiğini ve RP'nin laikliğe karşı olmadığı"* vurgusunu yaptığı konuşmasına yer vermiş, *"Atatürk'ün laiklik anlayışı, birleştirici, barıştırıcı bir anlayıştır. Din büyüklerimizin de tavsiyesi bu yöndedir."* şeklindeki sözleri üzerinde durulmuştur.

Gazete, Süleyman Demirel'in Erbakan'a yolladığı mektuba da sayfalarında yer vermiştir. *"Mektuba Yalanlama"* başlığı altında verdiği haberde:

*"Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Başbakan Necmettin Erbakan'a gündemdeki konularla ilgili sert bir mektup yazdığı yönündeki haberler taraflarca yalanlandı. İddiaya göre mektup önceki gün gerçekleşen görüşmede Çiller'e ve Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı'ya da iletildi. Demirel, dün bazı gazetelerde yer alan bu haberin doğru olmadığını belirterek, "Erbakan ile görüştim fakat mektup vermedim. Böyle bir şey yoktur." dedi. Bu arada, Demirel'in Erbakan'a direkt bir mektup yazmadığı; ancak basında kendi görüşlerinin de yer aldığı haber kupürlerini bir dosya halinde, üzerine bir not düşerek iletildiği ileri sürülüyor."*²⁷³ ifadeleriyle iddia edilen mektubun aslında var olmadığını altını çizmiştir.

²⁷¹Zaman, 27 Şubat 1997

²⁷²Zaman, 28 Şubat 1997

²⁷³Zaman, 28 Şubat 1997

5. SONUÇ

Türk siyasi hayatında istikrarsızlığın sebeplerinden biri olarak darbelerin olduğu çoğu zaman dile getirilmekle birlikte; darbe yapan ordu yönetimleri ise; bunun ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar nedeniyle yapıldığına ilişkin bir gerekçe açıklamaktadır.

Ordu, halkın menfaatleri gerekçesine dayandırarak 1960, 1971, 1980 yıllarında olduğu gibi, 28 Şubat 1998 tarihinde de yönetime dolaylı yoldan da olsa müdahale etmiştir. Yapılan bu darbe Türk siyasal hayatına 28 Şubat Postmodern Darbesi olarak geçmiştir. İncelenen gazete manşetleri ve haberlerin içeriğine bakıldığında sonuç olarak; darbe süreçlerinde medyaya bakıldığında ağırlıklı olarak darbe karşıtı bir söylem içerisinde olunmadığı; atılan manşetlerden ve yapılan haberlerden anlaşılmakta olup; 28 Şubat'ta yaşanan Postmodern Darbede de muhalefet partilerinin ve ordunun medyanın gücünü de kullandığı görülmektedir.

28 Şubat döneminde, dönemin muhalefet partileri ANAP, DSP ve CHP liderlerinin Refah Yol Hükümeti'nin rejimi tehdit ettiğine yönelik açıklamalarına, ordunun da kayıtsız kalmayarak dâhil olduğu, medya ve sivil toplum kuruluşlarının da buna destek olduğu basında yer alan haberlerin söylemlerinden de anlaşılmaktadır.

Refahyol Hükümeti'ne karşı oluşan muhalefete medya patronları ve köşe yazarlarının destek verdiği, kamuoyunda artık darbenin yüksek sesle dile getirilmeye başlandığı görülmüştür. Orduya yönelik haberlere sayfalarında yer veren gazetelerin, ordunun gerekeni yapmasını belirterek, halkın sabrının kalmadığına dair söylem içerisinde olduğu tespit edilmiştir.

Ragıp Duran'ın “*Genelkurmay Başkanlığı, Genel Yayın Başkanı olmaya devam etti. Gazeteler bir omuzlarına nazar boncuğu diğerine de astsubay pırpırı takmışlardı.*” ifadesi ordu medya ilişkisini özetler niteliktedir.

28 Şubat süreci, medyanın gücünü göstermesine uygun bir zemin hazırlamıştır. Medyanın kamuoyunu irtica tehlikesine karşı uyardığı ve olası bir askeri darbeyi önlemeye çalıştığı yorumlarının yanında, medyanın bazı kesimlerin menfaatlerini

savunduğu ve bu kesimlerin ideolojik fikirlerini kamuoyuna benimsetmeye çalıştığına yönelik yorumlar da yapılmıştır. 28 Şubat sürecindeki medyaya "*bir kısım medya*", "*apoletti medya*", "*vatansever medya*", "*kartelci medya*" gibi sıfatların kullanılması, medyanın süreçteki rolüne yönelik çeşitli yorumların yapılmasının sonucu olduğu görülmektedir.

Medyanın süreçteki rolü incelendiğinde, yapılan haberler ile halkı yönlendirmeye çalıştığı ve Refah Yol Hükümetine karşı askeri bir müdahalenin haklı gerekçeleri olduğuna ilişkin haberlerin yer aldığı görülmektedir. RP'nin yapmış olduğu icraatların "şariat geliyor" şeklindeki söylemlerle kamuoyuna yansıtıldığı bu mihvalde haberler kamuoyuna sunulmuştur. Medyanın, 28 Şubat sürecine etkisinin yadsınamayacak kadar büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde üç darbe yer almakta olup, son darbe niteliğindeki 28 Şubat sürecinde medya, askerin görevini üstlenerek darbenin hazırlayıcısı olmuştur. Bu noktada medyanın gündemi belirlemede taraflı olduğu görülmektedir. 28 Şubat sürecine giden yolda Türk medyasının, arkasındaki güç odaklarının etkisi ile gücüne güç kattığı, iletmek istediği mesajlarını en net biçimde aktararak kamuoyunu yönlendirdiği anlaşılmakta ve medyanın güçlü ve etkili bir silah olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak medya, kamuoyunu yönlendirerek 28 Şubat sürecini hızlandırmıştır. Bu bağlamda, 28 Şubat sürecinde medya kullanılarak darbe meşrulaştırılmış ve 28 Şubat, 1960, 1980 darbelerinden farklı bir şekle büründürülmüştür. Darbe geleneğinin devam ettiği süreçte yapılan müdahaleler ile ülkenin ilerlemesi sekteye uğratılmıştır. Türkiye'de ordunun müdahalesini meşrulaştıran bu sürecin, demokratik iradenin bir eksiği olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada ordunun demokrasiye fiilen müdahale etmesi doğru gibi görünse de aksine milli iradenin ikinci plana atıldığı bir durum ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

KİTAP KAYNAKLARI

- Abdullah Y. (2000). *28 Şubat Belgeler*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Ağaoğlu A.(1994). *Serbest Fırka Hatıraları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akpınar H.(2001). *28 Şubat Postmodern Darbenin Öyküsü*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Akşin S. (2008). Siyasal Tarih, *Türkiye Tarihi*, C. 5, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ateş T. (1995). *68’li Olmak*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Avşar Z., Kaya E. E., (2012)“Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi”, *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, C:13, S. 2, 2012, ss. 113-132.
- Aydemir Ş. S. (2000). *İkinci Adam*. C.3, Ankara: Remzi Kitapevi.
- Birand M. A., Çaplı B. ve DüNDAR C. (2005). *Bir Demokrasinin Doğuşu*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Birand M.A. (1984). *12 Eylül Saat 04:00*. İstanbul: Karaca Yayınları.
- Bozbağı S. (1974). *İhtilaller ve Darbeler Tarihi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Cevri (1909). *İnkılap Ne için ve Nasıl Oldu?* İstanbul: Matbaa-i İctihat.
- Çavdar T. (1994).*İttihat ve Terakki*. İstanbul: İletişim Yayınları, , 1994.
- Çavdar T. (2000). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*.2. baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Çavdar T.(1983). Serbest Fırka. *Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi*, C.8, İstanbul.
- Çiçek H. (1997). *İrticaya Karşı Genelkurmay Belgeleri*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Demirci A.(2006). Osmanlı Meşrutiyet Dönemi (1876 – 1918).*Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- DİE(1997). *Türkiye İstatistik Yıllığı 1996*.
- Donat Y. (1999). *Öncesi ve Sonrasıyla 28 Şubat* .Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dursun D. (2001). Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler.*27 Mayıs Darbesi*, İstanbul: Şehir Yayınları.
- Dursun D. (2002). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Yayınları
- Dursun D. (2003). Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler.*12 Mart Darbesi*, İstanbul: Şehir Yayınları.

- Eroğul C. (1987). Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-1971. *Geçiş Sürecindeki Türkiye*, (Derleyen: İrvin Cemil, Schick-E Ahmet Tonak). İstanbul: Belge Yayınları Bilim Dizisi.
- Eroğul C. (2005). *Anatüzüğe Giriş* (Anayasa Hukukuna Giriş). 8. baskı Ankara: İmaj Yayınevi.
- Evren K. (1994). *Zorlu Yıllarım 1*, İstanbul : Milliyet Yayınları.
- Feroz A. (1994). *Demokrasi Sürecindeki Türkiye (1945–1980)*(Çev. Feti Naci). İstanbul : Hil Yayınları.
- Göle N. (2002). *Melez Desenler: İslam ve Modernlik Üzerine*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Gürses E.,(2012). *28 Şubat Demokrasi Ters Şeritte*. Şule Yayınları.
- Karatepe Ş.(1993).*Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- Karpat, K. H. (1996). *Türk Demokrasi Tarihi*. 2.Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kaynak M. (2006).*Darbeleri Demokrasi, 'Olaylar ve Çözümlemeler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kongar E. (1999). *21. Yüzyılda Türkiye*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kotil A. (1982). Dünyada ve Türkiye’de Siyasal Partiler.*Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi*, C.8.
- Kumlu S. (2009). *Atatürk Dönemi Sonrası Türkiye Cumhuriyeti’nde Meydana Gelen Darbeler*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Özdağ Ü. (1991). *Ordu Siyaset İlişkisi*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Özdağ Ü. (1991).*Ordu-Siyaset İlişkisi*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Özdemir H. (2007).Yakınçağ Türkiye Tarihi. *Siyasal Tarih (1960–1980)*, C.1, İstanbul.
- Öztürk N. Z. (2006). *28 Şubata Giden Yolda Türk Basını*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Öztürk O. M. (1993).*Ordu ve Politika*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Petrosyan Y. A. (1988). Sovyet Gözüyle Jön Türkler, çev.: M.Beyhan-A. Hacı Hasanoglu, İstanbul: Bilgi Yayınevi,
- T.C. 982 Anayasası (2010). Konya: Eğitim akademi yayınları.
- Tanör B. (2007).Yakınçağ Türkiye Tarihi.*12 Eylül Rejimi (1980 – 1983*, C.2, İstanbul.
- Tek H. (2006). *Darbeler ve Türk Basını*. İstanbul: Divit Basımevi.
- Tikveş Ö. (1982). *Teorik ve Pratik Anayasa Hukuku*. İzmir: Acargil Matbaası.

TOBB (1978). *İktisadi Rapor 1978*.

Yüksel E. (2001). *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*. Konya: Çizgi Kitapevi.

Yüksel E.(2004). *Medya Güvenlik Kurulu*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Zürcher E. J. (2014). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 29. Baskı, İletişim yayınları, İstanbul.

SÜRELİ YAYINLAR

Dergi

Aksiyon Dergisi, 29 Mart 1997.

Aksiyon Dergisi, 26 Şubat 2007.

Gazete

Cumhuriyet, 1 Şubat – 28 Şubat 1997.

Cumhuriyet, 25 Nisan 1947.

Hürriyet 1 Şubat- 28 Şubat 1997.

Hürriyet, 7 Ekim 1996.

Hürriyet, 18 Temmuz 1945.

Sabah, 1 Şubat- 28 Şubat 1997

Sabah, 15 Haziran 1997.

Zaman, 1-28 Şubat 1997.

İNTERNET KAYNAKLARI

İnternet: http://www.haber365.com/Haber/28_Subat_Surecinde_Yasananlar/ adresinden 08 Temmuz 2014'de alınmıştır.

EKLER

EK-1. Yargı Mensuplarına Verilen Brifing

“Değerli konuklar,

Genelkurmay Başkanlığı Karargahı'na hoş geldiniz. Sizin gibi böyle değerli bir topluluğu aramızda görmekten son derece bahtiyarız. Sizleri bugün buraya, Anayasa'da esasları belirtilen cumhuriyet rejimimizi yıkarak, yerine dini esaslara dayalı siyasal islam düzenini kurmak isteyen, irticai unsurların ulaştığı boyutlarla ilgili değerlendirmemizi sunmak için davet etmiş bulunuyoruz.

Bu takdim detaya girmeden genel çizgileri ile olayın yakın bir gelecekte ortaya koyacağı boyutların önemini vurgulayacaktır. Söylenen her hususun delilleri elimizde mevcut olup bunların saklı tutulmasında ülke huzuru bakımından fayda görülmüştür. Bundan dolayı ayrıntılara girilmeyecektir.

T.S.K.leri bu değerlendirmeyi anayasamızın 1 ve 2 nci maddeleri ile bu maddelerin değiştirilemeyeceğini ifade eden 4. maddesi ile iç hizmet kanunu'nun 35 ve iç hizmet yönetmeliği'nin 85 nci maddelerine göre kendisine verilen vazifeye istinaden yapmaktadır. T.S.K.leri iç tehditle ilgili bu değerlendirmeyi daha öncede yapmıştır. 1984'den bu yana bölücü terör örgütünün yarattığı tehdit yine tarafımızdan değerlendirilerek iç güvenlik hareket konsepti oluşturulmuş ve bu konseptle teröre karşı etkin bir mücadele sürdürülmüştür. malumları olduğu üzere bu mücadele halen devam etmektedir.

Bugün ise bölücü terör tehdidinin yanısıra irticai unsurlar eylem ve faaliyetleri ile cumhuriyet rejimimizi aşındırmış ve halen ulaştığı boyutlar itibariyle bölücü terör tehdidi ile birlikte iç tehdit değerlendirmesinde birinci öncelikli tehdit konumuna gelmiş bulunmaktadır. TSK.leri yasaların kendisine verdiği vazife doğrultusunda giderek artan irticai faaliyetleri değerlendirmiş ve buna istinaden “batı hareket konsepti”ni oluşturmuş ve nasıl ki daha önce iç güvenlikle ilgili bir teşkilat yapmışsa, bu konseptte istinaden de irtica ile mücadele için, batı çalışma grubu adı altında yeni bir teşkilat kurmuş ve bu teşkilat siyasal islamın resmini oluşturmak için çalışmalarını ülke genelinde başlatmıştır.

Bu mücadele; cumhuriyet rejimimizin anayasada öngörülen esaslar doğrultusunda korunması ve kollanması mücadelesidir. Bu mücadelede siyaset yoktur. t.s.k.ni siyaset dışında tutmak için ne gerekiyorsa yapılmaktadır. Bu nedenle biraz sonra arkadaşlarım tarafından takdim edilecek değerlendirmemizin siyasi bir maksadı ve mesajı olmayıp, tamamen yasaların T.S.K.ne vermiş olduğu vazife doğrultusunda objektif verilere göre hazırlanmış olduğu görülecektir. Şimdi size arkadaşlarım bu konuda önemli mesajlar

verecek ve resmi çizeceklerdir. Amaç, yapılan durum tespitine bağlı olarak sizlerin de irtica ile mücadeledeki katkılarınıza yardımcı olmaktır.

Hepinize saygılar sunuyor ve sözü takdimci arkadaşım Fevzi Türkeri'ye bırakıyorum.”

Brifing açılış konuşmasının ardından genelkurmay istihbarata karşı koyma ve güvenlik dairesi başkanı tümgeneral Fevzi Türkeri tarafından okunan “irticai faaliyetler” başlıklı metin²⁷⁴:

“- Türkiye Cumhuriyeti devlet yönetiminin islami kurallara göre düzenlenmesini esas alan siyasal islam, bütün irticai ve radikal unsurların ulaşmak istedikleri nihai hedeftir.

- Bu hedefe ulaşmak için; cumhuriyetin kurulmasından itibaren, din-siyaset ilişkisine yön vermeye çalışan bu kesim, laik Türkiye olgusu içinde, başlangıçtan itibaren Anadolu'da ortaya çıkan ayaklanmalardan da istifade etmek suretiyle, her türlü ortamda amaçları doğrultusunda eylem yapmışlardır.

- Dün olduğu gibi bu günde, bu kesim, eylemlerini geliştirerek tüm kurum ve kuruluşlarda taban kadrosu oluşturma gayreti içine girmişlerdir.

Öncelik ve özellikle;

- Çok partili sisteme geçişi müteakip siyasi beklentileri nedeniyle atatürk ilke ve inkılapları aleyhine verilen tavizlerin sonucu olarak, irticai kesim, demokrasi şemsiyesi altında toplum içinde de teşkilatlanma çalışmalarına hız vermiş, laik devlet olgusu, yasal bir teminat olmasına rağmen sulandırılmıştır.

Bu bağlamda;

- Ulu önder Atatürk'ün ortaya koyduğu çağdaş ve laik cumhuriyet, tehdit altına girme temayülü göstermiş, T.C.'nin temel nitelikleri yıpratılarak, irticai hareketler, maksatlı bir şekilde desteklenmek suretiyle ülke ve millet, sonu olmayan bir karanlığın içine çekilmeye çalışılmıştır.

Bu durum;

- Bireysel kökten dinci faaliyetlerin, kitlesel veçhe kazanmasına neden olmuş ve bu suretle; T.C.'nin kutsal bayrağının yerine, yeşil bayrak çekenler Atatürk'ün manevi şahsiyetine, T.C. varlığının temel güvencesi olan ve anayasamızla güvence altına alınmış temel ve ortak değerlerimize saygısızlık yapanların cesaretlendirildiği ve ödüllendirildiği bir vasat oluşmuştur.

²⁷⁴http://dosyalar.hurriyet.com.tr/haber_resim_3/28subat_27nisan_raporu.pdf erişim: 28.06.2014

- Otorite boşluğundan istifade ile ortaya çıkan ayrılıkçılık akımları da konuya diğer bir boyut getirmektedir. Türk ulusal kimliğini ve Türkiye Cumhuriyeti devletini tanımak istemeyen düşünce sahipleri, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin birlik ve bütünlüğüne karşı, nihai hedeflerinden önce birinci adım olarak, daha enternasyonal olan din kimliği altında faaliyetlerini sürdürerek, öncelikle ülkenin siyasal ismini sadece Türkleri değil, tüm bu grupları da içerecek şekilde değiştirilmesine çalışmaktadırlar.

- Ayrıca, genel kitleler tarafından bilinmeyen veya basına sızmayan dış politikanın dışında, alınması gereken önlemlerin alınmadığı, diyanet işleri başkanlığı dahil, ülkede din işlerinin tamamıyla kontrolsüz olduğu, hatta kendisini aşamamış birçok akademik olan veya olmayan din adamlarının, nihai hedefi bilerek ve bilmeyerek, temelleri çok önceden atılan bu gelişmelere yardımcı olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, "islam mutlaka iktidar olmalıdır, yönetilemez" ideolojisine sahip üçüncü nesil fanatik ve şovenist kökten dincilerin tahminlerin aksine, çok daha kısa sürede yaygınlaşarak, eylemlerini sürdürdüğü esefle müşahade edilmektedir.

- Bunun yanı sıra; diyanetin pasif, yönetmek ve yönetilmekten yoksun kadrosunun, yurtiçinde ve yurtdışında görev yapmamasından ortaya çıkan boşluk, tarikatlar ve millî görüş teşkilatı tarafından doldurulmakla, böylece örgütlenme faaliyetleri hızla artmaktadır.

- Bu durum, tarikatların ve millî görüş teşkilatı gibi kurumların hızla büyümesine ve belirli kitleleri tamamen kontrolü altına almasına imkân sağlamaktadır. Böylelikle Anayasa'nın 136. maddesinde ifadesini bulan, laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşüncelerin dışında kalarak, icra edilmesi öngörülen din işlerinin, devlete bağlı din adamları ile yürütülmesi **olgusu** kasıtlı olarak de-facto ile ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Gelişen bu durum muvacehesinde;

- Özellikle; son 11 aylık dönem içinde; bazı islam devletlerince de geliştirilip desteklenen şariat düzenine dayalı radikal islami tehdit, laik cumhuriyeti yıkmaya yönelik faaliyetlerini siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri olaylarla entegreli olarak arttırmıştır.

Bu artış;

- Toplumun huzur ve güvenini sarsmış, böylece, Türk ulusu ümmet kavramı içinde bölünmeye yüz tutmuştur. iç ayaklanmaya doğru ivme kazanan bu irticai faaliyetler bugün maalesef "suni gündem" söylemleriyle kamufle edilmeye çalışılmaktadır.

- Şimdi müsaadenizle önem ve önceliğine binaen, siyasi islamın gelişimi doğrultusunda irticai faaliyetlerdeki önemli olayları arz edeceğim.

- Haziran 1996 ayında, bugünkü koalisyon hükümetinin oluşturulmasını müteakip irticai kesimin siyasal islamı gerçekleştirme yolunda başta teşkilatlanma ve kadrolaşma olmak üzere planlı ve hızlı bir ivme ile tüm alanlarda yoğun faaliyetlere giriştiği görülmüştür.

Bu kapsamda;

- Laikliğe aykırı söz ve davranışları ile tanınan bazı tarikat liderlerine devrim yasalarına aykırı kıyafetleriyle geldikleri başbakanlık konutunda yemek verilerek bu çeşit kişilerin devlet katında itibar gördükleri ve eylemlerinin hoş karşılandığı kanıtlanmaya çalışılmış, böylelikle siyasal islam taraftarı ve sempatizanlarına kimlik kazandırmak maksadıyla; olumlu mesaj verilmiştir.

- Okullarda öğrencilerin ilticanın simgesi haline dönüşen türban ile bulunmalarının laiklik ilkesine aykırı olduğu anayasa mahkemesi kararıyla belgelenmesine rağmen, siyasal islami kesim ve sempatizanları, kendilerine oy getirdiği inancıyla hemen her konuşmalarında okullarda ve hatta devlet dairelerinde başörtüsü ile öğrenim görme ve çalışmanın anayasal bir hak olduğuna ısrarla iddia ederek halkı kışkırtmışlar, eylemler düzenlemişler, hatta üniversitelerde rektörlerin başörtüye selam duracağım ileri sürebilmişlerdir.

Sözde adil düzen kavramı içinde;

- Özellikle belli bir dini görüş ve inanca sahip olanlarla, olmayanlar arasında farklılık ön plana çıkartılmış, bu dini görüş ve inanca sahip olmayanlar, düşmanca hareketlerin hedefi olarak gösterilmiştir.

- 10 Kasım 1996 günü kayseri büyükşehir belediye başkanı, böyle bir önemli günde;

+ İçim kan ağlayarak bugünkü törene katıldım, bu düzen değişmeli, bekledik, biraz daha bekleyeceğiz, gün ola, harman ola, müslümanlar içlerindeki hırsı, kini, nefreti eksik etmesin" diyebilmiştir.

- Sincan belediye başkanı İran'lı diplomatların da desteğinde, Sincan'da düzenlediği Kudüs gecesinde salona islami terörist örgüt liderlerinin büyük boy posterlerini asmış, aydın kesime şeriatı enjekte edeceğini söylemiştir. Bu olaydan sonra Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce tutuklanmasını müteakip, mahkeme kararını protesto ettiği imajını yaratacak biçimde bir bakan tarafından bizzat ziyaret edilmiştir.

- Tüm bu gelişmeler, görüldüğü üzere ülkemizdeki irticai kesim tarafından gerçekleştirilen planlı bir eylemin neticesidir.

- Bu suretle; demokraside hukukun üstünlüğü ilkesini zedeleyerek, siyasette yönetme ve yönlendirme erkini şahsi menfaatlerine göre siyasal islam içinde bütünleştirmek isteyen anlayış, toplumun huzur ve güvenliğine yönelik zararlı faaliyetlerini her geçen gün artırmıştır.

- Son dönemlerde, basına da yansıyan tarikat olaylarında kendilerini şeyh olarak ilan eden ve sayıları beş bin civarında olduğu bilinen bu insanların büyük bir yüzdesi güneydoğu kökenlidir.

- Bu tip insanlar, din kimliği altında ekonomik sıkıntı ve sosyal sınıf farkı karşısında çıkış arayan bölge halkını, kendi saflarına katmak suretiyle siyasal islamın öncülüğünü yapmaktadırlar.

- Tüm bu gelişmeler dışında Türkiye genelinde gözlenen planlı ve bilinçli münferit faaliyetler ile organize eylemler fevkalade dikkat çekici bir boyut kazanmıştır.

- Böylece; Türkiye cumhuriyetinin demokratik, laik ve sosyal hukuk devlet yapısı yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya geldiğinden, konunun hayati önemine binaen 28 şubat 1997 tarihinde MGK.da görüşülmesi kararlaştırılmıştır.

- MGK'ca; alınan kararlar doğrultusunda görsel ve yazılı basındaki gelişmeler olayları tüm çıplaklığı ile ortaya koymasına rağmen, siyasal islami kesim her alanda cephe oluşturarak bu kararları uygulamamak için dayanışma içine girmiştir.

- Oysa ki; alınan bu kararlar başbakan ve yardımcısı tarafından imzalanmış, hükümet tarafından da benimsenmiş, önce içişleri bakanlığı, bilahare başbakanlık tarafından bu kararların uygulanması yönünde genelge yayımlanmıştır.

- Ancak geçen; üç aylık dönem içinde, göstermelik bazı uygulamalar hariç, kararların üzerine gidilmemiş, bilakis kararlar askerlerin dayatması olarak kamuoyuna yansıtılmış ve TSK. hedef gösterilmiştir.

Bu süre içinde;

- Milli güvenlik kurulunun aldığı kararlardan 8 yıllık kesintisiz temel eğitime ilişkin karar, kamuoyunda ve irticai kesim içinde en çok tartışılan konu olmuştur.

- Dini eğitim veren eğilim kurumları ile taban oluşturma, geliştirme ve siyasal islami gerçekleştirme avantajını kaybedeceğini değerlendiren irticai kesim, bu kararı tabanına "TSK, imam hatip okullarını kapatmak istiyor" şeklinde yansıtarak, yurdun çeşitli

yerlerinde protesto mitingi ve toplantılar düzenleyerek, mektup ve imza kampanyaları açarak, TSK'ni din karşıtı bir kurum olarak gösterme çabası içine girmiştir.

- İrticai kesim, 8 yıllık kesintisiz eğitimin imam hatip liselerinin orta kısmının kapatılmasını ve velilerin, çocuklarının üzerindeki velayet hakkının alınmasını hedeflediğini ileri sürerek, eylemlerinde yandaşlarından destek bulmuş ve bu suretle bazı siyasi partiler üzerinde baskı oluşturarak konuyu meclis gündemine sokmaya çalışmıştır.

- Oysa çağdaş dünyada eğitim ve öğretim bütünlüğü dikkate alındığında 8 yıllık kesintisiz eğitim vazgeçilmez önkoşul olarak ortaya çıkmaktadır.

- Bu bağlamda; Sultanahmet mitingi örneğinde görüldüğü üzere, irtica yanlılarının, MGK. kararını şiddetle protesto etmenin yanı sıra, şeriat özlemlerini dile getiren çeşitli sloganlar atarak, hilafet bayrağı açarak, milletin onur ve şeref timsali olan Türk bayraklarını ise yere serip üzerine oturarak toplumun birlik ve beraberliğine yönelik kışkırtıcı ve bölücü bir görüntü sergilemeleri esefle izlenmiştir.

- Bunun yanı sıra; içlerinde siyasal islam yanlısı milletvekillerinin de bulunduğu Türk hacı adaylarının Avrupa'dan gelen milli görüşçülerle hac'da birleşerek; şeriat özlemini dile getiren söylemde bulunmaları, dinin siyasete alet edildiğini, açıkça ortaya koymuştur.

- MGK kararlarının uygulanması ile ilgili içişleri bakanlığı tarafından çıkarılan genelgeden sonra, izinsiz açılan kur'an kurslarının kapatılması ve kıyafet kanunu'na aykırı giyinenlerin toplanması gibi sınırlı göstermelik bazı uygulamalar yapılmıştır. ancak başta devlet daireleri olmak üzere türban uygulamalarında artış olduğu müşahade edilmektedir.

- İrticai kesim izinsiz açılan kur'an kurslarının kapatılma ihtimaline karşılık, kursları vakıflar bünyesinde yeniden organize etme gayretlerine yönelmiştir.

- YAŞ. kararı ile TSK.den ihraç edilen subay ve astsubaylar özellikle irtica yanlısı kurum ve kuruluşlarda istihdam edilmeye devam edilmiş ve bir vakıf içinde toparlanmalarına yardım edilmiştir.

İrticai kesim yanlıları TSK'lerine yönelik olarak;

- Gerçekleştirdikleri yoğun propaganda faaliyetleri ile bir taraftan TSK'ni dine karşı göstermeye çalışmışlar, diğer yandan "TSK, belli güçlerin değil, halkın ordusudur. ordu, peygamber ocağıdır" gibi belli çevrelere sıcak mesajlar göndererek, silahlı kuvvetler'in emir komuta yapısını yıpratmaya yönelik gayret içinde görünmüşlerdir.

- İrtica yanlısı bir milletvekili; ordu ile halkı karşı karşıya getirmek için, mgk kararlarından 8 yıllık kesintisiz eğitim konusunun kendileri tarafından kasıtlı olarak tırmandırıldığını açıkça ifade etmiştir.

- *Siyasal islamcı olduğunu belirterek, ordunun bir siyasi partiye oy veren 6 milyon siyasal islamcayı görmezden gelemeyeceğini, 3500 PKK'lı ile baş edemeyenlerin 6 milyon siyasal islamcıyla nasıl baş edeceğini ifade ederek, tabanına TSK'ne karşı cihada hazırlık mesajı vermiştir.*

- *Diğer bir irtica yanlısı milletvekili ise, Türkiye'nin İsrail'le yapacağı tatbikatları istismar ederek silahlı kuvvetlerimize ve komutanlarımıza ağır eleştirilerde bulunmuştur.*

Propaganda yoluyla;

- *İrticai kesim sahip olduğu 19 gazete, 110 dergi, 51 radyo ve 20 televizyon istasyonu ile taban geliştirmeye yönelik propaganda faaliyetlerini kesintisiz olarak sürdürmüştür.*

- *İrticai kesim, 28 Şubat MGK kararları somasında propaganda faaliyetlerinin büyük bir kısmını MGK kararlarının engellenmesine teksif etmiştir. Yapılan propaganda çalışmalarında;*

+ *İslamın emrinde olan imam hatip okulları ve kur'an kurslarının kapatılmayacağı, kapatmak isteyenlerin "halk düşmanı" olarak tarih önünde mahkum olacakları;*

+ *Laiklik ve Atatürkçülüğün Türkiye'nin ilerleme ve gelişmesini engelleyen başlıca etkenler olduğu;*

+ *Bu günkü rejimin askerlerin dayatması olduğu belirtilmiştir.*

+ *Ayrıca ordunun, milletin inancını birinci derecede düşman olarak nitelediği; laik rejimin kendini koruması için oluşturduğu ordunun yükünü ise müslüman halkın çocuklarının çektiği ifade edilmiştir.*

- *Siyasal islam; taraftarlarının sahip oldukları 2500 dernek, 500 vakıf, binin üzerinde şirket, 1200 yurt, 800'ün üzerinde özel okul ve dershaneler ile oldukça yüksek bir ekonomik güce kavuşmuş ve bu yöndeki çalışmalarına devam ettiği görülmüştür.*

Bu bağlamda;

+ *Devlet bütçesinden vakıflara yardım adı altında büyük ölçüde parasal destek sağlanmıştır.*

+ *Milli görüşçüler, milli gençlik vakfı vasıtasıyla yasalara ve içişleri bakanlığı'nın genelgesine rağmen, yurtiçinde kurban derilerini toplama faaliyetlerini sürdürmüştür.*

+ *Aynı grup yurtdışında ise uluslararası insani yardım teşkilatı vasıtasıyla kurban başına 200 mark almak kaydıyla 50 bölgede büyük çaplı kurban kesim kampanyası düzenlemiştir. Geçen yıl 36 bölgede düzenlenen bu kampanya ile 30 bin kurban kesimi yapıldığı tespit edilmiştir.*

+ Kendilerine müzahir belediyelerde iş yaptırmak ve ihale ala-bilmek için, vatandaş ve işadamlarından bağış adı altında para alınmaktadır.

+ Özelleştirme kapsamında yapılan ihalelerde, irticai kesim yanlısı şirketlere öncelik verildiği ve bu şirketlerin başta enerji olmak üzere, stratejik öneme haiz sektörlerdeki ihalelere ilgi duyduğu ve birleşerek güç oluşturmaya yönelik çalıştıkları hususu açık kaynaklarda yer almıştır.

- Diğer taraftan irticai kesim; doğu ve güneydoğu anadolu bölgesinde ülke bütünlüğüne yönelik yıllardır devam eden terör sorunlarına ümmetçilik anlayışı ile yaklaşarak, bölgedeki tabanlarını genişletme çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu kapsamda yapılan tespitler özetle şunlardır:

+ İrticai kesim bölücü terör örgütünün ısrarla dile getirdiği ateşkes, bölgesel özerklik, genel af, olağanüstü halin kaldırılması gibi hassas konuları kendi medya organlarında sık sık tartışmaya açmış, temsilcileri vasıtasıyla da bölücü terör örgütü ve sözde sürgündeki kürt parlamentosu üyeleri ile doğrudan ilişkilere girmişlerdir.

+ Bölücü terör örgütünün Türkiye'ye yönelik emellerini gerçekleştirmek için, kendine en yakın müttefik olarak radikal islamcı grupları gördüğü ve kuzey Irak'taki kamplarda yapılan eğitimi, cihat hazırlıkları olarak lanse ettiği tespit edilmiştir.

+ İrticai kesimin yükselişi karşısında bölücü terör örgütünün başı, med-tv'de yaptığı açıklamada; ülkemizde irticai faaliyetlerin artmasını, amaçlarının tahakkuku için uygun bir fırsat olarak değerlendirmiş ve bu kesimle ilişkilerin daha da geliştirilmesi gerektiğini açıkça beyan etmiştir.

+ Terör örgütünün başı bu beyanı yaparken, irticai görüşe sahip bazı siyasi parti yetkilileri de bölgede taban oluşturmak maksadıyla; PKK terör örgütünün güdümünde bulunan Hadeb yetkilileri ile yoğun temaslarda bulunmuşlardır. bu konu televizyonda yayımlanan bir açikoturumda bizzat Hadeb yöneticileri tarafından kamuoyuna duyurulmuştur.

+ Bu siyasi partinin irtica yanlısı Diyarbakır il başkanı bölücü örgüt başının kendi partisinden aday olabileceğini açıklıkla ifade etmiş ve bu görüş maalesef aynı partinin bazı parlamenterlerine de desteklenmiştir. Benzer olay, 1991 yerel seçimleri öncesinde de, Hadeb'le işbirliği yapılmak suretiyle sergilenmiştir.

+ Örgüt tarafından Lübnan'da gerçekleştirilen ikinci konferansta alınan kararlar çerçevesinde; "imamlar birliği" oluşturulmuş, her caminin "propaganda ve isyan merkezi" haline getirilmesi kararlaştırılmıştır. bu kararlar bazı camilerde bölücü ve irtica yanlısı bazı imamlar tarafından hayata geçirilmiştir.

+ Terör örgütü, daha geniş kitlelere hitap edebilmek düşüncesi ile, bu kez "Kürdistan İslam hareketi" adlı örgütü hayata geçirmiştir. 1993 yılı temmuz ayında yapılan Kürdistan İslam Hareketi kongresinde; diğer din ve gruplarla ilişkilerin geliştirilmesi, kadınların savaş içerisinde yer almaları, sözde Kürdistan'ın birleştirilmesi ve eski kürt medrese ve külliyelerinin tekrar canlandırılması hususlarında bir dizi karar alınmıştır.

+ K. Irak'ta faaliyet gösteren ve şeriat düzenini Türkiye'ye de ihraç etme gayreti içinde olan İran tarafından desteklenen islami hareket partisi lideri şeyh Osman, ülkemizde bilinen çevrelerden büyük itibar görmüş ve hacca gönderilmiştir.

+ K. Irak'ta islami esaslara dayalı bir kürt devleti kurmayı amaçlayan Şeyh Osman'ın, güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de sempatisanları bulunmaktadır. bu kişi vasıtasıyla bölgede islami hareket canlandırılmaya çalışılmaktadır.

+ Bölücü terör örgütünün yan kuruluşu olan kürdistan islam hareketi'nin hac organizasyonu yaparak hacca personel göndermesi, irticai kesimin sempatisini kazanmak için yapılan bir faaliyet olarak kıymetlendirilmiştir.

+ Avrupa'daki bölücü örgüt büroları ile Avrupa milli görüş teşkilatının, Türkiye cumhuriyeti aleyhinde yapılan eylemleri birlikte organize ettikleri, yurtiçinde de milli gençlik vakfı ile HADEP'in cumhuriyet rejimine karşı ortak mücadele başlattıkları hakkında önemli tespitler yapılmıştır.

+ 26 Nisan 1997 günü bölücü terör örgütü PKK'nın Almanya'nın Düsseldorf kentinde, ermeni örgütlerinin Bonn'da Türkiye büyükelçiliği önünde yaptıkları gösterilerden üç gün sonra irticai unsurların Köln'de uydu vasıtasıyla yaptıkları rejim karşıtı propaganda yayınının aynı günlere gelmesi, batılı ülkelerde Türkiye'ye karşı Kürt kartından sonra Ermeni ve irtica kartlarının da aynı anda oynanmaya başlandığı şüphesini beraberinde getirmiştir.

+ Türkiye'de etkinliği gittikçe azalan bölücü terör örgütünün yurt içinde ve yurt dışında irticai unsurların gerisinde ve desteğinde yer almaya başladığı ve ittifak oluşturma çalışmaları ile yeni bir çıkış yolu arama gayreti içinde olduğu bugün belirginlik kazanmaktadır.

Bunun yanı sıra;

- İrticai kesimin, hedefine ulaşmak için islami terör örgütleri ve başta İran olmak üzere, uluslararası terörizme destek veren ülkelerle olan bağlantıları incelendiğinde durum özetle şu şekildedir.

İran

Şeriat esaslarına dayalı bir rejimin Türkiye'de kurulması için planlı olarak maddi ve manevi her türlü desteği sağlamaktadır.

Bu çerçevede;

+ Terör eylemleri de icra eden radikal İslamcı gruplardan Hizbullah, selam ve islami hareket örgütlerinin İran tarafından yönlendirildiği ve üst düzey yöneticilerinin İran'da eğitildiğine dair tespitler mevcuttur. bir örnek olmak üzere, yakalanan bir islami hareket militanı, verdiği ifadede "İran'da eğitildiğini ve Türkiye'deki İranlı diplomatlarla ilişki kurduklarını" beyan etmiştir.

+ İran, Türkiye'de eylemlerde bulunan islami terör örgütü militanlarına maddi destek, pasaport ve İran'da barınma imkânları vermektedir. Yakalanan bir Hizbullah terör örgütü militanı, açıklamasında, "Tahrana dönen Ankara Büyükelçisi Ali Rıza Bagari'nin Türkiye ile İran arasındaki tüm bağlantıyı sağladığı, elçinin ayrılışından sonra Ankara'daki bu görevi İstanbul'da bulunan İran Başkonsolosu'nun üstlendiğini, kaçaklara para ve pasaport sağladığını, İran'da barınma ve bütün ihtiyaçlarının karşılanması için görevlilere talimat verdiğini" ifade etmiştir.

+ İran, özellikle basın yoluyla, icra ettiği propaganda ile irticai kesime destek vermekte, Türkiye'nin içişlerine açıkça müdahalede bulunmaktadır. Nitekim 4 Mayıs 1997 tarihli tahrana Times gazetesi verdiği haberde Türkiye için "generaller kısa sürede halkı bastırabilirler, ama uzun sürede Cezayir'de ortaya çıkan olay Türkiye'de de tekrarlanabilir" ifadesini kullanmış, maalesef bu tip müdahalelere ilgililerce sessiz kalınmıştır.

+ İran, Türkiye-İsrail ilişkilerini kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. bu kapsamda; 10 Mayıs 1997 tarihli kayhan in-ternational gazetesinin bir haberinde "Türkiye'deki islamiyetçiler, islami dünyanın menfaatlerini tehdit eden tehlikelere karşı çıkmak için diğer islami ülkeler ile siyasetlerini koordine etmeye gayret edeceklerdir" diyerek irticai kesime destek vermiştir.

+ İran Türkiye'deki irticai unsurları motive etmek için her türlü gayreti göstermektedir. Nitekim İran devrim muhafızları komutanı general Rızai, televizyonda yaptığı bir konuşmada; iki cephede bir-den savaşabileceklerini, bunlardan birinin ABD, diğerinin de batı komşusu olduğunu söyleyerek Türkiye'deki irticai unsurlara destek verdiğini açıkça ortaya koymuştur.

Libya

+ İrticai kesimle yakın ilişki içerisinde bulunmakta ve başta maddi destek olmak üzere her türlü yardımı yapmaktadır. son olarak 14 nisan 1997 tarihinde Libya'da düzenlenen bir festivale Libya lideri Kaddafi'nin özel davetlisi olarak Türkiye'den irtica yanlısı üç milletvekilinin katılması fevkalade dikkat çekicidir.

+ Libya ayrıca islami selamet cephesi vasıtasıyla da, Türkiye'deki irticai unsurlarla yakın işbirliği ve desteğini sürdürmektedir.

Suudi Arabistan

+ İrtica eğilimi olan milletvekili ve bürokratlara ilave hac imkânı sağlayarak, sempati kazanmakta ve irticai unsurlara maddi destek vermektedir.

+ Hac sezonunda Suudi Arabistan'da işçi olarak çalıştırılmak üzere Türkiye'ye 5000 kişilik kontenjan verildiği, işçilerin vize işlemlerinin Suudi Arabistanlı bir Ihuna tarafından yapıldığı, vize ücreti olarak işçi başına 1000'er dolar talep edildiği ve toplanan paranın Türkiye'deki irticai örgütlere aktarıldığı tespit edilmiştir.

+ Suudi Arabistan ayrıca, Müslüman kardeşler ve rabıta örgütü vasıtasıyla, Türkiye'de faaliyet gösteren bankacılık ve finans sektörleri ile temasta bulunarak irticai kesime yüksek düzeyde maddi destek sağlamaktadır.

Sudan

+ Türkiye'deki irticai kesimle yakın ilişki içerisinde bulunduğu, islami terör örgütlerine destek verdiği bilinmektedir. Yakalanan Hizbullah örgülü mensubu bir şahıs verdiği ifadede "sudan makamlarının kendilerine her türlü lojistik ve para yardımı yaptığım, kamp kurmaları için başkent yakınlarında yer tahsis ettiklerini ve askeri eğitim kampının kurulma aşamasında olduğunu" ifade etmiştir. Yine bu devlette bulunan teröristlerin içinde irtica yanlısı dört türkün de bulunduğu belirlenmiştir.

- Buraya kadar arz edilen hususlar doğrultusunda irticai faaliyetlerin ulaştığı boyutlar ise, şu şekilde belirlenmiştir.

- Nihai hedefine ulaşmak maksadıyla; irticai kesimin gayesi din adamı yetiştirmek değil, siyasal islami gerçekleştirecek kadrolar oluşturmaktır. Nitekim geleceğin kadrolarını oluşturmak amacıyla öğrencileri başta hukuk ve siyasal bilgiler fakülteleri ile polis akademileri olmak üzere idareci yetiştiren yüksekokul ve üniversitelere yöneltmekte ve halen artarak devam eden kadrolaşma faaliyetleriyle de uygulamaya geçirmektedirler.

- Halen sadece kayıtlı kur'an kurslarına devam edenlerin sayısı 1 milyon 685 bin olarak belirlenmiş, yapılan incelemede her beş yılda bir bu sayının iki katına çıktığı tespit edilmiştir. bu durumda 2005 yılında bu rakamın 7 milyona çıkacağı değerlendirilmektedir.

- Bu rakamlara izinsiz olarak faaliyet sürdüren kur'an kurslarındaki öğrenci sayısı da ilave edildiğinde, ulaşılacak rakamın büyüklüğü takdirlerinize maruzdur.

Bunun yanısıra;

-İrticai kesimin islam devletinin kalesi olarak gördükleri imam hatip okullarında ise, durum daha da düşündürücüdür. 1995 verileri ile yapılan bir çalışmada, ülkemizdeki 561 imam hatip lisesinde 492 **bin** 809 öğrenci bulunduğu ve yılda 53 bin 553 kişinin mezun olduğu tespit edilmiştir. Oysaki yıllık imam ihtiyacı 2 bin 288 kişidir. ihtiyaç fazlası 51 bin 345 kişinin, özellikle hukuk, siyasal bilgiler ve **polis** akademilerine bilinçli olarak yönlendirilmesinin amacı, kısa ve orta vadede devlet kadrolarını işgal ederek siyasal islam olgusu içinde, islami bir devlet yapısını oluşturmaktır.

- Öte yandan 92 bin 700 din görevlisinin mevcut olduğu diyanet işleri başkanlığı'nın yıllık din hizmetlerinde istihdam edilecek personel ihtiyaç sayısı 2 bin 288 kişi olarak belirlenmesine rağmen;

+ Adından da anlaşılacağı üzere, din hizmetlerinde istihdam edilmesi gereken imam hatip lisesi mezunlarından 51 bin 345 kişinin halen açıkta olması gerekmektedir. Ancak bu kişiler siyasal islamın kadrolaşması yönünde yerlerini bulmuşlardır.

+ İrticai kesim, halkın dini duygularını, örf ve âdetlerini, geleneklerini istismar ederek, aidat, yardım ve hibe gibi usullerle trilyonlarca lira maddi yardım toplamakta ve sağladıkları menkul ve gayrimenkullerle büyük maddi imkânlarla ulaşmaktadırlar.

- Bu yardım ve hibeleri yapanların arasında islamcı kesimden milli gelirden en üst seviyede pay alan kişiler de yoğun olarak yer almaktadır. Kamuoyunda yüz siyasal islamcı patron olarak bilinen bu kişilerin servet durumu özetle şöyledir.

- + 6 kişinin 100 trilyondan fazla,
- + 5 kişinin 20-50 trilyon,
- + 15 kişinin 10-20 trilyon,
- + 13 kişinin 1-10 trilyon,
- + diğerlerinin ise 1 trilyonun altındadır.

- Bu siyasal islamcı patronlara ait şirketlerden ikisinin, yönetim kurulu üyeleri tarafından gayri-kanuni olarak Türkiye'ye 1,5 milyon dm. ve 24 kilo altın sokmak isterken yakalanmaları son derece düşündürücüdür.

- Bu durum ticaret-siyaset ve tarikat üçgeninin ülkemizde, etkin olarak işlediğini göstermektedir.

- İrticai kesim içinde halen 30 kadar radikal örgüt bulunmaktadır. bu örgütler MGK kararları sonrasında irticai kesimce gösterilen tepkileri yeterli bulmamakta, eyleme geçilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

- Radikal örgütlerin gelişmeler karşısında daha geniş bir taban içinde yeniden örgütlenerek, terör eylemlerine yönelmesi kuvvetle muhtemel görülmektedir.

- Buraya kadar arz edilen iç ve dış gelişmelerin Türkiye cumhuriyeti devletini hedef alması, Cumhuriyet'in temel niteliklerine karşı özellikle, laikliği dinsizlik olarak algılayan siyasal islamcı bir zihniyetin hâkim olması yönünde gayret sarf edilmesi, TSK'lerini durumdan vazife çıkarmak ve iç hizmet kanunu'na göre, verilen ana görevleri doğrultusunda tehdidi yeniden değerlendirmesi keyfiyetini ortaya çıkarmıştır.

Bu konudan hareketle;

Bilindiği üzere;

- Türk Silahlı Kuvvetleri'nin görevi, 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri iç hizmet kanunu'nun 35. maddesinde "Türk yurdunu ve anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye cumhuriyeti'ni kollamak ve korumaktır" şeklinde belirlenmiştir. bu madde 1935 tarihli eski iç hizmet kanunu'nda da aynı şekilde ifade edilmektedir.

- Bu görev TSK iç hizmet yönetmeliğinin 85/1 maddesinde "vazifesi, Türk yurdu ve cumhuriyetini iç ve dışa karşı, lüzumunda silahla korumak" şeklinde ifade edilmiştir.

- Bu nedenle, dışarıdan gelebilecek bir tehlikenin bertaraf edilmesi Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir görevi olduğu gibi, anayasa tarafından belirlenen Cumhuriyet'in niteliklerini değiştirmeye ve ortadan kaldırmaya yönelik olarak içeriden ve dışarıdan gelecek tehlikelere karşı Türk yurdunun ve anayasa ile tayin edilmiş Türkiye Cumhuriyeti'nin koruma ve kollanması TSK'nin görevidir. TSK. bu görevini yapabilmek için dış tehdidi olduğu gibi iç tehdidi de değerlendirmek zorundadır. Bu husus, Türkiye'nin milli askeri stratejisinin vazgeçilmez bir ögesi olup, hayati milli menfaatlerimizin bir neticesidir.

- Son zamanlarda yazılı ve görsel basında bilgi noksanlığı ne-deniyse tartışılan iç tehdit değerlendirmesi; TSK'lerinin, asli görevi olup, mevcut mekanizmaya aykırı bir işlemi asla söz konusu değildir. Kendisine yasa ile verilmiş olan görevin gerektirdiği değerlendirmeyi yaptığı ortadadır. Bu durum, diğer bir kurumun görevine müdahale

şeklinde düşünülemez. Bilakis Genelkurmay Başkanlığı'nın yasa gereği resen yapmak zorunda olduğu bir görevdir.

- Diğer taraftan, TSK için durumdan vazife çıkarmak ve gerekli tedbirleri almak da bir görevdir. Dolayısıyla T.C.'ni iç ve dış tehdide karşı koruma ve kollama görevini yaparken, mevcut ve muhtemel tehditleri devamlı olarak izlemek ve değerlendirmek milli askeri stratejiyi oluşturulmasının yanı sıra, en kötü senaryoyu tespit etmenin de, temel noktasıdır.

Bunun yanı sıra;

- 2945 sayılı MGK ve MGK genel sekreterliği kanunu'nun 2. maddesinin "a" fıkrasında düzenlenen MGK kavramının tanımında, iç ve dış tehditten bahsedilmesi, iç ve dış tehdit değerlendirmesinin münhasıran MGK veya milli istihbarat teşkilatı tarafından yapılacağı anlamına gelmez.

- Diğer taraftan, 2937 sayılı devlet istihbarat hizmetleri ve milli istihbarat teşkilatı kanununun 5. maddesinde de, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına devlet istihbaratına ilişkin olarak kendi konularında görevlerinin gerektirdiği istihbaratı oluşturmak görevi verilmiştir.

- Milli istihbarat teşkilatına aynı yasa tarafından milli güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturma görevi verilmiş olması da, genelkurmay başkanlığının görevine ait tehdit değerlendirmesine esas olacak istihbaratı oluşturmaya engel teşkil etmez.

Bu itibarla;

- Türkiye'deki irticai faaliyetlerin yarattığı tehdidin, Genelkurmay Başkanlığı'na bölücü terör tehdidiyle aynı düzeye çıkarılmasında izlenen usul de, yürürlükteki mekanizmaya uygundur.

- Nitekim; Bakanlar Kurulu'nun 17 Eylül 1992 tarih ve 92/3514 sayılı kararnamesiyle onaylanan "M.G. siyaseti belgesi"nde Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik tehdit, iç ve dış tehdit olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenmiştir.

- Bu çerçevede; bölücü terörist faaliyetler söz konusu dokümanın yazıldığı 1992 yılı itibariyle, ulaştığı boyutlar nedeniyle Türkiye'nin karşı karşıya olduğu tehdit neveleri içinde birinci önceliği olan ve partiler üstü bir anlayışla ele alınması gereken bir mahiyette ve bir devlet sorunu olarak görülmüştür.

- Yine iç tehdit başlığı altında; bazı islam devletlerince geliştirilip desteklenen şeriat düzenine dayalı İslami tehdidin laik devlet düzenine karşı, ciddi bir tehlike teşkil ettiği belirtilmiştir. Bu doküman, ömrü belli bir süre ile sınırlanmış bir belge olmayıp,

gelişen siyasi, askeri ve sosyal olaylara bağlı olarak her yıl aralık ayında, ilgili kurum ve kuruluşlardan gelen öneriler kapsamında güncelleştirilen bir dokümandır.

- Bu bağlamda; son dönemde Türkiye'de ivme kazanan, devletin sos-yal, siyasi, ekonomik ve hukuki temel nizamlarını tamamen veya kısmen değiştirerek şer'i esaslara dayalı bir düzen kurmayı amaçlayan irticai faaliyetler, TSK tarafından değerlendirilerek, 28 Şubat 1997 tarihinde toplanan MGK'da başlıca gündem maddesi olmuştur.

- Ancak bundan sonradır ki, TSK, irticai faaliyetleri iç tehditte, bölücü terör ile aynı seviyeye, yani birinci önceliğe yükseltilmiş ve bu duruma bağlı olarak, yeni bir teşkilatlanma içinde batı çalışma grubu oluşturulmuş ve faaliyete geçirilmiştir. İşte bu teşkilatın oluşturulması ile TSK'leri tarafından siyasal islamın ülke genelinde resmi çıkartılarak irticai faaliyetlere ilişkin ülke boyutundaki genel görüntü, tüm yönleriyle yakinen takip ve kontrol altında izlenmektedir.

- Hal böyle iken; TSK.'nce, Türk-Yunan ve Kıbrıs sorunlarına ilişkin dış tehdit değerlendirmesi ile bölücü terörün meydana getirdiği iç güvenlik ile ilgili değerlendirme ve oluşturulan konseptte bugüne kadar hiçbir tepki gösterilmemesine rağmen, bugün, iç tehdit unsurunun diğer bir kolu olan irticai faaliyetlerdeki hayati öneme haiz gelişmeler doğrultusunda yapılan değerlendirmeye, belli çevrelerce reaksiyon gösterilmesi, din sömürüsü ve bezirgânlığını cüretle yapan bu kesimin, TSK'lerini kamuoyuna karşı özellikle din düşmanı olarak takdim etmesinin en açık ifadesidir.

Bu noktadan hareketle sonuç olarak;

- Atatürk'ün ilke ve inkılâpları doğrultusunda ortaya koyduğu eğitim ve kültür politikalarının, çok partili dönemde oy kaygısı ile terk edilmesini müteakip, meydana gelen boşluğu iyi değerlendiren irticai kesim; ülkemizde halen laikliği dinsizlik olarak algılayan siyasal islamcı bir kitlenin oluşumuna yönelik propaganda, kurumlaşma ve kadrolaşma faaliyetlerine ağırlık vermiş bulunmaktadır.

- Bugün önemli birçok devlet kadrosunun irticai kesimin eline geçmesi artan bir şekilde devam etmektedir. Özellikle devletin karar mekanizmasını oluşturan, önemli ve öncelikli görev yerlerinden mülki idare, maliye ve emniyet güçlerine sızılmakta, birçok mahalli idare ve kamu iktisadi teşebbüslerinin büyük bir bölümünde kadrolaşma yönünde altyapı tesis edilmesi çalışmaları yoğun bir şekilde devam etmektedir.

- Diğer taraftan irticai kesime karşı bilinçli olarak devletin ilgili organlarınca, yeterli denetim yapılmamasından ve yasaların gereği gibi uygulanmamasından istifade ile; bu kesimin eylem ve faaliyetlerini artan bir cüretkârlıkla icra ettiği görülmektedir.

Özellikle Türk Ceza kanunu'ndan kaldırılan 163. maddenin yarattığı boşluğun doldurulmaması, irticai kesime güçlü bir propaganda imkânı ve ortamı sağlamıştır.

- Artan irticai faaliyetlere karşı alınan MGK. kararları göstermelik bazı tedbirler dışında uygulanmamıştır. Kararların kamuoyu gündemine sokularak engellenmesine çalışılmaktadır.

- MGK. kararlarını TSK'nin dayatması olarak kamuoyuna yansıtan irticai kesim, TSK ile halkı karşı karşıya getirerek, silahlı kuvvetleri yıpratmaya çalışmaktadır.

- Önemli bir ekonomik güce sahip olan irticai kesimin, bu alandaki, artırarak devam ettirdiği faaliyetlerini sürdürebilmesi halinde, daha güçlü mali imkânlarla kavuşabileceği değerlendirilmektedir.

- İrticai kesim, kendi ideolojisini ülkeye yerleştirmek ve hâkim kılmak doğrultusunda, hâlihazırda ülkenin en hassas konusunu oluşturan kanlı terör örgütü PKK ile ilişkiye girmekten kaçınmamakta, bu şekilde terörü sona erdireceği noktasından hareketle, örgütü ve bölge halkını kendi amaçları için kullanmanın yollarını aramaktadır.

- İrticai kesimin, bir yandan içte siyasal islami gerçekleştirmeye çalışırken, diğer yandan Türkiye'deki laik ve demokratik rejimi kendileri için tehdit olarak gören başta İran olmak üzere teröre destek veren bazı islam ülkeleriyle dayanışma içine girerek halkımızı Atatürk'ün hedef olarak gösterdiği batı medeniyetinden uzaklaştırmaya yönelik çabalar içinde olduğu gözlenmektedir.

- 4 Mart 1929 tarihinde, devrin başbakan'ı merhum İsmet İnönü, TBMM'de yaptığı tarihi bir konuşmada; "efendiler tehlike kapının eşiğine gelinceye kadar sabreden büyük meclis, Cumhuriyet'i kurtarmak için keskin ölçülerin zamanı geldiğine hükmetmiş, dinin, devletten ve siyasetten uzaklaştırılması da geçen devirde tamamlanmıştır.

- "Vatandaş mabedinde kendi itikadı ve vicdanı ile serbest bırakılmış, onun arık ve temiz inancı bu dünyanın karışık işlerinden kurtarılmıştır. Hiç kimse bir vatandaşa, dini inancından, ibadetinden ötürü bir engel çıkarmaya nasıl muktedir olmayacaksa, dindar silahı ile de hiç kimse TBMM'nin herhangi bir kanununa, bir vatandaşın emniyet ve haysiyetine dil uzatmaya imkân bulamayacaktır" demiştir.

Yine bu tarihi konuşmada; başbakan İsmet İnönü;

"Cumhuriyet adliyesi bu memleketi fesada, vatandaş haysiyet ve şerefine ne kadar örtülü ve sanatlı olsa da, isnat ve iftiraya karşı müdafaa edecek değerdedir." diyerek konuşmasını noktalamıştır.

Oysaki bugün;

- Mensuplarına barış, saygı ve sevgi, karşılıklı yardımlaşma ve iyi ahlaki öğütleyen, toplumu ayıran değil, kaynaştıran, diğer dinlere dahi hoşgörü ile yaklaşan dinimize aykırı olarak; "dinimize küfrettiler" sloganları ile insan boğazlayan caniler, Abbasî döneminden bile geri bir ilkeliliği açıkça sergilemektedir.

- Nitekim, hazırladıkları sözde islam anayasasında da;

+ devlet, islamın dışında değil, içindedir.

İslam hukukun bir parçasıdır.

+ İslam dini laik rejimi kabul etmez.

+ İslam 'da din ve devlet ayrılmaz.

+Demokrasi, Avrupa menşe'li bir rejim olduğuna göre, islamın kabul etmediği bir felsefeden doğmuştur.

+ Kanun koymak demek Allah 'a karşı savaş açmak demektir.

+ Devletin idare şekli İslam 'dır.

+ Hâkimiyet, kayıtsız şartsız Allah'ındır, diyerek, nihai hedefleri olan, bir din devleti kurmak için, halkı, sonu olmayan bir karanlığın içine çekmek üzere, her türlü yola başvurmayı, mubah saymaktadırlar.

- İşte bu anlayıştır ki; bugün bu kesim, bilinçli bir şekilde TSK'lerini din düşmanı olarak göstermektedir.

- Netice olarak irticai kesimin hâlihazır faaliyetleri itibariyle; Atatürk'ün temellerini attığı ve çerçevesi anayasa'mız ile belirlenmiş olan demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti anlayışı dışına çıkarak, T.C. devletini yıkmayı amaçladığı açıkça görülmekte ve ülkemizde siyasal islami gerçekleştirme yolunda oluşan irticai tehdidin çok ciddi boyutlara ulaştığı değerlendirilmektedir.

- Ancak, Türkiye devletinin şekli cumhuriyet, rejimi demokrasidir. Cumhuriyet ümmet olmayan bir millet kavramını ve üniter devlet yapısını esas almıştır. Türkiye cumhuriyeti devletinin en bariz karakteristiği, Atatürk ilkelerine, demokratik, laik ve sosyal hukuk devletine, insan haklarına, hukukun üstünlüğüne dayanan çağdaş bir siyasal sistemi benimsemiş olmasıdır.

- Nitekim anayasanın;

+ Birinci maddesi; Türkiye devleti bir cumhuriyettir.

+ İkinci maddesi; Türkiye cumhuriyeti, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

+ Dördüncü maddesi ise; birinci ve ikinci maddelerdeki hükümlerin değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği hükümlerine amirdir.

- Böylece anayasanın temel nitelikleri kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına, halkın egemenliğine, milli değerlerine, laikliğe, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne ve üniter devlet yapısına bağlılık, Türk devlet sisteminin temel taşlarıdır.

Bu husus, milleti ile devlet arasında bir antlaşmadır.

- Bu antlaşmaya kuralları bilerek, uygulayarak ve uygulatarak riayet eden her vatandaş Türk milletinin onurlu ve saygıdeğer mensubudur.

- Bugün itibariyle; artan boyutta devam eden irticai tehdidin, Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkmayı hedef alan fevkalade ciddi boyutu; Atatürk'ün kurduğu cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda memleketini seven demokratik ve laik her vatandaşın dikkatle izlemesi ve bu tehdidi her kesime anlatması, tarafsız kalmaması ve icraatta bulunması ana görevidir. Bu noktadan hareketle; Atatürk'ün kurduğu modern ve laik Türkiye cumhuriyeti devletinin nitelikleri değişmeyecek, değiştirilemeyecektir.

- bunlar;

+ Tek millet,

+ Tek vatan,

+ Tek devlet,

+ Tek dil,

+ Tek bayrak,

olarak ifade edilmektedir.”

EK-2. MİT tarafından Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL'e Sunulan Brifing

“İran’ın da etkisiyle, Türkiye’de şeriat düzeninin ancak İslami bir devrim yoluyla gerçekleştirilebileceğini savunan irticai grupların eylemsel aktivitelerinin toplumu rahatsız eder boyuta ulaştığı; son beş yıl içinde, faili meçhul cinayetler, laiklik aleyhtarı davranış ve gösterilerin turmandığı,

- Refah Partisi’nin, yasadışı “tarikat öğretisi”ni demokratik yollarla iktidara taşımaya çalıştığı, tek başına iktidara gelmek isteyen partinin nihai amacının, diğer irticai gruplar gibi, Şeriat Devleti kurmak olduğu,

- Milli Görüşçülerin Milli Gençlik Vakfı, Kadın Kolları, meslek teşekkülleri ve dernekler vasıtasıyla etkili faaliyet yürüttükleri, bu maksatla, Belediye imkânlarından yararlanılarak, Kur’an Kursları, pansiyonlar ve vakıflara kolaylıklar sağlandığı,

- Başta TSK, Emniyet ve Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, kamu kurumlarında ve bazı sendikalarda (HAK-İŞ Konfederasyonu bünyesindeki 9 sendika gibi), derneklerde ve vakıflarda kadrolaşmaya ağırlık verdikleri,

- Özellikle Silahlı Kuvvetlere ve Emniyet teşkilatına “sızmaya” çalıştıkları, Milli Eğitim Bakanlığı ve öğretmenlerin öncelikli hedef olarak görüldüğü,

- Nakşibendi ve Süleymancı tarikatlarının Milli Görüşçüleri desteklediği, ancak Nurcuların destek vermedikleri, F.GÜLEN başta olmak üzere, Nurcu kesimde bazı tereddütlerin devam ettiği,

- İBDA-C, Hizbullah, Süleymancı Kaplancılar, Acz-i Mendiler, Nurcu F.GÜLEN grupları yasa dışı faaliyetlerini artırdıkları,

- Yayıncılık sektöründe dini içerikli kitap ve gazete sayısının her geçen gün arttığı, gazete ve dergilerin kapılara kadar dağıtılması yöntemiyle olağanüstü tirajlara ulaşıldığı,

- Milli Görüşçü unsurların, 1994 yılından itibaren diğer irticai unsurları kendi siyasi çatısı altında toplamak ve daha sonra Kürt ve Alevi gibi unsurlara yakınlaşmak suretiyle kitleselleşmeye çalıştığı,

- HADEP’in seçimlere katılmaması halinde, bu partinin seçmenleri Refah Partisi’ni tercih edebileceği,

- Radikal İslamcılardan İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi (İBDA-C), Yeryüzü Grubu ve Selam Grubu’nun basın-yayın faaliyetleri icra ettikleri,

- *İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUM-DER), AKABE Kültür Eğitim Vakfı (AKEV), İlmi Araştırmalar Vakfı (İLKAV) ve Filistinle Dayanışma ve Dostluk Derneği (FDD) 'nin sosyal organizasyon olarak faaliyet yürüttükleri,*
- *Hizbullah (İlim ve Menzil Cemaatleri), İslami Hareket Örgütü (İHÖ) ve Caferi unsurların bağımsız ve yöresel hareket ettikleri, İBDA-C, Hizbullah ve İslami Hareket'in teröre yakın radikal İslamcı gruplar olduğu,*
- *İran tarafından desteklenen İBDA-C'nin sabotaj, Hizbullah'ın PKK'ya karşı "İslami bir Kürt Devleti" kurma fikrini benimsediği, 1991 yılından Eylül 1996'ya kadar ağırlıklı olarak Diyarbakır, Mardin, Batman, Bingöl ve Şanlıurfa'da toplam 1365 silahlı eylem icra ettiği, İslami hareket örgütünün de İran tarafından desteklendiği ve örgüt lideri İrfan ÇAĞIRICI'nın Çetin Emeç eylemini gerçekleştirdiklerini ifade ettiği,*
- *Tarikatlardan Nurcular içinde yer alan F.GÜLEN grubuna ait yurt içinde 78 vakıf, 14 dernek, 100 özel okul, 186 şirket, 460 dersane, 470 öğrenci yurdunun bulunduğu, bu grubun demokratik yollarla devlet kademelerinde kadrolaşmaya çalıştığı, Atatürk ilke ve inkılaplarını ortadan kaldırarak, şeriat esaslarına dayalı bir devlet kurmayı hedefledikleri,*
- *F.GÜLEN Grubunun, yurt içinde ve özellikle Orta Asya'ya yönelik eğitim ve basın faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları, yayın organı Zaman Gazetesinin Orta Asya ülkelerinde yayımlanmaya başladığı,*
- *Nurcuların ve Süleymancılardan yurt içinde ve yurt dışında öğrencilere yönelik olarak çok sayıda kurs ve pansiyon işlettikleri, Milli Görüşçülerin ve özellikle Nurcuların yurt içi ve yurt dışında özel okullara sahip oldukları,*
- *Acz-i Mendi grubunun Atatürk aleyhtarı gösteriler düzenlediği,*
- *Almanya'da IGMG dışında radikal islamcı Anadolu Federe İslam Devleti (AFİD) 'nin C.KAPLAN tarafından kurulduğu, bu kişinin ölümü üzerine oğlu Metin KAPLAN liderliğinde toparlandığı, "İslam Kültür Merkezleri Birliği (İKMB)"nin ise Süleymancılık faaliyetleri paralelindeki faaliyet gösterdiği,*
- *IGMG Başkanlığına N.ERBAKAN'ın yeğeni Mehmet Sabri ERBAKAN'ın getirildiği, sonuç olarak fundamentalist ülkelerin Türkiye'de İrticai potansiyelini kullanma çabalarının tabanda kabul görmediği ancak irticai tehdidin yoksul ve gayrimemnun kesimlerde taraftar bulma imkânı kazandığı, ayrıca çeşitli provokasyonlara açık bir özellik taşıdıkları,*
- *Yabancı İslamcı grupların irticai potansiyeli daha aktif bir çizgiye çekme tehdidinin mevcut olduğu, bu beklentilerin ülkemizin yer aldığı uluslararası toplumun dikkatinin*

Türkiye üzerinde toplanmasına ve batılı platformlarda aleyhimize istismarına mesnet teşkil edeceği”

- *Almanya’da “Milli Görüş İslam Toplumu (IGMG)” kanalıyla İslamın Avrupa’da resmi din statüsü kazandırılmasına çalışıldığı,*

- *Milli Görüşçü Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından uluslararası nitelikte konferanslar gerçekleştirildiği,*

- *Ayrıca, anti Amerikancı ve antisyonist tavırlarıyla bilinen Milli Görüşün güçlenmesinin ABD menfaatlerine zarar verebileceği imajını silmek amacıyla bu ülkedeki 4 milyonluk zenci ve Arap Müslüman kitlenin sempatisini çekmeye ve bu lobiden yararlanmaya çalışıldığı,*

- *Milli Görüşçülerin, Suudi Arabistan/Rabita, Libya Uluslararası İslama Çağrı Cemiyeti, İran İrşat Bakanlığı, HAMAS ve Müslüman kardeşler gibi örgüt ve unsurlarla temas halinde olduğu,*

- *Milli Görüş’ün “İslam Birleşmiş Milletleri”, “İslam Ortak Parası”, “İslam Ekonomik Topluluğu” gibi hedeflere yöneldiği, RP’nin Türkiye’nin İslam aleminde lider ülke konumuna geleceği yönündeki propagandalarının etkili olduğu, bu durumun İslam aleminin liderliği için gizli bir rekabet halinde olan Arap ülkelerinde tedirginlik yarattığı,*

- *İsrail Başbakanı NETENYAHU’nun da, Refah Partisi’nin İslam ülkeleri içinde lider ülke olma hedefinden rahatsızlık duyduğu,*

-*Batıya alternatif “İslam Birliği” oluşturma propagandalarının zemin kazandığı, RP’nin İslamcı kimliği ile iktidar ortağı olmasının, İran deneyiminin aksine, demokratik yöntemlerle de iktidarın elde edilebileceğini gösterdiği,*

- *Bu durumun çeşitli gruplara rahat bir faaliyet ortamı ve kadrolaşma imkanı sağladığı, Refah Partisi’nin topyekün iktidara gelme yönündeki çabalarını hızlandırdığı, belirtilmektedir.*

“- İSLAMCI UNSURLARIN GÜCÜ çizelgesi altında; bu unsurlara ait yurt ve yurt dışındaki “yayın (181), dernek (884), vakıf (197), şirket (509), kurs-pansiyon (1770), dersane (486), sendika (9) ve özel okul (242” sayıları,

- *İSLAMCI UNSURLARA AİT KURS VE PANSİYONLAR çizelgesi altında; yurt içi ve yurt dışındaki Radikal İslamcı Unsurlar, Milli Görüş, Nurculuk (470), Süleymancılık (1300) ve diğer Tarikatlar”a ait toplam 1770 kurs ve pansiyon sayıları, - İSLAMCI UNSURLARA AİT DERSANELER çizelgesi altında; Nurcuların 460’ı yurt içinde, 25’i yurt dışında olmak üzere, toplam 485 dershanesi olduğu, ayrıca diğer tarikatların 1 dershanesi olduğu,*

- İSLAMCI UNSURLARA AİT ÖZEL OKULLAR çizelgesi altında; Milli Görüşçülerin 1'i yurt içinde, 2'si yurt dışında; Nurcuların ise 100'ü yurt içinde, 139'u yurt dışında olmak üzere, toplam 241 özel okulunun bulunduğu,
- İSLAMCI UNSURLARA AİT RADYO VE TELEVİZYONLAR çizelgesi altında; Radikal İslamcı Unsurlar (31), Milli Görüş (46), Nurculuk (15), Diğer Tarikatlar (14) olmak üzere, toplam 106 radyo ve televizyon olduğu ,
- HAK-İŞ KONFEDERASYONU çizelgesi altında; bu Konfederasyona bağlı, HİZMET-İŞ, ÖZSAĞLIK-İŞ, ÖZİPLİK-İŞ, ÖZGAĞAÇ-İŞ, HAKTARIM-İŞ, ÖZGIDA-İŞ, BELEDİYE-İŞ ve ÖZÇELİK-İŞ sendikalarının olduğu,
- İSLAMCI UNSURLARA AİT DERNEKLER çizelgesi altında; yurt içinde ve yurt dışında, “Radikal İslamcı Unsurlar (126), Milli Görüş (324), Nurculuk (15), Süleymancılık (2100) ve Diğer Tarikatlar (16)” olmak üzere, toplam 884 dernek olduğu,
- İSLAMCI UNSURLARA AİT VAKIFLAR çizelgesi altında; yurt içinde ve yurt dışındaki vakıfların; Radikal İslamcı Unsurlar (53), Milli Görüş (27), Nurculuk (80), Süleymancılık (14) ve Diğer Tarikatlar (23) olmak üzere, toplam 197 vakıf bulunduğu,
- İSLAMCI UNSURLARIN YAYIN FAALİYETLERİ çizelgesi altında; yurt içinde ve yurt dışında 21 gazete ve 160 derginin tespit edildiği,
- İSLAMCI UNSURLARA AİT ŞİRKETLER çizelgesi altında; yurt içinde ve yurt dışında Radikal İslamcı Unsurlar (148), Milli Görüş (54), Nurculuk (262), Süleymancılık (28) ve Diğer Tarikatlar (17) olmak üzere, toplam 509 şirket bulunduğu,
- İSLAMCI UNSURLAR çizelgesi altında, bu unsurların; MİLLİ GÖRÜŞ, RADİKAL İSLAMCI UNSURLAR (HİZBULLAH, TEVHİD, YERYÜZÜ, MAZLUM-DER, M.GENÇLİK, İBDA-C, İSLAMİ HAREKET ile 30 KADAR GRUP) ve TARİKATLAR (NURCULUK, SÜLEYMANCILIK, NAKŞİBENDİLİK, KADİRİLİK ile DİĞERLERİ) olmak üzere, üçe ayrıldığı,
- MİLLİ GÖRÜŞ çizelgesi altında,
- SİYASİ ORGANİZASYON alt başlığı altında REFAH PARTİSİ,
- VASAT ORGANİZASYONU alt başlığı altında; Milli Gençlik Vakfı (74 İlde Şube Var), Diğer Vakıflar (27), Dernek (29), Mesleki Örgütlenme HAK-İŞ KONFEDERASYONUNA BAĞLI 8 SENDİKA;
- YAYIN ORGANİZASYONU alt başlığı altında 34 Yayın,
- TİCARİ ORGANİZASYON alt başlığı altında 54 Şirket,

- *YURT DIŞI ORGANİZASYON alt başlığı altında İSLAM TOPLUMU MİLLİ GÖRÜŞ TEŞKİLATI (IGMG) ve ona bağlı 32 Bölge Başkanlığı ile AVRUPA CAMİ YAPTIRMA VE YAŐATMA DERNEğİ (EMUG) ve ona bağlı 295 Cami Derneği olduğu,*
- *RADİKAL İSLAMCI UNSURLAR çizelgesi altında;*
- *YAYIN ORGANİ ÇEVRESİNDE TOPLANAN GRUPLAR alt başlığı altında; Yeni Tahkim Dergisi, Akıncı Yolu Dergisi (İBDA-C Grubu), Zamana Selam Gazetesi (Tevhid Grubu), Yeryüzü Dergisi (Yeryüzü Grubu),*
- *VAKIF VE DERNEK ÇEVRESİNDE TOPLANAN GRUPLAR alt başlığı altında; İnsan hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUM-DER), Vahdet Eğitim yardımlaşma ve Dostluk Vakfı (VAHDET Vakfı), AKABE Kültür Eğitim Vakfı (AKEV), İlmi ve Kültürel Araştırmalar Vakfı (İLKAV) ile Filistinle Dostluk ve Dayanışma Derneği,*
- *BAğIMSIZ VE YÖRESEL GRUPLAR alt başlığı altında, Hizbullahi Faaliyet (İlim-Menzil Cemaati), İslami Hareket (İHÖ), Caferilik ve Caferi unsurlar, Mahalli Yayınlar, Şahıslar ve Kitapevleri Etrafında Toplanan Gruplar ile Müslüman Gençlik.*
- *İBDA-C GRUBUNA AİT İLLEGAL CEPHELER çizelgesi altında alt örgütler ve faaliyet yerleri.*
- *F.GÜLEN'İN YURTDIŞI FAALİYETLERİ çizelgesi altında; Dünya Haritası üzerinde, ülkelere göre işaretlenmiő Okul, Gazete ve Üniversite sayıları,*
- *NURCU GRUPLARIN DAğILIMI çizelgesi altında; NURCULUK (1963);*
- *YAZICI GRUP alt başlığı altında YAZICI GRUP,*
- *OKUYUCU GRUP (1969) alt başlığı altında,*
- *F.GÜLEN GRUBU,*
- *OKUYUCU GRUP alt başlığı altında, SİDDİK DURSUN GRUBU (1989) alt başlığı altında, SİDDİK DURSUN ve İZZETTİN YILDIRIM GRUBU*
- *MEHMET KURTOğLU (1979) alt başlığı altında, MEHMET KURTOğLU GRUBU,*
- *OKUYUCU GRUP (1981) alt başlığı altında, MEHMET KIRKINCI GRUBU (ŞURA) ve GAZETECİ GRUP (YENİ NESİL GRUBU ve YENİ ASYA GRUBU)*
- *ACZ-İ MENDİ GRUBU (1991) alt başlığı altında ACZ-İ MENDİ GRUBU.*
- *SÜLEYMANCILAR çizelgesi altında;*
- *KEMAL KAÇAR GRUBU Örgütlenmesi alt başlığı altında;*
- *YURT İÇİ (Bir veya birkaç ilden oluşan bölgeler)*
- *YURT DIŞI alt başlığı altında;*
- *İSLAM KÜLTÜR MERKEZLERİ BİRLİğİ (26 ADET), KÖLN, (NURETTİN AKMAN),*

- F.ALMANYA (NİHAT TARHAN),
- HOLLANDA (MAHMUT ALTAN),
- İSVİÇRE (REMZİ ÇELEBİ),
- İSVEÇ (HAMZA BAL),
- BELÇİKA BATTAL GÜÇLÜ
- AVUSTURYA (SELAHATTİN ÇELEBİ)
- FRANSA (YUNUS SADIKOĞLU)
- HÜSEYİN KAPLAN GRUBU alt başlığı altında (Etkinliklerinin İSTANBUL ve RİZE’de sınırlı düzeydedir)
- DİĞER TARİKAT VE GRUPLAR çizelgesi altında;
- NAKŞİBENDİ TARİKATI alt başlığı altında;
- ESAT COŞAN GRUBU /İSTANBUL,
- MUSA TOPBAŞ GRUBU/ İSTANBUL
- M.USTAOSMANOĞLU /İSTANBUL
- REŞİT EROL GRUBU /ADİYAMAN
- KADİRİ TARİKATI alt başlığı altında;
- HAYDAR BAŞ /TRABZON
- IŞIKÇILIK alt başlığı altında;
- M.HİLMİ IŞIK, ENVER ÖREN /İSTANBUL
- VAHABİ TARİKATI alt başlığı altında; SAİT ÇEKMEGİL/MALATYA.
- İSLAM TOPLUMU MİLLİ GÖRÜŞ çizelgesi altında;
- MERKEZ KÖLN GENEL BAŞKAN, GENEL SEKRETER ve onun altında BÖLGE BAŞKANLIKLARI
- İSLAM TOPLUMU MİLLİ GÖRÜŞ (İGMG) (İLTİSAKLARI) çizelgesi altında;
- AVRUPA GAZETECİLER BİRLİĞİ,
- ÜNİVERSİTELİLER BİRLİĞİ,
- AVRUPA DIŞI BAĞLANTILARI,
- İHH
- AVRUPA İSLAM KÜLTÜR MERKEZİ (KONSEYİ)
- TİCARİ İLİŞKİLER VE HAC ORGANİZASYONU
- AVRUPA İSLAM BİRLİĞİ (İUE).
- ANADOLU FEDERE İSLAM DEVLETİ (AFİD) çizelgesi altında;
- GENEL EMİRLER VE HALİFE METİN KAPLAN ve GENEL MERKEZ TEŞKİLATI KÖLN (ULU CAMİİ), BÖLGE BİRLİKLERİ alt başlığı altında;

- *ALMANYA, HOLLANDA, FRANSA, AVUSTURYA, İSVİÇRE, BELÇİKA, İNGİLTERE, AVUSTRALYA EMİRLİK ve TEMSİLCİLİKLERİ*
- *İSLAM KÜLTÜR MERKEZLERİ BİRLİĞİ KÖLN (26 ADET) NURETTİN AKMAN çizelgesi altında;*
- *ALMANYA (NİHAT TARHAN)*
- *HOLLANDA (MAHMUT ALTIN)*
- *İSVİÇRE (REMZİ ÇELEBİ)*
- *AVUSTURYA (SELAHATTİN ÇELEBİ)*
- *FRANSA (YUNUS SADIKOĞLU)*
- *ABD (BURHAN SATAR)*
- *ROMANYA (BİLAL BALLIOĞLU)*
- *DANİMARKA*
- *NORVEÇ*
- *İNGİLTERE*
- *KAZAKİSTAN*
- *GÜRCİSTAN.”*

EK-3. Genelkurmay Tarafından Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL'e Sunulan Brifing

“-Mevcut rejimin islami esaslara oturtulması ideolojisini benimseyen irticai kesim, geçmişte de ayaklanmış ve Cumhuriyetin lider kadrosuna karşı çeşitli suikast girişimlerinde bulunmuştur.

- Bütün irticai grupların nihai amaçları şeriat devleti kurmaktır ancak yöntem ve organize yöntemleri açısından farklılık göstermektedirler.

- İrticai gruplar “Milli Görüşçüler”, “radikal İslamcılar” ve “tarikatlar” olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılabilir. Bu irticai grupların takip ettikleri strateji şu dört safhayı içermektedir.

+ tebliğ; kurdukları veya ele geçirdikleri kuruluşlar vasıtasıyla laikliği dinsizlik olarak gören bir kitle oluşturmak,

+ cemaatleşme; oluşturulan bu kitle ile politik güç elde edip bundan da silahlı kadrolar teşkil etmek,

+ cihad; siyasi iktidarı demokratik yoldan ele geçirmek, bu mümkün olmazsa oluşturulacak kitle ve silahlı güçle, devlet güçlerini tasfiye edip teokratik rejimi gerçekleştirmek,

+ Türkiye’de teokratik bir rejimin kurulmasını müteakip, tüm islam ülkelerini tek bayrak altında toplamak.

- Milli Görüş; Nakşibendi İskender Paşa cemaati şeyhi Zahit Kotku liderliğinde kurulmuş, 1970 yılında Milli Nizam Partisi olarak örgütlenerek günümüzde Refah Partisi adını almıştır.

- Milli Görüş’ün kaynağını Kuran’a ve İslam hukukudur. Ana fikri; “hükmetmeyen kafirdir, müslüman mahkum olamaz, hakim olmalıdır, bu nedenle devlet dine hükmedemez, din devleti yönlendirir, devlet yapısı mutlaka dini esaslara oturtulmalıdır, İslam ile laik düşünce hiçbir zaman bir arada olamaz” şeklindedir.

- Legal ve siyasi alanda faaliyet gösteren Milli Görüşçüler, 80 ilde ve ilçelerde 100 bini aşkın üyesi bulunan Milli Gençlik Vakfı, kadın kolları, meslek teşekkülleri ve dernekler vasıtasıyla etkin faaliyet göstermektedir.

- Milli Görüş; açıktan yapılacak antilaik irticai hareketlerin Türk Silahlı Kuvvetleri ve laik unsurlar karşısında etkisiz kalacağından hareketle; insan hakları, ibadet ve inanç özgürlüğü, demokrasi gibi uluslararası değerlere dayalı bir siyaset takip etmektedir.

- Hizbullah, Tevhid, Yeryüzü, Mazlum-Der, Müslüman Gençlik, İBDA-C, İslami Hareket gibi radikal islami gruplar ise genellikle bir dergi veya yayın kuruluşu etrafında toplanmış, dar kadrolu küçük gruplardır.
- Refah Partisi ve diğer irticai unsurlar öncelikle gençlik kesimine el atmışlardır. Nurcular, Süleymancılar ve Nakşibendiler gençliğe tahsil ve barınma imkânları sağlamakta; imam hatip okullarını çoğaltarak, yandaşlarını harp okulu dışındaki okullara yönlendirmektedirler.
- Milli Görüş, yurtdışına yönelik olarak “İslam Birleşmiş Milletleri”, “İslam Ortak Pazarı”, “İslam dinarı” gibi hedeflere yönelmiştir. Diğer taraftan, Mısır ve Suriye’de yaygın olan “Müslüman Kardeşler”, Libya’daki İslami Çağrı Cemiyeti”, S.Arabistan’daki “Rabita” ve Cezayir’deki “İslami Selamet Cephesi” ile ilişkileri mevcuttur.
- Refah Partisi ve diğer irticai unsurlar, 1990’lı yıllarda, Bosna Hersek, Cezayir, Azerbaycan, Filistin ve Çeçenistan’daki olayları kullanarak, kendi propagandalarını yapma imkanı bulmuşlardır.
- Refah Partisi, 1980-1990 yılları döneminde büyük hamle yapmış; 1994 yerel seçimleri ile 1995 genel seçimlerinde kazandığı başarıyla, İran deneyiminin aksine, demokratik yöntemlerle iktidara gelebileceğini görmüştür.
- Refah Partisi, 1995 seçimleri sonrasında DYP ile birlikte iktidar olarak, şeriat devletinin tesisine hizmet edecek ortamı hazırlamak maksadıyla; adalet, milli eğitim ve içişleri bakanlıkları başta olmak üzere devletin diğer kamu, kurum ve kuruluşlarında, yerel yönetimlerde, sivil sektörde ve mevcut rejimi silahla değiştirmek gerektiğinde ihtiyaç duyacağı emniyet teşkilatında kadrolaşma faaliyetlerine ve TSK bünyesine sızma gayretlerine hız vermiştir.
- Halihazırda TBMM’nin hakimi Refah Partisi’dir. Partili milletvekillerinin tümü büyük bir disiplin içerisinde meclise devam etmekte, her oturumda çoğunluk elde ederek bütün yasaların çıkarılmasını sağlamaktadır.
- İktidar ortağı DYP Genel Başkanının hesap ve mal varlıkları sebebiyle teslimiyetçi bir tutum izlemesinden dolayı DYP’li milletvekillerinin çoğunun yapılan TBMM’deki oylamalara katılmaması Refah Partisi’nin bahse konu etkinliğini daha da güçlendirmektedir.
- RP’nin ifade edilmeye çalışılan yaklaşımları ile amaçlarının dine hizmet değil, dini siyasete alet etmek olduğu, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk tarafından “bunlar islamiyeti lekelemiştir demiyorum, pisletmişlerdir...toplum

olarak bu tehlikeyi görüp uyanık olmak durumundayız” şeklindeki cümleleriyle açıkça ortaya konulmaktadır.

- Refah Partisi, ayrıca, parlamentodaki desteğini artırmak ve şeriat ideolojisinin devlet yapılanmasında kök salmasını temin etmek maksadıyla; kendi adamlarını, yandaşlarını ve irticai kesime mensup kişileri, DYP, ANAP, MHP ve BBP içerisine yerleştirmiş bulundurmaktadır.

- Refah Partisi, yürütmenin de tek hakimi durumundadır. İş adamı zihniyetiyle hareket eden bu parti, yapmak istediği uygulamaları sık sık ve ısrarla gündeme getirerek sonunda kabul edilmesini sağlamaktadır.

- Koalisyon protokolü gereği, DYP’ne verilen önemli bakanlıklara yine bu parti içinde irticai kesime ilgi duyan kişilerin (Milli Eğitim Bakanı gibi) atanmasını sağlamak veya kendi partisine mensup devlet bakanlarını DYP’ne verilen diğer bakanlıkların (MSB ve Dışişleri Bakanlığı) ilgi sahasına giren konuları takiple görevlendirmek suretiyle hükümette tek söz sahibi durumuna gelmiş bulunmaktadır.

- Bakanlıkları devre dışı bırakma uygulamalarına, Suriye, Libya ve İran ile yapılan temaslar ve Başbakan Erbakan’ın Afrika gezisinin planlaması en çarpıcı örnekleri oluşturmaktadır. Bu gezi ve temaslar, Dışişleri Bakanlığının bilgisi dışında organize edilmiş, bu bakanlıktan personel çağrılmamış veya çağrılrsa da özel görüşmelere iştirak ettirilmemiştir.

- Belirtilen uygulamanın diğer bir örneğini ise Refah Partisi’nin danışmanları vasıtasıyla yürüttüğü ve Milli Savunma Bakanlığının bilgisi dışında gerçekleştirmek istenen İslam ülkelerine yönelik ikili savunma sanayi girişimleri teşkil etmektedir. Başbakanlık bünyesinde ikili savunma sanayine yönelik olarak oluşturulan bahse konu danışmanlar kurulu, milli savunma bakanlığından bağımsız olarak hareket etmekte ve kendi programları çerçevesinde savunma sanayi alanında ilişkiye girmek istediği ülkelerle temaslar yapmakta, bu ülkelerin askeri ateşeleri ile gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında görüşmek suretiyle milli savunma bakanlığı dışında yeni bir yapılanma oluşturmaya çalışmaktadır.

- Bu çerçevede Refah Partisi, kendi arzusu doğrultusunda gerçekleştirmek istediği ikili savunma sanayi girişimlerinde kullanmak üzere MSB’lığının bütçesinde 50 trilyon TL kesinti yapmayı ve bu parayı harcama yetkisini Başbakanlık kontrolüne almayı planlamıştır.

- Halen Refah Partisi kendisine bağlı 18 Bakanlığa ilaveten, irticai kesime yakınlıkları ile bilinen DYP’ne ait 4 bakanlık (Milli Eğitim ve üç Devlet Bakanlığı) üzerinde etkin rol

oyynamakta, diğer DYP'li bakanlıkları ise bürokrat seviyesinde kontrol etmeye çalışmaktadır.

- Devletin en önemli temel taşlarından birisi olan yargı kurumu içerisinde gerçekleştirdikleri son hakim ve savcı atamalarıyla bir taraftan yandaşları olan hakim ve savcılar kritik noktalara getirerek, hakim ve savcılar yüksek kurulunda belirli bir üstünlük sağlanmış, diğer taraftan Atatürkçülüğü ve laikliği savunan hakim ve savcılarının görev yerleri değiştirilmek suretiyle bunlar üzerinde baskı tesis edilmek istenmiştir, nitekim bu atamalar sonrasında yeni kadrolar tarafından Ankara Kocatepe camiinde eylem yapan Acz-i mendi tarikatı mensupları tahliye edilmiştir.

- Diğer bir örnek ise, Akit gazetesi köşe yazarı Abdurrahman Dilipak'ın 1995 yılında Atatürk hakkında yazmış olduğu bir kitapta Atatürk'ün annesinin bir genelev kadını olduğunu ve babasının annesini genelevden çıkardıktan sonra evlendiğini belirtmesi nedeni ile bu kişi hakkında İstanbul Başsavcılığınca açılan bir dava oluşturmaktadır. Bu dava sürecinde;

+ Dava hakimi Mustafa Kutluk, sanık Abdurrahman Dilipak'ı mahkemeye çağırmaksızın beraat ettirmiş,

+ Müteakiben bu hakim Yüksek Hakimler Kurulu tarafından kınama cezası ile birlikte Bursa'ya atanmış,

+ Şevket Kazan'ın Adalet Bakanlığına görevine getirilmesi sonrasında, Bakan Kazan bu hakim'in itibarının iade edilmesini, kınama cezasının kaldırılmasını ve kendisinin yeniden İstanbul'a atanmasını müsteşarından talep etmiştir.

+ Bakan tarafından belirtilen bu isteklerin adalet bakanlığının yetkili mercilerince reddedilmesi üzerine adı geçen hakim "tetkik hakimi" olarak adalet bakanı şevket kazan tarafından bakanlığa alınmıştır.

+ Ayrıca Refah Partisi'nin, islami kimliği nedeniyle anayasa ve siyasi partiler kanununu istinaden kapatılması gerektiği yönünde suç duyurusunda bulunan Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı Nuh Mete Yüksel'in bu girişimi bahane edilerek Adalet Bakanlığınca bazı uygulamaları ile ilgili savunması talep edilmiş ve bu savunmada, yürüttüğü görevle ilgili usul hatası yaptığı, Mısır'da şeriatçı savaşçılar yetiştirilmesi konusunda gereksiz detaylı araştırmada bulunduğu öne sürülmüştür.

- Acz-i mendi tarikatına mensup sanıkların saç ve sakallarının kesilmesi konusunda özel tip cezaevi müdürlüğünü ikaz ettiği gibi çok basit konulara yer verilerek kasıtlı olarak

cumhuriyet savcısını zor durumda bırakacak ve onu suçlu duruma düşürecek bahsekonu soruların cevaplanması talep edilmiş ve kişi baskı altına alınmıştır.

- Bugün için yukarıda ifade edilen örnek benzeri, Refah Partisi ideolojisine yakın olan yaklaşık 400 hakim ve savcının Adalet Bakanlığı bünyesinde alınmakta olduğu öğrenilmiştir.

- Ayrıca, Kayseri Belediye Başkanı Şükrü Karatepe'nin 10 Kasım 1996 günü Kayseri'de düzenlenen, Atatürk'ü anma törenlerinden sonra katıldığı bir toplantıda; "müslümanlar sakın ola bu hırsı, imanı, kini, nefreti eksik etmeyin..." şeklindeki partisinin gerçek amacını gösterir ifadelerinden sonra;

+ hakkında açılan soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısına baskı yapılarak çeşitli vaadlerde bulunulmuş,

+ bu maksatla üniversite öğretim görevlilerinden oluşturulması düşünülen bilirkişi heyetine, irticai kesimin görüşlerini benimseyen öğretim görevlilerinin seçilmesi için gayret sarfedilmiş,

+ bunun için irtibatta oldukları başbakanlık müsteşarı Kadri Keskin'den Ankara devlet güvenlik mahkemesi savcısı nezdinde tavassuta bulunulması istenmiştir.

- Refah Partisi bu tür uygulamalarla yargıya müdahalede bulunarak dava dosyalarının örtbas edilmesini ve kapatılmasını amaçlamaktadır.

+ Adalet Bakanının kendi görüşüne yakın bulduğu hakim ve savcılarını kritik ve önemli yerlere atandırmak için yüksek hakimler kurulunda çaba sarfettiği, ayrıca Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerin başsavcılarına çeşitli yollardan telkinlerde bulunarak ve talimatlar vererek, onları baskı altına almaya çalıştığı öğrenilmiştir.

- Cumhuriyet rejiminin önemli teminatı olan Yargıtay Başsavcılığı seçiminin gündemde olduğu bu günlerde, zaten çoğunluğu dinci ve kürtçü kesime mensup kişilerin elinde olan mahkemeler ve Yargıtay bünyesinde yürütülen faaliyetlerle Refah Partisi kendi yandaşı olabilecek bir adayı seçtirmek için yoğun bir gayret sarfetmektedir.

- Refah Partisi türbanlı yargıçların görev almalarına olumlu yaklaşım sergileyerek kılık kıyafet kanununu ortadan kaldırmayı amaçlamakta ve böylece toplum için önemli kanunları dahi hiçe sayabileceklerini göstermek istemektedir. Nitekim türbanlı hakim ve savcı adaylarının başvuruları, bakan şevket kazan tarafından kabul edilmiş ve bunlardan iki tanesinin ataması gerçekleştirilmiştir.

- 9 Kasım 1996 günü Konya Belediyesi ve Milli Gençlik Vakfı tarafından Konya'da "hükümetin kılık-kıyafet kanun tasarısına kamuoyu desteği sağlamak" konulu bir brifing düzenlenmiş, mitinge 2500-3000 civarında çarşafli ve türbanlı kadın katılmış, mitingin

emniyetini Milli Gençlik Vakfının erkekleri sağlamıştır. Mitinge Konya Büyükşehir Belediye başkanı Doç. Dr. Halil Ürün de katılmış ve yaptığı konuşmada başörtüsüne ve şeriata sahip çıkılmasını istemiştir. Mitingde Türk bayrağının taşınmaması ve pankartlardan birisinde "bacımın örtüsü batmakta rezilin gözüne, acırım tükürge, billahi tükürsem yüzüne" yazısı dikkat çekmiştir.

-Camilerde kadrosuz olarak görev yapmakta olan ve aldıkları din eğitimlerinin seviyesi itibarıyla verdikleri vaazlar ve hutbelerle cemaati şeriatçı kesime kanalize eden cami görevlilerinin, memur statüsüne geçirilmesi yönünde gayret sarfeden Refah Partisi; bu yaklaşımı ile cami görevlilerinin bu görevleri ile ilgili suçlardan dolayı memurin-muhakematı kanununa göre yargılanmasını, dolayısıyla haklarında ilgili suçlardan dolayı cumhuriyet savcıları ve adli makamlarca soruşturma açılmasını önlemek istemektedir. bu gerçekleştiği takdirde cami görevlileri ancak il idare kurulunun müsaadesi ile kovuşturmaya tabi tutulabilecektir.

- Refah Partisi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nı da kendi amaçları doğrultusunda kullanmak gayesiyle, bu kurumdan toplumsal düzeni sağlayan konularda fetva vermesini istemekte, böylece Osmanlı dönemindeki şeyhülislamlık müessesesini yeniden canlandırmayı hedeflemekte ve bu yolla Türkiye'deki yargı birliğini bozarak şer'i hükümlere geçiş zemini oluşturmayı planlamaktadır.

- Kısacası Refah Partisi, Türkiye Cumhuriyetine uygun gördüğü şeriat rejiminin önünü açmak ve gerekli zemini oluşturmak için, bir yandan inkılap kanunlarını, özellikle tevhidi tedrisat kanunu, kıyafet kanunu, medeni kanun ve toplum yaşamını düzenleyen diğer kanunları delmeye çalışmakta, yönerge, genelge ve şifahi talimatlarla bu kanunları savsaklayıp ihlal ederken bir yandan da hazırladıkları önerge ve kanun teklifleriyle muhalefete ve kamuoyuna hissettirmeden bu kanunları değiştirmeye çalışmaktadır.

- Belirtilen yaklaşımın en son örneği ise ramazan münasebeti ile mesai saatlerinin valiler tarafından düzenlenmesini öngören hükümet genelgesi oluşturmaktadır.

- Refah Partisi, "bürokrasiye hakim olamazsanız hükümete hakim olamazsınız" kuralından hareketle uzun yıllar öncesi önemli görevler için hazırladıkları kişileri günümüzde devletin ve yerel yönetimlerin en etkin kadrolarına getirme girişimini sürdürmektedir. Ancak kamu-kurum ve kuruluşlarındaki kadrolaşma faaliyetlerini bugün için sahip oldukları insan potansiyelinin yetersizliği nedeni ile tam olarak doldurmakta güçlük çeken Refah Partisi ortaya çıkan zaafiyeti "iktidara geldik, ama bakınız!..kadroları değiştirmiyoruz" şeklindeki verdiği mesajlarla kamufle etmektedir.

-Refah Partisi iktidara geldiğinden bugüne kadar öncelikli olarak adalet, çalışma, milli eğitim ve içişleri bakanlıkları başta olmak üzere, müsteşar, müsteşar yardımcısı ve genel müdür düzeyinde toplam 85 üst bürokrat ataması veya değişikliği yaparak bu makamlardan 51'ine kendi adamlarını veya kendi düşüncesine ılımlı bakan kişileri getirmiş bulunmaktadır.

- Son olarak Doç.Bnb. rütbesi ile Silahlı Kuvvetlerde iken yabancı kadın ile evlenmek suretiyle ordudan ayrılan, ancak milli görüş ideolojisini benimseyen Prof.Dr.Aziz Akgül Başbakanlık Başdanışmanlığına getirilmiştir.

- RP, kendileriyle aynı ideolojiyi paylaştığı ve kardeş olarak nitelediği ülkelerle, ülkemiz menfaatlerine ters olsa da her türlü şartlar altında ilişkileri sürdürmeyi gaye edinmekte ve bu ilişkileri bozmayı planladığına inandığı devletin milli istihbarat teşkilatını yalancılıkla ve kendilerini kandırmakla suçlayıp, toplum nazarında küçük düşürerek, bu kuruma da sızma niyetlerine zemin hazırlamaktadır.

- Halihazırda milli istihbarat teşkilatı içerisindeki bazı gruplar da, son dönemde devlete değil, bazı siyasi parti liderlerine hizmeti esas almış, bu durum kuruluş içinde huzursuzluk ve güvensizliği de beraberinde getirmiştir. Nitekim kont-terör dairesinin başında bulunan Mehmet Eymür'ün; Tansu-Özer Çiller ikilisine hizmet ettiği, onların yardımı ve bazı pazarlıklar sonucu bu göreve getirildiği, basında çıkan birçok haberin de bu şahıs tarafından sızdırıldığı hakkında yaygın duyumlar bulunmaktadır.

- Refah Partisi son günlerde TRT Genel Müdürlüğü ve TRT'yi ele geçirmek için yoğun çaba göstermektedir. Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından seçilen 3 adaydan birisi olan Tuncay Büyükkertan'ın adaylıktan çekilmesi üzerine, yerine şeriatçı görüşe yakın bir kişinin üçüncü aday olarak seçilmesi için DYP ile anlaşma gayretleri sürdürülmektedir.

- Refah Partisi yönetimi kendi partilerinde olan bakanlıklarda aktif olarak, diğer bakanlıklarda da pasif yöntemlerle ve örtülü bir şekilde kadrolaşmaktadır. Bu durum son devlet personeli atamalarında ve personel seçiminde açıkça kendisini göstermiştir.

- Refah'lı Kültür Bakanı İsmail Kahraman tarafından Topkapı Sarayı müzesinde tam gün süre ile Kuran okunmasını sağlamak bahanesiyle Kültür Bakanlığı bünyesinde 24 adet "Kur'an Okuyucu" kadrosunun ihdası yönünde hazırlanan tasarı Başbakan tarafından meclise sevk edilmiştir. Yine aynı Bakan, Bakanlık kütüphanesine bugüne kadar alınan 63 derginin aboneliğini iptal etmiş; bunların yerine dini içerikli 53 dergiye abone olunması talimatını vermiştir.

- Refah Partisi, Dışışleri Bakanlığı bünyesinde kadrolaşabilmek için Bakanlık giriş sınavlarına Arapça dilinin dahil edilmesini ve Müslüman ülkelere Arapça bilen diplomatların atanması yönünde çaba göstermektedir.
- Mülki idare kadrolarına sızmak için partili gençlerin Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerine girmelerini teşvik etmektedir. Kadın eli sıkmayan Valiler görevde tutulmaktadır. Valiliklere, İmam Hatip kökenli ve eşleri tesettürlü kişilerin ataması yapılmaktadır. Bu çerçevede, 50'ye yakın Valinin değıştirilmesi ve yerlerine irtica yanlısı olanların atandırılması için hazırlık yapılmaktadır. Bu hazırlıkları, partinin en radikal milletvekili olan Hasan Hüseyin Ceylan yürütmektedir.
- Refah Partisi, silahlı güçle iktidarı ele geçirme safhasında arzu ettiği organize kuvveti teşkil etmek maksadıyla; son zamanlarda modern ve etkin silahlarla teçhiz edilmekte olan emniyet teşkilatına sızma, teşkilatta kadrolaşma ve bu müesseseyi ele geçirme yönündeki gayretlerine yoğunluk kazandırmıştır.
- Polis Koleji ve Polis Akademilerine öncelik verilmiş ve bu okulların öğrencilerine tarikatların kiraladıkları hücre evlerinde din eğitimi vermeye başlanmıştır.
- Son dönemde açılan devlet sınavlarında kendi yandaşlarının başarılı olması için kendi görüşlerini benimseyen üst düzey yöneticilerden ve nüfuzlu kişilerden aracı ve takipçi görevlendirmektedir.
- Bugüne kadar hükümetlerde görülen "yakınlara devlet kadrolarında iş imkânı sağlama" geleneği, Refah Partisi'nde "partililere iş imkanı sağlama" şeklinde değışmiştir.
- Üst düzey görevlere ve kilit mevkilere kendi adamlarını yerleştirme" geleneğinin sürdürülmesinin yanı sıra, devlet kadrolarında bir refah partisi tabanı oluşturulmasının da hedeflendiği, bu maksatla, alt seviyedeki görevlere de partili veya sempatizanların yerleştirildiği öğrenilmiştir.
- Refah Partisi'nin iktidar ortağı olduğu günden itibaren, parti il ve ilçe başkanları; bir taraftan parti üyelerine ve partiye üye kaydı yaptıracaklara iş imkânı yaratırken, diğer taraftan partiye kayıt olmamakla birlikte kendisini Refah Partisi'ne hizmet için adanmış daha kültürlü bir gruba, asgari iki milletvekilinin referansı ile iş bulunmasına yardımcı olmakta ve bu kişilerin siyasi iktidar değışiminden etkilenmemelerini garanti edecek tedbirlere öncelik vermektedirler. Refah Partisi tarafından yapılan girişimler sonucunda, bugüne kadar yaklaşık 500 bin kişiye iş olanağı yaratıldığı hakkında duyumlar bulunmaktadır.

-Refah Partisi yönetiminin aldığı kararlar ve Çalışma Bakanı Necati Çelik'in yayınladığı 30 Kasım 1996 tarihli yeni bir yönetmelikle; SSK'ya alınacak sağlık hizmetleri sınıfı, teknik hizmetler sınıfı ile eğitim, öğretim ve avukatlık hizmetleri sınıflarına atanacak olan personel için sınav mecburiyeti kaldırılmıştır. Aynı şekilde SSK Genel Müdürlüğüne hizmetli statüsünde alınacak 2500 kişi için her ilin Refah Partili il başkanı tarafından, partililerden oluşan bir liste hazırlanarak imzalanmış, sonra bu listeler o ilin refah partili milletvekili tarafından onaylanarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanına teslim edilmiştir. Yapılan sınavda yedekleri ile birlikte 5000 kişiye sınav kazandırılmıştır.

- Bunların 2500'ü şimdi, geri kalanı ise bilahare işe alınacak ve sonuçta refah partili 5000 kişinin daha işe girmesi sağlanmış olacaktır. Bu yolla kendi yandaşlarının bu kuruma daha kolay yerleştirilmesini sağlayan Refah Partisi'nin benzer uygulamayı diğer devlet daireleri ve kurumlarına da hızla yaygınlaştıracak değerlendirilmektedir.

- İrticai kesim çeşitli devlet hastanelerinde kendi yandaşları olan tabipleri başhekim ve başhekim yardımcısı sıfatı ile görevlendirmek ve bu doğrultuda atamalar yapmak suretiyle, devletin sağlık sistemi içerisinde hızlı bir yapılanma başlatmışlardır. Bu uygulamaya Ankara Etimesgut Devlet Hastanesi örnek verilebilir. Bu hastanede çalışan ebe, hemşire ve bayan doktorların tamamına yakını türbanlı ve tesettürlüdür.

- İrticai kesim, islami yaşama geçişi sağlamak maksadıyla; dini eğilimlerin güçlü olduğu bölge ve beldelerde uygun ortamı hazırlamak için girişimlerde bulunmakta, nüfuz etmekte zorlandığı kurum ve kuruluşları bu semtlere çekmek suretiyle onları etkilemeyi hedeflemektedir. Nitekim bugün dini yaşamın ağırlıklı olarak sürdürüldüğü ve adeta bir Arap kenti görünümü taşıyan Fatih semtindeki eski Darüşşafaka Lisesi gibi bazı kamu taşınmazları refah partisi ideolojisine hizmet edecek öğrencilerin yetiştirilmesi gayesi ile "İlim Yayma Cemiyeti" ve "Muradiye Vakfı" gibi kuruluşlarca; yurt, dersane ve okul olarak kullanılmak üzere satın alınmak istenmektedir.

- Bahse konu taşınmazın, belirtilen maksatlarla refah ideolojisine hizmette kullanılacağını hisseden, Darüşşafaka Lisesi taşınmazı sahibi Türkiye Cumhuriyeti ziraat bankası yetkilileri, bu taşınmazın Refah yanlılarının eline geçmesine mani olabilmek için karşılıksız olarak TSK'ne devredilmesi konusunda Gnkur.Bşk.lığına teklifte bulunmuştur.

-Refah Partisi, gelecek nesillerin yetiştirilmesindeki rolü nedeni ile milli eğitim ve öğretim kesimini öncelikli hedef olarak ele almakta ve bu bakanlık koltuğuna Fethullah Gülen'in desteği ile gelmiş olan Mehmet Sağlam'ın bulunmasından da mutlu olmaktadır.

- İmam hatip okullarının yanısıra yurtiçinde ve yurtdışında açtıkları, kurdukları ve/veya denetledikleri Kur'an kursu, dersane, okul ve üniversiteler vasıtasıyla yoğun, yaygın ve

etkili bir eğitim çalışması yürüten irticai unsurlar, kendine özgü eğitim olanakları yaratmakta, bilinçli olarak kamu yönetimi alanında spesifik hedeflere göre adam yetiştirmekte, yurt ve pansiyonlar ağı sayesinde barınma olanağı sağlamakta, öğrencilere önemli miktarda burs, harçlık, eğitim araç ve gereçleri temin etmektedir.

- Bu çerçevede sadece Fethullah Gülen'e ait yurtiçinde ve yurtdışında toplam 448 yurt, 346 dersane, 181 okul ve 3 özel üniversite bulunmaktadır. Dini eğitim verilen çocukların yaşı giderek küçülmekte, anaokulu ve kreşler açmak suretiyle beşikten üniversiteye kadar kesintisiz ve etkin bir eğitim zinciri oluşturulmaktadır.

- Eğitime ara vermemek amacı doğrultusunda yoğun yaz kampları uygulaması yapılmakta son iki yıldır "yaz okulu" adı altında ilkokul çocuklarına yönelik dini öğretim kampları kurulmaktadır.

-RP, dini eğitim veren, eğitim kurumları yolu ile tabana ulaşma ve var olanı genişletmek avantajını kaybedeceği korkusu ve inancı ile kesintisiz 8 yıllık ilköğretim eğitime karşı çıkmaktadır.

- İmam hatip okulu öğrencilerinin, harp okullarına girebilmelerini temin etmek amacıyla; son senelerinde yatay geçişle klasik fen liselerine girmelerine olanak sağlayacak olan ve milli eğitim bakanlığınca hazırlanan yönetmelik değişikliği önerisi sonrasında toplumdan gelen tepkiler üzerine milli eğitim bakanı öncelikle bu tepkileri görmemezlikten gelmiş, bilahare yönerge değişikliğinden haberi olmadığını beyan etmiş, ancak tepkilerin artması üzerine Bakan Mehmet Sağlam bu yönerge değişikliğini yeniden incelenmesi gerektiğine karar vermek zorunda kalmıştır.

- Bugün için mevcut imam hatip okullarında yapılan açıklamalara göre 515 bin öğrencinin okuduğu, bu sayının 1951-1952 yılında 885 kişi olduğu dikkate alındığında bu kesimin devletin ciddi kurumlarına el atma arzu ve isteklerini göz önüne sermektedir. Bunun son örneği, imam hatip okulu üniversite mezunları vasıtasıyla Dışişleri Bakanlığına sızma girişimleridir.

- Şeriatçı kesim, son dönemde çıkarılan özel üniversite yasası paralelinde sahip oldukları üniversite sayılarını süratle artırma hazırlıkları yapmakta, master ve doktora için yurtdışına öğrenci gönderme çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca dış ülkelerdeki şeriatçı eğitim veren üniversitelerden mezun olan kişilerin, Türkiye'de öğretmen olarak görev almasına imkan yaratmaktadır.

- Nitekim Milli Eğitim Bakanı'nın YÖK Başkanlığı döneminde Mısır'daki El-Ezher üniversitesi başta olmak üzere çeşitli ülkelerdeki islam üniversitelerine yüzlerce öğrencinin

gönderildiği, bugünkü YÖK Başkanı Kemal Gürüz tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca son öğretmen atamalarında El-Ezher üniversitesi mezunu 4 ilahiyatçı, Milli Eğitim Bakanlığınca öğretmen olarak atanmış, bu kapsamda 18 kişinin daha atanma beklediği öğrenilmiştir.

- Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam'ın YÖK Başkanlığı döneminde, özellikle Refah ideolojisini benimseyen öğrencilerin mastır ve doktora amacıyla yurtdışına gönderilmiş olduğu gerçeğinin bugünkü YÖK Başkanı Kemal Gürüz tarafından ortaya çıkarılması; gerek Refah Partisi ve gerekse Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam tarafından kabullenilememiş ve bu kesim tarafından, "YÖK Başkanının Cumhurbaşkanı tarafından atanması kararının müşterek kararnameye dönüştürülerek sadece başbakan ve başbakan yardımcısının mutabakatı ile atanması şeklinde yeniden düzenlenmesini ve YÖK Genel Kurulunun 24 kişiden 15 kişiye indirilmesini" öngören yeni bir YÖK tasarısı gündeme getirilmiştir.

- Bu yeni yasa tasarısı ile insiyatifin Cumhurbaşkanından alınarak hükümete verilmesinin ve YÖK Başkanlığı görevini yürüten Kemal Gürüz'ün biran önce görevden uzaklaştırılmasının amaçlandığı görülmektedir.

- Yurtdışındaki islami üniversitelere eğitim maksadıyla gönderilecek öğrenciler, genellikle imam hatip mezunu olan, ancak üniversite 2 nci basamak sınavını kazanamamış, doğu ve güneydoğu Anadolu'lu gençler arasından bizzat refah partisince seçilmekte, öğrencilere bu üniversitelerde müfredatın ağırlık noktasını şeriat ve hukuk derslerinin oluşturduğu ilahiyat, ekonomi ve Arapça dersleri verilmekte, derslerden arta kalan zamanda o ülkedeki islami örgütler tarafından (örnek : Pakistan Cemaati İslam örgütü) silahlı eğitime tabi tutularak cihad'a hazırlanmaktadır. Eğitimini tamamlayan öğrenciler, yurda dönmelerine müteakip milli görüş camiasının şemsiyesi altında görev almaktadır. bu eğitimler öğrencileri öylesine etkilemektedir ki bazıları bulundukları ülkede Arapça isimler almak için ilgili makamlara başvuruda bulunmaktadır.

- Bu bağlamda başbakan Erbakan Ağustos 1996 tarihinde Pakistan'a yaptığı ziyarette Bayan Butto'ya Pakistan'daki İslam Üniversitesi'ne daha fazla Türk öğrenci alınması teklifinde bulunmuş, ancak teklif Bayan Butto tarafından duymazlıktan gelinmiştir.

- Hâlihazırda başta İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Trakya Üniversitesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Ankara Gazi Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi olmak üzere birçok üniversitede yönetim ve öğretim kadrosuyla öğrenciler refah partisi yandaşları tarafından kontrol edilir hale gelmiştir. 19 Mayıs Üniversitesi de belirtilen üniversiteler arasına girmek üzeredir.

- Büyük iller başta olmak üzere ülke genelindeki yerel yönetimlerin % 40'ını elinde bulunduran refah partisi belediye imkânlarından azami ölçüde istifade ederek, bir taraftan kendi yandaşlarına önemli menfaatler temin ederken, diğer taraftan icraatları ile kendine müzahir kitle oluşturma gayretlerini sürdürmektedir.

- Refah Partisi, nihai amaçta gerçekleştireceği şariat sistemine geçişi kolaylaştırmak ve gerekli alt zemini oluşturmak maksadıyla; şariat yönetiminin ana erki'ni oluşturan şura sistemi uygulamalarını, öncelikle sahip olduğu yerel yönetimlerde hayata geçirmeye başlamış bulunmaktadır. Bu konudaki en güzel örneğini, Ankara'nın Sincan Belediyesi oluşturmaktadır.

- RP'li Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız; demokratik yollarla başkan seçildiği ilçede, halkın sorunlarını çözmek ve hizmet getirmek için, mevcut rejimin sağladığı bütün olanakları kullanmak yerine, islamiyetin ilk dönemlerinde uygulanan "islam şurası" sistemi ile belediye hizmetlerini ve sosyal hayatı düzenleme gayretleri göstermektedir. Bu doğrultuda her hafta cuma günleri sabah namazından sonra sözde şura üyeleri ile toplantılar düzenleyerek yaptıklarını anlatmakta ve alenen "bunlar şariatçılıksa, ben şariatçıyım" diyebilmektedir.

-Refah'lı belediyeler kendi kontrolünde faaliyet göstermekte olan yurt, pansiyon ve bir kısım vakıf imkânlarını en verimli şekilde kullanmak suretiyle şehir varoşlarında oturan fakir ailelere gıda, yakacak ve parasal yardım yapmakta, bu ailelerin çocuklarının eğitim masraflarını üstlenmekte, böylece bu bölgelerde kendi ideolojisine hizmet edecek taban kazanma faaliyetlerini yürütmektedir.

- RP'li büyük şehir belediyeleri tarafından yükseköğrenim gençliğine karşılıksız burs verilmekte ve bu yaklaşımla bir taraftan üniversite öğrencilerinin kendi ideolojilerine yakınlaşması sağlanırken, diğer taraftan Refah Partisi'ne gerektiğinde hizmet edecek "paralı askerlerin" temini gerçekleştirilmektedir. Bu maksatlar için sadece Ankara Büyükşehir Belediyesince ayrılan fon miktarı 5 trilyon lira civarındadır. Son dönem içinde birçok üniversitede meydana gelen olayların taraflarından birinin sağ görüşlü öğrenci kesimi olduğu anımsandığında, bahsekonu paraların ne maksatla ve niçin verilmekte olduğu konusu açıklık kazanmaktadır.

- Tüm belediye kadroları refah partisi yanlıları ve diğer irticai kesimlere üye kişilerce doldurulmakta ve bunlar vasıtasıyla belediye imkânları, kendileri gibi düşünmesi istenen hedef kitleye yönlendirilmektedir.

- Sahip oldukları belediye imkânlarından yararlanarak, diğer irticai unsurlar için de önemli olan kuran kursu, pansiyon ve vakıflar gibi girişimlere kolaylık sağlamakta, böylece bu kesimleri siyasi yaklaşımları içerisine çekmeye çalışmaktadır.
- RP'li belediyeler, düzenledikleri kermes, gece, hayır çarşısı, mevlüt ve toplantı gibi etkinliklerle mahalle ve semt bazında organize olmakta ve kendi ideolojilerini bu insanlara iletme fırsatı bulmaktadır. Tesettürlü bayanlar için toplu evlenme ve nikâh törenleri tertiplenmekte ve irticai kesimin ileri gelenlerinin bu etkinliklere iştiraki sağlanarak olay propaganda gösterisine dönüştürülmektedir.
- Topluma hizmet veren ve kendilerince kontrol edilen dinlenme yerleri, gazino, kahve ve benzeri mekanlara çağdaş yaşam kıyafeti taşımayan insanların girmesine müsaade ederek bir taraftan bu kesime motivasyon kazandırmakta, diğer taraftan da kendileri gibi olmayanları etkilemeyi ve soyutlamayı hedeflemektedir.
- Yerel yönetim yasasında değişiklik öngören refah partisi yapılacak değişiklik ile camilere arazi tahsisi yanında, ilk kez belediye bütçelerinin %1'nin cami yapımında kullanılmasına imkân verecek yasal düzenlemeyi hayata geçirmeyi planlamaktadır. Halihazırda Türkiye'de 898 kişiye bir cami düşmekte olduğu dikkate alındığında bu uygulama ile neyin amaçlandığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.
- Bugüne kadar Silahlı Kuvvetlerden YAŞ kararı ile ayrılan 216 subay ve astsubayın büyük bir kısmına Refah'lı belediyelerde önemli görevler verilmek suretiyle kamuoyuna bu insanların sahipsiz olmadıkları mesajı verilmeye çalışılmaktadır.
- RP'li yerel yönetimlerin yukarıda arz edilen uygulamalarına yönelik tüm faaliyetleri Avrupa Milli Görüş Teşkilatına bağlı müfettişlerce; il, ilçe ve belde bazında belirli bir plan ve program çerçevesinde denetlemeye tabi tutulmakta, denetleme sonrasında tespit edilen aksaklıkların giderilmesi ve yeni başlatılacak uygulamalara yönelik esasların tespiti yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Bu teşkilat tarafından denetlenen en son belediyenin gölcük belediyesi olduğu tespit edilmiştir.
- Toplumdaki ekonomik dengelerin halk çoğunluğu aleyhine bozulmuş olması ve bu tablonun giderek kötüleşmesi Refah Partisi'ne ideolojilerini tabana yayma açısından arzu ettikleri ortamı kendiliğinden getirmektedir.
- Refah Partisi gerek yurtiçinde ve gerekse uzantıları vasıtasıyla yurtdışında her türlü fırsatta halktan fitre, zekât, bağış toplamakta organizasyonlar olanlardan ise aidat şeklinde sürekli gelir elde etmektedir.
- İrticai kesime ait vakıflardan sadece Akyazı Vakfının kurban derilerinden 1,5 trilyon lira gelir elde ettiği göz önüne alınınca, irticai kesimin biraz önce ifade edilen yöntemlerle

tahmin edilemeyecek miktarlarda maddi gelir temin etmekte olduğu kolaylıkla değerlendirilebilecektir.

- Diğer taraftan Refah Partisinin en önemli gelir kaynaklarından birisini de RP'li belediyelerce kendilerine aktarılan yardımlar oluşturmaktadır.

- Refah Partisi ve irticai kesim, gıda, tekstil ve yayın sektörlerinde yurtiçinde ve yurtdışında kurdukları toplam 509 ticari şirket vasıtasıyla önemli gelirler sağlamak ve bu gelirleri, biraz önce ifade edilen gelir kaynakları ile birlikte fakir aile ve semtlere gıda yardımında, fakir öğrencilere harçlık ve malzeme dağıtımında kullanmak suretiyle sempatican kazanmaktadır.

- Ayrıca Refah Partisi Türkiye'deki rejimin değişmesini isteyen ve/veya Türkiye'nin bölünmesinde fayda gören ülkelerden destek sağlamakta, hatta silah ve uyuşturucu kaçakçılığı yolu ile gelir elde ettiğine dair duyurular alınmaktadır. Bahsekonu destek;

+ S.Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt'in destekledikleri

"Müslüman Kardeşler" örgütü,

+ S.Arabistan'ın desteklediği "Rabita" örgütü,

+ Libya'nın kurduğu, Suriye, İran ve Cezayir'deki İslami Selamet

Cephesi'nin de destekleyip finansa ettiği "İslama Çağrı Cemiyeti"

+ Türkiye genelinde bankacılık ve finans sektöründe faaliyet

gösteren "Faysal Finans", "Al Baraka Türk" ve "Asya Finans" gibi banka ve finans kurumları,

+ İran rejimini Türkiye'ye ihraç etmek maksadıyla İran tarafından kurulan şirket ve dernekler gibi islami terör örgütleri ve legal ticari kurumlar aracılığı ile sağlanmaktadır.

Belirtilen bu gelir kaynakları, ülkede şeriatçı özlemin artması, varolan özlemin güçlendirilmesi ve kendi ideolojilerine hizmet edecek ümmetçi bir toplumun yaratılması maksadıyla; refah partisi tarafından, ülkeye şeriat düzeninin getirilmesine yardımcı olacak kişilerin ve çeşitli mekanizmaların ele geçirilmesi için sarfedilmektedir.

- İrticai kesimin nihai amaçlarına ulaşmada takip ettikleri stratejilerinin üçüncü aşamasını cihad oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile şayet demokratik yol ile siyasi iktidar ele geçirilemez ise oluşturacakları silahlı kitle ile devlet güçlerinin tasfiye edilmesi suretiyle teokratik rejimin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

- Milli Gençlik Vakfı Genel Başkanlığına getirilen Mustafa Genç; "gürül gürül akan nehirler durdurulamaz, cihad'ın önünü kesmeyin, artık şartlar değişmiştir, içeriğin fiiliyata dökülmesinin zamanı gelmiştir, cihad, bir insanın tüm gücünü Allah'ın emir ve yasaklarına

göre programlamaktır, cihad yolları kesildiğinde patlama olacaktır. Biz peygamberin söylediği gibi savaşı istemiyoruz ama gerektiğinde savaştan da kaçmıyoruz" şeklindeki ifadeleri ile yandaşlarının nihai amaçlarına ulaşmadaki gayretlerini hızlandırmayı ve güçlendirmeyi istemektedir.

- Bu maksatla TSK başta olmak üzere devletin diğer silahlı güçlerinin ele geçirilmesi Refah Partisi'nin en önemli hedefini oluşturmaktadır.

- Refah Partisi ve diğer irticai kesim belirtilen hedefin tahakkuku amacıyla, bir taraftan imam hatip okulu mezunlarının harp okullarına girmesi yönünde yasa tasarısı dahil çeşitli alanlarda mücadele verirken, diğer taraftan öncelikle TSK bünyesinde askeri eğitimi belirli ölçüde almış olan kitlelere, yani askeri lise ve harp okullarına veya bu eğitimi yeni almaya başlayan üniversitelerdeki askeri öğrencilere, astsubaylara ve uzman erbaşlara el atmaktadır.

- Yine aynı şekilde irticai kesim küçük rütbeli asker kişilere öncelikle ulaşmak istemekle, bir taraftan yıllar sonra kendisinin arzuladığı şeriat devletinin silahlı kuvvetlerine komuta edecek ordu mensuplarını elde etmeyi, diğer taraftan da nihai amacına ulaşmadaki en büyük engeli oluşturan Atatürkçü ve laik TSK'ni ortadan kaldırmayı düşlemektedir.

- Refah Partisi bu girişimlerine ilaveten TSK bünyesinde bulunan muhafazakâr yapıdaki ve/veya başta ekonomik olmak üzere çeşitli problemlere sahip değişik rütbelerdeki askeri personele yaklaşıp, bunları Nurcu, Fethullahçı, Nakşibendici ve kürtçü-islamcı subaylar ve astsubaylar olarak bölmek suretiyle tarikatlar bazında ele geçirerek kendi saflarına katılmaları yönünde yoğun girişimlerde bulunmakta, böylece TSK'ni içerden parçalayarak birlik ve beraberliğini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

- Ayrıca; refah partisi, askeri lojman, garnizon ve bu yerleşim kesimlerine yakın mahallerdeki ilkokul, ortaokul ve liselere, tesettürlü öğretmenler atamak suretiyle, bu okullardaki subay ve astsubay çocuklarını kendi düşünceleri ve kıyafet şekilleri doğrultusunda etkilemek ve böylece TSK'ne mensup ailelerin çağdaş yaşam bütünlüğünü parçalamayı hedeflemektedir.

- Nitekim; 16 Aralık 1996 tarihinde Gnkur.Bşk.lığı Gölbaşı/Ankara'da bulunan Bayrak Garnizonuna sadece gözlerinin görülebildiği tesettürlü kıyafetle müracaatta bulunan bir bayan; bu garnizondaki ilkokula öğretmen olarak atandığını belirterek giriş için müsaade istemiştir. yapılan araştırmada bu öğretmen bayanın gölbaşı ilçe milli eğitim müdürlüğünün haberi olmaksızın, doğrudan Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünce atandığı tespit edilmiştir.

- Sızmayı amaçladıkları TSK'nden irticai faaliyetlerinden dolayı askeri şura kararları ile atılan subay ve astsubaylara; Refah'lı belediyelerde ve diğer kurumlarda yeni kadrolar tahsisi suretiyle, TSK'ndeki sempaticanlarına destek verilmekte ve onlara bulundukları görevlerinden atılsalar bile aç ve susuz kalmayacakları mesajı iletilmektedir. Dolayısıyla bu tip kişilerin faaliyetlerini daha etkin ve açık yapmalarına zemin hazırlanmaktadır.
- YAŞ kararı ile TSK'den ayrılanların çoğunluğu; İhlas Holding, TGRT, Refahlı belediyeler, irticai görüş sahibi şahısların özel işyerlerinde iş bulmaktadır.
- Refah Partisi, yaş kararları nedeniyle ordudan ayrılan subayların mağduriyetinin önlenmesi için yukarıda arz edilen tedbirlere ilaveten, bu personelin devletin bir kurumu olan TSK'nden ilişkisi kesildikten sonra yine devletin diğer bir kurumunda yeniden görevlendirilebilmesi yönünde yöntem geliştirme gayretleri sergilemektedir. bu çerçevede en son yaş kararı ile TSK'nden ayrılan iki Yzb.nın, Adalet Bakanlığında görevlendirilmesi maksadıyla bizzat Adalet Bakanı Şevket Kazan imzasıyla bu kişilere ait sicil özetlerinin gönderilmesi Gnkur.Bşk.lığından talep edilmiştir.
- İrticai kesim, TSK'den YAŞ kararı ile atılan personele dışarıda mutlaka sahip çıkarak, TSK bünyesinde kalan yandaşlarının yüreklendirilmesinin şart olduğunu, bu tutumun kararsızları kendi saflarına çekmede yardımcı olacağını, dolayısı ile yaş kararlarına üzülmemek gerektiğini, bu kararların şeriat düzeni geldiğinde birer gurur belgesine dönüşeceğini ifade ederek, yaş kararlarından dolayı TSK bünyesindeki yandaşlarının müşterek ideallerinden vazgeçmemelerini amaçlamaktadır.
- Diğer taraftan TSK'nin; yer aldığı devlet karar organları içindeki etkinliğinin azaltılması maksadıyla, Genelkurmay Başkanlığı'nın MSB' lığına bağlanması gerektiği, MGK'nın kaldırılmasının şart olduğu ve yüksek askeri şura kararlarının yargı denetimine açılması zorunluğunun bulunduğu, sürekli gündemde tutularak bu konularda yasa tasarıları hazırlama böylelikle TSK'nin pasifize edilmesi ve TSK'den taraftar kazanılması amaçlanmaktadır.
- Refah Partisi, amaçlarına ulaşmada tek engel olarak gördüğü TSK'ni, dinsiz bir kuruluş olarak göstermeye yönelik girişimlerini sinsi bir şekilde aralıksız devam ettirmekte ve böylelikle halk ile TSK'nin karşı karşıya gelmesine neden olacak ortamı yaratmayı amaçlamaktadır.
- Nitekim şeriatçı kesimin ve Refah Partisi'nin güdümündeki irticai medya grubu; iktidar ortamının kendilerine sağladığı imkânları mevcut yasalar hilafına azami ölçüde kullanarak, ülkede rejimin en önemli teminatı olan TSK'ni tahrik edici ve yıpratıcı

yayınlarına fütursuzca ve her geçen gün artan bir dozda devam etmek suretiyle, milletin gözbebeği silahlı kuvvetlerin etkinliğini ve güvenilirliğini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Diğer bir vahim boyut ise irticai basın bu gayretlerine, diğer hür medyanın bazı organlarının da varolan dinci okuyucu potansiyelini elde ederek tirajlarını arttırmak, amacıyla zaman zaman katkıda bulunması ve bu yaklaşımlarını müteakip süreç içerisinde irticai medya grubu gibi sürekliliğe dönüştürmesi ihtimalidir. Refah Partisi ayrıca, bazı bakanlıklardan Milli Güvenlik Akademisi bünyesinde açılan kursa göndereceği üst düzey bürokratları, özellikle kendi düşüncesine yakın dinci ve kürtçü kişilerden seçmekte ve bu yolla sadece belirli kişilerin vakıf olması gereken bilgileri ele geçirmeyi hedeflemektedir.

- Refah Partisi; iktidarın silahla ele geçirilmesi gerektiğinde ihtiyaç duyacağı silahlı gücü yaratma ve silah temin etme yönünde büyük atılımlar göstermekte, bu kapsamda hızla silah temin etmektedir.

- Bu gerekliliği Kayseri Belediye Başkanı Şükrü Karatepe yaptığı televizyon konuşmasında "iktidarın birinci timsali silahtır, silah kimde ise iktidar ondadır, Türkiye'de sivil iktidar henüz silaha hakim olamadığı için asker güçlü gözüküyor" demiştir. Refah Partisi bu konudaki ihtiyacını adeta kanıtlarcasına yayınladıkları genelge ile ruhsat verme yetkisini İçişleri Bakanlığı'ndan alarak valilere devretmiştir.

- Bu kolaylıktan da istifade ile irticai unsurlar; büyük bir hızla otomatik av tüfeği, ruhsatlı ve ruhsatsız seri atışlı tabanca, makinalı tabanca ve piyade tüfeği temin ederek hızla silahlanmaktadır. Bugün için Türkiye genelinde ruhsatlı tabanca toplamı 637 bin, ruhsatlı tüfek miktarı 2 milyon 266 bin 456'dır. Ruhsatsız olanların miktarı bu miktarın 2 veya 3 misli olduğu tahmin edilmektedir. İrticai unsurların PKK terör örgütünün oluşturduğu boşluktan, silah ve uyuşturucu kaynaklarından da yararlanarak Güneydoğu ve İran üzerinden önemli miktarda silah ve mühimmat temin ettikleri yolundaki haberler bu konuda yayınlanan kitap ve makalelerde yer almaktadır. Refah Partisi, önündeki en büyük engeli oluşturan TSK'ni yıpratma, parçalama ve çökertme gayretlerini süratli ve etkin bir şekilde gerçekleştirebilmek için, askeri camianın düşüncelerini, faaliyetlerini ve icraatlarını daha yakından takibe imkân verecek bir istihbarat ağının silahlı kuvvetler bünyesinde teşkili yönünde yoğun gayretler göstermekte ve bu maksatla kendine müzahir TSK'den ayrılan ve/veya halen görevde bulunan subay ve astsubayları kullanmak istemektedir. Özetle irticai örgütlerin, kendileri için tek engel olarak gördükleri TSK içine nüfuz etme faaliyetlerine hız kazandırdığı ve bunu Refah Partisi'nin iktidar ortağı olması

ile birlikte daha fazla arttırdığı, özellikle genç subay, astsubay ve uzman erbaşları hedef olarak aldıkları gözlenmektedir.

- Refah Partisi'nin son dönemdeki önemli açılımlarından biriside, kürt sorununa kendi ideolojileri doğrultusunda yaklaşımlarıdır. Anılan parti, tanınan "kürt benliği" olgusundan hareketle, PKK terörüne çözüm olarak "müslüman kardeşliği" ilkesini önermekte bu maksatla Şeyh Osman başta olmak üzere diğer kürt şeyhleriyle irtibata geçmektedir.

- Bu düşüncesini icraata dönüştürmekte gecikmeyen refah partisi, partisinden ayrı bireysel girişimde bulunduğunu iddia eden RP Van milletvekili Fetullah Erbaş'ı; PKK terör örgütü elinde bulunan 6 askeri geri almakla görevlendirmiş ve devletin bugüne kadar yürütmekte olduğu güneydoğu politikasına ters girişimlerde bulunarak ilk kez devletin resmi bir şahsiyetinin, kanlı PKK terör örgütü mensupları ile defalarca bir araya gelmesine, onları muhatap almasına ve PKK terör örgütü bayrağı altında belge imzalamasına müsaade etmiştir.

- Alınan bir duyumdan ise, refah partisi ile PKK terör örgütü arasında ilişki kurulduğu, bu ilişki için Batman milletvekili Musa Okçu'nun görevlendirildiği öğrenilmiştir.

- Ayrıca Refah partisi ile yakın ilişki içinde olan İhlas Haber Ajansı; Bekaa Vadisi'nde PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan ile siyasi içerikli bir röportaj yapmış, bu röportajda Öcalan'ın barış çağrısında bulunduğu, siyasi çözüm istediği şeklindeki düşüncelerini dile getirmiştir. İhlas Haber Ajansı tarafından yapılan bahsekonu görüşmenin; Refah Partisi'nin yönlendirmesi ve bilgisi dahilinde gerçekleştirilmiş olduğu değerlendirilmektedir.

- Kamuoyunda kendilerine yönelik olan "Atatürk karşıtı olma" olgusunu, mevcut imkânlar ve ortamlar çerçevesinde yumuşatma ve ortadan kaldırma amacıyla "Atatürkçü değiliz ama Atatürk ilkelerini benimsiyoruz" cümlesiyle özetlenebilecek aldatıcı yaklaşımlar sergilenmek suretiyle Atatürkçü kesime, ılımlı mesajlar verilmeye çalışılmakta bu suretle mevcut ortamı yumuşatmayı, vatandaşın kafasında istifham yaratmayı böylece sahip oldukları iktidar ortaklığının ömrünü uzatmayı hedeflemektedir.

- Nitekim Başbakan Erbakan tarafından başbakanlık konutunda tarikat ve cemaat liderlerine verilen yemeğe, halktan tepki gelmesi üzerine bu kesim, Atatürk'ün de şeyhleri mecliste kabul ettiğini ileri sürerek verilen davette yanlış yapılmadığını ve tepkilerin gereksiz olduğunu ileri sürmektedir.

- Diğer taraftan Kayseri Belediye Başkanı Şükrü Karatepe 18 Kasım 1996 günü bir TV. Programında "Erbakan da, ben de Atatürkçü değiliz. Ama bunlar Türkiye'de siyaset

yapmanın aksesuarıdır" diyerek zihniyetlerini bir kez daha vurgulamıştır. Yine aynı şekilde RP'li bakan Necati Çelik 'askerlerin Sultanbeyli'de irticai yanlısı belediyeyi dışlayarak Atatürk heykeli diktirmesinin, Susurluk'taki esrarengiz kazadan daha önemli olduğu' fikrini ileri sürmüştür. Refah Partisi, Atatürk ilke ve inkılaplarının bu ülke insanına ait değerlerden kaynaklanmadığını, bunların Yahudi profesörlerin Türk toplumunu kendi inançları doğrultusunda yönlendirme gayretlerinin ürünü olduğunu ileri sürmek suretiyle, toplumun Atatürk'e olan inanç ve güvencini yıpratmaya, Atatürk düşmanlığını körüklemeye ve Atatürk ilke ve inkılaplarının mimarlarının Yahudi'ler olduğunu topluma empoze etmeye çalışmaktadır.

- Refah Partisi, yılbaşı kutlamalarına alternatif olarak, amacı ve gerekçesi belli olmayan ve "fetih gecesi" olarak isimlendirilen kutlama günleri düzenlemek suretiyle irticai duyguları güçlendirmeyi, toplumda varolan müşterek değerleri ortadan kaldırmayı ve insanları çağdaş yaşamdan soyutlamayı amaçlamaktadır.

- Ayrıca şeriat özlemini her fırsatta dile getiren Rize milletvekili Şevki Yılmaz, çeşitli irticai grupların toplantılarına katılmakta, laiklik, ırk ve dil konularında sahip olduğumuz ulusal değerlere ve bu değerlere yönelik toplumda oluşmuş yerleşik kavramlara aykırı açıklamalarda bulunmak suretiyle şeriatçı kitleleri kaynaştırmaya gayret etmektedir. Bu toplantılarda şevki Yılmaz açıkça; "ben Hizbullah'ım", "vatanın yanında yer almakla izzetiniz, şerefınız ve haysiyetinizin artacağını mı zannediyorsunuz hayır sakın aldanmayın." "Kürtçe konuşuyormuş kardeşim, Lazca, Çerkezce, lisanları yasak etmek gözü kör olmaktır. Türkçeyi yaratan evladır. Arapçayı da Türkiye'nin TV'lerinden Fransızca, Almanca, İngilizce haberler okunuyorsa niye benim kardeşim Kürtçe konuşunca kıyamet kopuyor. İşte bunlar zulümdür. Yıllarca bu insanların ana diline nasıl yasak koyarsınız," "yazmış oraya ne mutlu Türkün diyene. Niye kürdüm dememiş, Kürt ne zaman mutlu olacak. Ne mutlu Müslümanım diye yazılsaydı" beyanlarında bulunmaktadır.

- İktidara ortak olan Refah Partisi, iktidar öncesi ilişki içinde olduğu yurtdışındaki örgüt ve ülkelerle iktidar ortamında bir araya gelerek etkin ve güçlü bir grup olduğu izlenimlerini özellikle dış dünyaya gösterme çabası sergilemektedir. Ayrıca bu girişimleri ile Türkiye'yi oluşturulması tasarlanan "İslam Birliği'nin merkezi ve lideri olacağı mesajını vermektedir.

- Gelişmiş G-7 ülkelerine karşı, "Müslüman Sekizler" olarak isimlendirilen bir ekonomik birlik kurma projesi, son aşamada tesisi öngörülen "İslam Birliği" alt yapısının temel taşı olarak kabul edilmekte bu yaklaşımla islami örgütlenme çalışmaları kuvvetlendirilmek ve genişletilmek istenmektedir.

- Refah Partisi, iktidarda olmasının verdiği avantajları da çok iyi kullanarak, ülkemizde laikliği dinsizlik olarak algılayan bir kitlenin oluşumuna yönelik uygun bir propaganda ile desteklenen, kurumlaşma ve kadrolaşma faaliyetlerine ağırlık vermiş bulunmaktadır.

- Refah Partisinin devlet kurumları içerisinde büyük bir hızla devam ettirdiği kadrolaşma faaliyetlerini en geç 1,5 ile 2 yıl içerisinde tamamlayacağı ve devleti tamamen kontrolü altına alabileceği değerlendirilmektedir.

-Refah Partisi, iktidar ortağı DYP'nin bilinen zaafiyetleri nedeni ile ortaya çıkan teslimiyetçi yaklaşımlarından azami derecede istifade ederek daha da güçlenmekte ve böylece kendi ideolojisi doğrultusundaki icraatlarını, gittikçe artan bir cüretkârlıkla gerçekleştirme imkânı bulmaktadır.

- Hedeflerine ulaşmak için insan ve para faktörlerinin önemini çok iyi bir şekilde kavramış olan refah partisinin, amaçları doğrultusunda kaliteli insan gücünün yetiştirilmesi ve bu insanların devletin kilit noktalarında görev alarak kadrolaşma gayretlerini organize etmesi yönünde aldıkları mesafe dikkati çekmektedir. Ekonomik güce sahip olmak için tesis ettikleri ortaklıkları ise siyasi potansiyel ve parlamenter temsil kabiliyetiyle desteklenmektedir.

-Bugün önemli birçok devlet kadrosu refah partisinin eline geçmiş bulunmaktadır. Emniyet güçlerine sızılmış, birçok mahalli idare ve kamu iktisadi teşebbüslerinin büyük bir bölümünde kadrolaşma yönünde alt yapı tesis edilmiştir.

- Bu kesim gençliğe verdiği önem çerçevesinde yoğun bir şekilde eğitim ve öğretim kurumları açmakta, açtığı birçok özel okul vasıtasıyla Atatürk düşmanı binlerce gencin yetişmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan camilerdeki imamlar vasıtasıyla din duyguları sömürülerek irticai bir toplumun süratle büyümesine ve halk desteğinin kazanılmasına büyük önem vermektedir.

- Refah Partisi, amaçlarına ulaşmada en büyük engel olarak TSK'ni görmektedir. Bu nedenle TSK'ne sızma girişimlerini büyük bir gizlilik içerisinde ve inatla sürdürmektedir. Bu çerçevede öncelikle askeri öğrencilere, astsubay ve uzman erbaşlara el atmakta ve azda olsa başarılı olunmaktadır. Bugün için TSK'ne sızma ve onu pasifize etme yönünde ulaşılan nokta gün geçtikçe artmakla birlikte, henüz bilinen kadarıyla endişe verici boyutlarda değildir.

- Bugün için Refah Partisinin kendilerine bağladıkları kitle sayısının 10-15 milyona ulaştığı, sadece Refah Partisinin kayıtlı üye sayısının 4-4,5 milyonu bulduğu ve son kongrede bu sayının ikiye katlanmasının hedeflendiği dikkate alındığında, sayıları 20

milyonu bulan "yarı olgunlaşmış" kökten dinci bir kitlenin şekillenmeye başladığı göz ardı edilmemelidir. Nitekim Başbakan Erbakan; Refahlı seçmen sayısının 8 milyona ulaştığı gün yapılmakta olan seçimlerin sadece formaliteden ibaret olacağını ifade etmiştir.

- Refah Partisi bir devleti devlet yapan, ulusu birbirine kenetleyen ortak hasletlerden dil birliği, yurt birliği ve ülkü birliği gibi temel değerleri din birliği bazında ele alıp işleyerek, Türk halkının bu müşterek değerlerini ortadan kaldırmayı ve T.C. Devleti toprakları üzerinde bir / ulus bilinciyle yaşayan halkımızı, bu hasletlerden koparıp ümmetçilik temelinde yapılandırmayı amaçlamaktadır.

- Bugün için Refah Partisi; çoğunluğu ile halkı maddi, manevi ve ahlaki açıdan sömüren, ümmet toplumunu oluşturma yönünde onların dini duygularını istismar eden, onları kul mantığı ile her türlü emellerine hizmette kullanan ve kendisinin iktidara gelmesinde destek sağlayan tarikatlara, büyük bir hoşgörü ile yaklaşmakta ve onların, kendilerinin sahip olduğu iktidar nimetlerinden azami ölçüde istifade etmelerine müsaade etmektedir.

- Nitekim, iktidar ortağı Refah Partisi ile tarikat birlikteliği, 11 Ocak 1997 tarihinde kamuoyunun tamamına malolacak şekilde tüm medya tarafından tespit edilen görüntülerle açıkça ortaya konmuştur. Bu bağlamda çağdaş Türkiye açısından büyük temsil değeri bulunan başbakanlık konutunda başbakan Erbakan tarafından düzenlenen iftar yemeğine; başta Fetullah Gülen, Kemal Kaçar, Prof. Dr. Esat Coşan, Haydar Baş ve Şeyh Nazım Kırısı olmak üzere, ülkenin yürürlükteki kanunlarına göre yasaklanmış toplam 51 tarikat ve cemaat lideri davet edilmiş ve davet edilenler Cumhuriyet Türkiye'sinin hiçbir döneminde örneğine rastlanılmayacak bir davranışla çağrıldıkları konut kapısında RP Ankara milletvekili Hasan Hüseyin Ceylan tarafından el öpülerek karşılanmıştır.

- Bu olay sonrası kamuoyundan gelen tepkiler üzerine, Refah Partisi milletvekili Oğuzhan Asiltürk bu tepkileri "kim ne söylerse söylesin hiçbir şey bizi engelleyemez, biz kendi işimizi yapmaya devam edeceğiz" şeklinde toplumu hiçe sayan bir umursamaz yaklaşımla yorumlamak istemiştir.

Başbakan Erbakan, başbakanlık konutunda tarikat ve cemaat liderlerine vermiş olduğu bu yemekle; anayasa ile teminat altına alınmış olan inkılap kanunları çiğnenmiş ve anayasanın temel ilkesi olan laiklik hiçe sayılmış, anayasa delinmiştir.

- Refah Partisinin bu yaklaşımı, şariat devleti kurma yolunda en fazla çaba sarfeden ve kanunla yasaklanan tarikatlara verdiği desteği ve şariat özlemini bir kez daha açıkça ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

- Refah Partisi, kendi ideolojisini ülkeye yerleştirmek ve hakim kılmak doğrultusunda, halihazırda ülkenin en hassas konusunu oluşturan kanlı terör örgütü PKK ile ilişkiye

girmekten kaçınmamakta, bu şekilde terörü sona erdireceği noktasından hareketle, örgütü kendi amaçları için kullanmanın yollarını aramaktadır.

- Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlara karşı içten ve dıştan yönetilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturmakla görevli MİT Müsteşarlığı; hâlihazır durumu ile bu hayati görevi yeterince yerine getirememektedir. Dolayısıyla bu kritik dönemde MİT Müsteşarlığı için görev değişikliğin söz konusu olması halinde, bu göreve siyasi etkilerden uzak bir kişinin atanması milli menfaatlerimiz açısından önem taşımaktadır.

- Ülkemizde, bir taraftan kontrol altına alınan PKK terör örgütü faaliyetleri bazı bölgelerde devam ederken, diğer taraftan Atatürk'ün kurduğu çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkarak yerine şeriat devleti kurmayı nihai hedef seçen şeriatçı kesim amacına yönelik gayretlerini büyük bir inanç ve kararlılıkla devam ettirmektedir.

- Bugün için şeriatçı kesimin; devletin bütün kurum ve kuruluşları ile toplumun bazı kesimlerinde yürüttüğü gizli ve planlı kadrolaşma faaliyetleri, Atatürk'ün kurduğu laik, demokratik ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nde, yarattığı tahribatın boyutları açısından endişe verici bir duruma gelme istidadı taşımaktadır. vakit geçirilmeden demokratik hukuk devleti kuralları içerisinde her seviyede etkili ve planlı bir şekilde gereken önlemler alınmadığı takdirde, yakın bir gelecekte önlem alma imkanının da ortadan kalkabileceği değerlendirilmektedir.”

[illegible]

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

5 ŞUBAT 1997 ÇARŞAMBA FİYATI 80.000 LİRA

TÜRKİYENİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ

NUMARA

BİZİMCITY Salih Memecan.

İsmail Sincan'ın defterinde bir tane daha...

BU EN DANIŞIĞI OZEL VAKFI

Tanklar Sincan'da

Son dönemde şeriat yanlılarının gövde gösterisiyle gündeme gelen Sincan'da dün sabah 20 tank ve 15 kariyer geçit yaptı

Sabah ve fotoğraflar: Cemal Doğan-Ramiz Eriden (SABAH ANKARA BÜYÜK)

Sincan'da isaydım endimi

Önce motor sesi ve sarsıntı duyuldu

Saat 06.55'te Atatürk Caddesi'nde bulunan vatandaşlar önce derinden gelen motor sesi, ardından da sirenin sesini duydular. Arama tankları caddeye girince gürültü...

Tanklar Kaleşnikof amblemlili Sabır Kafeterya'nın önünde

Firma amblemini Kaleşnikof şeklinde yapan ve Türkiye'de şeriat durnu indirilmesini açıkça isteyen "Sabır" firmasının merkezi de Sincan'da bulunuyor. Bilgiye göre iş yapan firmaların ilerde de benzeri bir hareketleri de var. Yakında Sabır'ın kafeterya önünde bir tank geç...

Türkiye, daha imza krizinin yarattığı sarsıntıyı atlattıktan sonra MGK kararlarının Meclis'e getirilmesiyle daha da gergin bir siyasi ortama girdi.

[illegible]

As the first person to introduce water from Mount Everest to the United States, Mark Taper has a reputation for pioneering. "What's the next big thing?" he asks, sitting at his desk, looking at a map of the Himalayas. "What's the next big thing?" he asks, sitting at his desk, looking at a map of the Himalayas. "What's the next big thing?" he asks, sitting at his desk, looking at a map of the Himalayas.

iki önemli mesele

hakında açıklama

'KEKEME KRAL'A 4 OSCAR

83. OSCAR Ödülleri sahiplerini buldu. 'The King's Speech' En İyi Film, En İyi Yönetmen, En İyi Erkek Oyuncu ve Özgün Senaryo dalında ödül aldı. Colin Firth, kelemeli yemeye çalışan Kral 6. George'rolü ile "En İyi Erkek Oyuncu" seçildi. 'Spidey Kuyruğu' rolü, Natalie Portman'ın En İyi Kadın Oyuncu ödülünü getirdi. 2'DE

Natalie Portman göz yaşlarını tutamadı.

DEVLET DEĞİL MİLLET UĞURLUYOR

54. Hükümet'in Başbakanı Erbakan bugün İstanbul'da yüz binlerin katılacağı cenaze töreniyle son yolculuğuna uğurlanıyor...

GÖRKEMLİ VEDA

ERDOĞAN, devletin zirvesini buluşturacak cenazeye katılmak için, Brüksel'e yapacağı seyahat ertelendi. Saadet Partisi yetkilileri, törene katılanların sayısının 1 milyon kişiyi aşmasının beklendiğini açıkladı.

KABRİSTAN HAZIRLANDI

ERBAKAN'IN cenazesi Fatih Camisi'nde kılınacak öğle namazının ardından, Vatan Caddesi'nden taşınarak Merkez Ertanrı Mezarlığı'na götürülecek. Nacmettin Erbakan'ın kabri, eşinin mezarının yanında hazırlandı. 21'DE

VASIYETİ HAFTAYA AÇIKLANACAK

NECMETTİN Erbakan'ın hastaneye kaldırıldıktan sonra avukatları aracılığıyla vasiyet hazırladığı öğrenildi. Vasiyet, Erbakan ailesi ve avukatları tarafından önümüzdeki hafta açıklanacak. 21'DE

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

www.netgazete.com'un okuyucularına hizmetidir.

www.sabah.com.tr

KKTC 1.5 TL

Salı 1 Mart 2011

ERBAKAN'A YAKIN GAZETECİ ÇALMUK'UN MÜTHİŞ İDDIASI:

'ASKER TÜRKÇE EZAN İSTEDİ'

"28 Şubat 1997'deki MGK'da, asker kanadının 24 maddelik taslak bildirisinde ezanın Türkçeleştirilmesi talebi vardı. Erbakan karşı çıktı"

YAKIN tarihte "Postmodern darbe" olarak geçen 28 Şubat Bildirisi'nin 14'üncü maddesinde, dönemin Başbakanı Erbakan'ın çok yakınlarıyla bilinen gazeteci Feri Çalmuk ortaya ilginç bir iddia attı: "MGK öncesinde askerler 24 maddelik taslak bildiri hazırladı..."

"İMAM HATİPLER KAPATILIN"
"BİLDİRİDE, ezanın Türkçeleştirilmesi, Gülen'in tutuklanması, İmam Hatip liselerinin kapatılması da vardı. Bunlara karşı çıkan Erbakan istekleri ikna etti, bildiri 18 maddeye indi..." SABAH, bu iddiayı MGK'ya katılan iki sivil üyeye sordu.

AKŞENER: BİZ BİLİYORUZ
MERAL Akşener ve Turhan Tayan "MGK'da bunlar konuşulmadı" dedi. Akşener ekledi: "Sonra kılı kırk çiyen oldu, içergini biliyoruz." "Bunu biliyoruz Çalmuk senar etti: 'Bazı askerler sivil varlığına yüzüne bile yasak istemiş.' 24'TE

28 ŞUBAT'I PROTESTO EYLEMİ...

BAŞBAZI Son toplum mühendisliği BİLİYORSUNUZDUR... Her dört yılda bir şubat ayı 29 geliyor. Eğer 1997'nin Şubat'ı 28 değil de 29 çekseydi ve MGK Mutlaka 29 Şubat'ta dönemin hükümetine verilseydi, bizler de post-modern darbeyi her yıl değil dört yılda bir hatırlıyorduk. 19'DE

39 Türk dolar milyarderi

FORBES Zenginler Listesi'nde Türkiye'den 39 dolar milyarderi var. İlk üçü M. Emin Karamehmet, Semih Arsel ve Hüsnü Özyeğin bulunuyor. 2'DE

'Liderler arasında öfke, kin olmamalı'

ERDOĞAN, Almanya'da yaptığı konuşmada AB liderlerine ve Başbakan Merkel'e net mesajlar verdi: "Biz konuşuyoruz. Birbirimize calm atmıyoruz. Ne siz yorulun ne de biz. Liderler arasında dost-düşman gibi bir anlayış, öfke, kin olmamalı. Liderler gelip geçicidir ama halkların ilişkisi aslar sürecektir." 23'TE

Aile boyu yasak

Mısır'ın devrik lideri Mubarek ve ailesine yurtdışı çıkış yasağı geldi

MISIR Başsavcısı, Mısır eski lideri Hüsnü Mubarek, eşi, iki oğlu ve gelininin, hükümetteki sıkıyönetimle soruşturulduğu sırada yurtdışına seyahat etmelerini yasakladı. Başsavcının, Mubarek ile ailesinin para ve mal varlıklarının da dondurulması için talimat verdiği açıklandı. 22'DE

Clinton: Kaddafi artık gitmeli...
Bahreyn'de ayaklanan halk Meclis'i bastı...
Umman Hükümeti'ne karşı sokak ayakta

METİN AKPINAR'A SİGARA İÇİN TEŞEKKÜR RAKI İÇİN SITEM... 24 ASKER GERİLİMİNİN ARDINDAN AŞK ÇIKTI... 25 ABD'DEN YAKIT ÜRETEN BİTKİ... 26

İSLAM LİDERLERİ GELİYOR
ERBAKAN'IN cenazesi için Tunuslu muhalif lider Gannuşi'nin de aralarında bulunduğu İslam âleminin önemli isimleri İstanbul'a geliyor.

'MİLLİ GÖRÜŞ DEVAM EDECEK'
ERBAKAN'IN oğlu Fatih Erbakan, "Milli Görüş hareketi onun açtığı yolda devam edecektir" dedi.

VİTRİN
"Arkadaşım Erbakan"
DEMİREL, Erbakan'ı anıttı: "Hoca çektirdi, hafızını güldürdü. Çok önemli bir meziyeti. İnşallah derecede çalışkandı. Ve tahammüllüydü... Binyak bir mütadilece kişiliği vardı." 25'TE

Kimleri temsil etti?
ERBAKAN'IN VAKFİ 25'DE

Neden saygı duyduğum
AKIN ERBAKAN'IN VAKFİ 25'DE

Sivil siyasetçi
ANILAR ERBAKAN'IN VAKFİ 25'TE

İslam hareketinin zemini
ANILAR ERBAKAN'IN VAKFİ 25'TE

BİZİM GİYİ
Hüccadelezi Adını

Salih Memecan

Ya uy, ya çekil

DSP Lideri Ecevit ve CHP Lideri Baykal, dün Başbakan Necmettin Erbakan'a "Ya laik devleti içinize sindirin ya da çekilin" dedi.

ADIM ADIM KRİZ

MGK, Refahyol'a bir ay süre tanıdı

İyi niyet ölçülecek Milli Güvenlik Kurulu'da laikliğin korunması amacıyla alınan kararların uygulanması için, Retahfah'a bir aylik süre taniridi. MGK, bu süre içinde hükümetin kararları uygulama yönündeki iyi niyetini ölçecek.

Sezer, SENGUN ve Hobari • 33 sayı 104

DYP'de bırakalım

RP'le olmuyor Retah Partisi ile hükümetten rahatsızlık duyan DYP'si Gökdemir, Ertaçay, Zeydan ve Kırıtoğlu, MGK bildirsinin Muhtar'ı olduğunu savunarak parti yönetimine "Hükümet bozalım" çağrısı yaptı.

RP'de deprem RP'de de "MGK kararlarına imza koymaktansa, hükümetten çekilelim diye hi" sesleri yükselmeye başladı. Başbakan Erbakan'ın imza duraldığını da Aslıtürk'ün başını çektiği RP'si Şahinler'in bu okunuşa bağlıyor. ● 33. sayfa

Çiller'den 'imzala' haskısı

Hoca'ya uyarı Çiller, dün gece Başbakanlıkta biraraya geldiği Erbakan'a MGK kararlarını 'imzalatma' basiskı yaptı. Kendisinin imzalamayacağını belirtti Çiller, ortadan 'Koalisyon'ı sıkıyüzü sokmayalım' dedi.

Kazan'a istifa Daha sonra Çiller, Adalet Bakanı Karacan'a görüşerek 'İstifa et tavsiye edilmedi' bulundu. Erbakan-Çiller görüşmesinde de bu istifanın gündeme gelmedi öğrenildi. **■ 33. sayfa**

Dış politikayı da Demirel ele aldı

● Demirel, kritik MİKE toplantısından sonra Fransa Cumhurbaşkanı Chirac ile Almanya Başbakanı Helmut Kohl'e beraber mektup gönderdi. Cumhurbaşkanlığı mektubunda, Türkiye'nin laik ve demokratik bir ülke olduğunu vurguladı.

● Cumhurbaşkanı Demirel'in, Cumhurbaşkanı Herzog yenne Başbakan Kohl'e mektup yazması, "Die politische Erbschaft" dergisi de kad. Cumhuriyet'te, "arsivler ve gelecekte melerden rahatsız olan Kohl'ün yetileri" yorumuna yol açtı. ● 34 te

Zeynep GÜRCANLI

Deming-Holmut Kott

 GÜNÜN YAZISI
Oktay EKŞİ
Azarlanan Başbakan!

Ne ruhal bir sesadlı değil mi? Bugün (sine göğüs) 3 Mart 1997... Yarı yüzyıldın kaddesinin. Seriya ve Evkaf Bakanlıyla Genelkurum Bakanağının loğvedilmesini ve en az onlar kadar önemli bir başka adanmı atmasını, yarı Öğreni Banağı (Tevhid-i Tedrisat) Yasaasın kabul edilmesini 73Ünçü yıldıasını.

Ve bir bugünün Türkiye'sinde öndüde Tevhid-i Tedrisat Yasaasın gerektirdiği uygulamaların neler neler olduğunu yapıyoruz.

● 33. sayıdadı

DYP'li üç
bakandan
Hoca'ya tavır

● Yazısı 32. sayfa da

ÖNEKÜ HÜRRİYET

304.005 - İstanbul Mathews
160.757 - Ankara "
107.360 - İzmir "
87.381 - Adana "
152.474 - Frankfurt "

811.303 - Adet basılamıyor.

FIYATI 80.000 LİRA

Ecevit: Mutabık değiliz
Başbakan Necmettin Erbakan, muhalefetteki uzlaşma ve diyalog turnusuna DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit ile başladı. Ecevit ile 1 saat 50 dakika süren Erbakan, öğleden sonra da CHP Lideri Deniz Baykal ile birlikte oldu. (Fahri ARBAKAN)

Erbakan: MGK yasa dayatamaz

Yasa Meclis'in işi Başbakan Erbakan, dün MGK'ya karşı sertleşerek "Yasaları TBMM yapar. MGK, 'Şu yasaları yapın' diye herhan-
gı bir şekilde ne Meclis'e, ne hükümete da-
vatmada bulunamaz ve bulunmaz" dedi.

Zorbalama olmaz Başbakan, Milli Güvenlik Kurulu'nun tedbir alınması istediği laik karşıt hareketleri "münferit" diye nitelendirerek, bu hareketlerin "zorbalama" değil eğitim yoluyla önlenmesi gerektiğini söyledi.

MGK'da kurulmaz Erbakan, MGK toplantısı ve yayınlanan bildirinin ardından gündeme gelen yeni hükümet arayışları konusunda da, "Türkiye'de hükümet TBMM'de kurulur. MGK'da kurulmaz" diyerek söz söyleti.

İstifa ne demek Erbakan, Ecevit'in istifası ni istemesiyle ilgili olarak, "Parlamentoya karşı verilir. Türk halkını temsil eden Parlamento hükümete olan imdadini her gün daha da artırıyor" diye konuştu. ● **Yazın 22. sayısında**

© 1997 by John Wiley & Sons, Inc.

Banyoda gözetleniyorduk

Brunei Sultanı kralice kapatt

- 1993 Amerika güzeli Sharon, dünyanı en güzel kadın olarak belirledi. Sharon Hsian e Boşanışa kadar Amerika'da yaşadı. Sütaş tarafından ediletti. Etti. Bazi ABD'nin markelerine delege için Bruneyri girdiği söylenen Sharon şöyle konuştu:
- "Bruneyri önce pasaportlarımız alındı ve zihniyet hastalıkları testinden geçirdik. Sarıya göre kızlara donatı parçaları kaptık. Bunlar altında birer seks parçılığıydı. Altı hafta sonunda öteki kızlara 50 bin dolar, seks yapması reddettiğimiz için bana 10 bin dolar ödendi."
- Yazın 5. ayında

**Fener eski yönetici
User tutuklandı**

Fenerbahçe'nin eski yöneticilerinden Erol Uzun, evrakta sahtelikle iddialarla tutuklandı. Uzun'la bir enerji ihalesi için mülkiyetlik görüşmesi yapan Polonya İpadamı Tormazewski'ni, 'Yagi Kredi' deki hesabı 500 bin Kweyit Dınan bulunduğuna dair ibraz e belge sahte çıktı. Bunun üzerine gözaltına alınan Tormazewski, poliste 'Belgeli Uzun'den aldım' dedi. Bu ifade üzerine, iki İpadamı nöbetçi mahkemeye

Bilgisayarcılara veni bir dergi

Türkiye'nin ilk ve tek haftalık bilgisayar dergisi PCİ bu gün yayım hayatına başladı. 100 bin kreadan satılacak dergi, her hafta salı günü yayınlanacak. 52 sayfalık dergide bilgisayar kullanıcısına dönük her türlü haberden yeni yazı, özel Internet

Prens Philip'le

yemek 1000 dolar
İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in en iyi Prens Philip'i Türkiye'ye getiriyor. Prens için bugün Gıda'nın Saray'ında bir yemek verilecek. Anıtarafında Rah Koc ve Sakıp Sabancı'nın 14 bulundukları idarad 1000'er dolar 1122 milyon liral ödeyerek yeme kılacaklar. Yemeğin geliri İve Doğal Hayat Kor Derneği'ne kılacak. ● 7. sayıtda

Gates: Türkiye beni heyecanlandırıyor...

Microsoft CEO'sü Steve Ballmer, Türkiye'yi çok heyecanlandıran ülke olarak tanımladı. Ballmer, Türkiye'yi çok heyecanlandıran ülke olarak tanımladı. Ballmer, Türkiye'yi çok heyecanlandıran ülke olarak tanımladı.

Microsoft CEO'sü Steve Ballmer, Türkiye'yi çok heyecanlandıran ülke olarak tanımladı. Ballmer, Türkiye'yi çok heyecanlandıran ülke olarak tanımladı. Ballmer, Türkiye'yi çok heyecanlandıran ülke olarak tanımladı.

Microsoft CEO'sü Steve Ballmer, Türkiye'yi çok heyecanlandıran ülke olarak tanımladı.

Milliyet

BASINDA GÜVEN

Ekonomik muhtıra

Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe

Ekonomik muhtıra: Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe. Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe. Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe.

Ekonomik muhtıra: Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe. Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe. Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe.

Refah bunalımı

MGK kararlarını Erbakan imzalamayınca, kriz doruğa çıktı

Kur'an kursunda ürküten yemin

Kur'an kursunda ürküten yemin. Kur'an kursunda ürküten yemin. Kur'an kursunda ürküten yemin.

Şeriat andı

Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı. Şeriat andı.

Ekonomik muhtıra: Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe. Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe. Enflasyon, faiz, dolar ve borsadan darbe.

Sürpriz buluşma

Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma. Sürpriz buluşma.

Ceylan çarşafta ısrarlı

Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı. Ceylan çarşafta ısrarlı.

Batı'dan kötü haber

Hristiyan Demokratlar: Türkiye AB'ye tam üyelige aday bir ülke değil

Türkiye iç savaşın eşliğine doğru gidiyor

Türkiye iç savaşın eşliğine doğru gidiyor. Türkiye iç savaşın eşliğine doğru gidiyor. Türkiye iç savaşın eşliğine doğru gidiyor. Türkiye iç savaşın eşliğine doğru gidiyor. Türkiye iç savaşın eşliğine doğru gidiyor.

The Guardian

The Guardian: Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. The Guardian: Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. The Guardian: Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. The Guardian: Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. The Guardian: Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil.

Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil

Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil. Türkiye'nin Avrupa üyeliği kolay değil.

Raylardaki atom bombası

Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası. Raylardaki atom bombası.

PC çıktı

PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı. PC çıktı.

İmzalar

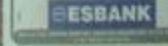
İmzalar. İmzalar. İmzalar. İmzalar. İmzalar. İmzalar. İmzalar. İmzalar. İmzalar. İmzalar.

Dezavantajlı

Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı. Dezavantajlı.

Serbest meslek sahiplerine büyük olanak

Serbest meslek sahiplerine büyük olanak. Serbest meslek sahiplerine büyük olanak. Serbest meslek sahiplerine büyük olanak. Serbest meslek sahiplerine büyük olanak. Serbest meslek sahiplerine büyük olanak.

30 Nissan 1997 Corolla 40,000 ft

- İngiltere'yi 2000 yansı taşıyacak olan yönetsicilerin belirlenmesi için genel seçime 24 saat kala, sosyal partilerde heyecan doruğa çıktı. Sandıkta Major'un mu, Blair'in mi çıkacağı yarım belli olacak.
- Seçim heyecanına bomba korkusu karıştı. IRA'nın bomba atarları nedeniyle dün çok sayıda olayla İngiltere'nin iki büyük havaalanı bir süre trafikte kısıldı.

Edip EMİL Öymen'in haberi 20 sayfa

Korgeneral Çetin Doğan (üstte) Genelkurmay'ın saygısına homaestelini açıkladı.

Türk Silahlı Kuvvetleri, yeni savunma konseptini açıkladı: İç tehdit, dış tehdidin önüne geçti. Çok dikkatli olmalıyız.

Ordu sonunda adını koydu

■ Genelkurmay'daki PKK ve Ege soruları brifingten de Silahlı Kuvvetlerin "seriat"çı tırmanışa karşı sürdürdüğü kararlık çok açık biçimde ifade edildi. Öyle ki, 28 Şubat kararlarının ekinde yer alan Ünlü 10 numaralı madde de, İran'ı hedef atışları biçimde resmen belirtilmiş oldu.

Derya SAZAK'ın yazısı 1B sayfadır.

PKK'nın parasını bankalar akladı'

■ Genelkurmay, PKK'nın kara parası konusunda ilginç açıklamalarda bulundu. Yasadışı terör örgütünün Almanya'da 30 milyon mark elde ettiğine dair kat edilen Genelkurmay yetkilileri, bu paranın Türk bankaları aracılığıyla transfer edildiğini açıkladı.

■ Kara paranın akışmasında hangi bankaların rol oynadığına ilişkin soruları yanıtlamaktan kaçınan komutanlar "Bu belgeler elimizde, devletin istibrası birimlerinin elinde" demekle yetindiler. 18. sayfada

Besi bi'verde

GÜNERİ CİVAOĞLU

Tansu Çiller, -ne yazık ki - hala bu hükümetin övüsi.
Onu sökmek için üretlen formüller, siyaset gücününin trafiğini okuşturuyor.
Örneğin...
Mesut Yılmaz'ın dün **Bülent Ecevit**'e "Genel Başkanların dışında bir Başkan olarak DYP içinden bir ismi kabul edebilirsiniz" sözleri.

Devami 21. sayfada

Sekiz yıl hazır

■ DYP lideri Çiller, dün Brüksel'e uçmadan önce Millî Eğitim Bakanı Sağlam'a "Tasarı hazırlayın getirin. Ben altmış sekiz yıldan fazla yok" dedi ve sordu: "Ne zaman hazır olur?"

■ Bakan Sağlam "Hazırladım tamam. Perşembe ya da Cuma'yı bekleriz. Kurul'u na sevdi" dedi diye yandırdı Sağlam'ın görüşü. "Kerem'inizden bizi adam geri almaz. Bu böyle biline."

Yusuf DONAT'ın yazdığı 16. sayfa

Yeni DÖNAT'ın yarıları 16 sayfa

Baykal'dan Ecevit'e ret

■ DSP lideri, dün RP'siz hükümet için Yılmaz, Baykal ve Cindoruk'la görüştü. Yılmaz, Ecevit'in idaresiz uzlaşma hükümeti modeline "Baybakan, DYP'li bir isim olabilir" diye destek verdi. Baykal ise bu formülün 4 Baybakanlı bir modele benzeceğini belirterek "Hükümeti kurtulmayız" dedi. **19. sayfa**

Çiller'in uçağı tehlike atlattı

■ Başbakan Yardımcısı Çiller'i, AB Ortaklık Konseyi Toplantısı için Lüksemburg'a götüren "Ata" uçağı, kalkıştan 20 dakika sonra havada arıza yaptı. Kabin basıncı düştü, uçak geriye döndü. Çiller ve beraberindeki 12 kişilik heyet, 150 kişilik Boeing 737'ye binerek, yolculuğu tamamladı. 19'da

Atom bombası görüşme

Refah'ta darbe tartışması

■ Erbakan, partisinin grup toplantısında yaptığı konuşmada "Bugüne kadar zam yapmadık" dedi, yeni hükümetin yeni koca Hürriyet Hükümeti olacağını söyledi, RP'nin oy oranının yüzde 40 - 50'ye ulaşacağını öne sürdü ve meydan okudu: "Kim isterse bugün seçime gidelim ve deneyelim bakalım!"

■ Başbakan'ın seçtikten sonraki ilk konuşması, partide büyük tepki yarattı: "Hükümetten çekilelim" sesleri yükseldi. Bu sözlerle sinirlenen ve "Ben halen hükümetimde ve konuşuyorum. Oturun elinizden tutun" diye Erbakan, askeri silahlara müdahale yapma vaadini de öne sürdü. **19. sayfada**

gündem

1 MAYIS

Türk-İş, DİSK, Hak-İş ve KESK, 1 Mayıs'ı bütünül'de ortaklaşa kutlayacak. İşçi ve memurları provokasyona karşı uyararak ve "Halk 1 Mayıs'a gide oynaya gitmeli, fabrikelere kapılmayın" diyen Türk-İş Başkanı Meral, siyasi parti liderlerine de "bizimle birlikte olun" çağrısı yaptı. DİSK Başkanı Rıdvan Bulduk da 1 Mayıs'ın gerginlik günü olmaktan çıkarmasını istedi. 17 Ocak

■ TUP BEBEK

Sezen Aksoy, tıp bebek yafayı
çocuk salıbi olcaak. Esi
Ahmet Ulla'nın bir çocuk
intedimini belirten Aksoy "Ben
de bu fıkre sıcak bakıyorum.
Bir oğlum var bir de kızım
olursa sevinceceğim" dedi. 22

■ RUSYA

ERMENİSTAN Parlamentosu Türkiye sınırına Rusya'nın askeri kurmaına veren kararı onayladı. 188 milletvekilini "evet" dediği karara sadece milletvekili koçtu, bir milletvekili de çekimser kaldı. Onaylanan kararla Rusya Gürcüstan yakınlarında Kuzey Doğu sınırında barınmasının dibinde askeri kurucak. 21

■ SADDAM'IN KOPYASI

Kayın kopyalamasından esinlenen Saddam Hüseyin, Iraklı gençlik bilmecilerden, kendisini kopyalamalarını istedi. İngiliz basınındaki haberlere göre Saddam, kopyasını süskıtıkları yandıran amacıyla kılıflamayı düzenliyor. Irak liderinin kopyası, kendisi yerine geçtiği yerlerde görünecek, süskıtıcılar da "kopya Saddam"ı hedef alacaklar **21** de

 KIRCA

Olacak O Kadar'ın yeni bölümünde yayınlanacak parodi için dün kamera karşısına geçen Levent Kırca, Refah Partisi'nin en çok tartışılan milliyetçilerinden Şekki Yılmaz'ı canlandırdı. RD'li Yılmaz'a botayaybilmek için üç buçuk saat mayal yapıp Levent Kırca "Ben komedi yapıyorum Ankarı'da olup, bitenleri ekrana yansıtıyorum" dedi.

ESBANK Benzer Bankalarla Çalışın

Evinizin anahtarı hazır.

Esbank Konut Kredisi, 36 ay kadar vade ve uygun ödeme koşullarıyla size kolayca ve zahırlı yapıyor. İhtiyaçlarınızı tamamlamanız, tapusu hazır yazık ya da kuy, dileğiniz evi hemen şahsı edebilirsiniz. Siz de evinizin anahtarını Esbank'tan alın. Bir ev için cömürünüzü en uygun şekilde kullanın.

ESBANK

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

CUMARTESİ 19 NİSAN 1997 FİYATI 40.000 LIRA

BUGÜN

- TV Güide
- Cöz-Eğlen

YARIN

- Küçük Balık
- Okuma-böyeme kitabı
- Mond' Denizde

BAYINIZDEN İSTİYİN

BİZİMCITY

SALİH MEMECAN

Paşa'nın 'fkesi

Erzurum Jandarma Komutanı Tuğgeneral Özbek, Erbakan'ın hac ziyaretini eleştirerek, "Adam olan o Kral'a misafir olmaz" dedi

Refah'tan sert tepki

İşler çıkırından çıkarsa bu olur

MEXKE'DE bulunan Devlet Bakanı Lütfi Elvan, Tuğgeneral Özbek'ten kandan tanıdığını belirterek, konuşmadan büyük izlenim duyduğunu söyledi. Elvan, "Bir şeyler çıkırından çıkarsa, bu notalara gelir. Bir şeyler söylemek gerekirse notalar söyler. Herkes vasfına ni hissi dedi. Sayfa 10'da

Özbek cezasını mutlaka çekmeli

DEVLET Bakanı Abdullah Gül, Özbek'in Anayasa'nın "Bütün söze sag veldi"ni söyledi, diye dedi. "Sorumuz, belki ne dilediğin farkında olmasınlar ka da kendin kaptırma bir konuşma. Sö dedi ve bu saçı kim işine sömün, bu işi devletin kaptırma özer." Sayfa 10'da

ORDUDA SİYASİ BASKI VAR

Özbek, Artvin'de ANAP'lı Belediye Başkanı 'Seracettin Yazıcı'nın da katıldığı toplantıda ordunun üzerinde siyasi baskı olduğunu söyledi, o nedenle yapmak istediklerini yapmadıklarını kaydetti.

TUĞGENERAL Osman Özbek, Artvin'de basına kapalı toplantıda yaptığı konuşmada kendisi hakkında, "Seracettin yazıcı ya da rejan tamamıya Suadi yönetimi"nin konuşma olarak hac ziyaretinde bulunan Başbakan Necmettin Erbakan'a ağır ifadelerle yüklendi. "13 sene ben PKK ile mücadele etmişim, bunları da mücadele edeceğim" diye Özbek şunları söyledi:

"Bilmem ne bakını olsa..."

HACDA Türkiye'den gelenlere beşer veriyor. Ne var? Müslüman ülkede se rat dunda bir kadın varsa, sen dinden çık mı olursun. Adam olan, göp o Kral'a misafir olmaz. Adam olan, sildesim, devlet bilmem nesini kiralayp da misafir götür me. Ben buna kabul etmiyorum. Başbakan değil, bilmem ne bakını olma o...

"Cezayir gibi kelle keserek..."

İNSANLAR diyecek. Ama benim gördüğüm kadıyla zır. Çünkü bunları de mekrinden sildesim, antidekretik, bakıcı, dayatma, yerine göre Cezayir'deki gibi kelle keserek kıldır olu tur ma cılıpın. Bunu gördüğümde görüyorum. Onların istemir ettiği bu işi onlara bı rakmışsınız. Sayfa 10'da

Amerika: Karadayı önemli

AMERİKA Savunma Bakan Yardımcısı Öster hler, Genelkur may Başkanı Öster hler, Karadayı için "Bir general den çok daha bi yök bir kış" dedi. Öster hler, Kar aday'ın Yunan Büyükelçiliği ni ziyaretini ifkesinin "Önemli" bulduğunu belirtti. Sayfa 14'te

'Tuhaf ilişki' için 5 polise gözaltı

BESTECİ Yurtdıştan'ın bü no munda eşi geçiren ve içinde PKK şifacıları Murat Demir ile Murat İpek'in ifadeleri bulunan video ka şelleri eleştirerek, bu şifacıların ifadelerinde isimleri geçen ve İ s t a b u l Narkitık Şube'de günde 1 komisör ile 4 polis memura gözaltı tını alındı. Sayfa 11'de

Ege'de barış havası

Kardak'ta savaşın eşğine gelen Türkiye ile Yunanistan arasında şimdi eşi görülmemiş bir dostluk rüzgarı esiyor

TÜRK-YUNAN GENÇLERİNİN DOSTLUK ZİRVESİ

Yunan öğrencilerinin İstanbul ziyaretinin ardından Atina'ya giden Türk öğrenciler burada iki öke remleri, politikacıların tutumuna kadar birçok konuya ele alarak, özüm önemli hazırladılar. Türk öğrenciler, Yunanlı öğrencilere misafir edildiler. Güney Östürk Atina'dan yazıyor... Sayfa 20'de

Öymen: İşler iyi

DİŞİLERİ Müsteşarı Ömer Öymen, Malta'da Yunan Dışişleri Bakan Yardımcısı Yorgo Papandreu ile yaptıkları görüşmelerde "Epey mesafe alınmış" açıkladı. Öymen, SA BAH'ın "İşlemlerimiz çok önemli, il gine bir aşamaya geldi. İşler mübet yönde ilerliyor" dedi.

ABD paket hazırlandı

AMERİKA Savunma Bakan Yardımcısı Tuğgeneral Robert Öster hler, Türkiye ile Yunanistan arasındaki di yalogu geliştirilmesini önören bir paket oluşturmalarına açıkladı. "Bu paket onay için Bill Clinton'a sunuldu" dedi.

Pangalos'tan çağrı

YUNANISTAN Dışişleri Bakan Pan galos, "Türkiye ile aramızdaki sorunları savaşa ötürmek istemediğimizden aklı ile perçinliyoruz. Savaşmak ya da savaşa tehditinde bulunmak istediğimizde..." dedi.

Savaş Sızal ve Stelyo Berberakis'in haberleri sayfa 14'te

Bebeğin bedeli

5 şanlı davada, 2 doktoru hafif kusurlu bulundu.

"DOĞUMA daha zaman var" denilerek evine gönderilince çocuğunu kaybeden Gültekin Aksoy'un açtığı dava 5 yıl sonra sonuçlandı. Doktorların Hüseyin Tufhan Öksan ile Hüseyin Kılıç 3 ay hapis ve 50'er bin lira cezaya çarptırıldı. Mahkeme bapı cezalarını ıccil etti, para cezasında da ıccilim yapıtı. Sayfa 15'te

MHP'de Seval Türkeş sancısı

Seval Türkeş'in eşinin vefatından sonraki gelişmelere tavrı alması **MHP yönetiminde** huzursuzluk yarattı.

SABAH

İstanbul	147.800
Ankara	138.384
İzmir	128.360
Adana	78.120
Antalya	38.842
Tatlıses	32.218
Yenişehir	29.131
Adana	28.131
İstanbul	185.000.000

"Tatlıses gönderilsin"

SEVAL Türkeş'in doğup doğmadığını düşünmek için dindirmesi gerektiğini ifade eden yönetici, "Seval Hanım tatlı gönderilmedi. Yakın lara sağlığını bozduğunu bildiğimiz ifade edil yorlar" dedi. Tugral Türkeş'in övüyü emesi Se val Hanım'ın arayıp gelmesini istemesi, ancak başarılı olamadığı öğrenildi. Sayfa 12'de

Tatlıses gecesi

BAYRAM konserlerinde atv'den bir şifirer dala. Brahim Tatlıses'in Discosav'da verdiği dilere destan konseri bu akşam saat 19.45'te atv'de... Brahim Tatlıses şifirer için 28 saat eşiğinde Perihan Vakıncı'ya, Allah Allah'tan İhsan Belalın'a kadar birbirinden güzel parçaları seslendirecek. **Telekrama'da**

Siyasette kadın sesi

SIYASET sahnesinde, öncelikle parlamen toda kadın sesi yök! Ka Der bu tabloyu de gışirmek için ortaya çıktı. Kurucu Başkan Se rin Tekeli hakkı olarak yakıyor. "Çok parti sisteme geçişinde kadula rın parlamentodaki iradı yıldı 1.5'te. Anılan 50 yıl geçti, yıldı 2.5'te caki bu ordu. Öyle toplum yarı kadın, köylüne eşitlik olur mu?" Sayfa 19'da

İHSAN CEMAL

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

CARŞAMBA 23 NİSAN 1997 FİYATI 40.000 LİRA

● Hagl karan malat

● Burda layör patronu

● SARAH Diyet Kitabı-1

● Burda Diyet Kitabı

● BAYINIZDEN İSTEYİN

'Paşa'nın öfkesi bir hoşalmadır'

Cumhurbaşkanı, Tuğgeneral Özbek'in sert çıkışını komutanların bu şekilde değerlendirdiğini söyledi

"Bana söylenen bu"

ANTALYA'DA dün bir basın toplantısı düzenleyen Demirel, Erzurum Jandarma Komutanı Tuğgeneral Osman Özbek'in Erbakan'ı hedef alan konuşmasını değerlendirdi. Demirel, kendisine verilen bilgiyi aktarmak şöyle dedi: "Bana söylenen bu bir besmeledir. Erzurum'daki polis, hane da dağıtılan broşür... Onlara duyulan infazdır."

"Üniformalı siyaset yok"

TÜRKİYE'NİN geleceğinde üniformalı kişilerin siyasi beyanat vermediğini hatırlatan Cumhurbaşkanı Demirel, "Üniformalı kişiler de Türkiye'nin insanıdır, kendilerine göre siyasi düşünceleri vardır. Ama üniformalı görevi kabullendikleri zaman siyasi malıymış gibi beyanları yapıpaktın sakıncalıdır diye kabul etmezler" diye konuştu.

Soruşturma açılmadı

ÖZBEK hakkında soruşturma açılmadığını belirten Demirel, şöyle devam etti: "Bu beyan orduya disiplin mekanizmasına atarak saydılar, kendi bünyesi içinde muameleyle ilgili tutuldu. Bu insani bir olaydır. Bunu ele alıp Silahlı Kuvvetler memurlarına karşı atılmaz ve gerekirse eleştiriler yöneltilmelidir. Yönetilene mesleki bütünü." **Sayfa 10'da**

SALİH MEMEC

KALEMA SAKIN! ÖTÜR ÖTÜR SAKIN KALEMA! OTUR!

Amerika'da rahatsızlık yarattı

Hoca, hacda Taliban lideri ile görüştü

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Afgan Hükümeti, Başbakan Erbakan'ın hac ziyaretleri sırasında Taliban lideri Molla Muhammed Rabbani ile görüştiğini açıkladı. Açıklamada iki liderin bilimin önündeki meslekleri ele aldıkları belirtildi. Görüşme Washington'da rahatsızlık yarattı. ABD yönetimi "Lask ve demokratik" Türkiye'ni önemsiyor.

Avrupa'nın şüpheleri

AVRUPA İtalya Dışişleri Bakanı Hans Van Mierlo, Refah ve Erbakan'la ilgili endişe dilemeyecek bazı şüpheleri olduğunu belirtirken, "Çünkü Türkiye'deki bazı güçlü çevreler Türkiye'yi yeni bir yönü doğru çıkıyor. Bunun nereden kaynaklandığını şu anda iyi bilmiyoruz. Envanir bunu açıklasın" dedi. **Sayfa 14'te**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Vekillerin uçağı aşırı yükten kalkmadı

Milletvekilleri Suudi Arabistan'dan getiren uçak, eşyalının fazlalığı yüzünden rotar yaptı

Yetkililerle tartışılar

50 kadar milletvekili Medine Havalimanı'ndan Türkiye'ye girecek uçak, fazla yükten dolayı havalanmadı. Milletvekilleri, trenin alışı elektronik eşya, second, hırma, güney kaplar, binalar okula zeminde uçaklar 3 tonluk ağırlık yükü nedeniyle, buaz bagajlar başka bir uçakla getirilmek üzere indirilince sürüklen milletvekilleri yetkililerle tartıştı. Milletvekilleri zor kalmış edili ve uçak 1.5 saat rotarla havalanabildi. **Sayfa 12'de**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Peru'da rehinelere kurtarıldı

BASKENT Lima'daki Japonya Büyükelçiliği konsan- da 125 günde Tüpe Amara gerilla-larına rehin tutulan ve aralarında Japon Büyükelçisi Aoki da Peru Dışişleri Bakanı Tadeo'un da bulunduğu 71 kişi dün yapılan operasyonla kurtarıldı. Operasyonda 1 rehine ile 15 gerilla öldü. **10'da**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Fakir köyü bez bebek kurtardı

KAYSERİ'NİN Sığırtıcı Köyü, bir kaç yıl önce kurtarıldı. Köyün her köyü, Güneşin her köyü İngiltere bir turist geldi ve Serife Nisan'ın torunu için pazardan satın aldığı bebek çok beğendi. Türet 10 dolar ödeyip bebeği satın aldı. Sığırtıcı'nın kadri elması. "Pazara Bebek" 80 hanedü köye yolda 1.5 milyar lira getiriyor. **Bengöz Özdemir-Hakan Dönker'in haberi 9'da**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Kutlu olsun

ATATÜRK'ÜN Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulumu dolayısıyla çocuklara armağan ettiği 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı coşkulu kutlanıyor. 23 Nisan nedeniyle her yer bayraklarla donatıldı. Meclis'te ana bina- da dev bir Atatürk posteri asıldı.

23 NİSAN nedeniyle bugün Benim Büyük Millet Meclisi'nde anma töreni düzenlenecek, ardından TMMOB genel kurulunda toplanacak. 14.07'de yapılacak toplantıda Meclis Başkanı Kalemli, Başbakan Erbakan ve siyasi partilerin temsilcileri konuşma yapacak. **11'de**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Gül: Gitmeyiz Aktuna: Gidecek

REFAH'IN ağır topları- dan Devlet Bakanı Abdullah Gül hükümetin istifasını so- konomu olmadığını bildirdi. "Demokratik yolla geldi, de- mokratik yolla gider" dedi. DYP'li Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna ise, "Bu hükümet Marmayışın gidecek" diye konuştu. **Sayfa 17'de**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Teşekkürler

SABAH'ın 12'nci yaş günü nedeniyle başta Cumhurbaşkanı Demirel olmak üzere her çok çalışıcı ve yetkili, sanatçı, öğrenci, okutarmadan teknik talebeleri ve mesajları oldu. SABAH Akademi olarak bizi- me teşekkür eder. Sizlerden aldığımız destekle daha nice yaşlarımızda buluşmak istat ve dileğiyle...

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

23 Nisan'ın önemi

23 NİSAN, din ve devlet işlerinin ayrılması yolunda olağanüstü önem taşıyan bir dönemdir. Buylece, devlet düzeninde hukuka dayı kurallardan, yani Seriat'tan ayrılmaması yolu açılmıştır. Karşıya-nda din yattırmas, cehennemci dinin cennetçi ulusal egemenlik ile birlikte birlikli bir topraklarda çok büyük bir başarıya ulaşmış oldu. **Sayfa 17'de**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

İHSAN CEMAL

Gül: Gitmeyiz Aktuna: Gidecek

REFAH'IN ağır topları- dan Devlet Bakanı Abdullah Gül hükümetin istifasını so- konomu olmadığını bildirdi. "Demokratik yolla geldi, de- mokratik yolla gider" dedi. DYP'li Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna ise, "Bu hükümet Marmayışın gidecek" diye konuştu. **Sayfa 17'de**

TALİBAN LİDER

Erbakan'ın Taliban Başbakanı Molla Muhammed Rabbani ile görüşmesi Batı'da tepki yarattı.

Anayasa Mahkemesi, basına ağır ceza getiren yasaya geçit vermedi

■ Yüksek Mahkeme, "Satış zorunluluğuna uymayanların işyerinin önce üç gün, sonra üç aydan az olmamak kaydıyla kapatılması" hükmünün sözleşme hürriyetinin kısıtlanamayacağı ve idarece yapı karanı olmaksızın ceza verilemeyeceği gerekçesiyle iptal etti. Bu karara göre bayiler, herhangi bir yayını satma veya satmama yönünde zorlanmayacak. 15'te

■Erbakan'ın kamu kuruluşlarının paralarını ortak hesapta tutma projesi için Danıştay 10. Dairesi yürütmeyi durdurma kararı aldı. Böylece Erbakan'ın birinci kaynak paketindeki toplam 1.3 katrilyonluk imkân yaratma hedefi suya düşmüş oldu. **7.sayfada**

Televizyon kampanyası
ile ilgili geniş açıklama
ve ürünlerinizi alacağınız
adresler 31. sayfada

Genelkurmay: İrticacı kuruluşlardan alışveriş yapmayın

Kuzyi Irak harekatinde 4000 helikopterde pıhtı olan 12 asker Irak'tan Türkiye'ye getirildi. Ankara Kocatepe'deki cemaat törenine başta Cumhurbaşkanı'nın oğlu ve devlet bakanı, komutanlar, asker liderleri ve binlerce vatandaş katıldı. Genelkurum Başkanı Örg. Karadag'ın Fransız başbakanına verdiği törenle ilgili, 'Yakın zamanda girmeye başladık. Ölkemizin her tarafına yayıldık. Birçok yampanya yapıyoruz. Bunlar çokluk sevindiler' dediğini açıkladı. Törenden sonra Demirel, Kalemli ve Erbakan, Genelkurum'a da Karadag'ın da davetli. 16

■ Buyla Güleri gıcından dan An kara ya dönen Cumhuriyetkari Denirler: karlamla önünde yeni bir protokol kık yagıdır. Başbakan Erbakan'ı teraal eden RP'li Devlet Bakanı Sabri Tevfik, Genelkurumla Başbakan'la vakalet eden karla Kuvelerli Karmula nı Dr. Köksal n önüne gıcı.

■ Genekurmay Başkani'ı, 9 Mayıs'ta yurda 1,5 milyon mark getiren yakalanan Mehmet Uzun'un kuryesi olduğu Kombassan Holding ile önceki gün Ankara Esenboğa'da 24 kilo kaçak altınla ilgili geçen Kadir Şöhret'in yönetim kurulu üyesi olduğu YİMPAŞ'a kara listeye aldı.

■ Genelkurmay Tüm birliklere gönderdiği "gizli" emirde, Komutan ve YIMPAS'ın yanı sıra İhtis, Asya, Üker, Boğaziçi ve MÜSİAD'dan "irritatif faaliyetlere destek sağlandı" belirtilerek, bu mazaçazalardan alıveriş yapılmaması ve bu kuruluşların ihalelere alınmaması istendi. **16.sayfada**

[illegible]

■ İslami sermaye olarak
tanınan çok ortaklı şir-
ketler ile tarikatlılara
bağlı şirketler arasında
yüzbinlerce rant kavgası
yaşanıyor. Hukuki bir
altyapıya oturmamış,
10-40 bin kişiye pa-
cağı çok ortaklı şirketle-
rin her an "zede" yarab-
masından endişe var.

Atina'nın en lüks oteli Büyük Britanya Oteli'nde (resmi) geçen PKK'nın verdiği kokteyle 50 Yunan milletvekili katıldı. Yunan Meclis Başkanı Yandımcı Sgaridis'in de davetliler arasında olduğu dikkati çekti. Kokteyle PKK lideri Ocaltan'ın, verdikleri destek nedeniyle Yunanlı milletvekillerine teşekkür mesajı okundu.

Çataylılar dün sandık başına gitti. Parlamento seçimi de oy verme işlemi genel gürültü ortamında gerçekleşti. 340 sandalyeli meclis için 39 sırası rustelen T bis adayı çıktı. 18'de

Değerli RP'nin Şevki Yılmaz'a ait siyasi bir deşifresinin ardından "65 milyonluk Türkiye'de böyle bir çözüm olamaz utanç verici" dedi. Keryem Hamdi diye tanınan Haşim Akkan bu kez Şevki Yılmaz'ı camiasında (yandaş), tam benzer için bu! bu! küfürleri 14'te

CLINTON-KO

ABD Başkanı Clinton, Türkiye'ye Avrupa'ya daha fazla bütçenin yitirilmesinde daha gırtlak için ABD Başkanı. Kofli e tekilde bulandı Türkiye'ye tam AB'ye tam üyelik amaçlı yitirilmesinin özetini: vırgılları da Almanya'nın bu süreçte en belirleyici rolüne tam bir öyküye dikti (çeki).

Banşu inisiyatifi
Abdi İpekçi Odul töreni gece yarısı katılan konuklar arasında ortak bir dil vardı: Banşu ve dostluk. ÖMC'de düzenlenen yeni tören, büyük ödülü alan Yunuselidir eski Başbakan Karaman'ın, Mırcıoğlu ile Doğtaş Şirketler Grubu Başkanı Ayazın Doğtaş'ın banşu dolu meşafak bir bir başına ortak kazandığı. Banşu katkılanı nedeniyle ödülü layık gören Şahin Rıvan ile Banşu kılıfı a şakertlerini Milliyet leza Kulu Devri Hanşadu Doğtaş verildi.

SAYFA 01

SİYAH HABER KURULU

Sevdiğiniz STAR yayınları ile birlikte, her hafta yayınlanan büyük doğu dergisi

YARIN

Büyük Türkiye İdealleri
BÜYÜK DOĞU DERGİSİ
BÜYÜK DOĞU DERGİSİ
BÜYÜK DOĞU DERGİSİ

MEMUR ADAYLARI Türkiye'nin İlk ve En Güncel Memur Adayları ve STAR Yayıncılık

KPSS DENEME SINAVI KİTAPÇIĞI

2014-2015 KPSS Deneme Sınavı Kitapçığı
2014-2015 KPSS Deneme Sınavı Kitapçığı
2014-2015 KPSS Deneme Sınavı Kitapçığı

BUGÜN

VE CARSAMBA
STAR'LA BEDAVA

KPSS DENEME SINAVI KİTAPÇIĞI

KPSS DENEME SINAVI KİTAPÇIĞI

KPSS DENEME SINAVI KİTAPÇIĞI

STAR

YENİ TÜRKİYE'NİN GÜZETESİ

PARA DURUMU

YATIRIM	ALINAN	ALINAN	ALINAN
1.290	2.370	618,30	50,93

Suriye'de İlk gün silahlar patlamadı

Suriye'de ilk gün silahlar patlamadı. Suriye'de ilk gün silahlar patlamadı. Suriye'de ilk gün silahlar patlamadı.

Suriye'de ilk gün silahlar patlamadı. Suriye'de ilk gün silahlar patlamadı. Suriye'de ilk gün silahlar patlamadı.

Erdogan Libya için ikinci Ömer Muhtar

Erdogan Libya için ikinci Ömer Muhtar. Erdogan Libya için ikinci Ömer Muhtar.

Erdogan Libya için ikinci Ömer Muhtar. Erdogan Libya için ikinci Ömer Muhtar.

Erdogan Libya için ikinci Ömer Muhtar. Erdogan Libya için ikinci Ömer Muhtar.

Uludere'de çatışma 2 asker şehit 3 yaralı

Uludere'de çatışma 2 asker şehit 3 yaralı. Uludere'de çatışma 2 asker şehit 3 yaralı.

TÜRKİYE 12 EKİM'DEN SONRA DEMOKRASİYİ KESİNTİNE UĞRATAN POSTMODERN DARBE İLE DE YÜZLEŞİYOR

'28 ŞUBAT'A BALANS AYARI

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi. GEREĞİ- REFAYOL HÜKÜMETİNİ DEVİRMEK VE DARBEYE TEŞEBBÜS

Düğüme 2 ay önce basıldı. Düğüme 2 ay önce basıldı.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

Fıdan ülkesi için gerekeni yaptı

Fıdan ülkesi için gerekeni yaptı. Fıdan ülkesi için gerekeni yaptı.

Fıdan ülkesi için gerekeni yaptı. Fıdan ülkesi için gerekeni yaptı.

Fıdan ülkesi için gerekeni yaptı. Fıdan ülkesi için gerekeni yaptı.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

28 Şubat sürecinin insanî yönünün Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Rıdvanlı'da 28 emekli asker görevlendirildi.

STAR 16 HAYAT DİNİ AKIN VE SAYGI HAYATINDA SONUŞTURMA JAMES BOND FILMİN ÇEKİMLERİ STABUL'DA YOLLARI KAPATILACAK 04

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

28 ŞUBAT 1997 CUMA FİYATI 90.000 LİRA

TÜRKİYENİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ NUMARA

BİZİMCITY Salih Memecan.

BU HÜKÜMET CUMHURİYETİNE GİDER, ÇUMRA PAZARINA KESİN GİDER, O DA ÇUMRA PAZARINA...

Milli Güvenlik Kurulu'nun bugünkü toplantısında ordunun irtica ile ilgili görüşlerini sadece Genelkurmay Başkanı'nın değil, MGK üyesi dört Kuvet Komutanı'nın da ayrı ayrı dile getirmesi kararlaştırıldı

5'i de konuşacak

Komutanlar, Cumhurbaşkanı Demirel'in başkanlığında yapılacak toplantıda şu konulardaki rahatsızlıklarını dile getirecekler:

Son dönemde açılan okul ile yapılan cami sayısı...
Toplumdaki organize edilmiş silahlı hareketlilikleri (Sırası ızla artan pompalı tüfekler...)
Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın, Hizbullah ve Hamas gibi terör örgütleri liderlerinin posterleri altında İran modeli bir rejimi öven Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ı cezaevinde ziyaret etmesi...
Bu ziyaretin parti adına yapıldığı belirtilerek, Refah Partisi'nin bu amaçla kişilere psikolojik açıdan cesaret ve destek vermesi...
Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen Başbakan'ın tarikat liderleriyle Başbakanlık Konu'nda yemek yemesi...
Kaysar'da Refah il Örgütü'nün üniformalı güvenlik birimi oluşturulması. Yani, bir ordulaşma psikolojisi yayılması... **8 Şubat 1997**

Görüş bugün yapılacak Milli Güvenlik Kurulu toplantısında

Milli Güvenlik Kurulu (MGK), bir başkanı ve 9 üyeden oluşuyor. MGK'nın Cumhurbaşkanı Demirel başkanlığında 8 Şubat 1997'de saat 14.00'te, Ankara'da yapılacak toplantıda, Kara Kuvvetleri Komutanı, Hava Kuvvetleri Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Jandarma Genel Komutanı da katılacak.

Milli Güvenlik Kurulu (MGK), bir başkanı ve 9 üyeden oluşuyor. MGK'nın Cumhurbaşkanı Demirel başkanlığında 8 Şubat 1997'de saat 14.00'te, Ankara'da yapılacak toplantıda, Kara Kuvvetleri Komutanı, Hava Kuvvetleri Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Jandarma Genel Komutanı da katılacak.

Mektup olayının içyüzü

Cumhurbaşkanı Demirel dün son derece dikkatli bir şekilde Başbakan Erbakan'ın önceki gün bir mektup gönderdiğini ya da "Anayasa'ya aykırı" olarak kabul edilmesini "önceki gün" mektup gönderdiğini yalanladı. Mektupun içeriği ise ilgili. **8 Şubat 1997**

Yılmaz: Demirel gecikti

ANAP lideri Yılmaz, Demirel'in hükümeti istediği olarak uyardığını sandığını söyledi. "Bu uyarıların daha önce yapması gerekirdi" dedi. Erbakan'ın SABAH'a yaptığı "Türkiye'de hak faset çıkarı var" iddiası için de Yılmaz şöyle konuştu: **8 Şubat 1997**

İranlı "istenmeyen adam"

Hakan Cemal
Tansiyon yüksek
 Fikrî ortaktarı başkent politikasında gittikçe kendini belli eden yüksek tansiyon ne ölçüde farkındalar? Öyle sanıyoruz ki Hakkı Çiller olayı ciddiye alarak tam anlamıyla kavrayabilmeyi değil, Üstelik Cumhurbaşkanı Demirel'in bütün anlaşılan çabalarıyla rağmen durumu **8 Şubat 1997**

Milli Piyango'da Kürtçe korkusu

19 Mart biletlerine İngiliz oyuncağı "Meymora"nın resmi basıldı. Ancak altın "Meymora" yerine "Meymora" yazılacak 3 milyon 500 bin liralık tek tek kuralında. Yetkililer, "Meymora"nın bir anlamı yok, ancak tehliki olmak gerek" dediler. **8 Şubat 1997**

"İnsanı bile kopyalarız"

Genetik kopyalama yöntemiyle bir kopya alınmış örneklerle tuzak oluşturmayı başaran bilimadamlar, "Ölen insanları dondurulduktan sonra kopyaları benzer özelliklerde insan dünyaya getirmenin mümkün olduğunu" açıkladılar. **8 Şubat 1997**

"1 Dakika"ya devam kararı

"Süreklilik Aydınlık İçin 1 Dakika Karanlık" eylemi bu gece sona eriyor. Ancak eylemi katılan konferansçı ve kitle örgütleri yetkililer ortak açıklamada, "Refah Hükümeti'ni düşürmeye karar eylemi sürdürme" kararını aldıklarını duyurdular. **8 Şubat 1997**

12 yıl hapsi isteniyor

Ünlü garajcı Ebru Gündeş'in başı, arabası meraklı yüzünden derde girdi. İktisadi ve Sosyal Bilimler Akademisi'nden mezun olan Gündeş, 12 yıllık hapisle cezalandırıldı. İddiaya göre, Gündeş için 12 yıl hapis ve 200 milyon liralık para cezası isteniyor. **8 Şubat 1997**

Dışişleri Bakanlığı, Orgeneral Çevik Bir'i çirkin sözlerle eleştiren İran'ın Erzurum Başkonsolosu Said Zare'nin Türkiye'yi terk etmesini istedi.

İran'ın Erzurum Başkonsolosu Said Zare, dün yaptığı yazılı açıklamada bir gün önceki sözlerinden geri adım atarak, "Biz komşular Türkiye Cumhuriyeti'nin iç meseleleri olup Türkiye Cumhuriyeti halkını ilgilendirir. Bizlar bu ilgilendirmemektir" dedi.

Elçilerin dönüşü
 İran'ın resmi haber ajansı IRNA, Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi Ömer Körtürk'ün İran'ın dışişleri bakanlığına gittiğini ve İran'ın dışişleri bakanlığına gittiğini bildirdi. Ajansı, İran'ın Ankara Büyükelçisi ile İranlı Başkonsolosu'nun İran'a dönüşte zorunda kalmalarını istemekte olduğunu vurguladı. **8 Şubat 1997**

12 bin kaçak Mercedes var
 12 bin kaçak Mercedes var. **8 Şubat 1997**

Baykal: Hükümet anlamak istemiyor

CHP lideri Baykal, "Hükümet ile Türkiye'nin ve Cumhurbaşkanı'nın birbirini anlamamasının sıkıntı yarattığını" söyledi, şöyle dedi: "Demirel, toplumla iletişimi yitirdi. Hükümet bunu anlamıyor. Bir an önce bunu anlamalıdır. Mevzu mecliste içinde çözüm aranırken, Milli Güvenlik Kurulu'nun da çözüm arayışıyla yapması doğaldır." Deniz Baykal, çözümün sandıktan geçeceğini tekrarladı. **8 Şubat 1997**

DYP'de krizden çıkış arayışları

Rejim tartışmalarıyla birlikte Ankara'da çözüm arayışı başladı. DYP'de "Çiller'in erken başbakanlığına seçimi hükümeti" önerisini Refah Partisi'ne götürülmesi eğilimi güçlü gözlemleniyor. DYP kumarcıları başbakanlığın Çiller'e geçmesiyle gerilimin azalabileceği ve yumuşama sağlanabileceği görüşündedir. Refah'ın öngörüsü halinde DYP'de "Alternatif hükümet" arayışına girileceği belirtiliyor. **8 Şubat 1997**

İki DSP milletvekili DYP'ye katıldı

DSP'den istifa eden Bilecik Milletvekili Şerif Çim ile Çanakkale Milletvekili Hikmet Aydın DYP'ye geçti. DYP Genel Merkezi'nden yapılan açıklamada, Çim ve Aydın'ın DYP'ye geçtiği bildirildi. Bu katılmaları DYP'nin Meclis'teki üye sayısı 120'ye çıktı. DYP'nin açıklamasından önce Aydın, "Meclis'te bu bağlamda bir karar geçireceğiz" diye konuştu. **8 Şubat 1997**

[illegible]

[illegible]

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : İŞLER, Feray
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 01/01/1976 - Sandıklı
Medeni hali : Evli
Telefon : 0 505 239 32 72
Faks : ----
e-mail : fisler1976@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek lisans	Kamu Yönetimi	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	1999
Lise	Kütahya Anadolu Öğretmen Lisesi	1994

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
1999-2001	SMMM Bürosu	Stajyer
2013-...	TRT Diyanet TV	Yapımcı

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Gezmek, Ailem ile kaliteli zaman geçirmek

GAZİ GELECEKTİR..

Gazi gelecektir...

